HAL - KARAAN

Maxamed Ibraahim Warsama

(Hadraawi)

HAL - KARAAN

Maansadii

MAXAMED IBRAAHIM WARSAMA

(HADRAAWI)

1970 - 1990

This edition has been possible owing to donations from Norwegian Church Aid, the Congregation in Klepp and Den Norske Somaliakomiteen.

Illustration by Arnfinn Nygaard

Copyright: Den Norske Somaliakomiteen, 1993.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying or otherwise. without the prior permission of Den Norske Somaliakomiteen.

Publisher:
Den Norske Somaliakomiteen
Mr. Kjell Tjosevik, secretary
Postboks 13
N-4060 KLEPPE
NORWAY

Telefax: +47.4.42.52.86
after the 15the September 1993:
+47.51.42.52.86

Printed in Norway by GCS AS, Oslo

ISBN 82-992677-1-4

"I think that Hadraawi is widely regarded by Somalis as one of, if not **the** *greatest living Somali poet. His work is famous throughout Somalia and amongst all Somalis I have ever met."*
(Professor I.M. Lewis. London)

"Mr. Hadraawi is indeed an artist of awesome force whose Lyrics have helped to inspire a generation of Somalis, including myself. In the past ten years, a period during which the Somalis have been through severe national crises, owing to their state's steady slide towards anarcy together with relentless outbreaks of civil wars, Mr. Hadraawi's voice has been a source of solace and comfort to many Somalis in the great demoralization of the land."
(Professor Said S. Samatar, Newark)

"He is also esteemed by Somalis because of his uncormpromising moral principles. He refused to praise and to collaborate with the dictatorial military regime, though lured by great rewards. Instead he fiercely criticised them, risked his life and had to flee into exile in order to evade arrest.

I know him personally and have found him to be a man of peace, wisdom and discernment."
(Professor B.W. Andrzejewski, London)

HIBEYN

Waxaan Diiwaankan Hal-karaan u hibeynaya gaar ahaan shacbiga Soomaaliyeed ee dagaalka negaadi la'aaneed kula jira taliska diktaatooriga ah ee dalka ka dhisan, ee ku foogan dib u soo noolaynta, midnimmadooda, xorriyaddooda iyo maamuskooda dadnimo.

Waxaan weliba si gaar ah ugu hibeynayaa daabacaadda diiwaankan halgamaaga u ban-baxay xoraynta ummadeed, shahiid iyo nooleba ee nafahooda u huray dhiiggoodiina u hibeeyey qaddiyadda sees u dhigidda nolol aayatiin leh oo u qalanta aadamiga.

Aniga oo ku hadlayaa magaca jabhadihii hoggaaminayey halganka Soomaaliyeed gaar ahaan, iyo ummadda Soomaaliyeed quud ahaan, ayaan Diiwaankan u hibaynayaa dadka sokeeyaha ah ee ku dhaqan Dalkaas Ethiopia iyo dawladihii u kala danbeyyey, tii hore iyo ta maanta jirta labadaba. Waxaan dalkaas iyo dadkaas uga mehadnagayaa sidii ay ugu hagar-baxeen halganka Soomaaliyeed, isula barbar taageen hiil iyo hoo iyo sida ay ula naf qaybsadeen Welina ula naf qaybsanayaan scacbiga Soomaaliyeed iyo sida au weli ugu hagar la' yihiin danaha iyo wanaagga ummadda Soomaaliyeed. Waxan iyana Diiwaankan u hibaynayaa shacabka dalkaas aanu walaalaha nahay ee Eriteria oo dhowaan ku guulaystey gobanimadoodii ka dib markay 30sannadood oo dhow dhow naf iyo maalba u hureen.

Waxaan diiwaankan guud ahaan u hibeynayaa shucuubta aduunka ee xaqooda u dagaallamaysa ama dadnimada, dimuqraaddiyadda, xasilooni nabadeed iyo xuquuqal insaanka hiilka u ah.

Curiyaha

TUSMO

Waa kuma Hadraawi ? 11
Mahadnaq 13
Gogoldhig 18
Ereyga curiyaha 36
Tilmaan 38

QAYBTA KOWAAD

Suleekha 45
Amal 47
God Madow 49
Tog-Dheer 51
Gudban 53
Axadii 56
Baaq 58
Ergadii Furqaan 61
Wacdaraha aduunka 67
Ina Suldaan 69
Saxarla 72
Daryeel 74
Hudhud 77
Haatuf 79
Siddi Qabax 81
Jeeganta Dhalataay 84
Araq Maqal 86
Beled-Weyn 88
Mulliya 92
Hooyo 95
Toddobaatan Midabley 98
Hoobal 101
Ka rogoo haddana saar 104
Cajeb 109
Beeraad 111
Hal la Qalay 114
Wadnahaan Far ku hayaa 116

QAYBTA LABAAD
Daalo 121
Shan Ubaxley 124
Xamareey ma nabadbaa 127
Hablaha Geeska Afrika 131

Tuke Baal Cad — *136*
Hal-Abuur — *138*
Arraweelo — *143*
Deyn Maayo Heesaha — *148*
Jacayl Dhiig Malagu Qoray — *152*
Heego Muuq Dheer — *157*
Indha Badan — *160*
Durdur — *167*

QAYBTA SADDEXAAD
Taawilo — *187*
Kalamaan — *193*
Bara Baraale — *203*
Daalacan — *212*
Dhahar — *217*
Bulsho — *222*
Quduro — *227*
Galaal — *232*
Fido — *241*
Dhalaalimo — *249*
Waxyi — *260*
Galan-gal — *268*
Daahyaley — *276*
Gabadh Madow — *288*
Heeliyo — *296*
Jiitama — *304*

QAYBTA AFRAAD
Isa Sudhan — *317*
Hambaber — *346*
Dibadyaal — *357*
Gol Janno — *374*
Sirta Nolosha — *392*
Daalalley — *407*
Gudgude — *425*
Xusuus — *441*

WAA KUMA HADRAAWI ?

M*axamed Ibraahim (Hadraawi), waa hal-abuur maanseed; mudh-baxay, oo dabuubta maansadiisa kala soo dhex baxay dhudhubo shareeran iyo dhadhaabo shuban dhexdood. Maansadiisu waa dawan, baaq iyo qaylo-dhaan badheedhay xilli argagixiso tii ugu darayd taagantahay. oo aqoontii cilmiyeed, iyo kartidii hal-abuurnimo galoofowdey, afkuna yeedha gabay.*

Waa iftiin xilliga mugdigu sina u damin kari waayey iyo astaan, runtii, lagu tilmaansan karo yoolka hirashada ummadnimada iyo aayaha dadnimada ee ku jira duunka hoose ee dadka Soomaaliyeed, oon marna dhimanaynin, si kasta oo uu u weyn yahay nabarka ku dhacay iyo dhaawaca gaadhay.

Wuxuu ku dhashay miyiga Degmada Burco, Gobolka Togdheer, Woqooyiga Soomaaliya hilaadii 1943; halkaas oo uu ku ababay sanadihii hore ee caruurnimadiisa, isla sanadahaas oo ay xijaabatey hooyaddiis Kaaka Jaamac Buux, ka dibna adeerkii Axmed Warsawa Siciid (Niibsan) ayaa loogu geeyay magaaladas Cadan (Yemen) aayooyinkii Caasha Maxamed Xasan iyo Shamis Xasan Nuur Qaaje aya halkii hooyadii u galay. Wax barashadiisii asaasiga ahayd ilaa dugsiga sare wuxuu ku qaatay Dugsigii Baadariga Cadmeed ee wakhtigaa la odhan jirey (St. Anthony's High School.1956 - 1964)

Isla Cadan ayuu kaga shaqeeyey macallinimo muddo laba sanadood ah. 1967 ayuu Cadan ka guurey una kicitimay Soomaaliya. Waxa uu degey Muqdisho. Halkaas ayuu ka bilaabay shaqadii ugu horeysey Wasaarada Warfaafinta 1969kii, kumase raagin. 1971kii ayuu shaqadii ugu horeysey ee rasmiga ahayd ka qabtay Wasaarada waxbarashada, isagoo macallin ka noqday Dugsi Hoose, Dhexe, Sare oo ku Dhexyaalley Dugsiga Hoyga Nolosha ee Lafoole (Afgooye), isla wakhtigaas oo uu ku qaadanayey daraasada tababarka macallinimada machadkii Macallinimada ee Lafoole (N.T.E.C).

Kartidiisa hal-abuurnimo markii ugu horeysey waxay soo shaac baxday intii aanu Cadan ka tegin. 1966kii ayuu curiyey soona ban-dhigay Riwaayadii la magac baxday "HADIMO". Ha yeeshe wuxuu si fiican u doob dillaacsaday maansadiisuna caan baxday intuu u soo wareegey Soomaaliya, gaar ahaana, intii ku sinayd 1970 nadii oo ay soo shaac baxeen heesaha tirada badan ee aadna u soo jiitey dareenka dadka, Wuxu noqday nin suugaantiisu si gaar ah u taallo, si goonni ahna cid waliba u dhadhansato, had iyo jeerna dadka ka dhex dhalisa olole dood iyo muran ah. Waxa la soo qaadan karaa Riwaayaddii "Aqoon iyo Afgarad" oo ay ku la jireen Saaxiibadiis Maxamed Xaashi Dhamac (Gaariye) Siciid Saalax Axmed, Muuse Cabdi Cilmi iyo silsiladii maansadii "Siinley" iyo

Riwaayaddii "Tawaawac" ee ay ku jireen heesaha ay ka mid ahaayeen "Hal la Qalay iyo Ceel Walwaaleed".

Suugaantiisu waxay noqotay tu si gaar ahaaneed uga nixisa oo uga cabsiisa xukunka keli talinta ah, sidaas darteed, ayaa hay'adaha cadaadiska iyo cabbudhintu u daba taagnaayeen. Ka dib silsilad-maanseeddii "Siinley" iyo Riwaayadii "Tawaawac" iyo sababo kale oo maansooyinkiisa laxidhiidha ayaa 11kii Noofambar ee 1973kii loo taxaabay xabsiga, waxaa la geeyey Qansax-dheere (Gobolka Bay) o uu ku xidhnaa ilaa 9kii Abril ee 1978.

Wakhtigaas ka dib, ilaa bilowgii 1982kii, wuxuu Akadamiyada Cilmiga, Fanka iyo Suugaanta ka ahaa Agaasimaha Waaxda Fanka; isla markaana wuxuu madaxa hore kaga jirey raggii mayalka u qabtay ee hoggaaminayey Silsilad-maanseeddii caanbaxday ee "Deelley", kana qaraxday dalka horraantii sannadkii 1980kii.

1dii May 1982kii ayuu tegey goobaha uu ka socdey halganka Mucaaradka hubaysani, wuxuuna ku biiray Uruka Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed (SNM). Wuxuu halkaas ka galay halgan siyaasadeed, suugaaneed oo weji waddaniya leh.

Ibraahim Sheek Muuse Wacays.

MAHADNAQ

Inkasta oo ay wax caadi ah tahay, in had iyo jeerba, qoraalka suugaaneed, lagu magac siiyo oo loo nisbeeyo ciddii curisay ee halabuurkiisa lahayd, haddana arrimuhu sida la moodayo ma aha.

Waayo, hawl kastaaba waxay bisayl noqotaa ama lamahadiyaa marka natiijadeeda u danbaysaa soo gaadho ciddii loogu talagalay inay ku intifaacdo. Taas darteed, bilowgeeda ilaa midhkeeda u danbeeya, ma jirto hawl qofnaba keli u qabtaa ama hadduu qabtana qabyo beeshaa. Isaga oo aan innaba qof labaad gacanta u taagin. Iyada oo guud ahaanba sidaas ah, ayey ta diiwaan-maanseedkan ku saabsani ka xag jirtaa.

Haddii uu magacaygu, hadda, diiwaankan dusha sare, kaga yaallo ama aan ahay ninkii curiyey maansooyinka ku daabacan, waxa aad ugu hawshooday oo wax badan oo tacab ah ku bixiyey, siyaalo kala duwanna gacan uga geystey dad badan oo aan midkoodna magaciisu dusha sare kaga daabacnayn, hase yeeshee, haddana aan hubo, in aan la'aantood, hawsha maansooyinkani sidan u bislaateen, kuna jirteen maanta, gacanta dadweynaha akhrisanaaya iyo cid kasta oo sideeda uga faa'iidaysanaysa.

Sidaas darteed, waxa ugu yar ee ay mudan yihiin waa xusidda magacyadooda iyo kaalinta ruux waliba hawshan ka qaatay wadar iyo waaxid. Mahadaydu ha gaadho qofkii mudan.

Ibraahim Xaaji Muuse (Wacays), run ahaan, gacanta uu ku leeyahay hawsha aad u culus ee gashay diiwaankan wax lagu qiimayn karo oo u dhigma lama heli karo. Runtii haddii aanu Wacays u guntan dhammanba hawsha daabacaadda, oo intaas oo jeer ku noqosho iyo dibu sixidba lahayd, haddii aanu isagu nafta dul dhigin, qormaynta, hormaynta iyo gebi ahaanba hoggaaminta hawshaas oo aanu hadh iyo habeenba u soo jeedin,isaga oo isla markaas, xagga caafimaadka ka dhibban oo xanuusanaya. Diiwaankan daabacani maanta gacanta kuma jireen, haddii aan Wacays oo kale u hagar bixin. Inkasta oo aanay ku filayn, waxaan kolleyba u celinayaa mahad aad iyo aad u ballaadhan.

Waxaan si gaar ah isagana u xusayaa saaxiibkayga qaaliga ah ee Rashiid Sh. Cabdillaahi. Laga bilaabo maansada Daalacan, waa dhif tix aan tiriyo oo marka ugu horraysa ee aan soo ban-dhigo, aanu Rashiid ka mid ahayn dadka goob jooga ka ah. Mar kasta waa qofka ugu horreeya ee gol-daloolada maansdayda farta iigu fiiqa. Dhinaca kale, wuxuu Rashiid ka mid yahay infa aysi gaar ah u xiiso geliso, taas oo keenta in ay anigana igu dhiirri geliso curinta maansada. Rashiid waxa uu ka mid yahay raggii lahaa abaabulka, isku dubba ridka, iyo soo if bixinta diiwaankan. Rashiid si joogto ah ayuu u lafa-gura hal-abuurkayga, fidintiisana si weyn ayuu uga qayb qaata.

Gogol-dhigga diiwaankan oo la odhan karo waa qoraal suugaaneed oo sidiisa u madax bannaan, waxa ku hawshooday Rashiid. Mahad ballaadhan baan u celinaya.
Waxaa isna mahad aan la koobi karin mudan Cali Jaamac Basaale (Guush) oo hawsha daabacaaddan Wacays ku weheliyey bilow ilaa dhammaad.
Runtii, haddii aanay hawsha soo ururinta, kaydinta, qoraalka teebka iyo sii dhilidda diiwaankani helin gacanta uu muddo dheer ku hayey Cali Jaamac Basaale (Guush), maantana kama dambaysteedii aanu u maleegan. marnaba xaaladda adag ee uu hadda ku soo baxay diiwaankani, kuma soo bixi kareen. Wuxuu Cali Jaamac Basaale (Guush) isaguna iga mudan-yahay mahadnaq aad iyo aad u ballaadhan.

Iminka ma xasuusni, ereyo iyo wedho aan kaga abaal gudo xanuunka iyo hawlaha dad fara-badan ka qabsaday suura gelinta iyo soo saarista diiwaankan suugaaneed, waxase hubaal ah in Jaamac Cali Maxamed (Jaamac Weyne) oo sidiisaba ku caan baxay is-dirid iyo inuu daacad ka noqdo hawl kasta oo ummadeed oo uu qabanayo, ayaa diwaankan u shiilay maanka iyo maskaxda, una amaahday wakhti iyo awood ka baxsan intii uu markaas karayey, ma jirto karti iyo dadaal uu Jaamac Cali Maxamed kala hadhay daabacaada diiwaankan mana suura gasheen indiiwaankani meel maro, haddii aanu Jaamac ku nuux nuuxsan oo aanu duldhigin aqoon, sabir iyo farsamo sida ragga kor ku xusan, Ibraahim Sheekh Muse Wacays, Rashiid Sheekh Cabdillaahi iyo Cali Jaamac Basaale (Guush).

Ma illaawin mana illaawi karo Xaliimo Cali Maxamed oo Hawsha aan ka sheekeeyey, Jaamac ku lammaanayd ama laba ku ahayd.

Waxaan si gaar ah u xusayaa Cabdi Jaamac Cawad (Faysal), oo dedaal xad- dhaaf ah, iyo xusul-duub hagar-la'aan ah ka geystey qabanqaabaddii iyo daabacaaddii diiwaankan. Waxaan hubaa haddii aanu Faysal sidaas ugu hawl gelin, danihiisana ku daayicin inaanu diiwaankani soo baxeen, Sidaa awgeed, mahadnaq gaar ah oo ma guuraan ah ayaan u hibeynayaa Cabdi Jaamac Cawad iyo marwadiisa Fadumo Maxamed Xasan Xuseen.

Waxaa kale oo aanan kaalintii uu lahaa illaawi karin, Ibraahim Axmed Warsame (Toyota). Ibraahim waa ninkii maansooyikan markii ugu horreysey ku bilaabay diwaan gelin uu gacantiisa ku qoray kuna dhammeeyey, taasoo saldhig u ah duug hadhka maansadan. Mahad ayaan uga celinayaa xilkaas uu isa saaray.

Raaqiya Cabdillaahi Oomaar oo ku xeel dheer, ku fadallo cad u doodidda xuquuqda aadmiga ayaa dadaalkeeda guud ahaaneed ku dartey inay diwaankan dhaqaale lagu daabaco u yaboohiso. Qoraallo iyo xidhiidho farabadan, hawl aan la koobi karin oo hagar la'aneed ayay ku talax tagtay sida ay arrintaas u suura gelin lahayd. Taas oo ay Raaqiyi si raganimo leh

ugu guuleysatey. Raaqiya Cabdillaahi Oomaar iyo dhiggeedaba si weyn baan ugu mahad celinayaa.

Waxaa iyana mahad iyo sharaf iga mudan Professor I. M. Lewis, The London School of Economics and Political Science. Professor B. W Andrzejewski, Institue of Cushitic Languages and Literature University of London iyo Professor Said S. Samatar, Rutgers University Newark, oo diiwaankan sidii loo daabici lahaa ku taageerey qoraallo xeel dheer oo dhiirri geliyey ciddii Diiwaankan daabacaaddiisa ka qayb qaadatay. Sidan horeba u sheegey cidda suura gelintadaabacaadda diiwaankan ka qaybqaadatay aad bay u fara badan yihiin. Waxa aan shaki lahayn haddii cid kasta oo gacan ka geysatey ama ku hawshootay la xuso in la yaabi lahaa. Iyada oo aan sidaa la yeeli karayn, bal aan soo hadal qaado dhowr goobood iyo dhowr guuto.
Waxa aan kasha iyo laabta uga mahad celinayaa dadka ku kala dhaqan dalalka:-

1.Norway
2.Jamhuuriyadda Jabuuti
3.Sweden
4.Denmark
5.Ingiriiska(U.K)
6.Ivory Coast
7.Tunis

Waxa mudnaan gaar ah leh Ururka Saaxibtinnimada Soomaalida iyo Noorwijiga (Den Norske Somaliakomiteen) oo uu hormood u yahay Baaderiga caanka ah Bishop Bjørn Bue.

Hay'adda diwaanka isku dubbaridkiisa iyo soo saariddiisa leh, waxay si xishmad leh ugu mahad naqaysaa Mudane Ismaaciil Cumar Geelle oo aan waxba kala hadhin suura gelinta iyo soo bixidda diiwaankan.. Hay'addani waxay mar kale ku hambalyeynaysaa Mudane Ismaaciil sida uu had iyo jeer ugu hagar baxo faafinta iyo xoojinta fanka iyo suugaanta iyo sida uu gacan buuxda u siiyo adkaynta iyo taabagalka dhaqanka iyo hidaha guud ahaan. Ismaaciil iyo hay'adaha hoos yimaadaa waxay marar badan gacan buuxda ka geysteen diwaanno kan ka horeeyey.

Waxa aanu jecelnahay iyana in aanu u mahad naqno hay'adaha hoos yimaadda Ismaciil
qaar ka mid ah sida:-
Wasaaradda Warfaafinta iyo Guriga Ummadda ee Jabuuti guud ahaan iyo Maamulayaashooda, Ismaaciil Xuseen Taani, Cabdi Miiggane iyo dhammaan madaxda iyo hawlwadeennada hay'adahaas.

Waxa aanu iyana aad ugu mahad naqaynaa hal-abuurada, hooballada iyo dhammaan shacabiga Jamhuuriyadda Jabuuti.

Iyada oo aanan waraaq ku soo koobi karin dadkii gacanta ka geystey hawsha maansooyinkan bilowgoodii ilaa maanta oo ay buug ahaan udaabacantay, waxa qudha ee aan dadkaa u hidin karnaa ay tahay oo keliya magacyada in yar oo ka mid ah oo aan halkan ku xuso.

Waxaan halkan ugu mahadnaqayaa saxiibbada magacyadoodu hoos ku qoran yihiin oo gacan weyn ka geystey ilaalinta, ururinta, fidinta iyo daryeelida maansooyinkan, naftayada-iyo noloshayada.

1. *Maxamed Maxmuud Warsame* — *"Dhabaney"*
2. *Axmed Maxamed Warsame* — *"Jiinis"*
3. *Maxamed Xaashi Dhamac* — *"Gaariye"*
4. *Maxamed Cabdillaahi Riiraash*
5. *Antuwaan Faransuwaar*
6. *Maxamed Xuseen Xasan*
7. *Faarax Axmed Cali* — *"Gamuute"*
8. *Yaasiin Axmed X. Nuur* — *"Yaasiin Dheere"*
9. *Jaamac Cali Geelle*
10. *Cali Aw Cusmaan Maxamed* — *"Cali-Biid"*
11. *Jaamac Maxamuud Xayd*
12. *Cabdi Xuseen Gurraase*
13. *Cabdulraxmaan Maxamed Maax*
14. *Yaasiin Ducaale Cali*
15. *Idris Xaaji Cismaan*
16. *Maxamed Jaamac Noor* — *"Blacke"*
17. *Qaalib Cismaan Fadan*
18. *Yoonis Cali Nuur*
19. *Maxamed Ibraahim Bookh*
20. *Maxamuud Cabdi Cali-Ducaale*
21. *Maxamuud Cabdi Cali-Bayr*
22. *Saleebaan Cali Bulaale*
23. *Siciid Ismaciil Daahir*
24. *Muuse Axmed Saxar*
25. *Dr Cali Cabdiraxmaan*
26. *Maxamuud Aadan Jaamac-Galaal*
27. *Cabdikariin Faarax Qaarey*
28. *Xasan Sabriye*
29. *Maxamed Xasan* — *"Great"*
30. *Xasan Siciid Saalax iyo Marwadiisa Caasha Xasan Cali*
31. *Cumar Siciid*
32. *Muraad Xasan Boqore*
33. *Siciid Faarax Maxamuud*

34. Saynab Maxamed Jaamac
35. Yuusuf Cabdillaahi iyo Marwadiisa SaamiyaYuusuf Cali Sh. Madar
36. Cumar Xasan Sheekeeye iyo Marwadiisa Faa'isa Axmed Maxamed Halac
37. Deeqa Jaamac Jibriil
38. Dr. Faadumo Sheekh Cali Jimcaale
39. Rooda Maxamuud Ibraahim
40. Fu'aad Binu Cabdulcasiis
41. Axmed Cabaas Axmed
42. Maxamed Daahir Afrax
43. Xaaji Xasan Maygaag Samatar
44. Faadumo X. Cumar Buraale
45. Ubax X. Cumar Buraale
46. Jaamac Cismaan Ismaaciil iyo Marwadiisa Aamina Jaamac.
47. Xasan Guure Jaamac
48. Samsam Cabdi
49. Al Mujaahid Al Akbar Cabdul Raxmaan Aw Cali Faarax
50. Cabdillahi Baaruud Cige
51. Maxamed Jaamac Xujaale (Aabi)
52. Xuseen Gaabane
53. Cabdul Raxmaan Salaax Axmed (Lisaaye)
54. Axmed Ismaaciil Aadan (Dhakaar)
55. Mustafa Cabdillaahi Aadan

Waxan si gaar ah ugu mahad naqaya saaxaiibkayga qaaliga ah Cali Cabdi Faarax iyo marwadiisa, Sahra Ibrahim Xirsi, Degmo, Nuur, Ibrahim iyo Ilwaad.

Waxan iyana u mahad naqayaa ;Shacbiga, hal-abuurrada iyo Hooballada labada dal ; Soomaaliya iyo Jamhuuriydda Jabuuti.

GOGOLDHIG

Muddo dheer oo ilaa tobaneeyo sano ah ayaan madaxa ku hayey oo aan runtii si kulul ugu taamayey inaan erey qoran ka idhaahdo maansada Hadraawi (Maxamed Ibrahim Warsame), kuna gudbiyo dareen iyo fikrad wixii ay maansadaasi igu dhalisay. Haddana, iyada oo sidaas ah marna ma qabyo-tirin qoraal tafa tiran mana tahlin wax dhaafsiisan qodobbo geli kara qormaynta guud (general outline), iyo fikrado koobkooban oo noqon kara keliya bar tilmaamo iyo tusmooyin xusuusta loo dhigo.

Inkasta oo ay jireen sababo kale oo kolal iga dhex-gelayey igana shuqliyey, ha yeeshee waxaa ka badan taas, inta aan si uga gabargaaley ee aan hore ugu dhiirran waayey; waxaana dhacday mar kasta oo aan ku talo goosto ku dhaqaaqeeda in aan haddana dib uga soo waabto.

Waxaa walaaca iigu wacnaa dhowr rrimood oo ku lug leh xidhiidhka gaar ahaaned ee aan anigu qof ahaan muddo dheer la galay suugaantaas Maxamed Ibrahim Warsame (Hadraawi), iyo wax yaalo kale oo labadaas weheliya.

Tan hore waxaa weeye, baaxadda aad u ballaadhan ee suugaanta Hadraawi ay leedahay ee ma aha tirada maansooyinka ama dhererkooda iyo qoraallada kale ee weheliya. Meesha aan ka hadlyaa waa baaxadda murtida ku jirta iyo dulucda farriinteeda ama dhambaalka ay siddo iyo bilicda fannimo iyo sida loo qiimo siin karo dhismaheeda farshaxannimo iyo qiyaasta meeshay ka fadhiisan karto socodka suugaanta Soomaaliyeed; waxay ku soo kordhisey iyo kaalintay gudatay iwm.

Runtii suugaanta Hadraawi waa bad weyn oo kale, mana le'eka tiradeeda kow iyo laba iyo wax dusha sare laga taataabtay. Bad weyntaas obocdeeda iyo caalamka jiifa nin sahamiyaa kuma talo-gelaayo ereyo kooban iyo weedho degdeg loo yidhi. Bad weynta Hadraawi iyo adduunka ballaadhan ee uurkeeda yaalla, waxaa qaadi kara oo lagu deyi karaa abwaag; iyana waxa ay u baahan yihiin wakhti dheer iyo u gacanbixid. Wakhti kooban iyo ereyo dhawr xaashiyood qaata markii ay noqotay, ayaan bad weynta ka soo maagey.

Ta xigta ee ku saabsan aniga iyo maansada Hadraawi, waxaa weeye sida goonida ah, ee aan xidhiidhka ula lahaa, aniga iyo tiro yar oo aannu isku meel ka wada joogney maansadan. Waxa sifo gaar ah u yeelaya xidhiidhkaasi waa isaga oo ku dhisnaa, mar walba, iyo ilaa haddan aynu joognaba, isla joog iyo wada kulan toos ah. Si kale haddii loo yidhaahdana, waxa weeye, ma ahayn meesha aannu ku kulanno anigiyo tixda Hadraawi, "cajalada iyo rikoodhka" la gesho, iyo dhawaaqa laga maqlo oo qudha, wax qoraal ku yaal haba dambeeyee. Waxaan ka mid ahaa, muddo ka badan tobaneeyo sano, dhawr qof oo tix walba dhalashadeedii, sida

ummulisada cid kasta oo kaleba uga gacan horraysa oo dibad bixinteeda gardaadisa.

Maxay taasi leedahay ee noqon kara wax gaar ah oo dadka kale lagaga duwanaado ? Maxaase u dhexeeya labada qof ee ku kala horreeyey maqalka ama akhriska tix-maanseed, oo labaduba si isku mid ah, uga bogteen, una dhuuxeen? Waa su'aal meesha ku jirta; jawaabteeduna waa tay u duurxulayso, oo runtii, marka ay intaas oo qudha tahay, labadaasi wax ay ku kala duwanaan karaan, dhexdooda kama muuqato. Sidaas darteed waa in aynu hoos ugu daadegno xidhiidhkaas gaar ahaaneed iyo saamayntiisa.

Ta meesha ku jirtaa waa xaaladda xanuunka badan ee ku timid dhaqankii Soomaaliyeed guud ahaan, kana soo jeedda nidaamka keli taliska qofeed ee wax ku xukuma hab maamul argagixin ah, musuq iyo bah-gooyada reereed iyo qalalaasaha dumiyey dhismihii bulshada, ummadnimadeedii iyo gobanimadeedii dhinac kasta oo ay ahaydba.

Ta xannuunka leh, ee halkan lagu soo qaadi karaa, waa himilooyinkii wacnaa ee ummadnimo loogu hiranayey, caqligii wax-garadka ahaa, aqoontii cilmiyeed iyo farsamo, hal-abuurnimadii fanka iyo midha-dhalkeediiba oo giddiba dabkoodii la bakhtiiyey. Dhinac kalena waa qiyamtii dadnimo ee wacnayd iyo anshaxii bulsheed oo ba'ay. Waxaana ka dhashay inay qofka, siiba wax garadkii dadka iyo aqoontiisii, garashadiisii iyo hal abuurnimadiisi is-waayaan, isaga iyo wax qabadkiisiina kala baadiyoobaan.

Muddo dheer bay maansadani aniga iyo rag kale dhaymo ay nooga ahayd waayaha cidhiidhyoon ee ku astaysan ceejinta caqliga iyo dareenka dadnimo. Waxay tix waliba noo ahayd sidii dabar adag oo na laga furay, mugdi aannu uga baxnay iftiinka cadceedda iyo adduunkeeda ballaadhan. Runtii, tix waliba maalinteeda waxay noo ahayd tu naga goysa waran nagu taagan.

Sidaa darteed, ma laga yaabaa, waxa aan ka sheegaaba inu noqdo wax kasoo go'ay dareen xiise is-ahaaneed (subjective) oo qudha? Ma suurowdaa inay i jiidato xaqiiqdaasi, iyadoo layga sugayo abbaar ku fadhida caqli iyo ra'yi miisaaman oo cuskanaya majare hagaagsan, lafa-gur mawduuci ah iyo qiimayn isu-dheelli tiran?

Ta u dambaysa ee aan kaga hadhaayo qodobkan afeefta ahi waa anigoo aan sheegan karin kartidii nin gaar ugu go'ay barashada iyo daraasadda aqoonta fanka iyo suugaanta; iskeedabana taydu tahay wax ka soo jeeda korodhsi hiwaayaddeed. Taas awgeed, waxaa madaxayga ku legdamaya ta lay tirinaayey ee aan u badnaa ku hawshoodkeeda, taas oo ah wixii ku lug leh aqoonta bulshada iyo suugaanta. Shaki malaha oo way jirtaa meelo badan oo labadu ku kulmaan; aqoonyahan cilmi bulsheedna wuu heli karaa wax badan oo uu ka yidhaahdo suugaanta Hadraawi, sidaas oo ay

tahay haddana waxa ay taasi ka mid ahayd sababaha aan dib ugaga soo maagey.

Waxay waddaba maanta iyo madbacadda ay maansadaasi gashay ee ay noqotay in ay ku gudubto qaab lagu reer gesho laguna faafiyo kii ugu habboonaa, waxay ila tahay geed aan ku xoqdo oo dambe iima hadhin, ee waa inaan wejiga ku diiraa. Sidaas darteed waxa keliya oo aynu is-weydiin karnaa hadda, waa abbaarta iyo mawduuca qodbbada, ka hadalka maansadan, dhinaca aynu kaga iman karno iyo wajahadda aynu ula kacayno iyo meesha gunaanadkeedu ku biya shubanayo.

I

Waa caado dunida ka dhaxaysa in buugga loo yeelo hordhac loogu tala galo furaha irridaha laga gelayo buuggaas iyo murtida jiifta. Waxaa laga yaabaa inaan badiba qofku akhrisan, hor-dhaca buugga, haddii aan wax ku qasbaa jirin, sida raad-raac: sahamin cilmiyeed iyo wax la mid ah. Waxa dhici Karta in qofku toos u guda galo mawduuca, isagoo leh, "waxa hordhacu iiga sheegayo buugga, sow aniguba kala ma soo bixi karo"! Waa run, oo badanaa hawraarta hordhaca buugga laga fishaa waa war ku saabsan mawduuca buuggaasi ka hadlayo iyo majaraha dersiddiisu raacayso iyo ujeeddada ay ku biyo-shubayso; haddii ay tahay diiwaan maanseedna abbaarta hordhaciisa laga filaa waa-(inkasta oo aanu jirin mawduuc qudha iyo ujeeddo keliya oo diiwaanku leeyahay) lafa-gur iyo falanqayn ku saabsan heerka hal-abuuridda maansooyinka, dhinac kastoo ay tahayba iyo qiimayntooda iwm. Dhab ahaanna il-dheerida iyo qotada aqoonta akhristuhu way u suura gelin kartaa inuu la soo baxo dulucda buugga, wax kasta oo hordhaca lagu soo urursheyba. Ha ahaate, kol uu mar danbe isha mariyana dedaalka hor-dhacu waa inuu akhristaha wax ku kordhiyo.

Haddaba sidee ugu waxtar roon ee aynu u guda gallaa hor-dhaca diiwaanka maansada Hadraawi ee ina hor yaalla?

Sida aynu horeba u nidhi suugaanta Hadraawi waa badweyn, aan dunida uurkeeda jiifta si fudud loogu babac dhigi karin lagagana warrami karin ereyo kooban. Waxaa raaca badweyntaas suugaaneed oo aan hore cidina obocdeeda ugu sahan tegin kuna deyin daraaso dhinac kastaba buuxda oo qabyo-tiran isuna dheelli tiran. Waxaa kale oo weheliya, iyada oo ay maqantahay daraasooyin, kuwaas oo kale ah, oo ku saabsan suugaanta Soomaaliyeed iyo heerarka taariikheed ee ay soo martay iyo guud ahaanba taqaafadda, dhaqanka iyo hiddaha Soomaaliyedd iyo waayaha bulsho taariikheed ee giddigoodba ku leh saamayntooda suugaanta Hadraawi ee ay maansadeedii hadda ina hor taalo.

Sidaa awgeed, waxay dani khasbaysaa, in aynu daraasadda maansada

Hadraawi ee isu dhan u dayno haddeeda iyo haddii Alle yidhaahdo, hor-dhacanse aynu ku soo ururinno inta maanta aan is-leeyahay waa lagama maarmaan.

Sida aynu, hadda ka hor, u sheegnay kolleyba waa in ereyga hordhacu waxtar uga noqdo akhristaha dhinacyo ku lug leh garashada iyo fahamkamaansadan. Waxay ila tahay, mar haddii uu qodobku yahay Hadraawi iyo maansadiisa buuggan ku daabacan, in masaladaasi noqon karto tu laga wada hadli karo oo loogu tegi karo murti la xiisayn karo.

Marka aynu haddaba, sahankeena, sidaa ugu yool-samaynno, isla mar ahaanna waxa ila qumman in aynu ku hor marno dhawr hal oo jid-bannayn u noqon kara yoolkaas.

Waxay tahay, haddii la soo qaado Hadraawi iyo maansadiisa, waxay u badantahay in waxa maanka ku soo dhacaa noqdaan maansooyinkiisa oo qudha, oo aanay jirin wax ka baxsan maansooyinkaas, oo malaha la gelin karo.

Runtiise sida ay ila tahay waxa kale oo jira arrimo aan ahayn maansada lafteeda lase leh xidhiidh adag, arrimahaasoo aan looga maarmi karayn falanqaynta iyo lafa- gurka tooska ah ee maansadani.

Ma aha Hadraawi iyo maansadiisan oo qudha ee waxaa la odhan karaa taasi waa wax la wadaago; Waayo, dhinacyada ku saabsan shuruudaha wacaalaha taariikheed, dhaqan iyo faneed ee ku raad leh soo-if-baxa maansoyahan kasta iyo maansadiisa, ma aha wax ninnaba ku gooni ah. Iyada oo sidaas ah, haddana, dadku raadka waayaha noloshu ku yeeshaan guud ahaanba, waa laga helaa waxay ku kala duwan yihiin iyo waxa ay iskaga mid yihiinba.

Si kasta oo ay tahayba sababaha kala goonni yeeshay Hadraawi iyo

badiba suugaan-yahanka Soomaaliyeed ee sebenku kulmiyey, marka hore waa nin iyo isha uu ku eegay adduunka xilligaasi iyo awaalaha nolosha ka jira, sida uu wax u arkay, inta uga muuqatay iyo dhinaca uu ka maray; meesha uu iska taagay hirdanka dunida ka socdey sida uu wax u qiimeeyey, waxa uu xeeriyey iyo mawqifka uu doortay; marka xigana waa ninba sida ay noqotay fal-celintiisa dareenkiisa iyo sida suugaantiisu uga tarjumayso ama uga tibaax-keenayso ee ay warkeeda inoo siinayso. Murtida aynu duuduub ugala soo bixi karnaa waxaa weeye; raadka qof waliba uu ku cumri-dhammaysto ee uu nolosha kaga tago, wuxuu tilmaamo, ee sumad u noqdasidii uu ula fal-galay ee uu uga fal-celiyey waayihii xilligii uu nolaa iyo wixii kala soo dersey.

Sidaas darteed, ma ka dhigan karnaa gooninnimadaas, su'aal aynu jawaabteeda u baadi-doon tagno ? Waxay iigu muuqataa, in akhristaha maansadan siiba qofkii il-dheer ku dersaya ay u tahay waxtar, haddii aynu wax uga iftiiminno aragti dareen-qaad iyo qaabka cabbiriddeeda,

farriinteeda iyo mawqifka, waxa ay kaga duwan tahay iyo waxa ay la wadaagto suugaanta Soomaaliyeed ee ay xilliga kula fac tirsanayso;in aynu dibadda soo dhigno xaqiiqada waayaha dunida ay ka muuqaal-celinayso suugaantaasi iyo sida loogu kala tegey habka iyo majiiraha garasho, ka dibna adduun-aragga, qiyamta iyo mawqifka iyo qaabka hal abuuridda iyo farshaxannimada.

Inta aynaan hoos u gelin dhumucda ujeeddada aynu u soconno, waxaa ila habboon innaga oo ka il-boganna waxa dusha sare yaalla ee inoo noqonaaya bar-kulan aynu ka wada bilaabi karno dooddeenna. Waxa ugu dhow ee daymada horeba u muuqanaya, ama uu maanku haleelayaa waa su'aalo dhowra oo lug ku leh Hadraawi iyo suugaantiisa; su'aalahaas oo muujinaya kana marag kacaya in suugaantaas wax ku goonni ahi jiraan. Waxay su'aashu inoo jid bixinaysaa:- Maxaa keenay gooninnimada iyo warkeedaba ? Maxaynu dareennay ee ay maankaba ugu soo dhacday gooninnimadu ?

Jawaabtu waxay ag-taallaa dadka Soomaaliyeed iyo muranka is mari waaga ah ee dhexdiisa ka jira , kuna saabsan Hadraawi iyo suugaantiisa. Marka aynu si guud isha u marino bulshada Soomaaliyeed waxaynu ugu tegeynaa aragtiyo iyo mawaaqif kala wada jeedda oo is burinaya oo laga kala qabo suugaanta Hadraawi. Haddii aynu dusha sare ka taataabanno waxa ka mid ah, kuwa soo socda:-

1. Hadraawi iyo maansadiisaba aad baa loola col-yahay; mana jiro maanso yahan Soomaaliyeed oo loo dhigi karo nacaybka iyo colaada loo hayo isaga iyo maansadiisaba.

2. Hadraawi iyo maansadiisa aad iyo aad baa loo jecel yahay; maba jiro, magac iyo maanso toona, cid la ag keeni karayaa.

3. Ma aha suugaanta Hadraawi wax la garan karo, macnaha iyo ujeeddada ku jirta ee uu ku talo-galay curiyaheedu waana wax ku adag maanka dadka;Sidaas darteed waxa dhacda in cid waliba goonideed madaxa ku daaliso, kaddibna u fasirato si gaarkeed ah iyo wejiga qofku ka dhigto.

4. Hadraawi waa maansayahan Soomaaliyeed oo maanta jira ka ugu magac dheer; ka loogu hadal-haynta badanyahay ee maansadiisu ugu tis-qaadka ballaadhantahay, uguna hal qabsiga badan tahay; ka tixdiisuna dareenka ugu weyn kiciso, sida ugu kulul loo xiiseeyo ee maansadiisa goob kasta oo dad Soomaaliyeed joogo siraad lagu doonayo.

Waxaan is-leeyahay waa suura-gal in suugaanta Hadraawi lagu tilmaami karo ifafaale yaab ku leh bulshada Soomaaliyeed ee maanta jirta. Ifafaalenimadu waa meesheedee, la yaabka ay leedahay ayaa wax inooga daalacayaan. Maxay ku noqotay in maanso-yahanka Hadraawi kulmiyo intaaasoo ah si-u-arag, si-u-qiimayn iyo mawqifyo, kala jeedooyin iyo is-burisyo ah ? Sidee buu hal mar ku helay colaadda u kulul iyo jacaylka

u ballaadhan una qotada dheer ? Maxaase maansadiisa ka yeelay tu si fog loogu kala tago, ilaa xad ay noqotay tu aan la garanoo ujeeddadeeda mugdi saaran yahay; tu laga naxo oo la colaadiyo; iyo, isla markaas, haddana, tu aad loo xiiseeyo oo loo riyaaqo, oo ugu badan soo jiidsashada iyo dhaqaajinta maanka dadka ?

La-yaabku haddii uu laba yahay, midkooda ah dhabanka iyo gacanta oo laysa saaro isaga gees inaga dhig. Kiisa kalee wax-ku-oolka ugu dhowi waa ka lagu salayn karo hawraarta laga soo weriyey Giriigii, waayo-taariikheedkii beri hore ahaa, taasoo odhanaysa "la yaabku waa hooyada falsafadda". Sidaa darteed, murtidu waxay ku jirtaa wixi la yaableh daba gal kooda iyo soo dibad saarka xidhiidhka caqli galka ah ee isku xidhaya dhinacyada ifafaaleyaasha is burinaya ama u muuqda wax is diiddan. Waxaan uga socdaa mid keliya oo ah; caqliga u jeellan murtida maansadan iyo kasha u xiisa qabta bilicdeedaba, wax baa kaga xidhan jawaabaha su'aalaha la yaabka leh ee aynu kor ku soo taabannay.

Marka ay tahay jihadee loo kacaa oo runta badibalaga raadiyaa, waxa hubaal ah, sida dadka qaarkii moodi karo ama is moodsiin karo, ma aha, kumana koobna sababta loogu heshiin la'yahay maansadani isla suugaantaa iyo curiyaheeda, waxaa inagu filan oo aynu kaga gudbaynaa mawaaqiifta kala jeeddaa waa wax dhex yaalla dadka kale ee ay maansadu halkooda ugu tagto ama la kulanto, isaga oo aanu hal-abuuraheedii kaba war hayn inta badan. Sidaas darteed, Hadraawi kamaba qayb galo fikradaha is-asaraaraya ee ku saabsan maansadiisa; waayo isagu wixii uu odhan lahaaba wuxuu hore ugu dhiibtay tixdiisa. Sidaan qabo haddiiba wax laga weydiiyo ulajeeddada

"Tixdaa", "Tuducaas", ama "Beydkaas" jawaabta uu ka bixiyaa marna ma noqonayso, tu lagu muran baxayo. Mar haddii ay sidaas tahay, waa inaynu xaqiiqada ka doonnaa bulshada Soomaaliyeed dhexdeeda.

II

Hadal iyo dhammaantii, jawaabaha laga bixin karo su'aalaha ku jeeda maansadan waxa lagala soo bixi karaa bulshada Soomaaliyeed oo hoos loogu fiirsado lana lafa guro waayaheeda nololeed iyo siday u saameeyaan wacyigeeda.

Bulshadaas waxa ku dhex jira cudur ku xididdaystay oo kala wada googooyey halbowleyaashii dhaqaaleed, bulsheed, siyaasadeed, dhaqameed iyo wacyigii ummadnimo ee dadka Soomaaliyeed isku xidhayey ee sugayey midnimada jiritaankooda bulshanimo.

Qaska iyo qalalaasaha dalka Soomaaliyeed muddo dheer ka soo jirey iyo heerka uu gaadhey burburka bulsho ee ka dhashay ayaa u sabab ah caqligii dadku inuu kala go'doomo, in dareenkoodii is-waayo oo ay duunka iska

nacaan. Sidaasi ayay ku noqotay in lagu kala fogaado aragtida laga qabo dunida lagu nool yahay iyo waxa ka socda ama ka dhacaya, in laysku diido awaalaha xilligan iyo dhibaatooyinka burburka bulshada Soomaaliyeed ay ku jirto iyo maxaa wacay iyo maxaa daawo u ahaba; in aragga, garashada iyo qiimayntu is-buriso oo hiyigu kala jeeddo noqdo; ilaa xad ay gaadhey in la waayo himilo iyo yool lagu wada hirto iyo ula jeeddo lagu kulmo iyo qiyam anshax dadnimo oo la wada xeeriyo, isku sina loodhawro.

Sidaas awgeed la-yaab malaha haddii lagu kala tago dareenka xiisaha iyo dhadhanka wacan iyo wixii soo jiitaba, oo aan laysku fan iyo suugaanba ahaanin.

Waaqica nolol bulsheed ee sidaas ahi wuxuu ku yimi, oo geedkiisu ka beermay awooddii caqliga, carrabka iyo ficilka wax qabashada dadka oo xadhig adag lagu jebiyey; god dheerna lagu ridey oo gaggaab culus lagu daboolay, waxa keenay aaya-xumada bulsheed waa xorriyad la'aan iyo dimuqraaddiyad la'aan, waana taladii dalka oo dadkii lahaa laga xarrimay, waa iyada oo la damiyey tamartii midho dhalka ahayd ee wadarta bulsheed, loogana dhaartay dhaqdhaqaaq xor ah oo maskaxeed, mid siyaasadeed, bulsheed, dhaqaaleed dhaqaneed iyo mid fan iyo suugaaneedba; dhaqdhaqaaqaas oo looga saldhigo baaxadda weyn ee ummadda iyo dhismaheeda guud, ayaa si nabada u maarayn lahaa dhibaato kasta oo la soo derista ummadda, midnimada garaadkeedana ilaalin lahayd. Markiise ay weydey taa, ayey kala baadiyowdey. Taa awgeed wacyi dadnimo iyo mid ummadnimaba waxa saaray oo buuxiyey meeshoodii wacyigii ficiltanka qabiilo iyo intii uu lahaa ee ahayd hiilada xigtanimada abtirsiinta dhiigga ah ee aan kala sooci jirin xaqa iyo xaq-darrada. Taasaa ula soo baxday wixii dhalankeedu ahaa, kuna aroorisey dhabbaheedii lagu yiqiin, kalana daadegtey qabiil, laf, reer iyo qoys intaba oo ula gashay wacyi salkiisu yahay hunguri iyo iska danaysi keli qofeed.

Haddii maansadan laysku maan dhaafay sida mararka qaarkood la maqmaqlo waxa isku maan dhaafay waa dadka caqligoodii wadareed, sida loo gebagebeeyey ee maankoodii garasho uu u kala lumay. Ma aha inay maansadani mugdi huwatey, ee sababtu waxa weeye, sida dadkaasi

ugu kala tageen aragga iyo aqoonsiga adduunka iyo waayaha noloshooda, waa sida ay dooc iyo dareen, danqasho iyo damacba ugu kala fogaadeen isla sidaa; ayaa xiisahooda iyo kal jeclaysigooduna u noqdeen waxaan isu iman karin; oo hiyiga rabitaankooda, qiyamtooda iyo dhadhankooduna ku noqdeen wax kala fog. Intaa ka dib waxa lamaseegaanku noqday in fal celintoodu noqoto wax iska soo horjeeda.

Arrimahaas dartood ayay maansadanna si kala tagsan ula fal galeen ugalana soo baxeen duluc murtiyeed is-burinaysa, mawaaqif iska soo hor jeedda uga kala qaateen. Kaddib intaas, haddii aynu ka raad raacno

taariikhdaas iyo dhacdooyinkeeda, aynuna kala soo baxno wixii maansadani xilligeeda kala kulantay, si aynu u hello dillo runta u marag kacda, waxaynu xusuus ugu noqon karnaa arrimo dhawr ah oo ay u mudan yihiin:-

Ta koowaad:- keli-taliyaha Siyaad Bare wuxu xoog hubaysan ku qabsaday awooddii talada iyo xukunka dalka 1969kii, isla markaas suugaanta Hadraawina; gaar ahaan, maansadiisu waxay hana-qaadday oo ay noqotay taabba-gud iyo tis-qaad, ayna gashay wacyiga dadka Soomaaliyeed; oo uu magaca Hadraawi caan baxay, sannadihii hore ee toddobaatanaadkii qarnigan. Wakhtigaas iyo muddo dheer ka horeba, way jireen rag badan oo kaalintooda muuqata ku lahaa suugaanta Soomaaliyedd; hase yeeshe, ma jiro, haddana, nin ay suugaantiisu

degdegaas oo kale, ku soo jiidatay cabsida iyo coolaadda nidaamka taliska cusub iyo gaar ahaan, ninka madaxda ka ah ee la yidhaahdo Maxamed Siyad Barre.

Intaan taliskaasi laba jirsanba waxa ku noqday laf dhuunta taagan oo uu liqi kari waayo, heesihii iyo riwaayado labiyo saddex ah oo ahaa kuwii u horreeyey ee Hadraawi ku caan baxay. Waxa Siyaad Barre iyo Hay'adaha amniga ee taliska welwel iyo walba-haar weyn ku ridey, baaxadda xiisaha dadweyne ee ay suugaantaasi soo jiidatey, sida ay carrabka dadka ugu dhegtey ee ay hadal-haynteedu goor iyo goob walba u noqotay tu socota; waxaa si laxaad leh u cabsi-geliyey fasirka wejiyada badan, iyo siyaalaha kala duwan ee marba cidi uga soo murti miirato, sarbeebteeda iyo sansaanka dhismaheeda farshaxannimo.

Marka loo sii dhabba galo fal-celinta Siyaad Barre iyo taliskiisaba waxay talo kaga ururtay daba-gal, juuq-dhegeysi iyo in dadka lagaga dhigo denbiculus; Siday tahay xashiish iyo wax maanka dooriya. Waxay gaadhey in curiyaheedu ku galo xabsi.

Ta kalee ee ah dabool saaran maansadan, waxay fikraddaasi bilawgeedii horeba ka soo fushey oo faafiyey Siyaad Barre iyo kuwo uu adeegseday; waxa ilaa maantana ku wehesha badiba kuwo kala mid ah aragtida, mawqifka iyo hab-dhaqanka.

In maansadani tahay tu shaqlan oo ay maro ku dedantahay, ma aha wax lagu xiiqo murankeeda. Su'aasha qudha ee meesha ku jirtaa waxa weeye, maxaa Siyaad Barre iyo nin la mid ahi arrintaas uga dhigayaan gol-daloolo ? Innaga oo aan meel dheer ka doonin, sabatu waxay tahay, maansadani waxa ay iyaga ku soo jeedinaysaa indhaha dadka; waxay soo dibad-bixinaysaa oo ay ilayska cadceedda oo kale ku daaraysaa fal-xumo badan oo ay mugdiga kula dhuumanayaan; waxay qaawinaysaa cawradooda iyo iimahooda; waxayna ku noqotay jeedal lala dhacayo. Sidaas ayay kula colloobeen.

Siyaad Barre, oo laga dhigan karo tusaasha (typical) looga tilmaan qaadan karo nin kasta oo ay isku asluub iyo fal dhaqan yihiin, mar walba lama huraan bay ahayd inay maansadan oo kale isa seegaan. Waayo, isagu sida uu xukunka ugu qabsaday muruq iyo xoog mutuxan, ayuu isla markiina ku meel dhigtay in talo adduunba tiisa noqoto. Wuxuu ku talo goostay in aan isaga cidi ku laba ahaan; in dareenka, garashada iyo aqoontuba ku gudhaan hawadiisa iyo damaciisa qof ahaaneed, ereyguna noqdo mid keliya oo isaga laga sugo. Ka dibna wuxuu bir afaysan ku doonay in layska wada dhigo oo laga wada maarmo hal-abuur caqliyeed, cilmiyeed iyo fan iyo suugaaneedba, laguna doorsado muhmal iyo mala-awaal, khudbado gola-ka-fuul ah iyo hadllo aan sal iyo sabab midna lahayn. Ma jirtooyin sidaas ah ayuu khasab ka dhigay in lagaga kaaftoomo hodannimada runta iyo xaqaa'iqa adduunka, nolosha bulsheed iyo fikirka aadamiga.

Sidaas darteed, suugaantiisu (Siyaad Barre) waxa ay noqotay tu halkaas ku sal leh oo ka jeesata isla markaana dayrisa runta kuna wacad furta xurriyadda, sharafka dadnimada iyo qiyamta fanka dhabta ah. Waxaa ka dhashay suugaanta hunguri raaca ah ee la yaqaanno.

Marka Siyaad Barre kaas yahay maansadanina waa tusaasha dhinaceeda kale ee looga tilmaan qaadan karo, fikir iyo ficilba, mawqifka jara-diidka ah, caqaliga iyo carrabka xakamaha qaadan waayey, ee ka xidhiidh goosan waayey runta, waaqica nolosha iyo qiimaynata dadnimada ku wacan.

Sidaas ayay maansadani bulshadeedii kaga meel weydey kuna noqotay kootarabaan iyo wax lala dhuunto oo meel madow lagula kulmo. Wuxuu talisko caleema saaray oo uu makarafoon cod-dheer siiyey ku-sheega heesaha afka Siyaad Barre ka waraaba ee ammaantiisa ku tasbiixsada, ereyada mugga yar ee damaca keli taliyaha lagu dhudhumiyey, dhinac kastana kaga saameelan; dhawaaqa qaawan oo aan wax u qarsoon lahayn, murti hoos u qodan, nuxurna ka arradan oo ka caydha ah hoga-tusaale meel la dhigan karo. Waxa sidaasi ah ayuu u masayray markuu colaadinayo maansadan oo kale.

Haddii uu maansadan dhaleeco uga dhigay inay wax dedayso daboolka saarani waa huga qurxoon ee ay huwantahay;waana shaqalka iyo hagoogta farta gaashaysan ee qaabka fannimadeeda/ taas oo ah shardi aan ka maqnaan karayn fanba dhammaantii. Waxa didinayaa taliska waa habka af-gobaadsiga ah iyo dhismaha dabuubta dadban ee u dhigan hannaanka sarbeebta iyo maahmaahda ah ee ay ku salaysan tahay mug weynideeda iyo qaadkeeda murtida aad u ballaadhan ee ku dherersanaysa jiritaanka nolosha aadamiga xilli kasta iyo meel kastaba.

Sidaas awgeed, haddii ay dhacday, in siyaalo kala duwan loo fasirtay ama loo arkay murti kala jaad ah oo xilliyo iyo meelo kala duwan, marba cidi

goonni ugala soo baxayso oo ay ugu dabbaqayso waayaha hadba nolosha ka jira, taasi waa marag u dhacaya maansadan oo furaya inay kaalinteedii gudatey.

Ta labaad:-Waxay marar badan maansada Hadraawi iyo raga kale oo jidkiisa raacay, la kulmeen canaan iyo guhaad kaga yimaadda laba geesood, wada jir iyo kala jirba. Waxa dhacda,tusaale ahaan, qolooyin u tirsan suugaanta, weliba maansada soomaaliyeed, oo isku daya inay ka hadlaan waayaha colaadeed ee maanta dalka Soomaaliya sida baas uga oogan, ha-yeeshee gabayadoodu aanay, weelba u noqon karin nolosha dunida maanta jirta iyo waayaheeda.

Nimankaas tixdoodu duluc iyo qaab midnaba wax kama duwana gabayadii ay laba nin oo gabyaa, taariikh beri fog ahayd, isu celin jireen, marka labadooda qabiil colaadtamaan. Kii ay wax u raacaan waa dummaddiisee badiba isha ay adduunka ku eegaan xilligan iyo habka ay uga maansoon karaan ayaa kaas ah.

Qolada kale, oo iyaga toodu la yaab noqon kartaa waa kooxda aqoonta tacliimeed leh ee loogu erey bixiyey in-dheer aragto. Waxa ku jira oo ba-danka tilmaanta hadalku u dhacayaa kuwooda Jaamacadaha adduunka hore u maray ka soo baxay ee haddana caqligoodu dib ugu guurey heer nololeed oo taariikhda bulshadu ka soo hayaantay oo ay ka kortay. La yaabku waa sida maankoodu isaga hor imanayo ee koodii weliba laba iyo ka badan u kala yaallo. Waxaa taasi inoo muujinaysaa labada carrab ee midkoodna ka hadlo Yurub iyo Ameerika oo kale, ka kalena ka hadlo Soomaaliya iyo sida labadaa carrab iyaga oo qof qudha ku wada yaalla ay haddana u kala fog yihiin. Sababtu waxay tahay, waxa dhexdiisa ku hirdamaya laba wacyi oo is-burinaya; ka hore oo la xidhiidha tacliinta iyo aqoonta casriga ee xadaaradda adduunka maanta laga kasbaday, taasoo tiyoori ahaanna ay ku dabbaqaan afkaartooda guud ahaan;iyo ka labaad oo la xidhiidha caqliga dib-u-guurka ah ee ay dabbaqaan afkaarta xintanka qabyaaladeed, iyo hab-dhaqankeeda shirqoolka ahba, marka ay ka hadlayaan waayaha soomaaliya iyo loollankeeda siyaasadeed.

Kuwaas, sida garaadkoodu uga lumay oo uu uga hallaabay abbaartii toosnayd ee u geyn lahayd garashada heerka nolosha bulshada iyo socotadeeda taariikheed, ayay maansadanna marinkeeda ku seegeen oo uu maankoodu ku gefey una garan la'yahay dulucda iyo farshaxannimada quruxdeeda.

Ta saddexaad:-Dadweynaha ballaadhan eesoomaaliyeed, iyadoo aanay ka wada madhnayn kooxaha indheer-aragtada iyo dabaqadaha dhexe ee reer magaalka ah, si'aad u weyn ayuu u xiiseeyaa oo ay u soo jiidataa maansadani. Ha yeeshee marka dadweynaha ballaadhan iyo mawqifkiisa loo fiiro yeesho waxa inna hor imanaya laba ammuurood oo kala kaan u

yaalla, sidaas darteedna lays weydiin karo sida ay isu raaci karaan. Midi waxa weeye, dadweynaha ballaadhan, wacyigiisa garasho ama sida uu u eego waaqica noloshiisa iyo waayahiisu waa majare ku salaysan abbaartii bulshadii qabiilka iyo reer reerka ahayd ee waayadii tegey jirtey. Sidaas darteed, wuxuu dad-weynahaasi ku suurayn karaa oo ay xaaladda nolosha maanta jirtaa ugu muuqan kartaa sidii waayadaasi tegey wax ahaan jireen;kadibna wixii laga odhan karo iyo sidii wax looga odhan karo, gaar ahaanna markay maanso tahay, iyadana wuxuu u arki karaa dad-weynahaasi, inay noqon karto qudha sidii waayadaas wax loo odhan jirey, ee hawraarta maansadii sooyaalku ay ahaan jirtey. Taasi waa taas.

Ta kalee barbarkeeda taallaa waxa weeye, sida xoogga leh ee haddana ay maansadani u soo jiidato una xiisa geliso, dadweynahaas, ilaa xad uu ka door- biday oo uu ka jecel yahay maansada u taalla qaabkii sooyaalkii dhismaha maanseed ahaa ee dadweynahaasi u soo bartay, sida aynu halkan ku soo sheegnay waxaa lays weydiin karaa sababta ay maansooyinkii qabyaaladeed ee dalka ka socdey laga soo bilaabo 1979 iyo ilaa siddeetanaadkiiba, ee weliba sida xoogga leh looga maalgelinayey dhinaca taliska Siyaad Barre iyo dhinacyo kale oo maal-qabeen ahba, ay haddana, sinaba ugu tis qaadi waayeen;nin tiriyeyna uu uga aayi waayey magac iyo xusuus toonna;halka ay maansadan oo talisku dalkeeda ka dayriyey, dadkeedana ka xarrimay, ay haddana ka noqotay tan maalin iyo habeenba carrabka lagu hayo.

Labadaas arrimood ee u muuqda waxaan is-raaci karin, waxay ina tusayaan, ka sokow xaaladda caqliga kala dhanbalan, ee ay xilligan bulshada soomaaliyeed ku jirto guud ahaanba, dabeecadda kala guurka ah ee marxaladdan taarikheed. Waa marxalad ay bulshada soomaaliyeed kala jiidanayaan dhaqankeedii hore ee ka soo jeedeydhisma bulsheedkii ku salaysnaa xayn daabka abtirsiinta dhiigga iyo wacyigeeda bulsheed oo dhinac ah;iyo dhinaca kalena, lama huraanka ummadnimada soomaa-liyeed iyo gobannimadeeda, qarannimadeeda iyo dhismaha xi-dhiidha-deeda siyaasadeed, dhaqaaleed iyo dhaqameed ee sugaya midnimadeeda.

Hase yeeshee, haddii uu dadweynahaas ka suuliyey waaqica nolosha bulshada marxaladdan, dhaxal adoo, iyo aqoon iyo waaya-aragnimo laga hayo heer nololeed seben hore oo tegey ahaa, hawraarta maanseedna ay weli(badideedu)la tahay, tu qaab iyo dulucba, loo sargooyo oo looga sees iyo saabba dhigo habkii raggii hore u dhigeen, haddana maansadan oo kale ma weydo jid ay u marto dareenkooda iyo maankoodaba.

Way jirtaa oo dhab ahaan, lama beenin karo in maansadani leedahay qoto dheeri ka durugsan inta araggoodu gaadho, hase yeeshee, isla markaas, waxa aan marna is-waayin xiskooda dhalanka ah ee caa-fimaadka qaba iyo qiyamta dadnimada guud ahaaneed ee ay maansadani daafacayso.

III

Waxa inoogu dambeeya erey ku saabsan maansadan lafteeda. Hase ahaatee mar haddii aanu suura gal ahayn faahfaahin iyo ballaadh loo guda geli karaa aan isku koobno inta u yar ee ah lagama maarmaanka.

Inkasta oo aynu suugaanta Hadraawi is-weydiin ku nidhi, ma noqon kartaa ifafaale goonnidiisa ah, ugama jeedo taas in suugaantaasi tahay cir-ka-soo dhac. Sida aan qabo suugaantaasi gaar ahaanna, maansadan inna hor taallaa tu kasta oo kale, way kaga xidid iyo qoto dheer tahay bulshada soomaaliyeed iyo heerarka taariikheed, shalay iyo maantaba; waxayna ka waraabtaa hiddaha iyo dhaqanka bulshadaasi iyo dhaxalkeedii suugaaneedba. Ha yeeshee goonninimadeedu wuxu ku jiraa habkay ula xidhiidh leedahay inta aynu soo sheegnay.

Dhinacyada laga sahamin karo xidhiidhkaas iyo nuxurkiisa, waxa ka mid ah suugaantiisoomaaliyeed ee sooyaalka ahayd iyo maansadan, waxa ka dhexeeya; dulucda murtiyeed ee maansada Hadraawi, sida ay uga tibaax celinayso ama ay u cabbirto waaqica nolosha maanta iyo mustaqbalka labadaba, qaab dhismeedkeeda maanseed ee goonnida ah; iyo waxa ay la wadaagto ama kaga duwan tahayba maansadii sooyaalka ahayd ee Soomaaliyeed.

Maansadii sooyaalka[1] ahayd haddii aynu iyada ku hor marno iyo maansadan waxaa isku xidha oo ka dhexeeya isirnimo ay wadaagaan;waxaa la odhan karaa maansadan Hadraawi waxay horseed u tahay ambaqaadka koritaanka taxanaha suugaanta soomaaliyeed oo ka xuub siibanaya, korna uga gudbaya heerarkii hore, una tallaabaya heerar iyo hirar, ka xeeldheer kana ballaadhan, kuwiihore.

Sidaas darteed maansadani waa xalaqo iyo meeris cusub oo ku soo biiray meerisyada is-daba yaalla ee taariikhda suugaanta Soomaaliyeed.

Tusaalayaasha u mudan ee inna tusaya waxay maansadani tii hore la wadaagto waxa ka mida, luqaddii suugaaneed ee hiddaha soomaaliyeed lahaan jirey iyo sida ay maansadani, teeda ugu astayso ee ay ugu yagleel dhigto. Run ahaanna, astaanta u horraysa ee farta Hadraawi lagu soo sooci karayaa waa habkii luqada ee ay lahayd suugaantii sooyaalka ahayd;ereyadeedii cuslaa iyo suuradaheedii gaarka ahaa. Waxa kale oo ka mid ah tusaalayaasha, fan hiddoodkii (Folklore) soomaaliyeed, haddii uu yahay suugaantii raggii hore ula baxay Haloosiga(heesaha ciyaaraha hiddaha iyo dhaqan, heeso hawleedyada iwm)ama yahay hawraaro maahmaaheed iyo dabuub hadal murtiyo lagula baxo iwm. Halahaas oo dhanna, maansadani aad bay hodan ugu tahay, waxa raaca oo iyana

1 Sooyaal waxa halkan looga jeedaa tarjumadda ereyga laatiinka ah ee "Classical", xilli ahaanna maansada soomaaliyeed ee sooyaalka ah halkan waxaannu uga jeednaa tii ka horreysey maansadii ka soo bilaabmay xarakadii gobannimo doonka ee afartaneeyadii qarnigan cusub.

tusaalayaashaasi ka mid ah habkii dhaqanka bulsheed ee hore sida. Caadaadkii iyo curfigii iyo qiyamtii aasaaska u ahaa nolosha bulsheed iyo xadhkaha isku xidha, xuduuddana u dhigayey fal- dhaqanka asluubta iyo anshaxa dadku ku wada socdo, guud ahaanba.

Waxaa la mid ah oo tusaalayaashaas raacaya degaanka dabeecadeed ee ay bulshadaasi ku noolayd, xidhiidhka ay la lahayd degaankaas, marka la eego heerka ay waagaas ku sugnayd;taasoo saamayn jirtey shucuurta, garaadka iyo dhadhanka dadka, sidaas awgeedna ka muuqaal celin jirtey oo raadkeedu ku yaallo sooyaalkii suugaaneed ee taariikhda bulshada Soomaaliyeed isa soo dhaxalsiisay. Isla dhinacanina waa mid suugaanta Hadraawi ka waraabto oo ay tixdeedu ka midha goosato xadhigeedana uga maydhax diirato.

Arrimahaas xaqiiqadoodu waxay inoo soo baxayaan marka aynu hoos ugu fiiro yeelano maansada halkan ku daabacan luqadeeda, eray-tusmeedya-deeda iyo dareenka ladhka wata iyo habkay u cabbirayso, qiyamta ay daafacayso iyo guud ahaanba sawirrada ay ka bixinayso. Haddaynu tusaalayaal kooban ka soo qaadano waxa ka mid ah beydadkan, sida googo'a ah u yaal ee aanu maansada Gabadh Madow ka soo dhex siibney iyagoon tuduc u qabyo tirnayn:-

Garayskaygu waa xeel
guntigaygu waa ciil.

Labadaa beyd marka la akhriyo erayadooda waxa lagala soo baxayaa bulshada ay ku abtirsanayaan, hiddaheedii iyo suugaanteedii. Waxaa la mid ah iyana kuwan soo socda:-

Maxaa gegi dabayliyo
gocondhaley cagaagliyo
galoof iyo candhooliyo
geyi lama deeganiyo
Guban lagu asqoobiyo
gabno iigu yeedheen.

Ereyadaasina waxa ay tilmaamayaan ka sokow luqada iyo ereyadeeda, xidhiidhkuu dadku la lahaa degaanka dabeecadda iyo noloshii dhaqaale iyo dhaqan ee uu lahaa iyo raadka ay ku lahayd shucuurtooda iyo sida ay wax u dhadhamiyaan; qadhaadh iyo macaanba; Waxa ay jecelyihiin ee ay ku farxaan iyo waxay necebyihiin ama ay dhibsadaan intaba.

Gebi ahaanba, maansadan, tix kasta oo aad soo qaadato sidaas ayaad ugu soo sooci kartaa dhaxalka hiddaha bulsheed iyo suugaantiisa ay ku abtirsanayso, xidhiidhka adagna la leedahay, ha yeeshee ta ay maansadani soo kordhisey ee ka goonni yeeshay suugaantii sooyaalka ahayd, waa arrin laba dhinac leh oo isku xidhan. Ka hore waa ujeeddada iyo adduun araga maanseed iyo mawqifka tixda; Ka kalena waa qaabka dhismaha maanseed

ee gaarka ah ee ay maansadaasi uga weel dhigayso dulucdeeda iyo habkeeda farshaxanimo.

Maansada Hadraawi waxa damqa oo ladhka ku kiciyaa waa nolosha dadnimada guud;yoolka hirashadeeda guud;waana samaha nolosha aadamiga guud ahaanba, gaar ahaana, waxay toos uga dab qaadataa waa nolosha bulshada Soomaaliyeed ee xilliga maanta ah jirta, waayaha ay ku sugantahay iyo dhibaatooyinkeeda wejiyada badan leh.

Waxay cabbiraysaa nolosha dadka Soomaaliyeed maanta ku nool yahay iyo haaraha ku yaal, waxay tilmaamaysaa hamigooda iyo riyadooda, himiladooda iyo hirashadooda, hibashadooda iyo yididiiladooda;waxay waddada u jexaysaa guusha halgankooda; waxay ka digeysaa murkucashadiisa iyo wixii keeni kara.

Taas macneheedu waxa weeye, oo ay ina tusaysaa, in maansadani dhinac iska dhigtay, ka tagtay oo ay u deysey marxaladeedii taariikheed, dhawr waxyaalood oo ay u mudanyihiin ujeeddadii maansayahankii waayadii hore u maanso dhigan jiray;taaso mawduuceedu badiba ahaa faan, amaan, canaan iyo dhalliil, aflagaado, calaacal, cabasho iwm.

Waxa raaca, aragtidii iyo ficil qaadashadii, ku dhisnayd bulshada abtirsiinta iyo xidhiidhka xigtonimada; taas oo saamayn weyn ku lahayd maansadii sooyaalka ahayd. Tusaale ahaan maansayahankii waagaas, adduunkiisa iyo sida uu u arkayo, u qiimaynayo, ulana fal galayo, ee maansadiisuna u cabbirayso, waxa xukumi jirey oo aasaas u ahaa, xidhiidh bulsheedkaas ku dhisan abtirsiinta dhiigga. Dadnimada iyo qiimaheeda wuxuu siin jirey tolkiisa sidaas awgeednahammiga iyo hirashada maansadiisu marka ay qadiyadda dadnimada tahay waxay ku soo go'ayeen reerkiisa ama sokeeyihiisa. Dadku wuxuu ugu qaybsanaa sokeeye iyo shisheeye; wax kasta oo wanaag ah waxaa lahaa sokeeyaha, xumaan oo dhanna shisheeyaha.

Sidaas awgeed, habka qiyamta bulsheed (System of social values) ee maansadii sooyaalka ahayd cabbireysey wuxuu ku dhisnaa wacyi aanu adduunku, gaar ahaan, jiritaanka aadamigu, u lahayn nuxur mideeya oo sugaya dadnimada ka dhaxaysa; sidaasna aanu qiime isku mid ah ku siin karin. Halkaas ayay ka timi, in laba weji oo iska soo hor jeeda, loogu dhaqmo, oo maansadii sooyaalka ahaydna raacdo qiyamta dadnimo; taasoo noqotay wax la rogrogan karo, oo hadba sidii danta dhow lagu gaadhi karo, laga yeelo. Waxaa ka dhashay in fidnada, dilka, iyo dhaca iyo ficil kasta oo loo yaqaan gardarro (Tolka dhexdiisa)marka nin wax is moodey kula kaco qolo shisheeye loo arkayo, ee uu ku helo ammaan iyo magaca geesi oo loogu yeedho.

Iyada oo halkaas ka soo jeeda, maansadii sooyaalka ahayd waxay lahayd laba kayl ama cabbir oo iska soo horjeeda, oo ay laba nin, laba reer,ama sokeeye iyo shisheeye, midba si goonni ah, miisaanka qiyamta dadnimada

u saarto. Waxay ku dhisnayd mabda'a cidhiidhiga ah; "Tolkaa gar iyo gardarraba u hiili" iyo "Ninna intuu kuu jiro kuuma soo dhaafo".

Odhaahdaas ayay maansadii sooyaalka ahayd farriinteeda siddey. Taasoo ahayd: "Nabadda, xorriyada, xaq-soorka barwaaqada nolosha, xurmaynta tolka iyo xididka, xaq-dhawrka waalidka iyo waayeelka, dusha, deeqda iyo doodda; magaca hal-abuurka, geesiga iyo wax kasta oo wanaag ah oo sharaf lagu helo giddigoodba, tolkaa la jeclow oo la doon oo nin kasta oo kale uga buri." Farriintaas ayay maansadii sooyaalka ahayd dusha ku qaaday; maansada Hadraawise, taas way ka diiddey oo waxay u deysey halkeedii iyo xilligeedii sabaan tegey ahaa.

Maansada Hadraawi waxay gees iska dhigtay, kadabar goosatay oo ay hayaan dheer, hore uga guurtey, wacyigaa bulsheed iyo habkii dhismaha qiyamtiisa ee soo gunta dhowaa, wejiyada is burinayana lahaa.

Waxa inoogu danbaysa oo iyana ka mid ah, waxyaallaha goonni yeelay maansadan, qaab dhismeedka iyo habka farshaxanimadeeda faneed. Isaga oo aan maansayahankani inaba ka tegin, oo uu aad u xurmeeyo, shuruudaha guud ee maanso oo dhan lagu yaqaan, gaar ahaana, si goonni ah u dhawra kuwa summada iyo baadi-soocda u ah maansada Soomaaliyeed, ayuu haddana maansadiisa ka xorreeyey koobnidii saabkii cidhiidhiga ahaa ee maansadii sooyaalka ahayd, una geliyey qaab mug weyn leh, oo koobi kara adduunka maanta iyo qaddiyadda dadnimada guud, iyo gaar ahaan mushkilada Soomaalinimada ummadnimada iyo gobannimada; isla markaana uu u dhigay qaabkaas, farshaxanimada maanseed ee sida ugu haboon u cabbiri kara, nuxurka midka ah ee nolosha aadamiga, taariikhda bulshada aadamiga iyo gedgedoonkeeda.

Maansadii sooyaalka ahayd waxay dulucdeedu ahayd duni kala googo'an;wax kastaba waxay uga hadli jirtey si toos ah. Ficilka dhacay; qofka ama cidda fashay; wakhtiga iyo meesha intaba, si toos ah, ayay u magac dhebi jirtey;guud-mar iyo duuduub midnaba may aqoon. Sidaas darteed, tixda maanso ee waagaa ahayd, warkeeda, micnaheeda iyo murtideedu muran ma geli jirin; wixii curiyaheedu uga jeedey ee uu ku talo galay in laga fahmo, wax dheer, cidina kalama soo dhex bixi karayn, umana ay baahnayn madaxoo lagu daaliyo.

Maansada Hadraawi sidaasi way ka duwan tahay, mana aha tix munaasabad iyo dhacdo, maalin iyo meel sugan leh. Maansadani ugu horraynba, waxay jebisey qoqobihii cidhiidhyoonaa ee ku koobnaa, goob, wax ka dhacay oo la taaban karo; waxayna qoqobahaas uga baxday adduunka ballaadhan iyo baaxadda nolosha aadamiga. Waxay isku kala bixisay adduunkaas, afartiisa geesood iyo dhumucda sebenka iyo taariikhda aadamaha, tagtadeedii, joogaheedii maanta iyo timaaddadeeda. Waxa u suurageliyey inay cabbirto intaaso dhanba waxay

qaadatay, oo ay ka dhigatay agabta ay ka weel tolato qiyamka dadnimada guud, fikradda, mabda'a iyo hal-tusmeedka guud marka ah.

Sidaas darteed, waxa taabashada gala (concrete) ee la xidhiidha falka iyo dhacdada wakhti sugan iyo maalin go'an leh, maansadani kuma ekaato, kumana hakato, inay ka shidaal qaadato mooyee, Markiiba nuxurka oo qudha iyo murtida guud ee duuduubka ah (abstract), ayay u dhigtaa hab hawraareed ma-guuraan ah (Universal).

Waxa masaladaasi inna xusuusinaysaa, sida maansadii ay dhashay xarakaddii gobannimo doonka Soomaaliyeed, gaar ahaan, intii ka dambaysey 1969kii iyo madax bannaanidii qarannimo, ay dhakhsaba uga taabgaabatay, ilaa ay ku guul-darraysatay in ay ka buuxsato, kana yool gaadho ka-tiraab-celinta maanseed (Poetic expression) ee dulucda gobannimada bulshada Soomaaliyeed ee dhalatay iyo aayaheeda. Sababteedu waxa weeye, wacyiga bulsheed, aqoontii iyo khibraddii maansooyinka xilligaas ayaa suuragelin kari waayey in maansadu jebiso oo ay ka gudubto duluc murtiyeedkii iyo qaab-maanseedkii sooyaalka ahaa.

Tusaale ahaan, markii maansa-yahankii si kale oo dhan uu ku garan waayey ayuu dooney in uu ku suureeyo wax uu garan karo oo uu meel sugan ugu hagaagi karo, soona taaban karo xaqiiqadiisa. Sidaas ayay ku timid hasha magaceedu ku caan baxay "Maandeeq", taasoo laga dhigtay calaamad lagu astaysto loogana tilmaan dhigto gobannimadaas. Mar kase hoos loogu sii fiiro yeesho tilmaamashada hashaasi, waa suurayn iyo sarbeeb aad ugu yar oo aan sina u qaadi karin qaddiyadda ay u taagan tahay, ama looga tusaala-qaatay iyo nuxurkeeda ku saabsan qaranimo ummadeed iyo nolol bulsheed ku dhisan ilbaxnimo xadaaradeed iyo horuu markeeda maaddiga iyo ruuxiba ah.

Maansada Hadraawi waxay martay waddo taa ka duwan, taasoo u suura-gelisey inay sahankeeda ku guulaysato, jid cusubna u jeexdo maansada Soomaaliyeed. Jidkaasi waa ka aynu soo taabanayoo waxaa weeye wacyiga abwaanka sida ugu ballaadhan uga buuxsadey garashada caqliyeed ee adduunkiisa iyo bulshadiisa iyo mawqifkiisa dad-nimada u hiilaya; dareenka maanseed ee ka dab-qaata waayaha nolosha aadamiga, hadba waxyaalaha la taaban karo ee socda; waxa dhacay oo dhacaya ee goob, goor, mid mid iyo hadba wejiga ay u dhacday ku kala duwan; ka dibna intaas oo dhanba ka tuujinaya nuxurka xaqiiqda iyo qiyamta guud-marka iyo duuduubka ah ee ka koraysa waaqica la taaban karo iyo waayahiisa maalinba wejiga goonnida ah la yimaadda; ama diirka iyo midabbada ku kala duwan leh; ugu danbayntana jidkaasi waa ka hoos mar kale u soo dega ee la muquura faraha jiritaanka adduunka, jiritaanka aadamaha iyo waaya-aragnimada taariikhda iyo dhaxalkeeda aqooneed, wixii ay fan iyo suugaan lahayd, wixii ay sheekooyin iyo ustuurooyin

lahayd iyo intii ay lahayd murti iyo hawraaro nuxur wax laga taransado leh. Marka uu intaas oo dhan uga ood gooyo, waa ka waaqiciga nolosha dadka iyo maalinba sida ay u taallo tib iyo mooye u qaada ee inta uu baal qaado lafta iyo dhuuxa jebiyo adduunkana dhisme kale u celiya, una yeela xidhiidho sansaan iyo hab cusub leh oo hannaan kale u warramaya.

Halkaas ayay ka soo jeedaan suurooyinka iyo sarbeebaha hadalka dadban ee habkaa u-yaal iyo u-dhiganka u soo ururinaya ee hoga-tusaalaynaya nuxurka murtida ma-guuraanka ah ee xaqiiqada nolosha aadamiga iyo jidka hayaankeeda joogtada ah. Halkaas ayay maansadani ugu tagtay ma suulaanka qiyamta xaqa, runta, samaha iyo inta ka soo hor-jeedda ee nolosha aadamaha dhexdeeda kula hirdamaysa, sida beenta ama baaddilka; sharka iyo inta hirdankaasi dhalo. Isla mar ahaan, dhismaha cabbirka ma-guuraankaas murtiyeed ayaa dhalay fan cusub oo qaayo iyo qiimi farshaxannimo oo qurxoon leh.

Hab-dhigaalka murtida ma-guuraanka ah ee aadamigu wadaago, ayuu ku jiraa mugga weyn ee qotana u gunta dheer, dadabna u kala baxsan, taas oo maansadan awood u siisay, in ay si wacan uga bogato qaddiyadda bulshada Soomaaliyeed, gobannimadeeda, qarannimadeeda iyo dhismaheeda ummadnimaba, taas oo ay weliba ula gudubto oo ay ku hoyso hoyga qaddiyada dadnimada guud ahaaneed.

Aynu ku soo gebagebeyno qodobkan, saddex dhinac oo ku lug leh wax maansada Soomaaliyeed ku cusub oo ay maansadani soo kordhisey ama u sii durkisey hirar hor leh.

Waxaad maansada ku daabacan diiwaankan ku arkaysaa, gaar ahaan, qaybteeda labaad, ee tixda Daalacani ballaysimayso, astaamaha afka Carabiga looga yaqaan "Malxamada".[2] Waxaa lagu tilmaansan karaa, mawduuc-qaadashada tixda aan ahayn hal keliyaalaha ee ujeeddo badanta ah, ee faraqyada iyo laamaha badan leh; adduunka ballaadhan ee ay hadba dhinac iyo weji hor leh, ka deymoonayso ee ay marba si u lafa-gurayso, murtidana ugala soo baxayso; socodka geeddiga tixda aan meel qudha taagnayn ama ku wareegaynin iyo dhadhanka daraamada sheekada ah ee ay leedahay. Astaan guud ahaaneed ka sokow, waxay maansadani leedahay tixo malxamo toos ah, sida Dibadyaal iyo Goljanno.

Ta kalena, waxay maansadani meel marisay oo gaadhsiisey hirar durugsan, soo noolaynta iyo reer gelinta hanti luqadeed iyo suugaaneed oo dhaqanka Soomaaliyeed lahaa, ha yeeshee ku socdey duugow, tasow, iyo ilaa inay aakhirka dhimasho ku dambeeyaan. Waxaa raaca oo xusid mudan, ka xoraynta in badan oo ka mid ah miisaanka maansa-da

---

2 Mar haddii aan Af Soomaaliga laga heli karaynin erey u dhigma ereygaas Carabiga ah, ayaan sidiisa ugu qaatay halkan.

Soomaaliyeed, fan-hiddoodkii heeso ciyaareedka iyo heeso hawleedka oo qudha badiba u dabranaa; taas oo ay

Maansadani in badan oo miisaankaas ka mid ah gelisey una adeejisey hawraarta maanseed, tallaabooyinna hore ugu sii wadday halkii raggii Hadraawi hortii bilaabay arrintaas ku simay.

Waxaa iigu danbeeya oo aan kaga hadhay; maansadan waxaa gunteeda u dhaadhici kara oo sirteeda soo heli kar, qof garasha ballaadhan oo caqliyeed u leh waaqica nolosha bulshadaSoomaaliyeed iyo adduunkaba, kashiisuna qaaddo, oo dareen-danqasho u leh wanaaga dadnimada guud; ka dibna, ah qof aan maansadan ula iman maqalka dhegta oo qudha, kana sugin war, wixii maansayahanku ku talo-galay oo aan wax dheer lahayn; balse fakiriya, maskaxdiisa la fal gelinaya maansada, la doodaya oo tiisa ku darsanaya. Taas ayaa qof walba u jideynaysa in uu obocda maansada kala qalo oo sida ay isaga ugu qumantahay u kala saafto, oo kala soo baxo murti iyo ujeeddo, isagu goonni uga sahansaday.

Rashiid Sh. Cabdillahi Xaaji Axmed

EREYGA CURIYAHA

I

Way fiicnaan lahayd in aadamuhu isku aragti ka yahay waayaha nolosha kala soo dersa ee soo xidhiidhsanaa intii nololi dunida ka soo jirtey, sababaha dhaliya dhibaatooyinka iyo xaaladaha kobciya, isla mar ahaana wada tashi ka yeesho habkii xal waara loogu heli lahaa mar kastoo ay ahayd, marxalad kastoo la marayo hadday tahay heer caalamiya, qarameed, goboleed, degmo, urureed ama kooxeed ama heer kastoo ay gaadhsiisantahay.

Mar haddiise, wadarta dantu midaysaa is weydo, oo ay hawshii wax ka qabadka dhawareyseyna halkeedii tahay wixii la qaban lahaana, go'aan qaadashadii iyo fulinteediba ay noqotay wax ku xidhan dedaal shakhsiyeed iyo wax ku kooban keli keli iyo qof iyo sida ay isaga la tahay, oo xataa hadday tan ugu haboon tahay nuqsaanteeda leh, natiijada cidda u iilanaysaa waa himiladii danta guud. oo marin habawda.

Sidaa awgeed, ayey maansooyinka buuggan ku urursani yihiin ra'yigayga qofeed oo ka dhashay aniga iyo la-fal-galkaygii nolosha, sidii aan u arkaayey, inta fahamkeeda ay garashadaydaaqooneed iiga goysey, iyo intii waaya aragnimadu i tustay, goor iyo xilli kasta oo ay ahaydba, iyo sawirka aan ka bixin karayey, wax yaabihii ka dhacayey hareerahayga, ifafaalaha hadba waayaha ka jira, nuxurka awaalaha xilliga, sababaha iyo tiraab celinta iyo jawaabaha aan ka bixin karayey su'aalaha nolosha, iyo sida xalku ku jiro oo aanan marnaba lahayn waa tii kama danbbaysta ahayd iyo dariiqada qudha ee lagu gaadhi karo ujeedada sugan.

II

Waxa xus iyo xusuus mudan arrin sida aan aaminsanahay qof kastoo dareen dadnimo iyo daymo u qalanta garasho caqliyeed ku qiimeeya, maan-dheelliyayo markay hor yimaadaan xaaladihii murugada lahaa ee taliska Siyaad Barre geyeysiiyey umadda Soomaaliyeed. Ayaan darrooyinkaas oo aanay jirin meel ay seegeen iyo cid ka badbaadey, ka dib markii qofka denbi looga dhigay ku dhaqanka xaqiisa muwaadinnimo, agaabaynta dantiisa iyo aalaynta ra'yigiisa qof ahaaneed. Taas oo uu ka lahaa inuu ku hor joogsado tix-maanseed madax bannaan iyo cabsi gelinta ciddii ku dhirran lahayd wax intaas ka sii durugsan.

Kala qubnaantii iyo kediskii xadhiggu ku yimi cadaadiskii i saarraa iyo daba galkii Ciidamada amniga, qaabkii aan kaga oo baxay dalka markaan ku soo biiray halganka iyo dagaalka hubaysan oo qudhiisu qarsoodi ahaa

awgood ayaa maansada halkan ku qoran qayb ka mid ahi gacantayda ka baxday.

In kastoo aan isku deyey inaan xusuus ku halo wixii iga lumay, haddana waxaan jeclahay inaan akhristaha xusuusiyo in gaar ahaan qaybta kowaad iyo qaybta labaad iyo guud ahaan wixii is dhaaf lagala kulmo ay leeyihiin sababaha aan kor ku soo qaaday. Waxaa iyana soo hadal qaad mudan in afartaneeyo maanso oo badidoodu koob koobantahay ay halkan ka maqanyihiin.

III

Waxa qiimaheeda leh oo meesha ku jirta inaan halkan ku sheego, waxa weeye, duruufihii adkaa ee aanu ku sugnayn xilligii aanu isku raacnay in maansooyinkan qaab buug loo daabaco. Ka sokowwelwelkii xaaladda guud ee aanu la wadaagney ummadda Soomaaliyeed, iyo gaar ahaan intii halganka iyo aragtida danta guud na midayso, marka laga yimaaddo, waxaa xusideeda leh, arrimo gaar u ah Diiwaankan, iyo daabacaaddii aqoon, fan, farsamo, iyo dhaqaaleba leh iyo xaaladaha fara madhnaanta ah ee aanu ku sugnayn, oo aanu u sii dhigi karo sida hoos ku qodobbaysan.

1. Iyadoo aanay gacanta noogu jirin wax qalab daabacadeed sheegtaa, teebna Alle ha ka yeelee.

2. Iyadoo aannaan u haynin wax miisaaniyad iyo dhaqaale ah oo lagu fuliyo hawsha daabacaada oo ku siman wax qalin iyo waraaq la siisto.

3. Duruufaha nololeed ee aanu ku sugnayn oo aad u adkaa, ahaa xaalado aanu qoraal baaxaddan le'egi ka suuro geli karo, xaalado degganaansho aanay jirin, qoraal iyo hawlihiisu ku ansixi karaan, guri iyo Qalab fududeeya hawshan oo kale.

4. Iyadoo aanaan tahli kareyn hawl gelinta dad khibrad iyo takhasus gaara u leh hawlahan annaguna aannaan sheegan karin ama buuxin karin shuruudaha iyo awooddii cilmi iyo cududeed ee hawshan qabyo tiri lahaa, hase yeeshee midda taasi aanu kaga gudubney waxay ahayd go'ansigii in loo hawl galo sidii Diiwaankani u soo bixi lahaa, ficilkii lagu guda galay iyo adkaysigii wax kastoo naga hor yimid, iyo ummad farabadan oo aanu gacan ka helley ayey ku suuro gashay in hawshani wakhti dheer ka dib fusho.

Maxamed Ibrahim Warsama

(Hadraawi)

TILMAAN

1. Axsaab:-

Waa is bahaysi ka soo hor-jeedey
Diinta Islaamka. (Heesta Ergadii Furqaan).

2. Arraweelo:-

Waa magac ay leedahay shakhsiyadda
ku jirta sheeko fan hiddood ah oo
magacaas leh kana mid ah dhaxalka suugaaneed
ee hiddaha Soomaaliyeed, Waxay shakhsiyadaasi
tilmaamaysaa haweeney bulshadeeda u talin jirtey,
Kuna caan-baxday cadaadinta iyo cabudhinta ragga
(Magaca Maasada Arraweelo).

3. Awr-rayaal:-

Ciidammadii qaaday hawl-galaddii
ugu horreeyey dagaal hubaysan oo
lagaga hor-tago taliskii Maxamed Siyaad
Barre oo ay fuliyeen Naftood hurayaal
ka tirsanaa Ururka SSDF Gobollada
Dhexe ee Soomaaliya Magacu wuxuu ku
baxay iyada oo ciidammadaas gaadiidkoodu
awr ahaa. (Maansada Daalalley).

4. UNITA:-

Waa jabhad ka soo hor-jeedda dawladda
Angoola. (Maansada Isa-Sudhan).

5. Batar:-

Waa ciyaar ka mid ah ciyaaraha hiddaha
iyo dhaqanka Soomaalida oo laga ciyaaro gobollo ka mid ah
Soomaaliya
(Heesta Baaq).

6. Barshin:-

Waa geed la qoro oo Gobollada
Soomaaliya qaar ka mid ah barkimo ahaan
badiba geel jiruhu u isticmaalo.
(Heesta Baaq).

7. Baarliin:-

Caasimaddii jarmalka oo ahayd goobtii 1884kii lagu
saanyaday Afrika. (Maansada Gabadh Madow).

8. Bari, Nugaal, Mudug:-

Waa Gobollo ka tirsan dalka Soomaaliya oo uu taliska Siyaad Barre ka fuliyey falalkii xasuuqa shacbi iyo burburin hantiyeed isagoo u aanaynaya inay taageersan yihiin ururka SSDF (Maansada Heeliyo).

9. Banaadiri:-

Dhar hiddood ku caana gobolkii hore loogu yiqiin Banaadir. (Heesta Baaq).

10. Baaweeye:-

Shakhsiyad khuraafi ah oo looga yaqaanno Soomaalida dhexdeeda inuu ahaa nin awood weyni iyo xukun qalafsanaan caan ku ahaa. (Maansada Barabaraale).

11. Beder, Uxud, Xunayn:-

Waa Goobo ka mid ah goobihii muslinka iyo gaaladu iskaga hor yimaadeen, xilliyadii Jihaadka loogu jirey taabba gelinta Diinta Islaamka. (Heesta Ergadii Furqaan).

12. Beerdhiga:-

Goob ka mid ah goobihii dagaallada kululi ku dhex mareen, ciidammadii Daraawiishta iyo ciidammadii gumaysigii Ingiriiska. (Heesta Tuke Baal Cad).

13. Beerrey, Kabeebey:-

Ciyaar hiddoodyo laga ciyaaro Gobollada koonfurta Soomaaliya, gaar ahaan dhulka beeraleyda ah' ee labada webi Jubba iyo Shabeelle. (Heesta Baaq).

14. Birjeex:-

Xaruntii Qaybtii 26naad ee Xoogga Dalka Soomaaliyeed oo ku taalla magaalada Hargaysa. Dhacdada ahmiyadeeduna waxay ahayd "Hawlgalkii naftood hurayaal ka tirsan ciidammada xoraynta ee SNM 12kii Abriil 1983kii ay ku soo badbaa-diyeen Col. Cabdillaahi Askar Barkhad oo goobtaas ku xidhnaa". (Maansada Daalalley).

15. Birigaato Roosa:-
Guutada Cas. Waa koox argagixiso ah oo ka jirta dalka Talyaaniga. (Maansada Isa Sudhan).

16. Binyaanfuu-Dien Fou:-
Waa meel ka mid ah dhulka Fiyatnaam oo ku caan baxday jabkii xoogaggii xornimo-doonku ugu geysteen ciidammadii gumaysigii Faransiiska 1954kii. (Gabayga Galangal).

17. Bullo:-
Ciyaar hiddood laga ciyaaro Gobollada koonfureed ee Soomaaliya-Hiiraan iyo degaanka kore ee webiga shabeelle. (Maansada Barabaraale).

18. Xiddigta Oktoober iyo Ogaal:-
Waa Wargaysyo talisk Siyaad Barre u adeegsado khalkhalinta ra'yal caamka iyo marin-habaabinta Shacbiga Soomaaliyeed. (Maansada Isa Sudhan).

19. Darfooley:-
Waa dermo-gogoleed ka mid ah kuwa loogu jecelyahay ee ay haweenka soomaaliyeed sida fal-samidu ku jirto u falkiyaan (Heesta Baaq).

20. Dijaal:-
Waa magaca uu leeyahay qof ama makhluuq suuro qof leh oo sida Diinta Islaamka la inoogu sheegay imaantinkiisa ifku ay ka mid tahay calaamadaha qiyaamaha, waana beenaale sheegan doona inuu yahay Nebi Ciise Nabad iyo naxariisi korkiisa ha ahaatee) taasoo uu dadka qaar beentaas ku hallayn doono;hase yeeshee wuxuu halligmi doonaa oo sidaas ku bixi doonaa, marka Nebi Ciise (Nabad iyo naxariisi korkiisa ha ahaantee) uu dhab ahaan soo dego. (Maansada Dibadyaal).

21. Durya, Daalaco:-
Waxay ka mid yihinn Saldhigyada ciidammada xoraynta ee SNM ay kaga duulaan ciidammada cadowga. (Maansada Daalalley).

22. *Raage Ugaas, Salaan Carrabey, Sayid Maxamed, Cali Dhuux, Gammuunte, Faarax Nuur, Qamaan Bulxan:-*
Waxay dhammaantood ka mid ahaayeen raggii salka u dhigay gabay-hoyaaleedka Soomaaliyeed-Classical Poetry-(Heesta Hal-abuur).

23. *Saylici:-*
Waa ciyaar ka mid ah ciyaaraha hiddaha u ah Soomaalida oo badiba laga ciyaaro meelo ka mid ah Gobolka Woqooyi Galbeed iyo Jamhuuriyada Jabuuti (Heesta Baaq).

24. *Dhabbad iyo Galdogob:*
Tuulooyin ku yaalla Gobollada dhexe ee Soomaaliya oo ay ciidammada SSDF ka fulin jireen hawl galo joogto ah. (Maansada Daalalley).

25. *dhagaxtuur:Dhacdadii taariikheed ee ku magac baxday kacdoonkii 11kii jannaayo 1948kii ee shacbiga Soomaaliyeed dhagax ugu badheedheen ciidammadii hubaysnaa ee gumaysiigii ingiriska. (maansada jiitama).*

26. *Dheg-Dheer:-*
Waa sheeko caruureed soomaaliyeed, laga yaqaan badanka dhulka soomalidu degto, waxayna ka mid tahay suugaanta hiddaha Soomaaliyeed eesoo-jireenka ah. Waxay ku saabsan tahay habar dad-qalato ahayd. (Maanasada Dhahar).

27. *Geeddi-baabow:-*
Sida la weriyey wuxuu ahaa gar-ma-gaate kakan oo wakhti hore ka talin jirey gobolka Jubbada Sare gaar ahaan degaanka Buur Xakaba. (Maansooyinka Barabaraale, Goljanno iyo Gud-Gude).

28. *Ganaane:-*
Waa magac labaad oo uu leeyahay webiga jubba (Maansooyinka Galangal, Durdur iyo Goljanno).

29. *Mandheera:-*
Waa Tuulo ka tirsan degmada Berbera oo uu ku yaallo xabsiga ugu weyn Wogooyiga Soomaaliya oo ay hawl-gal guuleed ka fuliyeen naftood hurayaal ka mid ahaa ciidammada xoraynta ee SNM oo uu hoggaaminayey Mujaahid

Maxamed Xaashi Diiriye (Lixle) laguna soo badbaadiyey maxaabiis fara badan oo cadowgu ku eedeeyey in ay taliskiisa ka soo horjeedaan, 02/01/1983kii.
(Maansada Daalalley).

30. N. F. D:-

Waa gobollada Woqooyi Bari ee dalka Kiiniya oo ay ku dhaqan yihiin Ummad Soomaliyeed (Northern Front Districts).

31. Wareegto:-

Waa ciyaar hiddood laga ciyaaro Gobolka Banaadir iyo meelaha ku dhowdhow (Heesta Baaq).

32. Wilwilo:-

ciyaar ka mid ah ciyaaraha hiddaha iyo dhaqanka ee Soomaalida oo laga ciyaaro meelo ka mid ah Gobolka Wogooyi Galbeed iyo Jamhuuriyadda Jabuuti(Maansooyinka Barabaraale iyo Waxyi).

33. Hanna-haybsan:-

Ciyaar hiddood laga ciyaaro meelo ka mid ah Wogooyiga Soomaaliya, gaar ahaan Gobolka Sanaag.
(Heesta Baaq).

34. Hawaara, Harga-cuna, Haarriya:-

Waa abaaro caan ku ah taariikhda xooolo dhaqatada Soomaaliyeed, oo aad loogu riiqmay waayo hore.
(Maansada Heeliyo).

QAYBTA KOWAAD

SULEEKHA

Idaa subag laga lulaa
lo' baa saan laga baxshaa
geel baa sidig loo ogaa
sengaan orod lala ekayn
sareedo Ilaahay baa leh
hablaa Soomaaliyeedna
haddaan quruxdooda saanyo
haddaan miisaanka saaro
sagaal tobankii adaa leh.

Suleekhaay araggaagu
nafta waw samir-siiso
saddex bay ku qaddaaye.
Ha ka goynin salaanta

Sansaankaagiyo jaaha
sara-joogiyo tooska
dhexda soohane tooxda
sayn fardoodda ka dhuuban
biixiyaa isa saaran
garaaraa kala soocay,
sanqaroorka la dhiibshaa
nafta aan sasabaayo
somal haad gelinaaya.

Suleekhaay araggaagu
nafta waw samir-siisoo
saddex bay ku qaddaaye
ha ka goynin salaanta.

Saatirkii ku abuuree
saluuglaay indhahaaga
saldhiggooda qorsheeyee
saxarkii ka daboolee
baalashooda ku saabshee
Suunniyaa ku hadheeyee
hareeraa kaga seeraa
hibo gaara ku siiyoon
cidna kuula sed qaybin.

Suleekhaay araggaagu
nafta waw samir-siisoo
saddex bay ku qaddaaye
ha ka goynin salaanta.

Saatirkii ku abuuree
qoortan aad samay mooddo
cabbaadhyaa ku sargooyiyo
sidrigaagiyo laabta
timahaagan ku seexdee
kolka aad doc u saydho
sararaa ka degaayee
sabarkaaga tegaayaan
samayskooda la yaabay.

Suleekhaay araggaagu
nafta waw samir-siisoo
saddex bay ku qaddaaye
ha ka goynin salaanta.

Saarey baanad ahayne
saancad weeye jacaylku
surradaan la dhigaynin
heeryo weeye ku saaran
soodh halbowlaha gooya
seef ku guud sudhan weeye
nin ka saahidey oonta
aawadaa uga soomay
saymo looma horseedee.

Suleekhaay araggaagu
nafta waw samir-siisoo
saddex bay ku qaddaaye
ha ka goynin salaanta.

AMAL

Dadku kala ayaan roon
ama kala aqoon dheer
ama kala asluub weyn
haddaan eed la doonayn,
ama deeq Ilaahay
asaraar ka taagnayn
dadku eexo kaa gelin
inanyahay la'aantaa
dumar lama abuureen
gabadh lama ammaaneen
jacayl looma ooyeen.

Geed beer udgoon iyo
ku dhex-yaal ugbaadoo
ubax iyo man fuulaay.
Ulihii madheedhkee
Iimey ku yaalliyo
ilo wada xareedoo
nafta lagu illaawaay.
Dayaxoo iftiimoo
arladoo dhan gaadhoo
afar iyo tobnaaday.

Qorraxdoo aroortii
dhulka soo abbaartoo
sagal iid dhex joogtaay.
Waxaad tahay adduunyada
dhexda udub ka haystoo
xejiyoo adkeeyoo,
af-gobaadsan maayoo,
qurux lama amaahdee
ashkir geenyo ugubey.

Adhaxdiyo laf-dhabartiyo
sanbabbada agtoodiyo
ililaha halbowlaha
eebaa ku mudanoo
arrintii cuslaatoo
naftu aammusnaantii
iimaansan weydoo

Amaleey jacaylkii
soo dhaafyey uurkoo
afku haysan waayoo
goortaan ogaadee
arammidu dillaacdaan
ooddii ka leexshee.

Axdi jaba, abaal luma
kaa eegi maayee,
igadh iyo maqaarkeed
innagoo ahaannaan
hadalkii ku ururshee,
adiguna dheh aammiin.

GOD MADOW

Dumar geesi dhaaxay
gooyeen heddiisoo
ragna garabsi moodkood
ka gaboobi maayee
gunburreyda hoosaan
gurrac uga jarmaadoo
darantiyo gulaankaan
gebagebo ku dhaafoo
Guban xeebaheedaan
sii maalin gaaloo
qorraxdoo godkeedii
la gelaysa fooddaa
luguhu i gabeenoon
socodkii gadaashoo
Geriyaad dhexdiisaa
gudcur igu ballaadhoo
garan waa kaskaygii
geesaan u jeedoo
gabaddano naf joogtaa
gogol doonimaysee
dhaxantaan go'aygii
garbaha iska saaroo
good iyo abeesaa
igu soo gurguurtoo
gool qawdhamaysaan
gondaheeda seexdoo
naftu guure mooyee
gama'yeeli weydoo
guntigaan adkayston
marada isku giijoo
waagoo guduutaan
gooddiga abbaaroon
geyi laga hayaamiyo
guri madhan is taagoo
sida goraya cawshoo
galab hoos u jeeddoo
gu' barwaaqadiisiyo
Gaaroodi joogtoo
baydari gantaalii
geed ugula dhuuntoo

ku gilgiley fallaadhoo
meel halis ah gooyaa
gucle iga dhammaadoo
godollaan ordaayon
sida awr gabraareed
geeddiga higsanayo.

Gobolkaan u jeedaa
guulluhu i keenoo
gabayoox duleedkaan
weheshadey go'aygoo
anigoo gandoodoo
is-guhaadinaayaa
waxaan geystey mooyee
birta layla gaadoo
inantaan gardaadsheen
gaadiid sidiisii
ku xambaaray guudkaa
wedka ii guddoontee.

Godob-reeb ha joogee
lay diid garawshoo
giddi habar-dugaag baa
waydaydu gaadhoo
gorgorka iyo haddaa
ilmo gabax ka siiso
garanuugta aydaa
geedaha ka soonto,
ma hallayn gartaydee
gacal baan u waayoo
golahay lahayd iyo
geedkeeda keenee
guddidaan u dhiibee
guudkeed xil-saaraa
i gargaari weydoo
gaaliyo Islaamkaan
gacan-siin ka waayoo
god madow dhexdiisaan
ku gunaanad seegaa
geeraarku joogaa.

TOG-DHEER

Ninba wuxu ku taamaa
ama hees ka tiriyaa
tixo gabay ku sheegaa
halka lagu tallaalee
hawadiisu taallee
uurkiisu tebayee,
dumar taan ka sahansaday
waa gabadh Tog-dheeroo
Maxamuudi toox weyn
saddex-qayd ka tolatoo
tusbax luqunta gelisoo
tafta daraya-muuskii
taakiyo badh muuqdoo
dhaclihii tarraxayoo
sida boqorad taash xidhan
hadalkeeda tirisoo
kolba erey tukubisoo
toddobaatan jeer baan
soo toosay xalayoo.
Sidan timo haldhaaley
ugu tebey hurdada xalay
anigaba Tog-dheer baa
tusku iiga muuqdaa.

Ninba wuxu ka taahaa
ama talal ku sheegaa
ama gacan ku taabtaa
halka laga taftaafee
Burco waxay ku taallaa
xididdada tin iyo cidhib
tebinaaya dhiiggee
hadba dhan u tallawshoo
dayax taabba-qaadoo
toban iyo shan joogiyo
xiddigaha tartamayee
isku taxay dushiisaa
tahan iiga hirayoo
Tusmo barashadeediyo
taltallaabsigeediyo
tarantarinta laafyuhu

meeshay i turuqdiyo
tawstay i gelisaa
igu sii tarmaysoo,
Sidan timo haldhaaley
ugu tebey hurdada xalay
anigaba Tog-dheer baa
tusku iiga muuqdaa.

Tuke Bari ka yimi baan
tusay boogahaygoo
u tilmaamay beeshoo
tebi idhi dhambaalkee;
taarkii ma geynoo
isma tarin dedaalkuu
u tabaabulshaystoo
taab-gaabnidiisay
naftu xadhiga tawseed
ugu turunturrootoo
la tawaawacaysaa.
Miyuu tuuray hadalkii ?
Miyuu tiray jacaylkii ?
Mise tulud raqdeeduu
ugu taaganyahay geed ?
Mise wuxu tukanayaa
Faral iyo Taraawiix ?
Mise wuxu taraarkii
kala dhacay Tabciyo Sheekh ?

Sidan Timo haldhaaley
ugu tebey hurdada xalay
anigaba Tog-dheer baa
tusku iiga muuqdaa.

GUDBAN

Waa duni la gaadoo
iyadoon gabow iyo
geerida ka dhow iyo
geeddiba ku talo-gelin
seeftii qudh-gooyada
galka looga siiboo
soo guur la yidhiyoo
waxay gaaxsanaysiyo
khasnadii guraysoo
daba goosanaysoo
is-gunaanadaysoo
waagii guduutaba
ged kalaad ku aragtaa
gurrac lagama waayee.

Sheekadu ged iyo xeel
af-gobaadsi weeyoo
Raagaa sar-gooyoo
Cali baa gardaadshoo
Gedihii Qamaan iyo
gabaygii salaan iyo
gudbantii darwiishkiyo
murti weeye gibilloo
isku-joog gun iyo baar
midabkii is-gaadhiyo
inan gacan farshaxanii
harraray garaariyo
gaashooyin marisiyo
googoos la saaroo
nin gardaadsha mooyee
ruuxii gulaanii
ka sal-gaadhi maayee
googgaa abwaankow.

Gabadh caana nuugoo
gugan maanta dhalatoo
dhul gurguurad mooyee
garanaynin socodkoo
gosha lagu xambaaroo
hayaanka iyo geeddiga

awr loo gureeyoo
gaadiid la saaroo
misna guudka dabatoo
garka aan furaynoo
debcinayn garayskoo
guurguurka noloshiyo
godadkii isdaba yiil
iska garab maraysoo
goormaan lammaanaan
ama lay gelbinayaa
taladeed ku gaw tidhi
waa xaal gurracanoo
gurranoo la yaablee
waxaan uga gol leeyahay
ruuxii gartow sheeg.

Geel aan irmaan iyo
gabno iyo candhooliyo
madi guuto deeqdiyo
gaaniyo horweyn iyo
awr goola wadannoo
gaban daadahaynoo
gallad cidi ku qabinoo
lala gelin hadhuubkoo
geedaha aqoonnoo
garow loo bisleeyo
geeslow Biciidkiyo
Garanuugta seenyoon
loo soo gabraaroo
misna guul-darraystow
ganac loo wardheeroo
cidi gaadhi weydoo
ninna goosan waayoo
dhaqankiisu gaar yahay
waa xaal gurracanoo
gurranoo la yaablee
waxaan uga gol leeyahay
ruuxii gartow sheeg.

Waayeel gadoodoo
gacalkii ku duuloo
guluf weerar saaroo
gamcihiisa dhiiggii

gororshoo ku maydhoo
ma hadhooyin geystoo
misna loo garaaboo
godob reeb la siiyoo
inan loo guddoonshoo
gudbiyoo is-dhaafshoo
gocor aan xil hanan iyo
nin labaad u guurshoo
ka gabbaati qaatoo
yidhi gaari maahayn'
waa xaal gurracanoo
gurranoo la yaablee
waxaan uga gol leeyahay
ruuxii gartow sheeg.

AXADDII

Waa lay addimey
axaddii sidaan
kuu eegayee
araggeeda taan
ku il-doogsadaay
ma illawsan tahay
axdigaad martiyo
meeshaad i tidhi
waan imanayaa.

Immisaad farriin
ergo soo dirtood
oontiyo biyaha
hurdo aawaday
uga soommanayd.

Eed layga keeniyo
midna amar Ilaahay
kuma aad maqnaanine
adigayska baaqde.

Haddaad i tidhaahdo iman maayo
ma aadeen halkaad ogsooneyd.

Anigaa isla hadloo
mar waxaan idhaahdaa
ku illaawi maysoo
way imanne sii joog,
mar waxaan idhaahdaa
axdigaydin dhigateen
kolla oofin maysee
samir Eebbe qaadoo
ka fogow agteedaan
uurkayga geliyaa.

Aramida jacayl baa
i hogaaminaysoo
misna kuma adkaystoo
kama hoydo aydoo
naftu olol ma deysee.

Indhahaa habeenkii
ku ilaalinaayoo
dhammideed addunyada
afarteeda waaxood
hadba gees u eegee.

Aammusnow habeenkii
ugbaadka iyo dooggaa
tiiraanyo ooyoo
idilkood xiddigahaa
afar qaaday socodkoo
Ubax baan guroo
soo ururiyoo
amranow golii
ooddii madhnayd
ku ag daadiyoon
ku ilaa xidhoon
weheshada idhee.

Eedaanka diiggoo
oogsadey salaadiyo
waagoo iftiimaan
keligey inaan ahay
asaraar ka saaroon
addimada cuskadayoon
dib u soo arooree.

Qof ammaano lumiyoo
iibsadey xilkeedii
samo ugama aayee
aan kala war haynaan
ku afgooyey heestee
maxay adiga kula tahay?

BAAQ

Adigaan cirka u bixin
ama boodin leexada
ama badaha waaweyn
nafta aan ku biimayn.

Baariis adaan tegin
ama Boon ka sheekayn
barashada dalkaagaa
horta laga bogtaayoo
beryo laysku hawlaa.

Dhulku baaxad sooriyo
banan miidhan weeyaan
ama waa bus iyo oon
ninka buug ku haystow
beentaada weeyaan.

Balcad Jawhar Shalanbood
barakada Qoryooley
waxa canab bislaadee
Baydhabi u gaar tahay
Boosaaso iyo Beer
Bixin Duule Laaleys
Biyo Guure Kala-baydh
beeraha Wajaalee
lagu reebay baahida
Baar-dheere iyo Jilib
waa boqol kun oo mayl
dhulka lagu badhaadhee
beeyadu ku taallee
badar lagu abuuree
lagu ridey bariiskee
balka lagu tallaalee
muuskiyo babaygii
barkadeen xareeddoo,
Waxa taa ka sii badan
dhulka bari-samaadkee
beesheennu daaqdee
barta aynu dhaqannaa
barqo dhereg ka joogtee.

Iyadoo barwaaqo ah
balliyada xareeddii
ku bariisanaysoo
bidix midig dhan loo dayo
barigiyo galbeedkaba
buuruhu is haystaan
waaberi cadceeddii
soo saartay baallaha
bilcilkiyo maraagii
shinbiruhu bulxamayaan
indhihii basaasow
Boorame ma aragteen?

Ma ogtahay barbaareey
heesaha Barawn tumo
adigaan bogga u lulin
Beerrey Kabeebey
Bismillaahi Saylici
Hana-haybsantii bari
Batar iyo Wareegtaa
kuu baadi soocee.

Ma ogtahay barbaareey
qalabkana bud dhumucliyo
waran iyo billaawaa
kuu baadi soocee.

Ma ogtahay barbaareey
huga maro Banaadiri
saddex qayd bidhaantiyo
bafto laba dhudoodaa
kuu baadi soocee.

Ma ogtahay barbaareey
barshin iyo darfooley
bayluuli xaradhlaa
kuu baadi soocee.

Ma ogtahay barbaareey
waxa loo buseelaa
ama qurux ku caan baxay

ama laysku baantaa
ama lagu bogsoodaa
kal bugtaa ku faydaa
kugu deeqa baashaal
guri bila ku magac dheer
hablaheenna bilicdiyo
biligiyo il-waadka leh.

Bilcantii shisheeya ah
ninka beegsanaayow
waxaan kaaga baqayaa
inaad baadi noqotee
cidla baylah keligaa
yaanu bahalku kaa helin.

Isu buri geyaankaa
barta gogoshu kuu taal
bahda lagama maarmaan
bud-dhiggaaga koowaad
baaqaygu waa kaas.

ERGADII FURQAAN

Nebiggi Ilaahow
Nuurkii Islaamkow
adigoo adduunkiyo
ifka weli ka maqan baa
lagu sii oddorosoo
ishaarooyin badan baa
dadku kaa arkeenoo
Maal maha Illaahay
qaar baa astaanlee
toddobada ayaamood
Isniin baad ka dhalatoo
adduunyada xuskaagii
ololaa ka dhacayoo
urur-weyne goortii
ugxantaadu bururtaa
xiddiguhu ifeenoo
dayaxaa ilayskii
arladoo dhan gaadhoo
onkodkiyo hillaacaa
araggiyo wax maqalkii
ashqaraar ku ridayoo
Insigiyo jinkaa farax
Abshir dhaha la yidhiyoo
inta haadda duushiyo
idil habar dugaag baa
abaabuley ciyaaroo
dhirtu oogadaadiyo
afartaada geesood
ubax iyo caleen bay
ku ilaa-xidheenoo.

Ab tirsiimadaadiyo
meeshaad ku ababtaa
dadku wada ogaayoo
Aaminatu[3] Wahab baa
kugu qaaday uurkoo
weli soo if bixin baa
adoogaa xijaabtoo

3 Aamina Waa Aamina Bintu Wahab. Waa Nebi Maxamed hooyadii (Nabad iyo naxariisi korkiisa ha ahaatee).

nafta laga aroorshoo
Amran hooyadaa baa
ummushii ku dhimatoo
Allahay Xaliimuu[4]
igadh kaaga dhigayoo
iyaduu xilkaagii
adhaxdeeda saaroo
iyadaa laf-dhabartiyo
kugu qaaday adhaxdoo
abuurtaada Nebiyow
ulajeeddo weyn buu
ka lahaa Ilaahoo
hadba guri ammaanuu
Rabbi kugu ogaayoo
arrintaada meel buu
ku ilaalinaayoo
adigoo agoonaad
Maka adhi ku raacdoo
oon iyo harraad iyo
arrad iyo cagaag baad
u adkaysanaysee
Nebigii adeerkii
Abu Daalib koriyow.

Nebigii Ilaahow
adoo jooga keligaa
buur oogadeedoo
Adduunyada sirteediyo
ifa-faalaheediyo
ku dhex jira ammuuraha
ka qarsoon addoomaha
sow uur-ku-baaliyo
Malag kuuma imanoo
Iqra kuuma dhiginoo
Aayadaha Quraankiyo
magacyada Ilaahay
kuma odhan guddoomoo
runta kuma ogeysiin.

Dabadeed ayaantaas
Xaruntii Ilhaamkaa

4 *Xaliimo-Waa Xaliimatu Sacdiya.*

idan kaaga yimiyoo
waxa Eebbe kaa wacay
cirka oogadiisoo
Nebow geenyo uguboo
amranoo la yaabloo
Ashkiraa ku qaadoo
Carshigaa il-bidhiqdeed
irriduhu furmeenoo.
Alaaheenna weyn baad
afti kala hesheenoo
noloshiyo iftiinkuu
kuu soo egmadayoo
Gaaliyo Islaamkuu
u arrimi ku yidhiyoo
urur-weyne waa taad
ka akhriday dhambaalkee
ummadoo dhan shirisee
arrintii dhacsiisee
ulajeeddo hadashee
oosha tidhi hoggaansama.

Inkastood wax yaabliyo
tustay dhawr astaamood
waa tay addoomuhu
afar iyo shan mooyee
kaa aamuseenoo
iimaansan waayeen
Aayadaha Quraankee
dhegahana ka awteen
ulajeeddadaadoo
adyadaa carruurtiyo
gardarada abwaanada
ushu kuma damqaynoo
samirkii Ayuub baad
kaga uur samaydoo
eeddooda waataad
u adkaysanaysee.

Waan-waanta Eebbiyo
amar baad sugaysee
goortii af daalee
odayadi Quraysheed
ergo lagala qaustaa

abbaanduulayaashii
ka irdhoobey Diintee
Ashahaada diidiyo
arbayaashi qooqaa
Beder lagu umaadoo
lagu adhax wareemoo
ajar iyo jihaad baa
birta loo afaystoo
waaberi arooryaa
Uxud laysaka helayoo
eebiyo gantaal baa
lagu wada idlaadoo
dhiiggii ordaayaa
oodaha la tegayoo
ololkii Xunayn baa
boqorkiyo ugaaskii
indhashoodi duushoo
goobtii Axsaab baa
axan loogu kariyoo
utin kaa maqnayd baad
aarkeeda gudatoo
Kabcaada ajarankii
nafta lagula eertoo
libta lagu aroostaa
Xarameynku iidoo
uskagii ka maydhoo,
waxa laysku aaminay
"Aaway ku aaway
ambaqaad higgaadoo
Addin yaa Bilaal".

"Dhammideed adduunyada
afarteeda waaxyood
Eedaanka gaadhsii
Addin yaa Bilaal".

"Awliyada qarsoon iyo
iilkiyo xabaalaha
Aammiinta maqashii
Addin yaa Bilaal".

Allaahu Akbartii bay
daateen asnaamtii
Abu Jahal rumeeyoo
'Ilaahyadi' la beeree
ninba toban abuurtaa
Eedaanki dumayoo
Allahay sir iyo caad
inu yahay mid keliyaad
asaraar ka saartoo
udubbada Furqaan baad
ku adkaysay ciiddoo
xididada u aastoo
ummad kala qab-weynoo
Ashahaada karinoo
anbatoo hallawdoo
abtirsiimo lumisoo
is addoonsanaysoo
utin kala dhex-taalliyo
aar-doon ku madhatoo
usha laysku dhacayoo
ooduhu dhex-yaalliin
soo urursihiiyow.

Dunidoo la iibshoo
dadku kala irdhooboo
dhasha aabbayaashii
nolol aasayaanoo
qof kastaa itaalkii
ku adeeganaayoo
ruuxaan awood-layn
la addoonsanaayoo
dadku ooyayaanoo
umal-taah ku seexdaan
Nebigii axsaantiyo
galladiyo abaalkiyo
soo rogey ammaankow.

Xaqa kama ajoodow
runta kama adkaystow
ammaanada ma lumiyow
dadka uma abtiriyow
ammaantaada Nebiyow
afku koobi maayee

waxaad olol bakhtiisiyo
waxaad eedo reebtiyo
waxaad iin daweysiyo
waxaad eel bogsiisiyo
waxaad aafo damisiyo
illinkaad bannaysiyo
dhaqankiyo asluubtiyo
garaadkiyo aqoontiyo
iimaanka sugan baa
dadku kaaga aayee
axdigaagu waa tiir
ummaddaadu mudantahay.

Rabbow adiga mooyee
Illaah kale ma jiro.
Marka xiga aqoonsani
Nebi Maxamed Eebbow
Ergadii Furqaan iyo
inuu yahay ma dhaafaan
Ambiyadda dhammaantood.

Allahayow ha nagu xilin
noloshiyo adduunyada.
Eebbow sinnaantiyo
Islaamnimada xooggee.
Udgoonow Rasuulkii
ummaddiisa naga yeel
na illaali weligaa.
Rabbow iilka nagu dhawr
ifka nagu xannaanee.
Eebbow hortaadiyo
aakhiro qiyaamaha
Rabbiyow il debecdoo
naxariis leh nagu eeg.

WACDARAHA ADDUUNKA

Walaac anigoo ku seexday
maxaan walbahaar la toosay
wareer anigoo la liita
maxaan werwer jiifi waayey.
Maxaan sida weer cadhaysan
saqaa dhexe gaaf-wareegey,
intuu waqal ii hillaacay
maxaan kula rooray weelka,
u baydhay wadiiqo leexsan
wakhtigu i tilmaami waayey.
Jacaylku muxuu i wiiqay
muxuu wadnahayga shiilay
Maxaan shimbiraa waraystay
u dhiibey waraaq daboolan
haaddii wacdigayga qaadday
cid weeye tidhaahda weydey.

Waayeel dadow
inan waalanahay
duni weer siddoo
weligeed dhintoo
wacadkiyo xadhkii
weydaarataan
weetaynayaa.

Wadeeco maxaan ilaashey
waraabe ka soo xereeyey
sac weyda maxaan u dhaanshey
Walwaal ugu soo arooray,
halkiisa ku soo waraabshey.
Maxaan weli soo kexeeyey
wadaaddo maxaan u yeedhay
u loogey wankayga fiican.
Waxyeello halkay u taallo
naftayda maxaan ka waanshey,
walaalkay nimaan u haystey
muxuu waddo ii fadhiistay.
Qof aan wehelkayga moodey
ka qayb galay weerarkayga

ruuxaan la wadaagey oontu
ku wiirsadey dhiilladayda.

Waayeel dadow
inan waalanahay
duni weer siddoo
weligeed dhintoo
wacadkiyo xadhkii
weydaarataan
weetaynayaa.

Maxaan wacdarha adduunka
u soo jirey waayaheeda
warkeeda la ii dhammeeyey
maxaa waran layla doonay
habeennimo layla waayey
nasiib kaga waa bariistey,
maxaa dabin lay wareejey
wedkeyga la ii shir-qoolay,
maxaan dacar lay walaaqay
waabeeyo ku caafimaaday,
Maxaan wacad layla qaatay
rumaystay Wallaahi beena.
Maxaan webiyaal is-jiidhay
dhexdooda ka waab-samaystay
wanaag anigoo sameeyey
maxay wadhi ii dambeysey.

Wayeel dadow
inan waalanahay
duni weer sidoo
weligeed dhintoo
wacadkiyo xadhkii
weydaarataan
weetaynayaa.

INA SULDAAN

Axdiyohow ha lumin
ugxanyahay ha dhicin
ashkiryohow ha jabin
ubaxyohow ha dhiman
udubyohow galool
oggolow dhigaa.

Nin cuskaday Ilaahay
Eebbow ku magan galay
Kuma qado agtaadee,
Arrimaha Rabbow
soo ururiyeey.
Adduunyoy hadduu
nin ku aamminaa
helo aayatiin
ha lagaa arkee
ishaarada nin goba
ha ka eexanneey.

Iima badan naftaydaay
dadku waaya-arag buu
hadba awr ku guuraa
wax Ilaahay kuu qoray
cidi oolin maysee,
ukuntii dillaacdoo
ababtoo fogaatoo
kambalkiyo ardaagaad
ku ogeyd ma joogtoo
shimbir ay ku nooloo
laba baal aroortii
urur kale la duushaad
umal taah naftaydaay
ku ugaadhsanaysaa.

Ruuxaan aqoon iyo
axdi naga dhaxayn bay
dadku igu sidkeenoo
Eebbow runtii bay
asaraarayaanoo
qof ammaanadaadiyo

wacadkaaga iibshay
addin iigu xidhayaan.
Anna xuural-caynaad
Rabbiyow abuurtoo
amranoo la yaabloo
ka qarsoon adduunkoo
cirka oogadiisiyo
abataqan ku nooloo
qof ilaasha mooyee
cidi aanay aragoo
maalmaha Isniineed
iyo labada Iidood
eedaanka subaxdii
dhulka soo abbaartoo
Awliyada jacaylkee
arammidu ku mudantahay
marta aqalladoodoo
wadne abur tufaayoo
olol iyo dab yeeshoo
aslanoo casaanoo
ooyaaya dhiigoo
dhexda eebo kaga taal
ku afura tidhaahdaa,
indhahaygu haystaan.

Ul madheedhahoon
hor Ilaahay iyo
abaal laysu siin
orod lagu heleyn
awood lagu hantiyin
ayaan iyo nasiib
ma ka adag yihiin ?

Adduun iyo kalgacal
hadday wada ordaan
hal-abuur tolow
wax ma iibiyaa?
Beer oodanoon
irrid furan lahayn
haddii ubax jacayl
ula sare ku yaal
naf oggoli talooy
illinkee martaa ?

Nin abwaanahoo
ka arradan gacmaha
ka irmaan dibnaha
tolow Ina Suldaan
afku maw gudaa ?
Hadday weli Alliyo
uur-ku-baalle tahay
hadday aawadeed
adhaxdiyo wadnaha
waxaa iin ku yaal
ka il-sugan lahayd
indhaheeda tolow
ilmo lagu samraa
ma ka iman lahayd ?
oday lama filee
afti iyo haddii
ergo loola tago
tolow aabbaheed
muxuu odhan lahaa ?

Urugiyo xusuus baa
asaraarka faallada
saqda dhexe abuuree
umal iyo ladh soo kaca
wakhtiyada inkaarta ah
maxaa lagu illoobaa ?

SAXARLA

Ku sinnaan dharaartii
la sargooyey dunidee
Rabbigay sameeyee,
cirka sare u taagee
xiddigaha siraatiyo
dayax suudi meeriyo
lagu sugay cadceeddee
sagalkiyo daruurtiyo
lagu xidhay sitaacee.
Dhulka gogol la seexdiyo
sabo lagu negaadiyo
laga dhigay sin-dadabkee
buuraha la saaree.
Dhirta samayda ciiddiyo
salka loogu joojee,
saddex laab bad iyo webi
lagu yidhi sabbeeyee.
Dabadeed la saanyee
qofba meel la siiyee
saldhiggeedu qaydnaa.
cidi uma sinnaynoo
dadku ruux sabooloo
saranseer ku raagiyo
guryo-samo nin yaalloo
sidka dhalay ku haystoo
helay seer-ma-weydiyo
laba kala sed-roon baa
subax nolba joogee.

Waan soo socdaa kow dheh
waxna waan sidaa laba dheh
samir yeelo weligaa,
saxarlaay ha fududaan.

Sal-fudaydku Xaawu
Jannadii ka saree
ruuxaad sugaysoo
maqan waa la saadshaa
sahan waa la dhawraa.
Ha sahwiyin ha salelin

sarka-dhaban ha noqonnin,
ha saluugin qaybaha
qalin baa saxeexee.
Waxan Saatir kuu qorin
ha u suul-dhabaalayn.

Kala saar run iyo been
kala garo sir iyo caad.
In salaadu weligeed
kal tahay Sunni iyo Faral
u ogow sax iyo maan.

Inaad saamo jiiddiyo
sanqadh tirasho kala daa.
Naf jacayl sawaaboo
sanka kuu dalooshoo
kuu sudhay hoggaan baad
u siddaa maqaarkee,
ha ku daba-saqlaysee
ha u gaabin seetada
sogsogtiyo cadaaddiyo
ha ku saydhin laamaha.

Waan soo socdaa kow dheh
waxna waan sidaa laba dheh
samir yeelo weligaa
Saxarlaay ha fududaan.

DARYEEL

Markaan daafta hoosiyo
arko daymo-bogashada
araraha la daadshiyo
dhirta lagu daleeyiyo
waxa buuro daah weyn
lagu daabay ciiddiyo
bado laba-dibleeyaa
ishu damac i gelisaa.

Markaan daawashada guud
dayaxiyo cadceeddiyo
dildillaanka fadadkiyo
onkodkiyo dayaankiyo
danab laba dhacaayiyo
dardaraa hillaaciyo
arko hogol darroortaa
runtu igu duxdaayoon
derejada Ilaahay
dib u soo xusuustaa.

Haddaan doogga cawskiyo
deegaantu saarrayn
dhulku duug ma yeesheen,
diihaal ma reebeen
qofna kuma danaysteen
Rabbiyow dushiisoo
dunidaada Eebbow,
adigaan cid diran baad
toddobaad ku dadabtoo
iyadoo danbarisoo
sida doonnan gabadheed
inta timaha loo dabay
dunta lagu afmeershaa
laga furay daboolkoo
dalaggaad ku beertaa,
qofba weel darsanayaa.

Inkastuu qof diintiyo
dar Ilaahay jecel yahay,
laba daan af-yeeshaa

kolley waa danbaabaa
haddaan kaa abaal daro
dadka kaad u roontahay
adigaa dul qaatee,
Rabbow aanu nala degin
dhulka aannu daaqnaa.
Rabbiyow ha nagu dumin
cirkan duudka weynoo,
Rabbiyow ha nagu didin
bahalaha derderanoo,
Rabbiyow ha nagu dirin
dabaylaha cartamayoo,
Rabbiyow ha nagu dilin
duufaannadaadoo,
Rabbiyow ha nagu darin
durdurrada rogmanayoo
daad-xoor ha naga dhigin.

Rabbow duunyo nool baan
ka awow dugsanayoo
dibnahaygu caaniyo
dux baruur leh mooyee
uma baran wax doorshee,
Rabbiyow diraaciyo
Jiilaal dab kululoo
dibad-joogta cawshiyo
dabar-gooya xoolaha
dibirtooda naga hay.

Rabbow duumadaadiyo
inta cudurro duushee
doc wareenka feedhaha
sambabbada dalooshiyo
daacuun ha nagu ridin.

Rabbiyow dagaalliyo
dabley gaatamaysiyo
belo laga ducaystiyo
ma-naxaan ha noo dagin
duullaan ha noo jebin.

Rabbow dawladnimaduna
kuma iman dalxiisoo
door-roonayaal baa
u deldeley naftoodoo
dumar baa hugoodiyo
dahabkii u iibshoo
doon-doonisteedii
dhiig baa ku daatee,
Rabbow daawad curatoo
dakharrada bogsiisoo
ubadkeeda deeqdiyo
ka dhig malabka doocaan.

Rabbiyow dirkaygana
dan-wadaag is-jeceloo
derejeysa qarankiyo
bulsho laga dab qaatoo
Carro-Edeg ku dayatiyo
ka dhig ul iyo diirkeed.

Rabbiyow dugaalkiyo
dugsi waa dhul hooyoo
nin da'diisa tuugoo
dewersadey asaaggii
doqonniino weeyoo
dibad ruux u sahan tegey
dulli waayi maayee,
dalkayga Ilaahow
dhereg iyo daryeel iyo
wax na deeqa nagu sii.

Rabbow doodda Aakhiro
marka ay durbaankiyo
dawannadu is-dhaafaan
dadku kuu yimaaddaan
darka soo fadhiistaan
Rabbiyow ha nagu darin
inta aad ku digatee
u dareera Naartoo
labadaada daarood
Rabbiyow ta door roon
kuwa degaya naga yeel.

HUDHUD

Boqorkay huq iyo ciil
hagardaamo lumisow
hadimada kalgacalka leh
Cilmigii u hoydow
heesaha baroorta ah
halqabsiga jacaylkow
hambalyiyo salaan iyo
hibo iga guddoomoo
kolley waan hubaayoo
hawlii adduunyada
heshay aayahoodee
hal yar aan ku toydee
jannadii ma hurudaa ?
Hadh qabow ma jiiftaa?
Hoobaan ma gurataa?
Hablo xuural caynii
sow kuuma heesaan?
Waxa aad la haysaba
hoo kuma yidhaahdaan?

Wedka lama huraayee
reer soo hayaamiyo
hayin raran ma kulanteen?
Hor llaahay adigiyo
Hodan maysku aragteen?
Ma is-dhaafsateen hadal?

Bal maxaan haweenkiyo
dumar ugu hiloobaa?
Ama kula heshiiyaa,
ugu hagar la'aadaa?
Sowtay hir beeniyo
ku tuseen hillaacee
hogol aan da'ayn iyo
hanfi kuu aroorsheen
Hirwo kuu garaaceen
hungo kuugu baaqeen!

Sowtay ku hawleen
ku jareen halbowlaha
haadaan ku koriyeen
hore kuugu riixeen
hogga kuu dabooleen
hoos kuugu tuureen!

Sowtay ku heereen
hengelaa ku saareen
gudcur kuu hillaabeen
ku dhigeen habaaskee
cidla kaaga hoydeen
hororkiyo waraabuhu
hilbahaaga jiiteen
haadda iyo xuunshadu!
hanbadooda feenteen.

Waxan ugu hamranayaa
hooyaa ka dhalatoo
naaskii habreed baa
iga hiilinaayee
Wallee hawlahaan galo
iyo heegantaan dhigo
dumar lama haweysteen
ragba ma hungureeyeen
hanti lagama dhiibeen
guri laguma hoysteen
hadal lalama yeesheen!

HAATUF

Cilmi sow hoggiisii
hindi suhu imuu geyn
hambalyiyo salaan iyo
sow hees umaan tirin
halka uu ku nool yahay
hanti wuxu guddoontee
hor llaahay ugu tegey
hubi sow is maan odhan
Hodan sow ma weydiin.

Sow waa nin hoydoo
ifka taar la haystee
kama helin jawaabtii.

Xalay fiid horaadkii
sow haatufkiisii
hudhudkii u soo diray
gacan haadiskiisii
kama halacsan sheeddoo
hurin bayla socotee
kama hadhin barbaartii.

Sow maan hor-gelinoo
hayhaato maan geyn
dabadeedna haybtii
haye kow ma aan odhan.
Wuxu yidhi halyeygii
ama haadda soo faray
ku bilaabay heestii:-

"Ninka ila hadlaayee
ii soo hiloobee
hawdkiyo xabaalaha
hiilkaygu keenee
hamabalyada i siiyee
hogga iiga yeedhow;
hab-dhaceeda maansada
adigaa higgaadshee
anigana war iga hoo."

"Waxa hawli joogtaa
ama lagu harraadaa
hanad lagu cidhiidhyaa
hanti lagu gumeystaa
dumar hoodo leeyahay
ragga hoos u eegaan
hoogtada adduunyee."

"Qofka samir hambaystaa
godka kuma hungoobee
ifka hadimadiisiyo
dhibtu way horraysoo
ma huraanta aakhiro
anigaa ku haystoo
hogol bay kor joogtoo
onkod iyo hillaac baa
dusha iga hadheeyoo
haro aan go'ayn baan
darayaa hadhuubkoo
hoobaan bislaataan
haqab li'i dhex joogaa
ishu halacsanaysaa
guri hoos qabow bay
halabtaydu taallaa,"

"Nafta waxan u habayaa
sida hooyo wiilkeed
naasaa horaadkiyo
haaneedka siisiyo
nirig hooto-nuugoo."
"Hodan iyo jacaylkeed
dani igama haysoo
hablo Xuural-caynaan
haasaawiyaayoo
huwanahay taftoodoo
lagu yidhi u heesoo
geelii hor weyn baa
igu soo hormanayoon
uhayaa waadaanto
hawl bay sugaysee
haye nabad walaalow."

SIDDI-QABAX

Saaxiibkay Qaysow
marka hore salaan guud
marka xiga sedkaagiyo
waxa aad ku sugan tahay
waa inaad na siisaa,
marka xiga silsiladdii
murtidaadi soocnayd
subciyoo dhammeeyoo
solayoo bisleeyoo
dabadeedna siistee
saaxiib ma nabad baa?

Sumaddeedu waxay tahay
roob saaka da'ay baa
sar-ka-dhaban la yimiyoo
anna seexan maayee
saaxiib ma nabad baa?.
Sumaddeedu waxay tahay
heestaydu waa siin
sidig weeye dihinoo
waxa loo saddexa maray
dadka haw sinnaatoo
ruuxii saboolii
caanaha ha saydhee
saaxiib ma nabad baa?

Heestaydu waa siin
waa sooryo xididoo
saxar laga ilaashoo
laga sugay bidhiiqoo
la saluugi maayee
saaxiib ma nabad baa?

Sumaddeedu waxay tahay
saxan saxo ma roob baa?
Seed geel ma hilib baa?
Seko adhi ma xoolaa?
Far-dhexaad ma suul baa?
Sakaraad ma lool baa?

Biyo sare u jeedaa
halka ay sal-dhigayaan
sahan raacay weydii.

Sumaddeedu waxay tahay
Cabdiyow sabeenii
way sumal-xadeenoo
midi haysa sidatee
saddex dhalay warkoodiyo
waxay saaka joogaan
xogta aan ku siiyoo
sarta kaaga jeexee,
Saaxiib ma nabad baa?

Sumaddeedu waxay tahay
sheekadu sal-fududaan
ama socodka qaarkiis
kuma sama-falaysoo
Cabdiyow ka saan weyn
saabkaad u goysoo
Guban iyo Saraar bay
suxullada la gaadhoo
sinta waxay ku haysaa
subulaha galbeedoo
ninka saylac joogaa
sanqadheeda mooyee
ma yaqaan sirteedoo
orgi sarara weynoo
sogoboo dhufaaniyo
inay tahay ri'seenyoon
kala saari maayoo
haddii looga sacab tumo
Salmihii Gurracaneed
selel kama baxaysee
ha la boodin seeftee
saaxiib ma nabad baa?

Sumaddeedu waxay tahay
inta waranka sooyaan
samaydii ka maqan tahay
intay laba su'aalood

sakaluhu dhex yaalliin
inan dunida saabkiyo
laga saarin tiirkoo
qorraxdana siraadkiyo
laga siibin nuurkoo
la afuufin suurkaan
Rabbigay ka sugayaa.

Sumaddeedu waxay tahay
ninka ootay seeraha
saxarlana ku guursadey
haddii uu nin sare yahay
aan laga sed qaadayn
saadaasha mooyee
si kalaan ka yeelaa
suuroobi maysee,
aniguna sidaydaba
soddohaa rag kale qabo
kuma toobbad seegee,
sumaddeedu waxay tahay
siddi-qabax shan maalmood
sahay loogu talo galay
soddon laguma gaadhee
hadal lama sudhnaadee
saaxiibkay Qaysow
waxad Suubban leedahay
saca Faarso nacayow
sagaal beri adoo qaday
Samsam yo Bullaalaa
saarkaagu kaa hayn
saxarlaay ma kula tahay?

JEEGAANTA DHALATAY

Jeegaanta dhalatee
cirka lagu dhexrooree
dayaxoo dhammaysoo
dhulka dacal ku haystiyo
qorraxdoo dhacaysoo
dhiganaysa baallaha
midba dhool ku mudataay.

Weli waxan dhafoorkiyo
dhabannada la haystaa
heegadan dhaqaaq-joog
waxay dheelli-socotaba
soo caana dhuratee
kugu qabatay dheeggee
dhammidaa tin iyo cidhib
kugu dherersanaysiyo
ta kalee ku dhaaftee
dhinac kaaga guratee
dhudhun kaa fogaatee
ka hillaacday dhuuxee
dhibic iyo mahiigaan
ku dhirbaaxday ciiddee
dhirta wada ruxaysoo,
waxa dhaygag ii diley
midabadan dhinbiilaha
dharka wada xariirta ah
dhexda kuugu duubee
midba dheeha gaarka ah
xubin kaaga dhiibshoo,
waxa adiga kaadhigan
ama baro ku sii dheer
qurux kaaga sii dhow,
middan dhaxanta jiilaal
dabka iga dhex shidatee
wadnahayga dhilatee
dhillow yahan sidiisii
dhan kastaba u raacdee
xididdada u dhaaftee
dhiiggii ka shubatee
xinjirtii ka dhuratee
sida dhaanka jiilaal

dhabarkayga raratee
dhoomaha i saartee
jidka aan dhammaanayn
igu tidhi ku dhererrow.

Waxba yaan ku dheeraan
arrintayda dhabaqdiyo
sunta igu dhalaashiyo
dhigtan udubka weydiyo
lurka dhaawacaygee
dhallinyaro rag iyo dumar
dhawr baan aqaannaa
dhugatada kalgacalkiyo
wada qaba dhukaankoo
dheehashada jalleecada
isu dhaafi waayee;
dhude xidid ahoo qudha
dhaayaha ku wada yaal
inkastay dhaqmaadkiyo
dhalashada wadaagaan
dhayal iyo fudayd baa
wed u kala dhaqaajaa
mid dhacdaa halkeedii
ta kaleeto dhaxashaa.
Nafta laba dharaar qudha
isu dhiibi laayoo
sida dhegaha oo kale
isu dhiman lahaabay
dantu oodo dhacameed
midba dhinac u saartoo
arrintoodu dhiif iyo
dhul-ku-foorar joogtaa.

Kala dhiman adduunyooy
ninkaad dheriga siisa
intuu dhuxusha hoosiyo
dhardhaarrada ku maqanyaa
dhagarta iyo geeridu
dhoobada u qooyaan.
Dadba wuxu dhammaadaa
intuu dharabka doogga leh
dhutis ugu tukubayee
hadba meel ku dhaxayee,
maxaan kaaga dhololaa ?

ARAG MAQAL

Ergaduu farriintiyo
ku adkeeyey heestee
egmadaannu kulannoo
looxii ilhaamkaan
sida uur-ku-baallaha
indhahayga saaroo
warku waa ammaanee
adna Maxamed Moogow
aakhiro halkay tahay
Cabdi Qays ogeysii.

Ayadaha Quraankiyo
Arraxmaan siday tidhi
hadalkii Ilaahay
ruuxii Islaamii
sida uu aqoonsaday.

Waa oomman hawdoo
waa guri abeesoo
edeg weeye hoosoo
abataqan ku yaalloo
waa iil madow oo
Rabbigay addoomaha
kaga aar gutaayoo
waxa laga arooraa
irridaha xabaashoo
anban maayo ruuxii
qabri lagu adkeeyaa.

Marna oogadeenniyo
waa oosha guudkoo
waa beer udgoon iyo
duni wada ilaysoo
waa ceel irmaan iyo
togag wada ordaayiyo
ilo wada xareedoo
lagu oon baxaayoo
naftu eegmo sugashada
ashqaraar ka qaaddoo
toddobaatan ooryood

lala aqal galaayoo,
Rabbigay addoomaha
ku abaal marshaayoo
dhibta lagu illaawaa.

Afhayaha barbaartow
ababshaha dhallaankow
taliyaha abwaankow
aabbaha jacaylkow,
adigaan ogeyn baan
uurkaaga baadhoo
ula jeeddadaadaan
ka arkaa dhul dheeroo
arrintaadu Qaysow
af gobaadsi weeyee.

Aakhiro Cabdow
way aasantahay
iilkay jirtaa
aakhiro Cabdow
anbatoo luntoo
ururkiyo laxaa
awrkii cirkay
ku ag-xidhan tahee
dadku yuu ku eedayn
ha dhex gelin ammuuraha
isha xidho afkana dhawr
arag maqal warkana ood.

BELED-WEYN

Bi'i waa jacaylow
boodhari inuu diley
been baan u haystee.

Bi'iwaa jacaylow
boog aan la dhayinoo
cidi baanan karinoo
beerkiyo wadnaa iyo
bogga kaaga taalliyo
inuu yahay bir caashaqu
been baan u haystee.

Webigoo butaacoo
beeraha waraabshoo
dhulka baadku jiifoo
dhirta ubaxu buuxshoo
canabkii bislaadoo
badarkiyo galleydii
laga tuuray baalkoo
Bulladiyo ciyaaraha
lagu waa bariistoo
beeluhu gu'joogaan
sow beri-samaadkii
Beled-Weyne maan tegin.

Dhanka bari magaalada
sow boqorad joogtoo
biyo dahab la moodoo
bilicdii haweenkiyo
bili loo dhammeeyoo
timo boqonta joogoo
baal goray la moodoo
baarkana casaankii
bidix midig is gaadhoo
bul-cad lagu xiddeeyoo
badh ku seexanaysoo
barkanaysa qaaroo
huwanaysa baaloo
igu beertay lahashoon
u buseelay maan baran.

Sow goor barqa ahoo
bishu ay siddeed tahay
aniga iyo Beer luli
isku maannu soo bixin.

Sow bariidadaydii
iyo bedashadeedii
buundada ciyaartee
Beled-Weyn ku taallee
biyo lulata guudkood
badhtankeeda maahayn.

Sow bixiso weeyee
ballan maannu dhigannoo
berri joog imay odhan.

Sow bayd go'aygii
layguma bushaareyn
"maantaa la baxayaa"
bulshadii imay odhan.
"Sow waa bastey oo
socod beegsan maayee
ina baaja caawoo
i baxnaansha," maan odhan.

Sow taliye baasoo
ba'anoo war-moogii
taydii ma beenayn.

Sow badiba kooxdii
goortay badheedhee
baabuurki fuuleen
anna baal kamaan korin.

Boholyow daraaddii
sow baraq nuglaantii
belo lagu ducaystiyo
baryo kuma maqnaynoo
"biri may xumaatuu
baadroolka daadshoo
ka wadaa bukoodoo

bogsan waayo",maan odhan.
Sow beriga waagiyo
barqo kulul dhexdoodii
geed baaxad weynoo
dherer iyo ballaadh-loo
la yidhaahdo baaroo
bilig dheer hirkiisii
ma bidhaansanaynoo
bulxankiisa yeedhiyo
ma maqlaynin baaqii.

Sow baaxad soorii
iyo laba boglayntii
maan noqon bestey oo
bacadkii ma dheelliman.

Sow galab-boqoolkii
annagoo barwaaqiyo
meel baadle joognoo
tumanayna Beerrey
sow maan baraarugin.

Riyo beena weeyee
sow baalla-daymii
baabuur lalaayood
haad baalle mooddoo
fananaaya buur dheer
isma odhan ka boodoo
nafta sow ma biimayn.

Nin Banaadir joogoo
Beled-weyn la haystoo
waxaan ahay la baabee
sow baadi doonkii
weli baafis maan ihi.

Beled-Weyn Allahayow
ka dhig xero badhaadheed.

Beerlula Allahayow
belaayada hareer mari.

Beled-Weyn Allahayow
ka dhig guri barwaaqeed.

Beerlula Allahayow
beryo samo ku noolee.

Beled-Weyn Allahayow
ka dhig beerta raaxada.

Beerlula Allahayow
ka barii wax yeellada.

MULIYA

Muliyaa saasey
hay saasey
Muliyaa saasey
hay saasey
Muliyay saasaa
hay saasaa
Mulliyay saasaa
hay saasaa.

Yaa mullaaxda galool
maydhax looga jaraa ?
Yaa Masaarriyo Hawd
maadha looga guraa ?
Yaa mageyno irmaan
dhasha looga maraa ?
Yaa hadhuub madaleed
moroh looga tolaa ?
Yaa maraa hadh qabow
maydal loogu xidhaa ?
Yaa marleyda haween
taan maqaarka lahayn
looga maarmi karaa ?
Qurux aan masanuun
male loogu tegeyn
yaa macnaysan yaqaan ?

Miyireey dhibtaydiyo
meeraysigaygii
dhegahaad ka maratoo
hadal mooyi keliyaad
ma huraan ka dhigatoo
maya baad ku koobtoo
il muggeed wax joogiyo
midig baad ka talisee,
hawraar magooshoo
ubax iyo man bixisaan
kugu meherin-laayoo
marriinkaaga hees iyo
maahmaaho yaabloo
nin magtii ka culus iyo
murti baan ka dhigilaa.

Mudan baad u noqonlayd
dumarkiyo marleydoo
masallaha jacaylkaad
maamuli lahaydo,.
gabaygaan madhxinayee
hore ugu masuugaan
kugu madhin lahaayoo
cidi kulama maasheen
maskaxdaydan curatoo
malyan kula gudboonoo
muuqaaga aragoo
maqlay sheekadaadaa
ku majeeran-laayoo
inta gabadh is mooddaa
masayr kuugu iman layd.

Murankaagu duniduu
maan dhaaf ku ridi-laa
kuwa maqasha raaciyo
ma-kastaa ku baranlayd
jidka waxad ku marilayd
sacab iyo mashxaradoo
miyi iyo magaalaad
maamuus ka heli-layd.

Midabbada dhabeesha ah
quruxdaadan maydhee
Rabbi kugu manaystaan
hadba meel ka sari laa.
Madaxuu ku socon laa
mar qofkii dhegeystaa
meexaanahaygoo
midho laysku baantaan
kuu marin lahaayoo
Muqdishiyo Hargaysaan
madaddaalo waayeen.

Hadba mahadnaqaagaan
mirta dhexe la kici laa,
gacalkiyo mataanaha
wedka kala muquunshiyo

haddii mawdka geeridu
iga kaa hor mariyaan
kama aad maqnaateen
maankayga gelinoo
magac baad ka dhiman layd.
Marti soorka Eebbiyo
inta meleg ag-joogtiyo
marwadii Rasuulkaan
magan kaaga dhigi laa.

Qabrigaaga maansiyo
murugiyo xusuus iyo
mahadhaan ku qori laa
Maka iyo Madiiniyo
halka Maxamed yaallaan
calan kuugu mudi laa.

Muliyaa saasey
hay saasey.
Cishqi baan mirayoo
kolba mayracayoo
muddo dheer isagaan
majaraa u hayoo
guntii soo murdiyoo
kal gacaylkan madow
aan murwaadka lahayn
waan ka maydhanayaa
ninkii meel u hayee
ku muraadsanayow
hoo muftaaxa jacayl.

HOOYO

Hooyoy la'aantaa
adduunyadu hubaashii
habeen kama baxdeenoo
iftiin lama heleenoo
dadku uma hayaameen
xiddig hawd ka lulatoo
sida haad ma fuuleen
dayax heego joogoo
hubka laguma tuureen
hawo laguma gaadheen
cirka hirar ka muuqdoo
hooyoy addoomuhu
halkay maanta joogaan
adigow horseedoo
intaad hanad xambaartee
haaneedka siisee
horaaddada jaqsiisee
habtay baan xisaab iyo
tiro lagu heleynoo.

Marka aad nin hiilloo
laga baqo hashiisiyo
halyey diran dhashaabaa
hooyo lagu xusuustaa

Marka aad nin hoo-loo
gurigiisa habaqluhu
isku soo halleeyoo
hayntiisa quudhoo
hor ilaahay geystiyo
lama hure dhashaabaa
hooyo lagu xusuustaa.

Marka aad nin himilada
hilin toosan mariyoo
hir markii la gaadhoba
ku labaad hilaadshoo
haga maatadiisoo
la higsado dhashaa baa
hooyo lagu xusuustaa.

Marka aad nin hooggiyo
ka hor taga dagaalkoo
garta hubin yaqaanoo
xaqa hoos u eegoo
halistiyo colaadaha
dabka hura bakhtiiyoo
ku haggoogta dhiiggoo
dadka kala hagaajoo
kala haga dhashaa baa
hooyo lagu xasuustaa.

Markaad hoobal caaniyo
hindisaa farshaxanoo
hab-dhaca iyo luuqdiyo
hawraarta maansada
heensayn yaqaannoo
Rabbi hibo u siiyo
labadaba hannaanshiyo
hal-abuur dhashaa baa
hooyo lagu xasuustaa.

Dumar iyo haween baa
nolol lagu haweystaa
kuwa lagu hammiyayee
sida hawd caleen weyn
rag u wada hamuumee
ishu halacsanaysaa
hablahaaga weeyee
marka guur la haybshee
gabadh heego dheeroo
hoobaan la moodoo
karti iyo hub-qaadloo
quruxdana ka hodaniyo
Hira laga aroostaa
hooyo lagu xusuustaa.

Hooyoy la'aantaa
higgaad lama barteenoo
hooyoy la'aantaa
hadal lama kareenoo
ruuxaanad habinoo

kolba aanad hees iyo
hoobey ku sabinoo
hawshaada waayaa
hanaqaadi maayee
hoygii kalgacalkee
naxariistu hadataay.

Hooyoy dushaadaa
nabad lagu hubaayoo
hooyoy dhabtaadaa
hurdo lagu gam'aayoo
hooyoy taftaadaa
dugsi laga helaayoo
waxa lagu hal-maalaa
hooyo ababintaadee
hayin lagu badhaadhaay
hogol lagu qabooobaay
gogol lama huraaneey
dugsigii hufnaantaay
hidda lagu arooraay.

Intaad hooyo nooshahay
hambalyiyo salaan baan
hanti kaaga dhigayaa
hamrashiyo xaq-dhowr baan
dusha kaa huwinayaa,
Hooyo dhimashadaaduna
hooggayga weeyoo
hiyiga iyo laabtaan
kugu haynayaayoo
weligey hoggaagaan
ka dul heesayaayoo
hengel baan u xidhiyaa
inta haadka duushiyo
idil habar dugaaggee
ifka hibo ku noolow
aakhiro halkii roon.

TODDOBAATAN MIDABLEY

Dadka muuqa guudkiyo
Magac kala sinnaadaay
Marwo dumar garayskiyo
Marta kala sinnaadaay
doqontana masayrkiyo
mukur kala sinnaadaay
miidaamo dhegalaay
badda mawjadeedaay
kolba maayad keenaay
ruuxaan malaynayn
dhiiggiisa miirtaay
maasaar afweyney
mindi lagu qadhaabtaay
marti uma shidheeyaay
magan kuma hagoogtaay
mahadhooyin reebaay
maahmaahda yaabkaay.

Maandeeq irmaanoo
maraqeeda xoortoo
nacabkeedu maaloon
maqasheeda korinneey
mayey iyo hillaaceey
miiraale roobaan
manjaroor biyeyneey.

Maydali fardoodeey
ashkiraan murkucanneey
madow iyo casaaneey
maarriin dhalaalaay
magarkii la sheegaay
toddobaatan midabeey.

Geedaan magool iyo
midho iyo caleen iyo
ubax iyo man dhalinoo
aan maydhax laynoo
lagu oodan maalkoo
milic laga hadh gelineey.

Maartii dhalaashee
aan moodey dahabkee
milantee caddaatee
isku miir dillaacdaay.

Meydyohow qoslaayee
milgihii xishoodkiyo
maamuuska weydaay.
Manjihii ku daaloo
madaxaad ku socotaa
meelaad ku nooshiyo
muslinka iyo Gaalada
midka aad la dhaqantahay
mooyaan adduunkoo
ma-huraanka aakhiro
madhax kuuma yaalloo
maantay xisaabtiyo
miisaanka joogtee
naftu kugu mudduci tahay
maanlay afkaagaa
kugu marag furaayee,
sawtaad i mudatee
igu muusannawdaan
fartan malabka kuu daray
sawtaad melmelateed
murdisada ka leefteed
mahad iigu celiseed
igu tidhi macaanaa.

Ma filayn abaal laay
maxrashoon kaliileed
ama maangad iyo hawl
Waxaan kuu maleegtee
danahaaga maamulay
muran inaad ka keentoo
midiggeys u baydhoo
moqorraysi baratee.

Mugdigaan u heesaay
gudcurkaan majeertaay
maansooyinkaygiyo

murtidayda lumiyaay
madaddaalo beeneey
maaweeladaadii
meexaanahaagii
iyo muhashadaydii
maankaan ka saaroo
kaa maydhay laabtoo
masallii jacaylkiyo
kuu dhigay maqaarkaad
maydhaamanaysoo
nafta kaa muquunshee.

Ruuxii merganayaa
miyir qaata soortee
laba midig ku daaqaay
kolla miigan mayside
caawa yaad miraysaa
tolow yaad ku maqantahay
cidhibtee ku mudantahay
miciyaha ku haysan.

HOOBAL

Ninkan hirarka dhaadheer
dadka kala hadlaayee
qof kastaba la haystee
ugu taga halkiisow
kolley waan hubaayoo
haasaasahaagiyo
waxa aad had iyo jeer
la haloosiyeysaa
hibo gaar ah weeyee.

Hiddo maxaad ku dhaqantaa?
hanti maxaad ka leedahay?
hub maxaad ka sidataa?
adduunyadu hir weeyee
maxaad haabanaysaa?
maxaad haybinaysaa?

Waxa hoobal lay yidhi
aan kuu higgaadshee
hiddo waxaan ku dhaataa
afkii hooyadeennoo
hanti waxan ka leeyahay.
suugaanta hodanka ah
hubna waxaan ka qaataa
hal-abuurka midhihiyo
hannaankiyo sargooyada
qalab lagu hufaayoo
lagu haadiyaayoo,
hugunkayga yeedhaa
lagu hawl galaayoo
heellooyinkaygaa
bulsho lagu hagaayo
ka hallawsan weligii
lagu hoga-tusaayoo
hawraarahaygaa,
dhasha lagu habaayoo
dadku hadalladayduu
ka dhigtaa hal haysoo
dhegtu heesahaygay
hanqal taag ku maqashaa.

Hayhaato meelaan
halistiyo wax yeellada
ka arkaa hog dheeroo
hoydayda yeedhaa
nacab soo hillaabtiyo
horor lagu ogaadaa.

Birta waxan u haystaa
hubka waxaan ku laayaa
qofka himiladaydiyo
neceb horu markayg oo
hagar-daamo taliyee
jecel hadimadaydoo
horseed sheelan baan ahay.

Hammi baa i lumiyoo
hogashiyo waareer baa
hilbahayga laastoo
haraggiyo laftii baan
ku hadaafayaayoo
ma haleelo dhaymaha
heensaha korkaygoo
ma hadhsado kaliilaha
mas ku jiro hoggiisoo
cawa daran la hoydoo
hurdo loo mar dhigay baan
anna Haro-walwaaleed
Hora hora idhaahdaa.

Inta aan higgaaddiyo
hindisaha ku jeedaa
dadku iga hayaamaa
hore layga guuraa.

Inkastaan u heegnahay
xilka aan hagoognahay,
misna habaqlahaygay
haaddii ka dheregtoo
hanbo feena mooyee
hor dhac kuma badhaadhoo
hayinkaygu ima geyn

weli hogol da'aysoo
haaneedka uma qaban
weligey hal curatoo,
duco iyo habaar baa
i hareera yaalloo
waxan ahay nin hodanoo
hayntana ka madhanoo
adoo igu hamiyayaan
waxba ii huraynoo
halac laygu dhaafiyo
gacan-haadis mooyee
qofna iima hagar baxo.

Adduunyadu hir weeyoo
hanti uma dudaayee
halse iga dardaarana
nafta haysan maynoo
mar qudhay hallowdaa
furataa hoggaankee
dadka ii han weynow
marka aad i hoysaan
hogga ii banaysaan
waa in lay hagoogtaa
waxan hiil ka geli jirey
ama hoo ka tari jirey
hengel lagu taxgeliyaa
hadhow lay xasuustaa
hebbel lay yidhaahdaa.

KA ROG OO HADDANA SAAR

Sabkax oo haddana seed
seemman oo haddana sulan
sidkan oo haddana sagan
sahlan oo haddana sudan
sal leh oo haddana sigan
sillan oo haddana sugan
subkan oo haddana solan,
af soomaaligaygow
lagu saari waayoo
wax sawaaban noqotee
maxaan kuu sameeyaa?

Ka rog oo haddana saar.

Waa lagu sugaayoo
lagu saadinaayee
Cabdiyow ma socotaa?
Xeebaha sintoodiyo
ninka Saylac joogow
sagalkiyo daruuraha
wararkaagi saaraa
Xamar bay bishii soon
saxal-qaaddu keentoo
sahankaagi noo yimi
sahaydiina noo keen
xagayaga sareediyo
waa Seer-ma-weydee
maxaad saaka joogtaa?

Ka rogoo haddana saar.

Tiro siman sagaal tuur
soddon keen sideed hoo
waxa hadhay bal suuree
ma so'baa ma saan baa
saddex iyo shan waa kee?
Sakalaha ha laga guro
laba sulub ha lagu daro
guryo samo ha lagu furo.

Ka rog oo haddana saar.

Siinleyda maansada
haddii saami loo dhigo
dadku uma sinaadoo
suugaanta hadalkiyo
Cabdiyow sargooyada
lagu kala sed roonoo
Rabbi wuxu ka siiyiyo
sida ay la noqotuu
ninba seylad keennee,
ha saluugin Riiraash[5]
Ina Saalax[6] *haw dudin*
Af-Qallooc[7] *ha saamayn,*

Soomaali weyn baa
xaajada la socotoo
iyagaa ka seegiyo
ka sugaaya garanoo
kala sooci doonee
laba seeble yeelkii
ha ku lumo sursuuraha
sixirkiyo shan xuubluhu
ha ka dhaco sallaankee
xidho saanadaadoo
sulufkiyo colaadaha
samaydaadu yay jabin.

Ka rog oo haddana saar.

Gabadheena Saaqiyo
Samawada ku magac dheer
rag saluugla ula baxay
marna Suuban lagu yidhi
sumaddeedu waa caan
kula siistay Baaruud[8]

---

5 *Riiraash-waa Maxamed Cabdillaahi Riiraas*

6 *Ina Saalax: Waa siciid Saalax Axmed*
7 *Af-Qallooc: Waa Xaaji Aadan Axmed.*
8 *Baaruud: Waxa looga jeedaa cabdi Aadan Qays.*

adna haygu sara tegin
waa Saxarla sheekadu.

Ka rog oo haddana saar.

Hararada sal iyo baar
lagu taxay sitaacee
loo soohay baarkiyo
saddexlaha ujeedaa
dhigta loogu saabboo
marti sama falkeedaa
koramada sagaal jirey
loo sudhay hoggaankoo
sooryaa la hurayaa
safar baa la furayaa
sumallaa la qalayaa
xididkiyo sokeeyaha
laga seexan maayee
salliyada xariirta ah
socotada u kala roga.

Ruuxii saboolow
xil ku saari maayee
saca maatada u godol
saadaal ku noolow
samirkana ha moogaan.
Ruuxaan wax sidinoo
shirka soo salaamow
adigaa wax sugayee
sarar iyo leg iyo badhi
kee baan ku siiyaa,
sacabkaagu qaadaa?
Iimaan sed weeyee
mid haddaad saluugtana
saddexdaba bal iga hoo.

Ka rog oo haddana saar.

Sidig maqan ninkeedii
talo waw sar go'antahay.
Jid Siraad korkiisiyo
suudaa la marayaa

sanadaa la dhaxayaa
sahay lagama maarmee
ha la jiro sibraarada.

Ka rog oo haddana saar.

Saanteena guudkiyo
suntu hilibka dhaaftoo
sal waxay ku leedahay
saableyda uurkiyo
sambabada dhexdoodoo
maal baa la sarayaa
selel looma baahnee
kii seexdayow toos.

Ka rog oo haddana saar.

soodhkiyo billaawaha
sinta midig ha lagu xidho
faraskana silsiladdiyo
seetada ha laga furo,
seefaha ha lala baxo,
seeraa la furayaa
saryan baa la dabayaa
wiyil baa la sabayaa
xaajada sal fudud iyo
sakatiga ha laga jiro,
sahwi yaanu kala ridin
sahal yaan wax loo odhan
dhulku waa sanqadhayaa
cagta saari maynee
socodkeenu xeel iyo
ha ahaado laba suul,
sirna yaan la faallayn
murtidana ha saafina.

Ka rog oo haddana saar.

Maansadu ha socotoo
sida daad mahiigaan
dhulka haw sabbaysoo
kolba sabo ha gaadhoo

culimada salaaxdaa
senge hawgu joogtoo
ninba subax ha maalee,
ruuxii suldaarow
garo inad sabooltahay.

Soddoh weeye xeedhadu
ragna waa u simantahay
ninka suunka taabtee
ka sal gaadhi waayow
garo inaad sabool tahay.
Waa gabadh su'aal iyo
hal-xidhaale sidatee
ninka Abu sarmaantiyo
saddex qayda boqorka leh
kaga fura si-dalagtee
male kaga sinaystow
garo inaad sabooltahay.

CAJEB

Cajebey Cajiibeey
cawo iyo ayaaneey
caqligaad xadaysaa
caku barashadaadii
iyo caabuqaagee
sida faras cag fududoo
cadda-horor yaqaannoo
gulufkiyo colaadaha
ninka lihi cad-goostaa,
raggu kuu cugtamayaa
anna caashaqaagaan
hadba weel u culayaa,
cimri-dherer hadhkaagaan
riyo kula caweeyaa.

Dhulka oo cagaaroo
cosobkii dul-saarraa
isagaan car-jabin weli
cabbanaan daraaddeed
ciidda hoose raantiyo
kula ciiray fooddoon
cagta meel la saaroo
la cuskado lahaynoo,
calcalyada xaareeddii
halka godan cuslaysiyo
fiid-cawl horraantii
cirka oo daruuruhu
midab wada cillaaniyo
ku dhigeen canjiidaha
xilli ay cadceeddii
dhar cashmiira xidhan tahay
sagal caasha saaraad
la wadaagtey caanoo,
haddaan caado kale jirin
cidi kaama garateen.

Geed cal iyo buur dheer
carro-hodan ku yaalloo
cokanoo irmaanoo

dhirta kale ka caynoo
cimilada agtiisiyo
rugtu qurux ku caan tahay.

Dusha sare caleentii
laamaha is-celisoo
hoobaan casuus lihi
cartamayso dhinacyada,
ubaxuna tin iyo cidhib
kaga dhigay cabbaadhyaha,
shimbiraha ka ciyayaa
intay heeso curiyeen
isku camal wareereen
dabadeeto carashada
markii laysku cayn go'ay
isu ciidan doonteen,
hal cabbaara goortay
isu calan walleeyeen
cadho kala maqnaayeen
cadcadiigsi geedkii
ciddiyaha ku qariyeen
codka luuqda heestiyo
carrabkoodu kala tegey,
carcaraha is-daba maray,
cudur jirey ku baaba'ay,
Dhallin caana diiddoo
guryihii ka caagtiyo
cadraddiyo barbaartii
sida goob ciyaareed
ugu soo carraabeen,
calaf waa halkiisee
hadallada cawayskaas,
kucalmaday u badan tahay.

Carshigaa nasahan baad
biyo wada cabteenoo
haddaan lay cadaabayn
Rabbi ii cadhoonayn
dadku inu ku caabudo
madowgiyo caddaankuba
ku caleemo saaraan,
sow kuma canaanteen.

BEERAAD

Aan baab tusaala ah
ku bireeyo heestee
waxa iga ballaysina
Bismillaahi waa kow
Cabdiyow ba'lagu yidhi
beertii jacaylkow
haddii siinki buuq iyo
badhax iyo cindiid dhalay
kaftankeenna baalliyo
ba'ba aan u rogannee
waynoo baloolley,
lugta bidix ka jaamee.

Barni iyo Saluugliyo
Basradii Hargeysiyo
Burco Saxarladeediyo
Cabdiyow ma beenayn
ballankii Suleekhee
sed bursiinyo doon baa
Beled-weyn i geysoo
badhidaan leggeedii
is lahaa ku biirsoo
waxaan buuxi leeyahay
haantii barwaaqee
bi'i waaye Qaysow
hawshayda baahdiyo
baylahdayda kala quban
xilka aan u baydnahay
barashada xusuusta leh
ha ka dhigin bar kuma taal.
Ana baadi hadaftoo
iska badalli roortiyo
hayga dhigin nin biya-dhacay,
sheekada bu'deediyo
baaceeda sii raac
gunta hoos u sii baadh
i baxnaani saaxiib.

Ruuxaad ba'iisiyo
iintiisa baratee

bedenkiyo calooshiyo
kuu baadha feedhaha
boogtiisa Qaysow
lama sii banneeyoo
bacda lagama jeexee
i banbaani saaxiib.

Beerlula warkeediyo
buundada korkeediyo
baaxaa deggaygiyo
kalgacaylka beermiyo
taliyaha i badhi-furay
berigaas wixii dhacay
bandhiggii nin joogow
sheekada ka bogatoo
uma baahnid faallee
adiguba barbaartiyo
bulshadaad la socotoo
barbar baad ka saarrayd
baabuurka dhoofoo
batarkiyo ciyaartaba
adigaa ka boodee
Cabdiyow baroortuba
ka badh weeye meydkee
beybeysigaagiyo
beeraadka iga daa.

Ragna biime weeyee
taladii bir lagu jaro
hadday baydu furatoo
xadhkaheedu buubaan
lama baraq nuglaadoo
bishmahaaga Qaysow
baqe lama qaniinee
waxaa loo badheedhaa
biyo dhiijinteedee
haddaad bayr ka leedahay
biyo jira kashaadiyo
buro adiga kugu taal
boholiina lagu dhacay
ma bir baynu xidhannaa.

Iska booqi maayoo
bulxanka iyo qayladu
wax bilaasha maahee
beesheenna weyn baan
ku baxaan baxaayoo
hadba dhinac ka booqdaa
hablaheenna biligiyo
bilic lagu majeertee
loo soohay baarkaa
timahaa ka badanoo
iyagaan bad iyo webi
uga baaqayaayoo
anna biligta laafyaha
baxsanaanta jaahaan
ku baraarugaayoo
hadba tii i baabtee
boholyow i gelisaan
kalgacaylka Boodhari
ku bariidiyaayoo
boogaha jacaylkaan
siiyaa Badhkeedee
waxa kuu bushaara ah
berritana Jamaamiyo
Baar Dheere iga eeg.

Ido boqol kun gaadhoo
barqanaaya doog baan
hadba baal u rogayaa
bahalaha ka rebayaa
barkan maayo gacantoo
baashaali maayee
Cabdiyow bal ila soco.

Aan baab gunaanada
ku bisleeyo heestee
waadigan ba'iyo siin
labadaba bilkeedee
anna baadi doonkiyo
budulkaan ku joogaa
belo waa danbaysaa
ha is boobin saaxiib.

HAL LA QALAY

Hal la qalay raqdeedaa
lagu soo qamaamoo
qalalaasihii baa
ninba qurub haleeloo
laba waliba qaybteed
qorraxday ku dubatoo
qoloftiyo laftiibaa
lagu liqay qallaylkee;
qosol wuxu ka joogaa
qubanaa dambeeyee
weli qaba hamuuntee
buuraha qotada dheer
ka arkaaya qiiqee
qarka soo jafaayee.

Qalwadii mas baa galay
qodax baase hoos taal
fule quudhsigii diid
geesi qoorta soo dhigey
faras qaayihiisii
qurux buu ku doorsaday
qab qab dhaafay baa yimi
qosol qoonsimaad noqoy
qabyo waa halkeedii.

Qarandidu libaaxay
ku qadhaabataayoo
soo qabo tidhaahdaa
qaankiyo biciidkoo
qaybtana shan-laab bay
qoondaysataayoo
isagana qorshaha guud
qanjidhkiyo xumaystay
ha qawedin tidhaahdaa
aarkuna ma quustoo
ma qarsado xanuunkee
hadba qaran-jabkiisiyo
qiirada xosuustuu
kolba dibin qaniinaa.

Qalwadii mas baa galay
qodax baase hoos taal
fule quudhsigii diid
geesi qoorta soo dhigey.
Faras qaayihiisii
qurux buu ku doorsaday
qab qab dhaafay baa yimi
qosol qoonsimaad noqoy
qabyo waa halkeedii.

Weligey cad quudheed
anna qaadan maayoo
qalanjadan faraa dheer
wax la qaybsan maayee
bal inay qubuuruhu
saddex-qayd ka maarmaan
ama qoor-tol jeexaan
labadaas mid quudhaan
xil ka qaawan saaraan
hadba qaylo-doon baan
ka-horow qiyaamaha
ku qulaamin maydkee
aan qoofallaadee
qarqarsiga ha iga furin.

Qalwadii mas baa galay
qodax baase hoos taal,
fule quudhsigii diid
geesi qoorta soo dhigey
faras qaayihiisii
qurux buu ku doorsaday
qab qab dhaafay baa yimi
qosol qoonsimaad noqoy
qabyo waa halkeedii.

WADNAHAAN FAR KU HAYAA

Wahe dhalashadaadaan
farxad waalan gaadhoo
weedhkiyo dabaylaha
ama weriyahaagii
goortaan waraystaa
werwer ii dhammaadoo
wahab layga qaadoo
lugtu weerar mooyee
wahsigii illowdoo
wadar iga lib-haysaan
is-lahaa ku wiirsoo
wiil curad sidiisaan
wanan kuu bireeyoo
waayeel duceeyaan
wacayoo u yeedhee
walqashaadi maadaa
cunay waaxyaheedii?

Weger iyo ka waaweyn
tani waa ka waasacan
hadday ceel Walwaaleed
ku go'aan wadaamuhu
waan waani dhacantee
wadnahaan far ku hayaa.

Inkastaanu weydeyn
waranlaha ilaashaa
waadaasha xooluhu
iyadaa waraabaha
wehelkeeda mooddoo
woohowda diiddee,
waddo halaq nin moog baa
waabay ka leefee,
wed hadday ka nooshahay
waageed ha gaadhoo
waxaraaha raacdaan

wakhti kuugu simayee
goormaad wadaadkiyo
weliyada sidoodii
ii waaninaysaa
wacdi ii furaysaa
werdi ii rogeysaa.

Weger iyo ka waaweyn
tani waa ka waasacan
hadday ceel Walwaaleed
ku go'aan wadaamuhu
waanwaani dhacantee
wadnahaan far ku hayaa.

Isla-weyn qabkeedaa
wiyil aan jaraysnayn
ugu wadha maqaarkoo
lugta webi u geliyee,
haddaan weel gun laga tolin
waayaha adduunyada
xog-ogaal la weydiin
ruuxii gu' kaa weyn
lagu odhan wax ii sheeg
taladaadu wiilooy
dalab waayi maysoo
qofna waari maayee
mudanaha walaalkaa
haddii weerar lagu dilo
isha lalama waabtee
weerkiyo baroorta
dadka lala wadaagaa.

Weger iyo ka waaweyn
tani waa ka waasacan
hadday ceel Walwaaleed
ku go'aan wadaamuhu
waanwaani dhacantee.
wadnahaan far ku hayaa.

QAYBTA LABAAD

DAALO

Daaloo korkeedii
figta iyo daruuruhu
isku soo durkeenoo
ceeryaamo daahii
ku dallaallimaysoo
dirir gaaxdey mirayoo
toddobaad ku da'ayoo
danabkiyo hillaacii
isu daba mareenoo
onkodkuna dayaankii
dhulka dakharro yeeloo
casar gaaban daadkiyo
durdurradu kulmeenoo
isku soo darmeenoo
isla dulundulceeyeen
jarar moosa dumiyeen
hadba daw samaysteen
shinbiruhu mar duuleen
marna soo degeenoo
damaloo dhan qariyeen
dananka iyo foorida
darandoorri heeseen
dayaxiyo cadceedduna
dacallada ka joogaan
isha daawanaysaa
kolla daali maysee,
dibnahay cuncunayoo
lahashada dareenkaa
ila sii durkaysee
bal aan daaha aan rogey
halal kale ku sii daro.

Dal ahaanna waa gobol
dullo iyo bannaanba leh
badna way la deris tahay
duni weeye cimiladu
dardarteeda dhigatoo,
waxaa loogu daray taas
inta qurux u damac roon
cirku doobta kama dhigo.

Degmo weeye hodanoo
dooxooyin madhaxliyo
deegaan ma guurtiyo
ilo wada darrooriyo
doog aan is dhalan rogin,
dayib geed la magac baxay
dahab hoosta yaallaa
dalag looga dhigayoo
cudur kama dilaacoo
dulin kama abuurmoo
dabar-gooye kama dhicin.

Waa degel qabow oo
qorrax diib is marisoo
jidhka aan damqayn baa
loo soo deldelayoo
dadku kuma gabooboo
nimankii Darwiishkii
kula jirey dagaalkoo
weli doob la moodaa
birta daabka haystoo
gala duullimaadkoo
iyagaa dorraatiyo
taariikhda duugga ah
dhul fog looga doontaa.

Duunyadiisu waa geel
daran iyo tigaad cuna
ido deexda lagu dhaqo
ardo lagu dabbaal dego
carro weeye dihinoo
dirka magac ugaadheed
lagu soo dareershoo
farow iyo dibtaag baa
derrimaha ku fara badan
cawlaan didaynoo
cidi aanay dilinoo
qofna aanu dabannoo
dibindaabyo aragoo
dannigii ka ba'ay baa
dugsanaysa xoolaha.

Dad ahaanna waa qaran
waa duul is wada dhalay
qalo iyo dir sooc ma leh
dab dhexdooda kama huro
weligood ma diriraan
isma doca-doceeyaan
dumar kama baroortaan
dooxatiyo wareentiyo
budhcad duusha kuma maqal
daandaansi ma oggola
xumo uma dulqaataan
nabaddana ma diidaan
deeq kuma masuugaan
doodna waa yaqaanniin
diricyaa ka kacay badan
damdamtiyo mashxaraddiyo
sacabkana ma daayaan
danna kama fogaadaan.

Nin dabayli wadatoo
waxaan ahay dalxiis iyo
doolaalo keentoo
degdeg baa i soo galay
dibna waan u kacayaa
dunta gabaygu leeyahay
kama xulan hal-doorkii
dulucdiina kama bogan
balse daymo halacsiga
kolley doorkan maanta ah
halkaas aan ku dagagaro.

SHAN UBAXLEY

Ugubey ma seexdoo
iintaada hoosaan
uur-baadhayaayoo
toddobada ayaamood
kolba ood ka rogayaa.
Meel uurku tebayoo
ergo kuugu maqantahay
indhahaagan haystaad
ku illowdey ruuxaan
cidi kula arkayn iyo
eegmadan jacalkiyo
ilmadaadan qubatee
dhabannada ordaysiyo
dhirtanaad arradisee
ubaxii ka madhisiyo
waxan kaa ambaday baan
indhashooda waayee,
arrintaada gabadh yahay
udubkeedu dheeraa !

Waxaad tahay qof uguboo
iimaanku buuxoo
sidan qabo Allaylehe
aqalkaad ku dhalatiyo
gurigaad ku ababtaa
Alla lagu xusaayoo
awliyadu ku kulantaa.

Badi wuxuu arooraa
arday macallinkiisee
edebtiyo xishoodkana
idil hooyadaabaa
kugu tidhi adkeeyoo
malaa aammusnaantana
iyadaad ka wadataa.

Sida ruux abwaaniyo
waaya-arag da'weyn baad
arartiyo tilmaamaha
kolba madax unkaysaa
hadba dhinac abyeysaa,

malaa aabbahaa baa
taliyoo arrimiyoo
gabadhyahay af-tahamada
isagaad ka wadataa.

Timahaagan adhaxdiyo
ka arooray dhabarkee
garbahaaga ootaan
erey lagu tilmaamiyo
hadal lagu ammaaniyo
wax asteeya waayoo
afartaada waaxood
indhal baysu haysoo
luquntaadu inanyahay
waa aaran geriyoo,
sanku waa abuurtii
fardo Adari joogiyo
ashkirkii Nugaashoo,
indhahaagu ruuxii
sal-fudayd ku eegay
ashqaraar ku ridayaan.

Afkaan midabka luulka leh
mahadhada ilkaa furan
labadaba Allaylehe
ninka eeday waa ani.

Dadkanuu Ilaahay
ka abuuray ciiddee
goblantada adduunyadu
ka idlaysay dheehee
dhaxantiyo awaaruhu
araggooda doorsheen,
oday lama wadaagtide
ma cadceed arooryoo
sagal oogadeediyo
agagaarka geesaha
kaga taxay aleelaad,
uur wada gasheenoo
ma cir-jiidha oogtiyo
xiddigaha iftiimaad
dhalad kula aroortaa.

Ma hablaa af-saarkiyo
indha saabka qaatiyo
Amran xuural-cayntaad
isir hilib wadaagtaan ?

Ubaxley shan Ubaxley
magacaagu waa ugub
gacmahaagu eegmada
waa laba uloodoo
N. F. D. ku yaalloo
unuunkaagu waa Xamar
adhaxdaadu waa Herer
addimmadu Hargeysiyo
Obokh bay ku beermeen
abtirsiimadaaduna
Afrikoo dhan weeyaan.

XAMAREEY MA NABADBAA ?

Xayaabkii cir da'ayeey
daruur shalka xayddaay
xulad geenyo ugubeey
darmaan xoosh u dhalataay,
xil-dhibaanka nabaddaay
Xajkii Geeska Bariyeey,
cadceeddoo xab-bururtaay,
marna xabag-barsheeddii
nafta xiisa gelisaay.

Xudduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay
Xamreey ma nabad baa ?

Xiddigtii bahdeediyo
xubnaheeda kala maqan
u ahayd xusuustee
sumaddooda xaynkiyo
shanta gees ku xidhataay.

Xudduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay
Xamareey ma nabad baa?

Laamaha xorriyaddiyo
xayn-daabka calankee
xejinaaya dhalashada
xididkay ka beermaan
xinjir laga waraabshaay.

Xudduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay
Xamareey ma nabad baa ?

Carra-Edeg xanteediyo
xaska weli dhex-yaalliyo
xaskulaha in laga guro
danahooda xigashiyo
xagal-daac in laga jiro
tii loo xil-saaraay.

Xudduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay,
Xamareey ma nabad baa ?

Isticmaarku xeel iyo
xanaf iyo wax-yeelliyo
xanan iyo dhibaatiyo
xadhko miidhan weeyoo
sida geed xajiinluu
xagxagtaa korkaagee
xadantada gumeystaha
Xaram lagaga maydhaay.

Xuduntii dhulkaygaay
Xarunrtii dadkaygaay
Xamareey ma nabad baa ?

Danta inay xaraashaan
dembi inay xambaartaan
ama sharafka xooraan
isticmaar la xididaan
ama xeer la yeeshaan
nimankii ka xila-furay,
naftu waxay u xilataa
dhegta xeerinteedee,
nolol aan xarrago wadan
nimankii xanuunkiyo
xabsiyada ka door-biday,
gobannimo xaq weeyee
inta geesi loo xidhay
ama xawda laga jaray,
geerida xalaasha ah
nimankii xantoobsaday
halka lagu xormeeyaay.

Xuduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay
Xamareey ma nabad baa ?

Shinnidii Xumbaaliyo
sida xaydha-weyntii
nimankay Xawaashiyo

xaab-qaaddu keentee
xagga sare ka soo degey,
dhulka xaabadii tiil
nimankii xambaartee
dhirta xaalufka u rogey,
dunidaan is-ximinnoo
xasillooni loo yaal
dadku kala xishoodaan,
nimankii xaduurkiyo
xadaafiirta geliyee,
inta ay xifaaliyo
xumo iyo colaad iyo
xiisadaa ku kiciyeen
xolad daba ku olosheen
xadhkaheeda kala furay,
xidid iyo tol wada yaal
nimankii hub xoogliyo
xakamaha ku kala raray
kala xaday walaalaha .
Marwadii xanjeerrayd
nimankii xabbaadhee,
xawawaray dhasheedii.
Kuwa midabka ximiyee
xaqlahana addoonsada
xistigiyo gumeystaha,
birta loogu xiiriyo
halka lagu xabaalaay.

Xuduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay
Xamareey ma nabad baa ?

Sida xuur wedkeedii
xan ahaan ku maqashaan
amba xiisahaagii
Xamarey la dhuubtoo
xalay waxan baraarugey
iyadoo xiddayseey
inta xaysku kuu da'ay
dhulku wada xareed iyo
xamash iyo ugbaad iyo
xilli yahay barwaaqoo
dayaxaagu xaynkiyo

xuubkii dillaacshoo
inta uu xanjaadkiyo
xagal qudha la soo baxay,
dusha sare xinnaystoo
dhallinyaro xariiriyo
hablo Xuural-caynii
isasoo xusheenoo
xeebtaada yaabka leh
inta ay xaraaraha
laba laba u xaadheen
xusullada dhigteenoo
xeerkii kal gacalkiyo
lagu jiro xisaaboo
xantu hoos u socotoon
aniguna Xayaad iyo
xiddigtii jacaylkee
shanta xaraf mid lagu daray
xog-waraysanaayoon
kolba xaada cududdiyo
xaradhkiyo garaaraha
il-badhkeed ku xadayee,

Xudduntii dhulkaygaay
Xaruntii dadkaygaay
maxaad aniga oo xidhan
lahashada xanuunka leh
ii xusuusinaysaa ?

HABLAHA GEESKA AFRIKA

Ma geyoon ma gamashiyin
ma gommodin ma gaaggixin
ma gabloolin maan gudhin
mana gabin halkaygii
gabaygiina maan deyn
geeraarradaydii
imminkaan gardaadshoo
weli maan gunaanadin.

Murti nimaan gunteediyo
baran gogol-dhiggeedoo
gonda degi aqoonnoo
garab-daar lahayn baa
gawlgawla hadalkoo
kolba dhinac garoocdee
sida Webi Ganaanoo
cirka godollo maaloo
biyihii ku gaaxdiyo
gebiyadi ku soo degey
ku darsaday gufaaciyo
guulaamo diriroo
galli jabay habeenkii
kolba gacan ma soo rogey,
Qudhaciyo galoolkii
gunta xididka maw jaray
dhulka wada galaal iyo
gabbalaha ma kaga tegey.

Afartaa geddaydii
dhaha laygu garan jirey.

Gurmashada dagaalkiyo
gulufkiyo colaadaha
goobaha naf waagiyo
halka laysku gawraco
marka gorodda lays daro
haddaan dumarku goonyaha
guubaabo kicinayn,
sida galowga dhiilloon
illaa geesi qayrkii,
birta kuma gumaadeen ?

Gu' hagaagey oo da'ay
dhulka geedo jiifaan
gurya-samo barwaaqa ah
haddii geeddi lagu furo
dhallinyaro is gurataa
gurdan-raaca fiidkii
gole weyn ku kulantoo
cagta garan-garteediyo
isu geysa jiibkoo
googooska luuqdiyo
gedda sacabka loo jaro
hablahaa u gaaroo
garashada codkoodaa,
qof gaboobey kicisoo
gelbiskiyo mashxaraddaa
gama' kaa ilaashee,
haddaan gabadhi boodeyn
illaa gegi ciyaareed
wax ma dhaanto geriyaad ?

Haddaan guudka laga jirin
gudihiisa xaabkiyo
cayayaanka laga gurin
marwo dumar garka u xidhan,
illaa guri dugsoon ma leh ?

Gaadaha habeenkii
kelidaa galgalashiyo
ged-geddoonka dhalisoo
adigiyo go'aagaa
hadba dhinac u guuroo
barkintaad gabbood iyo
gaashaan ka dhigataa,
haddaan guud haldhaaley
kolba gacan la saarayn,
illaa gogoshu wehel ma leh .

Kuma galo adduunyada
ninna goonni-socodkoo
marwo garasho dheer baa
ninka raga u gudinoo
iyadaa guddoonkiyo

gadh-hayaa naftaadiyo
gaadiidka reerkiyo
gurgurshaaga noqotoo
arrin kula gorfaysee,
haddaan gaari kula jirin
illaa noloshu guul ma leh .

Go'i waa barbaareey
Gobi waxay ku dhaqantaa
garab waxay ka dhigataa
gallad waxay ku dheeftaa
samo waxay ku gaadhaa
gololada haweenkee,
hiddaheenna gaarka ah
hablihii gabowgiyo
geerida ku sugi jirey,
hablihii garayskiyo
xidhan jirey guntiinada
hablihii gu' iyo dayr
sida baarqab golongolay
dhexda xadhig ku goyn jirey,
hablihii garaaraha
gaatan-socodka laafyaha
sida gorayga ciideed
gelbin jirey tallaabada,
hablihii gun iyo baar
isha gacalo-eegtaa
gama' aanay ledi jirin,
hablii talada guunkiyo
gunti jirey xishoodkee
hadalkoodu gaabnaa;
hablihii gef hooyiyo
qarsan jirey guhaaddee
hadday goddollo soomaan
ama gaajo liitaan
cidi aanay garan jirin,
hablihii gammaan faras
iyo geela ugubka ah
guur-doon ka bixin jirey,
hablihii Gargaariyo
Guleed ku curan jirey,
goldaloolo iyo ceeb
hablihii ka guban jirey,

hablahaan gankoodiyo
hilbahooda gadan jirin,
haddii aad gumeysaan
guul guul ku laysaan,
gelin qudha ku mooddaan
gabbalkooda dumisaan
hadba tooda goosha ah
ganacdeeda jebisaan,
dadku gabanno-xooriyo
garacyaley yidhaahdaan,
innagoo gumowniyo
dhaqan guurey weeyee.

Gocashada xanuunka leh
waxaan uga gol-leeyahay
godob aabbe falay baa
ubadkiisa gocondhiyo
gumar shidan ku noqotoo
gebi dheer ku dumisee
ninka inan ma-geyda ah
gurrac kaga danaystee
gol-qaniin ku maalow,
gefka aad falaysiyo
waxaad gaaxsanaysiyo
gashigaad cunaysaa
ruuxay ka go'antahay
gabadhaada weeyoo,
xumahaad geleysiyo
waxaad geysanaysaad,
galab kale ka sheekayn.

Gebagebada sheekada
bal aan soo gunaanado
guddoonsiyo jiiftada,
hablo weerar geli kara
hablo geesi dili kara
gobanimona hanan kara
hablo talada goyn kara
garta madal ka niqi kara
garashana iskaga mid ah
quruxdana ka wada goba.

TUKE BAAL CAD

Dhulku waa boggaygiyo
beerkiyo wadnaha oo
baradaan ku ababee
ku barbaaray weeyaan.
Dadku waa bahdaydii
bulshadaan dugsanayiyo
noloshayda beeshaan
ku baxnaaninaayoo,
Rabbaa ii sed buriyoo
murtida iyo baanaha
iima barin Ilaahay
danta inan ku bi'iyoo
badhi furo hayaankoo
himilada burburiyee,
kuma wado billaawaha
lugta loo barkinayee
wax kalaa babinayoo
belo aan la garan baa
boholaa qodaysiyo
booraanta hadimo.

Burka lay filaayiyo
balliyada agtayda ah
gelin kuma bariistoo
baxsanaa habeenkii
ama badiba maantii
boqollaal kun jeer baan
ka baxaa dhulkeeennoo
sida biligta roobkiyo
gaaraa-bidhaankaan
hadba meel ka baaqaa.

Mar dabaylo buubiyo
baqayaan ku joogaa.
Mar ballaadhka ciiddiyo
waxan baac ku tiriyaa
dhulka baaxaddiisoo
mar badaa guntoodaan
baashaal ku marayaa
bahalaha ku nool baan
bun-salool u qubayaa.

Mar bahaa dugaaggiyo
inta boqonta hoosiyo
baabaco ku oroddiyo
bog intii ku socotiyo
waxaan beretansiiyaa
baalleyda haadda.

Marna beer jacayloo
ku bislaata hees baan
hadallada baroorta ah
biyo uga dhigaayoo
dad bukaanka caashaqa
baaxaa-degaayoo
boholyow la jiifaan
boogaha u dhayayaa.

Marna sheeko biirtiyo
Beder iyo Xunayn iyo
Beer-Dhiga dagaalkii
birta laysku gooyiyo
beri hore wax jirey baan
hadba baab akhriyaya.

Marna beenta feleggiyo
baxnaanada adduunkiyo
berritiyo wax maqan baan
saadaal ka bixiyaa.

Marna hawli badatee
suuradaha buruudka leh
mid ballaysin keedii
waxa looga boodee
Bisin looga waayaan
arrinteeda baadhaa.

Marna baahi-laawaha
waxan buun u tumayaa
yaajuujka buuraha
baal dacar ku qodayoo
bandhig laysu yimi baan
jinka baar-qabkiisiyo
bulbulleyda shaydaan
billadaha ku taxayaa.

Marna dawlad buuxdoo
barigiyo galbeedkaba
ka buruud sarraysoo
ba'an baan u taliyaa
boqortooyadaydaan
marna beri samaad iyo
bilo kheyr ka dhigayaa,
marna baaxad-sooriyo
basan baas u rogayaa.

Marna baahidaydiyo
waxan baylah tirayaa
bilicdii afkaygoo
gabay baan badhaadhiyo
ka hayaa barwaaqoo
isagaa bar xoolaad
banka iigu foofoo
nafta waxan ku baantaa
badhidiyo leggiisee
maxaa beydantaydiyo
gabadhayda baydiyo
boqorkiyo dhaclaa xidhan
bidix loogu rogayaa ?
tolow waxan bireeyaba
maxaa booli tuugiyo
bakhti looga dhigayaa ?

Dadku beretan guuleed
u biyeysey weelkoo
baroor iyo ninkiisii
ka baxsade habaaskee
haddii boodhku igu dhaco
baqalkay la gaabshee
nin bursaday halkiisee
intayada baraarkiyo
burrusyada ku joogtaa
barbarraannu noqonnee
maxaa aniga baas iyo
tuke baal cad iga dhigay ?

HAL-ABUUR

Hal-abuurku waa geed
hufanoo udgoonoo
higil iyo caleen iyo
hoobaani fuushoo
ubaxuna kor iyo hoos
hilqadaha ku dhigayoo
hadh qabow ku darayoo
shinbiruhu hiraabtii
ka haloosiyaanoo
cidi aanay hurinoo
ishu haybta meel dheer
uga soo hilowdoo
higsi lagu yimaaddoo
la habaarin weeyaan.

Hal-abuurku waa diin
bulsho hadalladeediyo
haasaasaheediyo
hinqashada dareenkiyo
hibo weeye Eebbahay
hanti aan la gadinoo
halladaad ku gelinoo
la hagoogto weeyaan.

Waxa lagu habeeyaa
hiddahaad ku dhaqantiyo
himiliyo ujeeddoo
waxa lagu hayaanshaa
hagarli'i dadkaagoo
waxaa loogu hiishaa
lama hure dhulkaagoo
haqab-beelka noloshaa
horta lagu yagleelaa.

Hal-abuurku waa roob
hogol weeye curatoo
waa heego diriroo
ka hillaacday meeloo
dadku ruux hilaaddiyo
hindisaha yaqaannoo

jidka toosan hubiyoo
dhakhso ugu hayaamoo
hela doogsinteediyo
qof habaaba socodkoo
ku hungooba weeyaan.

Hal-abuurku waa deeq
waa Haro Digeedoo
is harraatiyaysoo
dadku ruux hal adagoo
horu socod ku darayoo
ka hirqada xareeddiyo
hawo niman ka qabinoo
hayin gaadha waayoo
ka harraaddan weeyaan.

Hal-abuurka guul aad
nacabkaa ka hanatiyo
libin aad la hoyatoo
ku haloosiyaysaa
dabka loogu huriyaa.

Marna hoga tusaaliyo
maahmaah hawiranoo
noloshuba ku hiratiyo
murti hodana weeyaan.

Marna haan gun dheeroo
hilanoo lingaxanoo
habaqlaha dhextaalliyo
hal-xidhaale weeyaan.

Marna hoy bulsheedoo
ku habboon caweyskiyo
halab lagu bariistoo
laga helo naruuriyo
haasaawe weeyaan.

Marna hugunka uurkiyo
hadimada ku gaadhiyo
hogashada gandoodkiyo
hiyi kaca calooshiyo

nafta hibashadeedaa
kugu huriya naaroo
hal-abuurka nabar baa
hollo kugu yidhaahdoo
dacar kugu hulaaqdiyo
hiirtaanyo murugaa
hadba lagu bakhtiiyaa.

Marna hadashadaadiyo
isha halacsigeediyo
hengelaha jacaylkiyo
waxaa loogu heesaa
hablihiyo kal-gacalkoo
marka aad hawootaa
lagu hoodo sheegtaa.

Marna geenyo hororoo
hardaf waal ku socotoo
halis iyo wax yeelliyo
hagar daamo badanoo
heddu saarantahayoo
nin bartaa ka hadhinoo
ku hodeysa weeyaan.

Marna waa hummaaggii
qofka kula hadlaayoo
intuu soo hankaabsaday
iska rogey hillaabtoo
kugu yidhi hankaygiyo
habka maansadaydiyo
hiyigaygu waa kaas.

Hal-abuurku waa awr
sita heeryadiisiyo
hirar kala shisheeyoo
waa hilib mergiyahoo
isagoo hal keliyaa
dadku harag shabeel iyo
ka dhigaan hariiryoo
qof kastaa hab gaaruu
u higgaadsadaayoo
waxay ugu habboon tahay

sida uu u haystiyo
halka uu la doontoo
gabadh weeye heensaha
hore loogu xidhayoo
shaqalkiyo hagoogtiyo
huga way ku dhalatoo
sida naas hablood buu
horaad iyo danbeed yahay.

Hal-abuurka niman baa
hawraar u bixiyoo
toddobaatan hebeloo
hana-qaad is-xigey baa
hasha maali jirayoo
haaneedka Raagaa
qaban jirey hadhuubkoo
Cali Dhuuxna hooduu
ragba kaga horreeyoo
hidda raac Qamaan bay
habar wada jaqeenoo
ha'da gabay Salaan baa
dhigi jirey higgaaddoo
hammi Faarax Nuur baan
ledi jirin habeenoo
hitiqsiga Gammuutaan
hamrashada aqoonoo
mahadhada kal gacalkiyo
Hodan iyo xusuusaha
Cilmi haadka duuluu
fari jirey hayaydoo
Sayid Maxamed hawlaha
halgankiyo dagaalkuu
u hor kacay Daraawiish
hurintiisa jiiftaa
u ahayd hal-haysoo
ha noolaatadeennii
hubka lagu dagaal galay
murti baa halbowliyo
u ahayd hoggaanoo
Soomaali hurudday
hoobey ku kicisoo
Xamar iyo Hargeysaba
dhagax iyo hangool iyo

heellaa xoraysoo
Wallee hoobalkaan jirin
libi sooma hoyateen.

Anna heesta luuqdiyo
hawraarta maansada
kuma xidho hunguriyoo
kama taliyo hoodoo
ummaddaydu haabkay
ugu heellantahay baa
hanti iigu filanoo
hanqal-taagga xoolaha
waxan uga han weynahay
hambalyada salaantiyo
hadal-haynta magacoo
hindisaha wax sheegiyo
hoga gelinta jiiftada
ma hawaawi tiriyee
halka aan furaayaan
u horseed tagaayoo
horta waan u sahanshaa.

Marka aan hoggiisiyo
feleggiisa hubiyee
habaskiisu yeedhaan
hudi hudi idhaahdaa.

ARRAWEELO

Ooshu waa halkeedii
cirku waa engegan yahay
naxariisi kama iman
dhulku waa arradan yahay
oogadiisu damac ma leh
waa abaar dad qalata ah
waa sabaan la adhax-jabay
ma aloosna geedkii
afti baana sii tiil
dadna waa ogsoonaa
anna baanahaygii
ku adkaysan waayee
sow iimahaygiyo
alabkayga lama baran.

Olol-reenka hibashada
uugaanka baxayaa
ma naftii asqowdaa
mar labaad arrumisoo
agabtii xidhxidhatoo
awrkeedu raran yahay?
Ma awaalihiibaa
asmadiyo xanuunkiyo
aynfaadku saarraa?
Ma abaabulkii baa
oohowda waallaa?
Ma dabkaan afuufee
aasee bakhtiiyaa
ololkiisu baxayaa?

Kalgacaylku aafiyo
urugiyo dhib badanaa
kasha nugul ka adakaa?
Soo aaryey nabarkii
ma alwadey sidii geel
edeg madhan ma deydeyey
sida bahal ma oogsadey
ma illaday kabtii jaan
ma ku jiitey awdalan?
ma arooryadii baa

waabayda udugga leh
idan laygu shidi jirey?
Abbaartayda saakana
ma adeeridii baa
sidaan aar libaax ahay
araggaygu didin jirey?

Arraweelo dumareey
arrimaha dhexdeenna ah
asaraari maayee
igu tidhi "ha ii iman".
Anna waan hubaayoo
inaan uurka kaa jaro
afar iyo shan goor baan
axdi kuugu qaadoo
misna oofin waayee
isma ogiye goormaan
tolow aqalka soo galay?

Ma naftii ku eeddeed
obocdeeda wadhateed
axankeeda karisee
ishu kaaga fagantaan
usha kaaga reebaan
igdhayee sabaayee
Uubaale geeyeen
meelaanay kaa arag
ku ilaalinaayaa
soo jiidhay ooddii?
Ma adaahidii baa
addinkaaga hoos taal?
Aburkiyo xarraankiyo
orka iyo mashxaraddiyo
alalaaska baxayaa
ma ujeeddadaasaa?
Ma addoonsigeedaa
ajar kuugu suganyahay?

Arxanlaay karkabaddiyo
araggaygu murugiyo
yaanu umal ku saaqoo
anfariir ku geliyiyo

kugu noqon af-kala qaad.
Arrintayda gabadhyahay
nin ambaday ka soo qaad.

Naftan oonku shidayee
deyn weydey ololkaa
amankaaga dhalisee
abhin iyo tusaaliyo
ergo waaya hadashiyo
imisaan karaankay
la cuskaday aqoontay?
Ma waxaanan odhannoon
ka illaawey baa jira?

Hadday diiddey amarkii
ka irdhowdey taladii
oggolaatay dala'siga
eelka maanigaa dhigay ?

Indhahaagu kululaa
eebadaadu toganaa
warmahaagu adakaa
arammida ku haysiyo
aanadaadu weynaa
yaad ka aarsanaysaa
ma nin aabbahaa diley?

Nin astaamahaagiyo
quruxdaada oog iyo
ubax dharan ku sheegoo
ammaantaada koobaa
eed beeli waayee
erey tuurleh ruuxii
afka kaa yidhaahdiyo
utin nimaad ku leedahay
waa maxay abaalkii?

Sow ma tihid ilayskiyo
iidaanka noloshiyo
iimaanka lahashada
sidaan kaaga oolaa?

Immisaan ku jiri baaq
heestii ukulidiyo
cabashiyo abla-ablayn?

Xeerkii Islaamkiyo
wixii Eebbahay faray
olloggayga godobtiyo
aanfada ka doortoow
aabi loo badheedhiyo
ansax maaha digashadu
yaan inkaari kugu dhicin
ashqaraarka kibirkiyo
yaanay iiddu kula tegin
ha ku tuman aleelaha.
Ha afduubin xaajada
isirkeeda doon doon
ka ummuli tusaalaha
alif macallin weydii
bal abuurta dunidiyo
shalay iyo awaasheed
aashaa dib ugu noqo
bal oddoros hilaadaha
bal malee wax iman kara
berritiyo ayaamaha
ifafaale daymood
bal iskaa ka sheekee
wixii aadmi soo maray
taariikhda uur-baadh.
Ugub maaha jamashadu
ma ishaaran keligey
kalgacaylku waa oday
asalkiisu waa geed
ab abkii lammaanaa
nabar oof wareemuu
la abloobo mooyee
abidkii ma qaran jabo.

Gabadhyahay adduunyada
waxaa loo agaasimay
aayatiinka dhaqashada
agan maaha gamashiday
ma idlaan hankeedii
gabno ibo kuryowdoo

abdo lagala quustoo
maaha laga inaabsaday
weli way irmaantahay
waa aroos toddoba baxay
oori weeye qurux badan
waa ammaano dhaxal gala
aayadaa ka soo degey
Rabbi baa aqoolkiyo
abyiddeeda labadaba
ka afeeftay beri hore
duminteeda ma oggola
haddaad siibto udubbada
soo dhaafto Alamtara
miyaan eedda keligaa
cidi kuugu imanayn?
Maadigaa awoodda leh
taladiyo ummuuruhu
ma sidaad u aragtaa?
Ma llaahay baan jirin.

Ulajeeddadaydii
arar baan ku lumiyoo
warka waan agmarayoo
irbad baan ku qalayee,
uus-miirka dulucdiyo
amba-qaadka geeddiga
waxaan guurti ku egmadey
hadalkana ku urursaday
irrid waliba kuu furan
haddaan iisho gabadhyahay
marna waa ayaankaa
marna waa itaalkaa
sheekadayda iib gee
aahdayda faallee
arladoo dhan gaadhsii
unuunkaygu waa hibo
kuma haysto aakhiro.

DEYN MAAYO HEESAHA

Laabtu way hugmaysaa
afku way hud-hudayaa
hadal buu i leeyahay
anna waan hor joogaa.

Wax la hado shil baw roon
Wax la helo lib baw mudan
wax la huro naf baw culus
Wax la hubo wed baa jira.

Senge hoohadaa baxay
habaqlaa ka daba tegey
inkastay habaaskiyo
ka dhergeen huq iyo ciil
hafashada asqoobeen
boqol jeer hungoobeen
weli way handanayaan.

Ma hillaabni laan-deyr
ma hagoogni waabay
hagar-daamo kuma jiro
hurin diiddey nabaddiyo
wadar ii heshiisoo
huminaysa dhagar baa
hubku iigu tumanyahay.

Sacabkiyo haloosiga
hogolaha ku soo degey
haradiyo jidhaamaha
waxan hooyi-waalaha
ugu shubay hadhuubbada
dadku inu hamuuntiyo
kaga baxo harraadkee
hilin kale in lala maro
ama hawdka lala xulo
haanraawe daba galo
foolaadka kala hadho
hororradu bakhtiistaan
hiyigayga kuma jirin.

Hiirtaanyo lagu dhacan
haaraanku fara badey
higil iyo faq dheeraa
hurdadii la deyi waa
habar wacasho lays gurey
hebel hebel canbaaree
hebel kale ka marag dhigey
nin hayaanka beeshiyo
danta guud ku hawshoon
hafarkiisa lagu dhaqan
hilbo ceedhin lagu waab
ninba harag u saynsaab
hataq madaxa loo geli
hoosaaso lagu qaley
beladii la halabsaday
hugunkeedu dami-waa
nin hinaasay deyn-waa
hibashada qumbacashada
hengeshiina furi-waa.

Hor Allaa la tegayaa
wax hanbaysta baan idhi
garta hubiya baan idhi
runta lagama hiishee
xaqa halacsadaan idhi,
hawraarsan laga waa
haye way ku adag tahay
wax hallaaba mooyee
wax hagaaga ma oggola
qaska way horseedaan
xanta waw hiloobaan
guusha ay hufnaantiyo
si haboon ku waayaan
xisti bay ku hooyaan
hunguraa wax lumiyee
hawadoodu kama foga
haasaasa maalmeed
murtidoodu huubiyo
hal dhac bay u badantahay
ma karaan higgaadiyo
hal-xidhaale toolmoon
haamaha gun-dheerta ah
hilaygiyo lingaxa sudhan

ma helaan sarbeebtiyo
isha hoga-tusaalaha
sugaanta hodanka ah
hindisaha aloolka leh
ereyada hal-doorka ah
hab kalay u weriyaan
hawraar nin tiriyoo
hanaqaada ma oggola.

Ninka hooto-dhegaley
nabar hoos ka tuuroo
dadban igu halgaadow
hangaraarac baan ahay
lugo habay hal iyo laba
kuma hadho tummaatida
dabka aydin huriseen
hakin maayo socotada,
hoogaansigaygiyo
hebednimada guudkiyo
hayal-samida muuqiyo
haaheyda malabka leh
ha ku dagan sabaalaha
hayin aan la raranoo
lagu qaadin heeryoo
la hoggaansan baan ahay
hamrashada asaaggey
hooyaday iguma dhalin
fula-guulka harawsiga
hanjabeadda kuma dido
hataqaha si dalagta ah
haadaanta kuma jabo
dabin haad ka roor dhigay
yaan hilaaddu kaa lumin.

Halla waa ogeysiis
inta hoogga dacarta ah
ku halaan-halaysaay
hunbanida is gurataay
ladhka soo hinqanayow.

Nin hadaafa lama odhan
haybta nolosho kaa xidhan.

Nin habsadayna kama tegin
himilada adduunyada.

Nin la hago xil kama dhicin.

Aniguna hed mooyee
inta hibada Eebbiyo
hawraarta maansadu
i hareera yaalliin
hal-abuurku ila jiro
hiyigaygu nool-yahay
hammigaygu shidan-yahay
hanku igu lammaan-yahay
waxa aan higsanayaa
dhul fog iiga hirayaan
haasaawe furan-yahay
qodob laga hadlaa jiro
deyn maayo heesaha.

Hollashada majiiraha
nin hannaanka gabayada
hanan waayey naaskow
hashu waa ammaanee
haaneedka sii daa.

Hogga aad daboosheen
halistaa maleegteen
shilka aad habayseen
habbisada falkiinniyo
isla hela awaytida,
habaarkiinnu ima karo.

JACAYL DHIIG MALAGU QORAY

Jacayl dhiig ma lagu qoray
weli dhuux ma loo shubay
qofna saanta dhabarkiyo
ma u dheegey feedhaha
dhabannada cad laga jaray
hadalkii ma lagu dhigay
xinjir aan is dhalan -rogin
midabkeedu dhiin yahay
laga dhuray halbowlaha
weli dhiil ma lagu shubay
laba mays dhansiiyeen
sida dhayda xoolaha
dhag dhag maw wadaageen.

Weli laba is dhaarsaday
beryo dhacan nasiib iyo
dhul ku kala cillaalaa
subax dharabku kowsadey
dhedaduna cuddoon tahay
cidla aan dhir mooyee
wax dhaqaaqayaa jirin
jabaq maysku dhaadeen.

Kulankii dhabta ahaa
riyo dhiifi keentiyo
dhalanteed ma moodeen
sida ay dhadhabayaan
dhawr jeer ma seleleen
af dhabaan dhab jamashada
ma ka dhoofay hadalkii
bal dhawaaqna kay tahay
dhihiddii ma waayeen
ma ka dhabaqday xaajadu.

Ilmo dhalatay xiisuhu
sida dhibic mahiigaan
ma ka qubatay dhaayaha
ma ku qoyey dharkoodii
naxariis ma dhidideen.

Iyagoo dhanqalankii
dheel dheelli mooyee
dhegna aanay kaga jirin
kolba erey dhex-roorkiyo
dhumucdii ka maqantahay
dhitinaaya keligii
ka dib toban dharaarood
carrabkiyo dhanxanaggii
dhirindhiris ma ku heleen.

laba guul u dhalatoo
isu dhiganta weeyee
dabadeed dhabeeshii
hanadkii ku dheeraa
Dhudi mays bariidsheen
dhubbad qaadka sheekada
qofba dhagarta caashaqa
wixii dhaaxo soo maray
ma dhex galay kalkiisii
ma akhriyey dhambaalkii
warka maysu dhiibeen.

Kalgacayl dhito ahaa
dhamac iyo dab huriyeen
dhuxuliyo ladh soo kacay
hadba dhoon ma buuxsheen
kolba dhacan ma jiideen
dhacdadiyo ujeeddada
qofba dhaadashada guud
qofka kale dhankiisii
inaan looga soo dhicin
ma ku dhaabadeeyeen
sannad mays dhegeysteen.

Ma dhammaaday hadalkii
gelin mays ku dhaacdeen
dhaygag iyo dareen shidan
gabbalkii ma ugu dhacay
ma dhaxeen habeenkaas
sida dhaan ma guuleen
dhaxantiyo mugdiga jira
dhabatada xanuunka leh
ma u dhabar adaygeen.

Ma dhalaalay waagii
dhag ma tidhi cadceeddii,
intay soo dhaqaaqeen
iyagoon ka dheeraan
dhaqankiyo xishoodkii
dhaymana u jeel qaba
iyadoo dhexdoodii
dhulka suxul bannaan yahay
dhibta maysla taageen
wax intaa ka sii dhow
ma ku dhiirran waayeen
dhayal laysu taabtiyo
dhallinyaro habkeedii
ma ka dhega adaygeen
dhadhansiga miliilica
isha mayska dhawreen.

Dhabbaday is taageen
qofba dhaabaddiisii
sara joog dhankiisii
kun habeen ma dhererraa!.

Dhudhummada aboorkii
dhulka hoose kaga baxay
dhilashada jidhkoodii
ma dhanbalay sartii guud
ma dhammeeyey hilibkii
xididdada ma dhaawacay
ma u dhaafay seedaha
lafta hoose maw dhacay.

Dhiilluu ku geliyaa
ama waad dhalliishaa
dhagartiyo wedkaagee
dhimashada kal iyo laab
ma ku soo dhoweeyeen
dhoollaha ma ka qosleen.

Ubax dheelka subaxdii
naxariis ku dhaashtoo
afka dhiin cas mariyoo
dhaddigiyo labkiisii

laba dhude isugu maran
ma is dhaafsadeenoo
dhaxal maysu siiyeen,
dhuuni kawlka caashaqa
maysu sii dhadhamiyeen
ereygii dhinaa hadal
dhegta maysu saareen.

Dhafan dhaaf aboorkii
ma dhufsaday cammuuddii
ma u qaatay dhoobada
dhab-dhabkiyo kab-kabiddii
labadaba ma dhalan rogey
dhismo kale ma soo baxay
ma ka dhigay wax yaabliyo
dudun dherer ku caanoo
dhumuc iyo laxaad weyn.

Dhalan-dhoolka maantii
dadku dhacarta jiilaal
ma hadhsaday dharaartii
ma ka dheelmay galabtii
iyadoon la dhaadayn
sheekada dhabteediyo
dhabar-weyntan hooska leh
in dhexdeeda laba ruux
runta kaga dhur sugayaan.

Haddaan laysu dhimanayn
nafta laysu dhiibayn
ama dhaxal tis qaadiyo
dhismo aqal la taagiyo
ubad iyo dhaqaaliyo
dhaqan reer la kala sugin
dhunkashiyo ujeedaddu
tahay dhaayo guudkood
waabay la dhabaqsado
dhereg iyo markaas qudha
ama sida dhurwaayada
hilbo gabadh dheg roonoo
higlo loogu dhuuntoo
dhakhso loogu kala baxo

ninba waxa dhabbacashada
dabinkiisa ugu dhaca
dhidar iyo xabaashii
sharaf lagu dhabcaaliyo
dhawrsooni laga tegey
dhalanteedka beenta ah
bulshadaa u dhaawacan!

Hab jacayl u dhaqan galo
ma holladay ka ugu dheer
maamuusna ugu dhow
mise weli wax baa dhiman.

HEEGO MUUQ DHEER

Is helloo gabadhii is heli mayno
huminnoo taladii hunsami weydey
halyeynimadayda kuma hadhin
hayntayda yaraatay bay hagratay
dan baa ka hor timi heshiiskii
hoh iyo caku heegantaydii.

Hilowga arradan bir baan ku hiloo
kashaydu hubaal ma heellana
henggel baan ka sitaa haween dumar
markaan ku hungoobey baan huray
haankiyo wadnahaa biyaa habaya
hantaaqo i gaadhey baan la hurdey
huq iyo ma fileyn hayaan kedisa
ha yeeshee hayaaydi baa badatay
hammiga kalgacaylku waa habaqle
hed iyo waa dabayl hab soo tidhi
hiyigii lingaxnaa ma huriyeen
ma halabsaday geenyadii Hudi.

Hindisaa wax kalaan halkawgu socdee
hurintaan weheshaan ka hadhi waayey
codkiyo hugunkaa i soo hagey
hoosaasada mayla hiishadey
haasaasaha muuqda hirigooda
caawana hambadaydu waa halis.

Horyaalka da'day hadhuub la dhantaay
hiddiyo dhaqan baad hagoogantahoo
waxaad huwan tahay hugii sharafka
sidaad u habaysay heensaha
hadoodilka muuqa higilkaaga
haldhaaga sidiisa hooshaarka
hilbaha kugu yaalla heemaalka
hanqalkaad la kacdiyo hubkaad sidato
hab-jooga timaa hal-qooqa leh
hufnaanta xishoodka aad hogatey
hawaarta ku saaran heeraarta
hilqadaa boqorkiyo hariiryaha
habuurka,udgoonka, soo haadka,

sidii hayin haamo culus sida
hubsiino dhaqaaqa hanashada
hormaynta hannaanka laafyaha
hal qaadka tallaabadaad hollatay
lugtaad hakisaan hoggaansamey !

Dhul habatacay ciidda oo hodantay
dhirtoo hamashowdey doog hadhsaday
xareed hilo iyo harooyin degtey
hantidoo dhashay deyladoo horratay
haleello maqasheeda heel ku furtay
horweyno ku foofay meel hadow leh
haloosiga baarqab hoobala
higtiisa higgaadda dhiillada
haadkii diday keenay hoosiis
hibaaq ka dhalaalay Haadaamo
hareeri ka muuqday Heegaale
hoobaan ka bislaatay Hawd sare
dayaxoo himir iyo huruud marsadoo
caweys ka hinqaday hoggiisii
horseed la socdiyo hoggaanno wata
qorraxdoo halabtiyo hillaabta dhigtay
daruuro ka hooray hoosteeda
fad iyo hogol loolli habar wacatay
hillaac iyo heego soo curatay
sidii hir fog baan ku soo higsadoo
indhuhu ku harraade halcdaada .

Hubsiinadu way hagaagsantahee
hadhow iyo mooyi hawlo danbee
hor jooggaagu heello igu dhali.

Hugiyo dharku haybta waa ka badh
hablihii kacay qaar hawaa lumisoo
xilkii hooyo way ka heermeen
hummaagay run moodayaan hodaya
hebliyo hebla hiil ka sugi maayee
hankaagu ka weyn hinaasaha
waxaad haysataa jidkii hore
sidaan hubo waad hal adag tahay
hambalyaan kugu siiyey hirashada.

Hawraar murtiyeedda hadalkayga
waxaan hidiyaaba waa hees,
hortaada gadaal hareeraha
hibaan ku daleeyey hilinkaaga
habeenkaagu waa mid hooda leh
ku hoyo nabad Heego-Muuq-Dheer.

INDHA BADAN

God abeeso ninkii
illinkeeda degow
taladaadu iyaa
ma Allow sahal baa?

Arraweelo markay
laba eefka lahayd
igadh geela haddii
nin aroorsan lahaa
amarkeedu hor yiil
odhan mayno kolley
awooddii rag dhintay
sii agaasimatoo
aakhiruu ku maqnaa
ugaaskay dhaxashoo
arrimii dhacay qaar
utintooda haddeer
lama oogi karoo
abba looma hayoo
sheekadaaba iskeed
ma amaahan karree
halka aahdu ku taal
waa la sii axadhaa
godob oofa ruqdaa
aabudhkeeda riddoo
aloolkay jaratoo
ibahay furatoo
aslimayno dhalliil
idhankeedu durkee
imminkaynu hubnaa
waxa eegga jiree
awgayow taladii
ifka maw rogannaa.

Naca jooji arbow
eela weynta hambee
ayaxow ayaxow
ayaxow weligaa
ayda waad dhilataa
eelna waad ka tagtaa

aafadaada miyaan
aagna looga gudbayn?

Ashkirow farasow
aayar baa la socdaa
orodkaagu labaa.

Ban aroori kaxaa
mar ugbaadku simaa
dhal aboodi halkuu
ogxantiisa dhigtaa
aadanuu mar jantaa
meel aboor degey baa
mar iftiin ka baxaa
gole aammus badnaa
mar mar baa idhi taas
anda-qaad ku bataa.

Ma aqaan ma aqaan
ma aqaanno darkii
isagii han-hinnaa
waxa loo egmadee
in dhoweydba sidaas
afartiisa rugood
agab baa la dhigtoo
oommanaa fadhiyee
ifafaalaha guud
abshir baa dhalatee
waxan awda hayaa
ma ishaara san baa!
Ma abaabul shar baa!
Onkod gaaxdey miyaa
ma cir soo olkamaa
ma illiilo socdaa
ma xer tuugi Allaa
ma hayaan ulan baa
ma dagaal uganoo
laysu eeba gurtaa
ma col awdalan baa
ma ibleys qaxayaa
ma insaa ma jinnaa
ma ardaa ma shinnaa

ma aleelo qubtaa
ma adeeri dhashaa
ma arraa ma urraa
ma awaare kacaa
ma ufaa ma dabayl
ma asmaa ma xanuun?

Ubaxeey Ubaxeey[9]
indha yaab badanaa
kugu eegmo batee
maxay soo uriyeen
May ayaamaha qaar
kugu soo ururaan
Immisaa jirey waa
oontu kuu tirsanayd
Immisaa jirey waa
arradkaagu sinnaa
Immisaa jirey waa
noloshaadu adkayd
Immisaa jirey waa
ajarkaagu furraa
Immisaa jirey waa
abaalkaagu sugnaa
Immisaa jirey waa
ayaankaagu dednaa
Immisaa jirey waa
adduunkaagu madhnaa
Immisaa jirey waa
ishu kaan han-fogeyd!

Wax aqoolka haddeer
uskag baa kuu jiree
may ayaamaha qaar
korka kaa asturaan
May ayaamaha qaar
wuxuun ku illiyaan
Uurku wuu kuu madhnaa
may waxuun Ubaxeey
afka kuugu ridaan
Adoogaa dabadii
may agoonnimadii

9 Ubax-waa Ubax Xaaji Cumar Buraale

aabbe kaaga noqdaan
May Illaahay hortii
irbad kuugu huraan
Alif waa derejee
aqoon may ku geshaan
erey may ku faraan
loo adeegsado meel
aayahaaga hor yiil
may ammaan ka dhigaan.!

Abeer baanad ahayn
oogadaan ku billayn
awrtan qooqday haddeer
abaar baa kulanteen.

Ummaddeennu jidkii
kii Islaaminadii
ahabtii faralkii
asalkii dhaqankii
isirkeedu lahaa
way ka soo ambatoo
aarankay dubatoo
Ubaxeey hablihii
ololaa ku socdoo
Ubaxeey sannadkii
boqollaal ugub baa
axankooda qashoo
ammintiiba kolley
inan baa dhimatoo
aqal baa dumayoo
udub baa jabayee.

Arartaydu malaa
asaraar ma gashee
Ubaxeey warar baa
agahaaga jiroo
olloggaaga badh baad
xog ogaal u tahoo
adigaaba yaqaan
gabdho oodda rogtee
bal albaabkan garaac
ummul baa huruddee,

wax ku oogan xanuun
aamanuun gubayoo
umal baa shidayoo
ammuurii dhacay bay
la asqaysantahoo
ilmahay dihataa
xalay eydu cuntoo
naxariista illayn
anshax baa dhaliyee
haddii uurka habreed
astaan gaara lahaa
hooyadii amranayd
arxan goysey markuu
xeer illow ku dhacoo
ubadkii magantaa
haadku eeganayaa.

Eerashoy bi'i waa
iil dhexdiisa haddaan
obocdeedu qubnayn
sow ma soo olosheen
aaway beer debecii
aabi baa lumiyee
arladeena miyaa
naas irmaani jiraa ?

Shan afraad shan afraad
birta kii ka aslaa
oori deydeyayee
aroosow magacaa ?
Ilka dhiigle maxaa
lagu aaminayaa
dhego awdmey miyay
odayayntu gashaa
irdha qaado ragow
naftaad aasi taqaan
waad abuuri kartaa.

Rag miyaad Ubaxeey
alabkiisa taqaan
asaydaada mar buu
ashqaraar huwiyaa

al-alooska gobeed
waa ka aar gudashoo
lama ooyo dhurwaa
ishinkuu legdadee
gabadh iilatay hooy
ayaanteeda madow
alwadkeedu ninkuu
alalaas geliyaa
uur ku taallada wuu
wuu ka iidsanyahoo
iman maayo halkuu
ka alaabo gurtee,
ool waxay ka sidaan
ergo waa ta dhahdee
eedi hayga hadhee
waan afeefanayaa.

Ubaxeey bahalaa
ku ilaashanayoo
Ubaxeey hororraa
ku ugaadh sanayoo
araraa kugu dhow
orgobaa fadhiyoo
aarna waa gudayaa
iimo kaa deyayaa
geenyo aamus taqaan
tuugba waa eryadaa
mar baa ayrada geel
oohow loogu digaa
anfariirka dareen
adhigaaba didee
ahmin baa la gataa
hilbahaaga Ardooy
lama iibsan karee
aanadaada ha deyn
rag ul baa celisoo
ka adkayso qudhay
ammaantaadu tahee.

Waa arooryo horoo
orka kuu baxayaa
amba qaadka salaad
weeye loo addimoo

hadal waa la abyaa
waa la soo urursha a
arrintaada marwooy
wixii iiga ekaa
horaan kuugu idhee
arbacuunkani waa
abhintayda danboo
waa ilayska halkuu
addinkaagu halkuu
ku abbaaranyahoo
waa ammaano dadeed
amarkaan ku faroo
waa asaaska halkaan
ka awaala digoo
axdigaas culus baan
adhaxdaada furee
sheekadaada ogow
idlaadkeeda hadhow
adduunkaa sugayee
af-dhabaandhab haddaad
oofin weydo xilkaas
way ahaan jirtey saas.

DURDUR

Maansaba dir bay leedihiyo
daabac gooniyahe
Ninba wuxuu ka doontaa halkuu
gaar u daaqsado'e
Dadka uma gudboonee ragbay
duunyadiis tahaye
Deebaanka ruuxii hayaa
lagaga daydaaye
Kani waa dux iyo sooryo iyo
malabka doocaane
Waa dood macaanoo nin raga
lagu daweeyaaye
Waa gabay da'weynoo sannado
dabaqu saarraaye
Waa doog Masaarriyo ku yaal
Doollo iyo hawde
Waa damal hadh weynoo midhaa
daafta soo dhigaye
Waa ceel dad liqahoon fudayd
loogu daadegine
Waa danan Ganaanoo fatahay
dirirka cawleede
Waa dayr Shabeelloo dhulkiyo
doojey beeraha e
Waa daad rogmadey oo hadhsaday
dooxadii Herer e
Waa duhur Togdheeroo hugmoo
kiciyey duufane
Waa doonbir lagu oon-bixiyo
daran Nugaaleede
Waa Haro Digeedoo biyuhu
dhinac ka daateene
Waa geed Dayibahoo ka baxay
sabarka Daaloode
Waa doobi xoorliyo karuur
lagu durduurtaaye
Waa deer-cad geeloo rintiyo
dahabta qaalmoode
Waa faras dakano raadisoo
duullimaad galaye

Waa geesi ciil dirirayoo
doog haruu qabaye
Waa gabadh da'deed joogta oo
guudka loo dabaye
Waa daraya-muuskiyo dhaclaha
Daado xidhataaye
durdur weeye laga dhaansadaa
daayin abidkiiye
Waa gabay dihnaayoo wax badan
ibo daboollaaye
Waa gabay sagaal dabin galoon
Eebbahay diline
Waa gabay duqii aabbihii
dayro ka ahaaye
Waa gabay dorraatiyo ogaa
dakharradeediiye
Waa gabay durbaankii la tumay
diif la soo kacaye
Waa gabay ku diirsaday markuu
waagu daalacaye
Waa gabay dagaar iyo ka yimid
diillintii Guraye
Waa gabay dushaa sare jiroo
caawa soo degaye.
Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay
Toban iga dardaarana hadduu
hadal wax daaweyne,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maahmaahayow
hadalku yuu duulin.

Beri baa dadkuba qaawanaa
dibad ku noolaaye
Oy daaqayeen cawska iyo
darista geedaaye
Dareemada mar bay ugu koreen
duudka buuraha e
Dalanbaabi iyo guuldarriyo
doogga cuniddiisa
Dan baa gelisey inay raadiyaan
nolol ka door roone

Dugsi iyo markii ay heleen
dab u iftiimaya
Ugaadhiyo markii ay dabteen
deeradiyo cawsha
Duunyada markii ay dhaqdeen
bahalihi duurka
Beeraha markii ay degeen
orodki may deyne
Damac baa hoggaanka u qabtoo
door labaad raraye
Daariyo markii ay dhisteen
aqallo daah weynle
Markab aan degeyn iyo markii
doonyo lagu dhoofay
Sabareyn dabbaashiyo markii
qalab la sii daayey
Nin waliba markuu daadsadee
kibir la daanshooday
Yaa niman dalxiis ugu keceen
meel dusheenna ahe
Sawaariikh dillaantiyo rag baa
guudka loo diraye
Duhur keliya bay sii socdeen
daalla may arage
Dayaxay habeenkoo badh tegey
degel fadhiisteene
Maantana dhul sii durugsan baa
dirir ka muuqdaaye
Dabagaabahaa lagu socdaa
awrka doobta lehe
Daalaa-dhac adigoo ahoo
cudur ka soo doogey
Nin tunkiisa daawaday hadduu
kuu dardaar weriyo
Libta looma daayee ushaa
lagu dillaacshaaye
Innagiyo nin dahab sheegtayoo
qubaya Doollaarka
In dagaalku labadeenna yahay
dib u xusuusnaada.

Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay,
Toban iga digniinaan ninkii

dagan ogaysiinne,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maahmaahayow
hadalku yuu duulin.

Dibnaheedda waxa dhaafayee
gelaya daankeeda
Yey doqoni eexaysataa
dux u taqaannaaye
Ma ogtahay ninkii doora baa
hadalku deeqaaye
Ma ogtahay sursuur daahan baa
dabinku yaallaaye
Ma ogtahay dalluun baa ka qodan
doox hortaada ahe
Ma ogtahay xadhkaa daadsan aan
lana dareemaynne
Ma ogtahay inaad door heshaan
lagula doonayne
Ma ogtahay rag kula doodayoo
kuu dan laa jira e
Ma ogtahay shisheeyuhu nin dagan
waa kuwii dila e
Ma ogtahay digtoonaan la'aan
dacar inaad leeftay?

Diga-rogadka maanta ah gacmuu
ways dugsanayaane
Dawgaad banaysaa ka kale
deylo soo marine
Degelkaad furtaa baa ka kale
deyr u soo jariye
Dabka aad shiddaa baa ka kale
saari dogob weyne
Wadaantaad dar keentaa ka kale
laaska soo dariye
Dagaalkaad gashaa baa ka kale
duub u soo xidhanne
Derejada laguu dhiibey iyo
guusha kugu deyran
Ma ogtahay dallaallimada waa
kugu deyeynaaye

Caleemaha ninkii daadiyow
dan iyo xeeshaada,
Ma ogtahay nin daastow inaad
dib ugu aayeyso.

Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay,
Toban uu dalkii sheegtayuu
daw u leeyahaye,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maahmaahayow
hadalku yuu duulin.

Wuxu yidhi badh baa dibad ku maqan
degelladaydiiye
Cadaawuhu haddaan dooh la odhan
dib uma laabmaane
Shisheeyuhu dux buu iga heloo
laygu soo durugye
Dahab iyo batrool aan dhalaa
daaha loo furaye
Derrimaha madheedhka leh halkuu
daaqi jirey geelu
Doogaygu meeshuu ku yiil
waa la duudsiyaye
Nacabkay wuxuu weli degaa
Doollo iyo hawde
N.F.D[10] ninkii doonayow
daabcad loo tumaye
Obokh[11] dawyadii laga xidhyoo
deyrka lagu gooye
Sidii geesigii[12] looga diley
waa dumaal weliye
Hadal laguma daale waxaan
idin dareensiiyey
Ban daleela, degel qaawan iyo
oodo kala daadsan
Guri aan duggaal iyo gabbood
daahna lagu reebin

10 N.F.D.- Gobol loo aqoonsan yahay dhul soomaliyeed oo maqan oo ku jira gacanta Kenya.
11 Obokh - Magaalo Jamhuuriyadda Jabuuti ka mid ah, halkanna waxay ugu jirtaa dhulka Jabuuti.
12 Geesigi-halkan waxa looga jeedaa Maxamud Xarbi.

Guri aan dulsaar iyo lahayn
dadabta loo xeero
Oo aan darrooraha cirkiyo
daadka celinaynin
Guri uu shisheeyuhu degoo
daaqi ka idlaystay
Guri looga sii daray markuu
dawladnimo qaatay
Guri daallin iyo weerar iyo
dulin abaareeyey
Guri ay dabayluhu galaan
amase duufaanku
Maska duula haaway derderan
dagan ma dhaafaanka
Dawac iyo dhurwaa iyo shabeel
daacuflaha aarka
Guri aan dad-qaad iyo orgobe
bahalku deynaynin
Guri duugmay oo aasmayuu
daacay udubkiisu
Guri debed bannaan iyo dhul dheer
lagaga soo duuley
Guri hoosta doofaar qotoo
diinku ku caweeyey
Guri Eebbahay daba qabtiyo
doorka iyo xooggu
Adna aad Diktoorkiisa tahay
waxa daweynaaya
Idinkaa Diblooma u sitee
dan uga faallooda.

Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay,
Toban uu dadweynuhu i yidhi
duqayda gaadhsiiye,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maahmaahayow
hadalku yuu dhuulin.

Rag baa weli dushaa laga rartaa
sida dameeraaye

Daandaansi joogto ah rag baa
loogu daw galaye
Dibindaabyo niman baa ku lumay
debec la'aaneede
Dacwaddooda niman baa dhegaa
laga dabooshaaye
Dayaxaba rag baan arag siday
dab uga baydheene
Degelkooda niman baanu helin
dirirka hooraaye
Duunyaba rag baan lagu ogeyn
xoolo daaq taga e

Dambarkeeda niman baa ka qaday
dihinta Maandeeqe
Niman baa dalluun lagu ridoo
daaha loo rogaye
Niman baa sidii awr dib jirey
bahalo dooxeene
Niman baa halkii lagu deldeley
daawasho u yaalle
Gumaystuhu dirkaa kula dhashay
laba-dibleeyeene
Labadaadi daan iyo afkii
daadku kala qaadye
Toban doora, toban daacadoo
wada dedaaleysa
Iyo toban danaa guud jiroo
dayrshey noloshooda
Iyo toban dadweynaha ka jira
cadawga soo duula
Iyo toban billaawaha wax dila
daabka wada haysta
Iyo toban diyaarado watoo
ina dul-meeraaya
Iyo toban sinnaan doonayoo
xeerka daba jooga
Iyo toban sabool daadahshoo
midigta deeqsiiya
Toban dudaya, toban uurka daba
toban kaloo doorsan

Toban didaya, toban duuf-cunoo
nacab la daaweysta
Toban dabata, toban duur-xuloo
garab ku daaqaaya
Dushaa toban ka wada fiicanoo
duunka milil jiifo
Iyo toban da'dii soo kacdaba
dubata beerkooda .
Dadqal iyo abees iyo orgobe
diir wax xaganaysa
Iyo toban dibnaha leefayoo
damacu heeryeystey
Dib u socod dillaal tuuga iyo
daallin iyo gaade
Toban daallan, toban daahan iyo
toban kaloo duuban
Diif iyo xanuun toban qaboo
duumo wada hayso
Mid dakaansan, mid dayeysan iyo
toban deddoonaaya
Toban socodka dugukuurayoo
duq iyo waayeel leh
Toban dalab leh, toban loo dawero
toban daleel joogta
Toban daasadaa wada sitoo
xagal ka daacaysa
Toban daadsan, dibadaa mid jira
toban dabayl raacday
Toban xoolo daba joogta
oo doogsin cararaysa
Intaasoo is wada doonatoo
ul iyo diirkeeda
Intaasoo gudmaha daabatoo
degelka soo oodda
Intaasoo darkiyo ceelka dheer
dawlis wada jiidda
Intaasoo danaa guud jirtoo
daawo wada qaata
Intaasoo fadhiga deysa oo
wada dedaaleysa
Intaasoo ladnaan wada degtoo
daacadda ogaata

Intaasoo daryeel wada heshoo
gaajo dabar goysa
Intaasoon dagnaan loogu iman
ama digtoonaata
Intaasoo is daba taaganoon
cadow la doodaynin
Intaasoo dagaal wada gashoo
dab iyo baaruud leh
Taasaa la wada doonayaa
dan uga faallooda.

Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay
Toban uu Darwiishkii[13] *i yidhi*
duqayda gaadhsiiye,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maah maahayow
hadalku yuu duulin.

Wuxuu yidhi Darwiishkii Taleex
barasho waa doore
"Dagaalkaan abaabuley raggii
duubka wada qaatay
Daraawiishta nimankii la baxay
waxan u sii daayey
Daliilkii Ilaah iyo waxaan
diinta ugu dhaarshey
Xeer laba dibleeyiyo waxaan
daawo ugu yeelay
Waxaan daabcad iyo soodh af badan
ugu durduuraayey
Haddii duullan loo baxo waxaan
ula dardaarmaayey
Kolka ay dareeraan waxaan
duco u taaraayey
Waxaan duhur Ilaahay baryee
jiriyey deeqdiisa
Waxaan Daayimow idhi habeen
doqonta oo jiifta

13 *Darwiishkii-Waa Sayid Maxamed Cabdalla Xasan*

Darfooley la ii dhigay waxaan
gees isaga duubay

Dug madow waxaan keli ahaan
umal la dooyaystay
Dibnahayga waxaan ciil saq-dhexe
foolasha u daayey
Dawankaygu qaylada wuxuu
gelinna deyn waayey
Dood iyo heshiis iyo waxaan
nabad u diidaayey
Waxaan duubi weynow sengaha
ugu dullaalaayey
Dirkii Xiin finiin iyo waxaan
seef isula doontay
Dabkaan shiday, waxaan gaal cad diley
dabatadaan laayey
Dabayl ii cad goysiyo waxaan
kiciyey duufaanno
Danab iyo hillaac iyo waxaan
weedh is daba joojey
Dillaalkiyo gumaystaha waxaan
gooyey dabarkooda
Dulmadoobe iyo Cayn waxaan
dhiigga ugu daadshey
Nolol dalab leh oo jaban waxaan
geeri uga doortay,
Gobanimo daryeel baan lahaa
dawladnimo taage
Doorkiyo barbaartaan lahaa
dawliska u dhiibe
Deegaanta Hawd baan lahaa
Goray ha daajeene
Maatada ha deeqdaan lahaa
sidigta Doolaabe
Dadkii dhaxal la'aa baan lahaa
doogga haw hadho e
Shanta kala dab raacdaan lahaa
degel ha ooteene
Dakharada bogsii baan lahaa
doogta kugu taalle
Ha yeeshee sidaan damacsanaa
Daayin odhan waaye

Dagaallamaye daad xoog leh iyo
daafi bay ridaye,
Halkii laygu duugiyo anoo
jiifa duni hoose
Ayuun baa daboolkii sanqadho
iga dul qaadeene
Calankoo deldelan baa habeen
daaha lay furaye
Danwadaag heshiis iyo is raac
darammal yeedhaaya
Laba deristayoo guul heshoo
dawladnimo qaatay
Dadkiiyoo xornimo iidayaa
daawo lay yidhiye
Dawaad iyo waraaq baan ka helay
meel docdayda ahe
Hambalyada intaan deexday baan
taarar soo diraye
Dibnahoo qoslaayaan gam'on
seexday dabadeede
Gabbal dumey habeenkoo dam yidhi
aan dayaxu joogin
Dab bakhtiyey kul iyo dayro-dhaaf
diqim wax laynaysa
Dibindaabyo xeer dabar go'oo
doorashiyo beena
Dumar iyo caruur ooyayoo
dugeydu yeedheyso
Xaq daguugmey, daa'imo la dhacay
dunida oo qiiqday
Gobannimo daryeel iyo xil iyo
daacadnimo weydey
Dan hallawday, guri daad watiyo
dawladnimo qaawan
Calankoo ushii diidayoo
daabku celin waayey
Fin dillaacay, doog soo kacdoo
arami soo daacdey
Ayuun baa dareenkii labaad
daaha lay furaye
Intaasoo darxumo oo dhacdaa
daawo lay yidhiye

Dibindaabyo, uurxumo waxaan
dugul madoobaado
Ilmadaydu waxay yaab da'doon
ciil isaga duugo
Garab daar maruun baa carshiga
layga soo degaye
Maruun baa xabaalii dednaa
wada dayaameene
Dhaaxaan deddiyo taah kacoon
soo dingiigsadaye
Dorraad tawradii dhalatay baa
daaha lay furaye
Allaylehe durbaankii la tumay
waan ku diirsadaye
Godkaygaa digniin iyo farriin
laygu soo diraye
Anigoo darmaan fuushan baan
soo dabbaal degaye
Waagoo dillaacaan arkoy
duushay dhaxantiiye
Dayax soo iftiimaan arkoo
nuuray duunidiiye
Dantii oo la helay baan arkoo
loo dab shidayaaye
Deegaan is gaadhaan arkiyo
xoolohoo dihine
Dadkiiyo badhaadhaan arkoo
reebay dacaskiiye
Dulmigoo carraabaan arkoy
daacaddii timide
Dikri iyo Quraan baan maqliyo
diin la caabudaye
Dacar iyo rag dhuxul daacay baa
daawo lay yidhiye
Door-roonayaashiyo raggan
anigu doonaayey
Duqa Janan Siyaad baan arkiyo
dawladii sare'e
Dihin curatay oo igadh ah bay
ii danbariyeene
Kolkii aan dardugey een dhergaan
dooxay hadalkiiye

Dooddaan u jeel-qabey kolkaan
madaxda deeqsiiyey
Yaan idhi dan baan leeyahoon
duubtay gogoshiiye
Degdeg baan xabaashii ku tegey
daal la'aan socode
Dacallada intaan feyty baan
hoos u daadegaye

Inkastoon dalluun awdan iyo
joogo duni hoose
Albaab ii daloolaan carrada
diirad ku hayaaye
Degmadiinna waxa ii fadhiya
duulan la aqoonne
In dardaarankaygii fulaan
helay daliilkiiye
Caawana mid daw iyo jidoo
doora iga hooya.
Inay dunidu hawl tahay sidii
Daayinkuba sheegay
In dedaalku dhaxal waara yahay
duugna laga dheefo
Inuu samuhu door dhalo hadday
daacadnimo raacdo
Oy dhaqasho ruux doona tahay
dib u xusuusnaada.

Cirka oo daruuraha marshoo
darara mooyaane
Inaan roob da'aa laago rogin
dib u xusuusnaada.
Haddaan meesha doog iyo tayale
duunyo lagu raacin
Inaan doobi loo culan hantida
dib u xusuusnaada.
Ruuxaan dantiisiyo aqoon
waxa daryeelaaya
Inuu deeqda Eebbahay ka qaday
dib u xusuusnaada.
Daayeer jarmaadiyo qadhaab
gelin hadduu daayo

Inaan ruuxna soor uga durkayn
dib u xusuusnaada.
Hadday dunidu beri dheef lahayd
dux iyo haaneedsi
Dufankii in laga laastay iyo
dalaggi hoos yiilley
Oy maanta dabagoosi tahay
dib u xusuusnaada".

Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay,
Waa toban dastoor tawriyoo
deel ku wada yaalle,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maahmaahayow
hadalku yuu duulin.

Dardarta iyo geeddiga socdee
meella degi waayey
Gaadiidka dadabtii sidee
rarada loo duubay
Dabageliska baydiyo ratiga
caynka lagu duugey
Beelaha dareeriyo hantida
deyrka laga leexshey
Dibnaa sheekadii laga xidhee
hadalka loo diidey
Daabkiyo gudmaha laysu tumay
waranka loo deyley
Daawada la wada qaatay iyo
hawsha lagu daastey
Danta loo dhaqaaqiyo fadhiga
dabarka loo gooyey
Doorkiyo abwaanada kulmee
laysla wada doontay
Ma daalaha hoggaanka u hayiyo
cuurka daba taagan
Dabka shidan, dayaxa soo bixiyo
dirirka loo gurey

Deegaantu meeshay ku taal
doqoni waa mooge
Dhul dabayshu toban sii dhaxdoo
durugsan weeyaane
Daanshood waxaa lagu tagaa
boqol diraacoode
In la duulo mooyee si kale
looma ood dego'e
Digdigtiyo hayaankiyo guclaha
deeddankiyo heesta
Daruuraha in laga dhaansadaa
laysku deyayaaye
Ma dekaame awr daabbadaa
lagu dul joogaaye
Doox baa la marayaa, badweyn
dulin ka buuxaaye
Inkastaad dabbaashiyo taqaan
duurka xuliddiisa
ood dabin ka bood tahay nimaan
cidi dareemaynin
Waxa daadka lagu dhaafayaa
daacaddoo qudhahe
Ninkastaa dawaar xiimayuu
dacalka haystaaye
Doonnidu ninkii ay riddow
dan iyo xeeshaada.

Afartaa daleeyaye waxaan
dib ugu soo laabtay,
Toban ay Digriidiinnu tidhi
sii diktorrada'e,
Ninka caawa loo dadab dhigow
maqal dabuubtayda,
Diktoorkaan u maahmaahayow
hadalku yuu duulin.

Waxay tidhi dalkaan wada aqaan
labada daamoode
Deyn nimaan ku leeyahay hadduu
daw i marin waayo
Waxay tidhi xaqii iga durkaan
doonan karayaaye

Waxay tidhi gammaan doobir leh
oon daalin baan ahaye
Waxay tidhi halkii didib ah baan
dibi ku jeexaaye
Waxay tidhi dixdiyo buurahaan
dalag ka beeraaye
Waxay tidhi durduurtiyo khamriga
waan ka daahnahaye
Waxay tidhi Darmaan curatay baa
lay dambariyaaye
waxay tidhi surwaal duluc-lehoo
daadsan ma aqaanne
Waxay tidhi go' duugaan xidhaa
dacal hagoogtaaye

Madaxayga deeb uma oggoli
waxaan daweyneyne
Darro iyo malaas baan timaa
ugu dedaalaaye
Duunyadu haddii ay gudhoo
doogga la idlaysto
Waxay tidhi diraacaha dhacaa
ima durreeyaane
Waxay tidhi dibtaag naaxday baan
daban aqaannaaye
Waxay tidhi galleydaan dubtaa
duraha jiilaale
Digir iyo hadhuudh lay karshaa
wayga degayaane
Dantu waxay i siisaan gutaa
Daayin mahadshaaye
Waxay tidhi digaaggiyo ma cuno
hilibka doofaare
Darib iyo mud baan kaga baxaa
diifta gaajada'e
Waxay tidhi haddaan guur damcoo
dumarka xiiseeyo
Dabagaab shisheeya ah ma geyo
imana deeqaane
Waxay tidhi hablaa diibka-laa
aniga ii doonnan.

Intaasoo hal oo dood ah iyo
faallo daba joogta
Oon Deel ka wada sheegay baan
daacad kuu idhiye
Waanada ha diidina rag waa
lala dardaarmaaye.

QAYBTA SADDEXAAD

TAAWILO

*Takri fale ma maqasheen
afkii toori dhooblaha
markuu gacan togaalaha
ku madhsaday tigaaddii
tusmadiisa gogashiyo
tuugeysi kaga baxay
xagashada tammuuxdii
gujadiyo tantoomada
kaga tuujey mililkee
sida qalin tahliileed
tutuwaha cantuugee
yidhi "toojo wiilkaa
tooggadiisa kaa waa
isna tuurin kuu qorey
hadba tiisa kugu maal
taana waa naqaannaa
toobbadayna yeelkaa".*

*Isagoo tigtiganoo
tawan oo werwerayaa
teelifoon ku soo dhacay
wahan tooxan loo dhiib
teneg iyo qabqaba maqal
taammilooyinkii dhawr
ka taweli astaamaha
wuxuu yidhi "tartiib hoos
igu timi cadceeddaan
toban guuradeedii
iyo weliba taartaar
u tumaayey saantoo
waanigan tin iyo cidhib
tifta dhididka hooree
Allaylehe tus baa jira "!*

*"Wuxuu taa ku sii daray
weedhaydi tooxnayd
warankaygi toosnaa
tubihii qorshaysnaa
u tallaabi waayoo
tabahaygi maalmahan*

togog soo rogmadey baa
dib u soo tufaayee
maxaa toobiyii helay"?

"Wuxuu taa ku sii daray
tarmi weydey beentaan
taabba geli is idhiyoo
tiradaydu meel bay
ka takoorantahayoo
marka aan toddoba jeer
toban toban u geeyaba
taf kalaa furmaysoo
wadar aanan tebin baa
tahan aanan filanayn
iska kay tusaysee
bal tabaaladaa daya"!

"Wuxuu taa ku sii daray
tahar aan liq idhi baa
igu turunturrootoo
waxay taagan tahay meel
taladeedu dhimatee
tolow yaa farreeya ah"!

"Wuxuu taa ku sii daray
wakhtigii tin laga goo
wax tashiilo igu yidhi
anna taawintaydii
idhi hay tafaafulin
isagayga toosnaa"!

Gaarriyow tareenkii
lagu tacab khasaaree
taabka riixi waayee
tamartiisu guuxiyo
tallan qudha ku koobnayd
mar horuu tol-weynii
guradiisa tuurraa
tarab tarab u daadshee
tun-ku-shaashlayaashay
hasha wada tadcaarteen
ninba toogti garangari".

Tawstii bacaadkaa
teedkii hoggaankiyo
taxanaha wareeggiyo
tolommada burburisoo
tayo socod ka dhimatee
biro wada tafiir go'ay
wuxuu soo tukubiyaba
markuu taaggi hoos yimid
toolmoonayaashii
tuugna aanu xadi jirin
inuu daafta kaga tago
ayay sheekadii timi.

Waxay ugu tiraabeen
"dhaaxaanu tiirkiyo
tiska culus Samaalow
kaa tiirinaynee
hanna tuurin jaallow".

Wuxu yidhi "maxaan tari
ama idinku taakulin
iyadaygu turatoo
ina kala taxaabtee".

"Wuxuu taa ku sii daray
waxaa toogta feleggiyo
toommantiyo guhaankiyo
tusbaxaygu igu yidhi
xiddiggaagu tuuxee
toommo oodan buu galay
galbashada ku tiigaal
kula dhacan taraarkii
waad is tukhun tukhaysee
ama taarka kala goo
ama tab iyo xeeshaa
ka tallaabso oodaha".

"Taxanaha awaalkiyo
toyashada ayaamaha
taawilooyinkaygii
runta iiga tudhi jirey
toddobaad ma gaadhay
tafta iigu laabeen".

"Wuxuu taa ku sii daray
haddii yoolka lays tubo
nafi taada weeyee
anba waxaan hor taagnahay
taariikh i neceboo
qayrkayba taashkiyo
billadaha u tiriyee
haddii aad tasawdeen
anba tegey sidiinnee
maxaa igu tuhmaysaan !?
Bal tafeenahaygiyo
taagtayda milicsada".

"Aniguba tib culus iyo
tukubaan cuskanayaa
kuma taagni lugahee
haygu tiirsan Laangadhe".

Dhan kalay ka taabteen.

Ninkii taarta Libaan
uma tooggo qumiyee
ma tix gelin dhegoolee
talan-taalli laafyaha
caga jiidka taran tari.

Wax la yidhi "Tin caarow
looxa waad ku taallaye
haddii Alifki kaa tiray
Ta'da yaa u magac dhaban "?

Wuxu yidhi "sir baa taxan
tartarkay ka mudan tahay
taban-taabshaheeduna
nin tar sheegta ma oggola
waxse teeyo lagu dhaqay
halaan awrba loo tu'in
ninkii tuudiyaa falan".

Wax la yidhi "Tinniixow
tu Allaba ku biirsoo
xaggee taadu sudhan tahay
warka nooga tibix sii "?

Wuxu yidhi "tibaaxdiyo
toyashadu gar weeyee
hadday tuludi caadkeed
takar dhabasho badan tahay
nin turxaan ka filayaa
ka tabaabulshaystee
miyaan laba tagoogood
garashada u taba baray "?

Boqorkii tilmaannaa
mar labaad tareenkii
tooc tooci keligii
hadba dhinac u tooree
Tabca saar qalfoofkii.

Markuu tiiradii koray
ayaa taayir boodoo
tafan toofe waa kaas
dib u soo taraaree
Alla taako yaw dhiga !.

Isagoo tarwadhayoo
tarshaduhu sitaan buu
tan-tannida ka soo degey
tacsidii dad baa yimi
tiiq tiiqsi digashada
turqe meydka weli nool.

Wax la yidhi "gol taahiyo
tiic tiica murugada
adigaa tallaashoo
tiiraanyo beeree
ka cantuug tif iyo daran".

Adigays taftaafee
ha ku taamin shaalkii
taabka aad ku haysee
siduu kaaga tegey sheeg ?
Tub hayowna aashaa
ha is taawin keligaa
waannu kaa tab haynaa
bulshadaa tixraaciyo
taladiyo gudoonka leh.

Wuxu yidhi "tawaawacay
turubkana sukaan degey
wax kaloon tammediyoon
tobanlaha ku waabshaa
taabkayga kuma hadhin
tuur tuurka geba gebo
toddobaale igu dhiga
lixle dhiirran igu tuma".

Boqorkii tilmaannaa
taagtiisa kibiryoo
qayrkii ku tanaxwee
tagganaan ku raacdee
inay tiisa noqotee
tartankaa ku dheeraa.

Wuxuu tiigsanaayiyo
tuuntuunsigiisii
taabba qaadi waayoo
tafa xaydadkiisii
iyo toodhadiisii
labadaba tukaa cunay.

Duni toocsi mooyee
ninna taab ku qaban waa
qofba wuxu ka taransaday
teel teel ku noqotoo
inkastuu ku talax tago
wuxu tabanayaa badan
tagtadiisa xiise
tiisa joogta haaraan
kaga daran timaaddadu
tixdu waa abbaartaas.

KALAMAAN

Sidii maansha loo yidhi
Allahayow mariiqiyo
aanu maanku naga tegin
miyirow na kaalmee
dhaxan baa melmelatee
dabka aan malkadiyee
madagtiyo usha i sii.

Muqdhishiyo Hargeysaay
kol haddii mar iyo laba
muudaa ku gaadiyo
maalooti qaxayaa
muska kaaga soo dhacay,
kol haddii mar iyo laba
makri iyo xaqaagii
khasab lagu maroorsaday,
kol hadduu mar iyo laba
kula tegey mahiigaan
kol haddii mar iyo laba
maxlal lagugu qaybsaday,
kol haddii mar iyo laba
moqorraysi lagu baday,
kol haddii mar iyo laba
mooyi mooyi lagu yidhi,
kol haddii mar iyo laba
muurmuurris dala'siya
muhmal lagugu soo wadey,
kol haddii mar iyo laba
mashqac lagugu deydeyey,
kol haddii mar iyo laba
bir ma-geydadaadii
iyo mudanahaagii
lagu diley kas iyo maag,
kol haddii mar iyo laba
cudud lagugu meersaday,
kol haddii mar iyo laba
haanraawe kugu mamay
sida malabka doocaan
miish-miishad kugu liqay,
libta kaa murkucatiyo

gobanimada kaa maqan
maal baad ku furatoo
meyd baad ku bixisoo
midnimaad ku dhalisee,
kol haddaanad moogeyn
masalooyinkaas dhacay
muddaduna ka badan tahay
in sidii ma-yeedhaan
isha miirta laga dhigo,
maxaa weliba kuu hadhay!

Alla magane sheekadu
si kastaba u murugtoo
muggeed dhaaftay xaajadu.
Haddii layska dhega maro
runta kugu mudduciga ah
murugaa ku dhaxashoo
saqda dhexe ku miratoo
sharaf iyo marwaad dhimey.
Noloshaan milga lahayn
horaa looga maarmee
Muqdishiyo Hargeysaay
muruqiyo laxaadkaan
kala maarmi jirinow,
taariikhdu waa marag
waxay maanta joogtaa
yaa maali jirayeey,
ama waa la muuqdaa
ama waa la maqan yahay,
labadaasna kala miyo.

Haddaan lays maqmaqashiin
midho hore u caan baxay
qorigiyo masaartana
madfac loogu jilib dhigin
maahmaahna lagu darin
maya mayana lagu odhan
ninka cunay magtaadii
maandeeq la soo dhicin,
anuun baa mataanaha
mooyaha u tumayee
madiixayga luuqdiyo
masafada gadooddiyo

malahaygu waa been,
sidaan moodayaan jirin.

Muqdishiyo Hargeysaay
cirka meelo ka onkodey
milliqsiga hillaaciyo
hanqarkiyo mardaaddiga
meexaana carashada
majaraha ha dherersado
maanshaynta gobollada
maadhiinka gaaxdiyo
miyi sumuca haw xidho
ha ku fido magaalada
dalka subax ha wada maro
ha ka maydho daafkiyo
meegaarka qaybtiyo
waabayda lagu mudey
mirta hawgu kuur galo
habartii masayrrey
halka macandideediyo
maxasteedu yaalliin
ha jabsado misciriraha
ha dhufsado mareegaha
maqashana ha kala tago
iyadana ha maraqsado.

Muqdishiyo Hargeysaay
mukhawigu ha kaashado
maaweeladiisii
wuxuu maalintaa falo
dadka hawga marag dhigo
kolba dhagar ha mehersado
ha ka dhigo marriinkana
mucsur iyo waxba la'aan,
ha ka dhigo minxiiskana
murugiyo jar soo dumey;
ha ka dhigo mashxaraddana
muusannawga ooryaha
martidana hadhkiisiyo
ha ka dhigo malluugaha
muunaynta xididkana
ha ka dhigo macsiyo dhiig.

Mahwi laysu soo baxay
madal iyo shir lays wacay
marta hayska wada furo
hayska dhigo mudh iyo gacan
heesaha maraadka ah
ha ku marin habaaboo
masanuunka beenta ah
musaraarka selelka ah
murugada shallayga ah
hawadiisa meydka ah
meermeerka quusta ah
falka meehannawga ah
hanka mala awaalka ah
ha ku maararrooboo
runta muran ha geliyee
makallaha u saynsaab
sakalaha u maydhaan
mindiyaha u soofee
maddanaha dabkaw geli
nabarkana u miisaan
madhaxii u yiilliyo
dhiilashii milaallaa
ha maggaabiyee sii,
dabadeeto meeshaas
inay maalintii tahay
madmadowgu kaga jirey
adna macallinkeediyo
tahay mudanaheedii
hadal miiggan ugu sheeg.

Wallee maadi waa meel
qabsoo waana meel dhow
cagtan maagi weydee
malafsiga ku dhacantee
manka tiigsanaysiyo
sida mool u qodan-yahay
waxay muujinaysaa
sida aynu Moogow
kala maan u kala-nahay.

Madaddaala beenlow
muhashada ku haysiyo
macal saad u baratiyo

macaluusha kuu taal
waxay muujinaysaa
sida aynu Moogow
kala maan u kala-nahay.

Xadhkahaad maleegtiyo
sidaan kuugu meel deyey
waxay muujinaysaa
sida aynu Moogow
kala maan u kala-nahay.

Waxa aan mag iyo qaan
gashi magac leh oo jira
iyo xoolo kugu maqan
isu soo minguurshiyo
sida aad u madhan tahay
waxay muujinaysa
sida aynu Moogow
kala maan u kala-nahay.

Waxan anigu maagiyo
waxaad mooye qooqaar
ku malaysanasaa
waxay muujinaysaa
sida aynu Moogow
kala maan u kala-nahay.

Laabtayda milantiyo
magligaan afaystiyo
guntigaan maleegtiyo
maydalkaan jaraystiyo
sida Moora duugow
martu kaaga furan-tahay
waxay muujinaysaa
sida aynu Moogow
kala maan u kala nahay.

Wakhti baa muddaysnaa
musku waa sanqadhayaa
masna waa ka urayaa
miciyaanay ku ogtahay
meel dheerna kama jiro
mundulkuna kor iyo hoos
mugdi oodan weeyaan,

habartuna mandheer iyo
marjo weeye naafa ah,
muslin-yohow islaantii
malmal-li'ida haysiyo
wedka hoos marmarayaa
mashaqiyo dhib badanaa!

Gabay waa mullaaxoo
mergi weeye leexdoo
adigoo midhcaanyiyo
maygaag u jeedaa
moxor loogu dhuuntaa
micnahaan gurracayaa
xaalku waa maqaar saar
midho dahab haddaad tahay
maar baan shillalayaa
marso aanad geyin baa
hal-qabsigu i mariyee
Gaarriyow miliilica
marba daad rogmanayaa
igu soo mir kacayee
in yar Maxamed ii noqo.

"Maxaan kugu idhaahdaa"?
Ma wax aanad odhanoo
hore ugu masuugtood
ila maagtay baa jira?"

"Mayee taas la soo dhaaf
hadday maanso dacar tahay
suugaantu milil iyo
tahay maal qarsoon iyo
nabar adiga kugu mudan
hadal madhey Suldaanow
lagu yidhi muggaagii,
midse aanan falinoo
marar hore i seegtoon
kula maagay baa jira."

"Ku maqlaye bal soo daa
waxa igaga kaa maqan."

"Marka diriro hooraan
dhulka oo mucsur ahaa
gobannimo marriimaan
dhirtu wada magool iyo
ubax iyo man saaraan
miiraale gaaxdiyo
mayay godol la sara-kacay
rugta dhibic ku miisaan
Alla magane sawtii
kuwa maqasha raacaa
muxubbada riyaaqada
yididdiilo milicsiga
muunsoodka faraxa ah
maadays ku odhan jirey,
aannu madida foosha ah
morohyada u culanee
ka bax minanka jiilaal:"

"Xaalku waa maldahan yahay
mugdi baa igaga jira
mana garan ujeeddada."

"Haddii mawdku kedis yahay
naftu way ka maagtaa
godka lagu muquunshoo
maaray ka dhigataa
inay maahda caal waa
meermeerka badisoo
marmarsiinyo keentee,
hugunkaad maqlaysiyo
maroodiga cartamayaa
maatadaad dhufaantiyo
waa midiidinkaagii,
muuqa kuu warramayaa
ninkaad mooddey weeyaan.

"Sida aad milshi la'aan
mudha iigu soo tidhi
muran bay i gelisee
meesha aynu joognaa
marka hore xaggay tahay?"

"Meeshu meeshi weeyaan
meegaarki weynaa
ciidankii majiirraa
kugu meersanaayeen
Madaxtooyadaadii
iyo mooradii baas:"

"Hadday meeshu meeshii
tahay aan ka magan galay
inta midab shar leeyahay
mudantaan u hagar baxay
xaggee baa la soo maray?"

"Mawjadaa ka soo lalay
iyo maayad xoog weyn."

"Gartu waa maroortaa
xaajadu mutuxanaa
mirta yaa isku ogaa?"

"Mirta waxa isku ogaa
xilligiyo mudducigii
muddadiisu laallayd:"

"Maxaa kuu daraa sheeg?"

"Anaad ii macsuun tahay."

"Marti-qaad wakhtigan jira
waa lagu mergganayaa
waxba hay macaaneyn
meleggiyo heddeydee
muraadkaaga ii sheeg:"

"Maraan kuu sidaa hoo."

"Taasi waa muddaahano
iyo lama maleeyaan
waa musuusuqaagii
iyo geed is marintii
miyaan anigu Jaallow
maryo kaaga baahnahay?"

"Tani waa ma dhaafaan
ma-huraanki weeyaan
meel baanay kuu tiil
waana lagama maarmaan
madaxiyo minjaha geli
waa meerto duniduye
miiddiiba shubatee
miidaddawso huubada
muudmuudso gocashada
murdi weelka godob yahay
mahadhooyin reebtee
yaanay maadi kaa hadhin!"

"U danbayna meydkow
madi tegaya waw door
inuu meeris duugliyo
duluc madhaxle reebee
hal-muceed yadaadii
Rabbi kugu mannaystiyo
maah maahahaagii
bal xusuus mid iyo laba
miisaan leh ii sheeg
maxaan kaa guntaa hadal?"

"Maqal waxan ku haystaa
Muslinkiyo waraabaha
madmadowga tuhunkiyo
mashaqada dhex taallaa
inay tahay is maan-dhaaf."

"Muudaaga xooluhu
marka ay la kulantee
muuqiisa aragtay
lugaheeda maashaa."

"Isna wuxuu majiiraha
uga daba maleegtaa
celi maganta baadida,
is maqiiqiddiisiyo
mintidkiyo dedaalkaa
hadba muruq u siibtaa
dee muxuu sameeyaa

ilkahaa u midigoo
micidaa u gacanee."

"Aniguna mudducigow
waxaan meel la joogaa
muran li'i dhurwaagaas."

"Muddadii xilka lahayd
haddii maamulkaygii
malaa kadeed iyo
mixnad iyo shil laga dhigay
maankayga garashada
maaraynta hawluhu
siday iigu muuqdeen
waxba inanan maandhaw
ku masuugin baan furay
inta maqanna gaadhsii."

Gudbey Maxamed Xaashow
mahadsanidna lagu yidhi
maamuusna kugu ladhay
masalooyin xidhan baan
meelayn u deyayoo
mayalkaan xejinayee
hadda kuguma maakumin
ninka aad la magac tahay.

Miyir iyo xilqaad iyo
malko iyo hufnaan iyo
milgo iyo xishood iyo
madal iyo gar-soor iyo
maskax iyo aqoon iyo
mintid iyo dedaal iyo
mabda' iyo falaad iyo
murti iyo tusaaliyo
inta mudan adduunyada
marinada hal-doorka ah
sina uma midowdaan.

BARA BARAALE

Iyadoon bartiro jirin
wax la yidhi lixlaha biig
haddii Baashe lagu dilo
marka qaybta laga baxo
boolaynta laga dhigo
shaxda booli-tuugiyo
sharci boob ah lagu wado
afar turub nin barashada
ka bogtaa ku gacan gala
baandheeya weligii
wax ku beela qaabkaas
waxa adag ka bowsadey
isagaana badin kara.

Shaashowdey bilicdii
ban martoo la garan waa
badhxantoo la maydhaan
waxa lagu ballaysimay
indho buuryo-goyseed.

Buurrantu muuniyo
barkhad kaydsan maahee
barar taws ah weeyaan,
bugtadiyo xanuunkuna
haddaan baadhay waa ciil.

Bahalow Shabeelow
hooy bara baraalow
waaryaa nin buureed
bulshu waxay ku leedahay,
beri waxan ogsoonaa
adigoon ka soo bixin
casha boholaheedoo
dhirta baaxad-weynta ah
baarkeeda seexdee
maqlay inad bannaanniyo
timi badhaha hawdkoo
bulbullow libaaxii
boqortooyadiisii
duhur ugu badheedhoo

burjigii ka furatoo
bili qaadi weydee,
beelahan agtaadaan
kaa soo bariidshoo
budulkay la soo galay
barkintaad ku jiiftee
waxba baadi xoolaad
beryahaas ma kulanteen?

Bahalow Shabeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin buureed
bulsho waxay ku leedahay,
Beri waxan ogsoonaa
adigoon baruurtiyo
cunin bulad Ammaankoo
riyahaaga baadhee
bishan iyo bisheedii
boqol iyo lag baa maqan
wanankii Ba Ceeblee
badhi iyo leg goormaa
boholyowgu kuu galay?
Balse waxa la yaab dhalay
nin barwaaqo haystoo
ka engegan badhaadhee
bishmahaagu Caarrow[14]
maxay kuu basaaseen
ma buskaad is-marisaa?

Bahalow Shabeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin buureed
bulsho waxay ku leedahay,
dadka baylahdiisiyo
baloolleyda tebiska ah
koromada berdaa-le'eg
iyo dibida beyga leh
barbarriiji weligaa
tarab tarab u boqon goo
isku biirso liqanyada
isku baano yeelkaa;

14 Caarrow: Waxa loo jeedaa Maxamed Siyaal Barre.

balse waxa la yaab dhalay
barta aad ku qalatiyo
baradaada caydha ah
raqi kama bidhaantee
ma laftaad burburisaa.

Bahalow Shabeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin buureed
bulsho waxay ku leedahay,
badda iyo nafleydii
balliyada ku noolayd
bogan waaye jiifkoo
wadnahaa babbanayoo
beerka legdamayee
xaggay bayr ka yeesheen ,
biyahana ma joogtaa ?

Bahalow shabeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin bureed
bulsho waxay ku leedahay,
maxaa haadda buubtiyo
baqayaha daruuraha
balwadiisu noqoteen
wax la baratamaa jirin
ama booddo lagu qaban
baqdintaada awgeed
bogga uga qadhqadhayaan
miyaad baalal leedahay ?

Bahalow shabeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin bureed
bulsho waxay ku leedahay,
Bari iyo Galbeedow
haddaad baahdey aashaa
qalwo bogox ku leedahay
bidixdana ku furan tahay
midigtana badhkaa yaal
nin boqol ku tala-galay
dhankee kaaga baydhaa ?

Dhinaceed u badan tahay ?
Barbarkee ka maqan tahay ?

Bismillaahi yaahuu-

Degelyohow bar-kuma -taal
bulsho waxay ku leedahay
Bisiq iyo xangey iyo
Banji iyo dharkayn iyo
Bilcilkaaga hawliyo
dhirta boocda mooyee
tolow baad la daaqiyo
miyaan cawsna kaa bixin ?

Degelyahow bar-kuma-taal
bulsho waxay ku leedahay
beertaadu hoog iyo
bacad iyo habaas iyo
bacow iyo qaniin iyo
badso iyo shirqool iyo
burso iyo khiyaaniyo
beeraadka samihiyo
u buseelka godobtiyo
boqon goynta nabaddiyo
booraanta jarankiyo
boholaha asaydiyo
cabsi iyo ma been baa ?

Biyaheedu dhiig iyo
xinjir bururinteediyo
ma baroorta dumarkaa ?

Balka iyo sabuulkuna
ma banbaane ololiyo
waran iyo billaawiyo
baaruudda huguntiyo
birta lagu idlaadaa ?

Baaq baaqu daab iyo
bishil iyo ma soofaa ?

Waxa laga bislaystiyo
badarkeedu dhimashiyo
baga iyo ku digashiyo
ma busaarad dhegalaa ?

Bahalow shebeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin buureed
bulsho waxay ku leedahay,
beryahaagan ka horow
bahda habar-dugaag yahay
marka ay biciidkiyo
koran buuran loogtaan,
inta boodhku qariyaa
waxba yay badhkoodiyo
helin bawdo hiliblee
kolay biixii ruugaan
marka biidhi-qaatiyo
qawluhu is-boobaan
mid afkii ka buux samay
wax ka bililiqaystaan
badanaa ma qadi jirin
raqda baallaheediyo
badka kama maqnaan jirin
saw tan Buulalleydii
ku bakhtiday ag-taadii .

Burrusow Dameerow
biyo-ceel ma keenow
hadba dhaan ku biirow
beelaha aroorka ah
iska daba boqoolow
bulsho waxay ku leedahay
geela baadi soocdiyo
bisha iyo hareedkiyo
sumaddiyo birqaabka leh
boodaanta wada xidhan
meeyey baarqabkiisii
baqal looma tu'iyee
yaa baacso kugu yidhi ?

Bahalow shabeelow
hoy bara baraalow
waaryaa nin bureed
bulsho waxay ku leedahay,
bilahaaga jiilaal
in berdaan-is-celisiyo
boqol iyo labiyo laba
wax kalaa ku biiree
adoo baaqday dhawr jeer
ka bursaday shinkaagii
misna bixitinkaagiyo
is ballaadhintaadani
kala baab fogaadoo
iyagaa is buriyoo
adigiyo baxnaanadu
igu bayda furatee
haddaad ii bushaareyn
ama baanahaagii
bacarida ahaan jirey
igu badawsanaysoo
ballankaagu weli yahay
berritiyo is araggeen
horaan kuu bilkeedoo
barashaa ku filan quus.

Siday buugag sheegeen
intii baaca waayaha
Bani Aadmi soo jirey
baahida ma dheregtada
iyo boogta keli talis
bir afaysan mooyee
wax bogsiiya lama arag.

Dadku inu baraarugey
birmadkana isku og-yahay
baqdintiina laga koray
bullashada Hargeysiyo
baaqaad ka garataa.

Bahalow shabeelow
hooy bara baraalow
waaryaa nin buureed

bulsho waxay ku leedahay,
aafaadka buubaa
intuu buulal soo gubey
ama burunji xaabsaday
ama buun ku tumay reer
baashaal iskaga jira
ama baday asaaggaa
Bacalluul,is-weydii.

Adaa beri-samaadkiyo
berrinsadey ladnaantee
ilaa barashadaadii
ba'u sow ma taagneyn?
Adigoo bedqaba sow
dad bayaafka kuma lumin?

Haddaad baaji leedahay
basan baaska ku hor yimi
barbarkaaga mooyee
baro uu ku laabtoo
galladuu burburiyiyo
ku og-yahay wax baaqsaday
miyay beeshu leedahay?

Baryo-nacasle maalmahan
bunka waxad u dubataa
wed inaad ka baridoo
subax nool beddelashada
shil barbaaray noqotoo
malaa waad u baahnayd
inaad sii badbaaddee
belo laba qaddaan jirin!

Bahalow shabeelow
hooy bara baraalow
waaryaa nin buureed
bulsho waxay ku leedahay,
haddaad geesi ba'an tahay
bara-dheer asaaggii
boolaystay keligii
buro iyo dakano qaba
godobtiisu badan tahay
marka buuro daataan
badda mawjaddeediyo

duufaan is-beegsaday
is-baxaalli jiidhaan
umal biiray sara-kaco
lama baraq-nuglaadee
burddayohow cabbanidaa
burjigiyo kulkii mee?
Ha ka boodin doontee
horta yeedhi bigillada.

Haddaad baaci leedahay
wiyil furatay baydaha
biimayntu xoogaad
ban-dhigayso maahee
meel looga baydhiyo
waxan jirin bannaan furan.

Dab ku kacay shin buuxsamey
isna lama bakhtiin karo,
indho bururay talo ma leh,
bixisana ka hadal ma leh,
nin is-bidayba soo liic,
inkastay buruudkii
Baaweeye yeeshaan*
boqorrana hungo u daa.

Weligaaba bood bood
Bullo iyo Wilwilo*tumo*
bulxankana is-moodsii
inad tahay badraan nool
dhinacayga Baabbow
beri hore jiraad tahay.

Haddaan been la sheegayn
runta lagu bakhaylayn
burburkaaga kama nixin
bud-dhiggaaga ruuxii
wax-ku-beelay yeelkiis,
bulshadiyo dadweynaha
is-bogaadin mooyee
kuma lihid baroor-diiq
biya raro nin jeedow.

DAALACAN

Ma da' furin ogaalkay
xaska dabada maan gelin
derejada ilhaamkiyo
hibadii dalaysnayd
uma dhiibin duuduub
weli dalawadaydii
doobigeedi may dhimin
dib u dhigasho mooyee
wax is doorshey may dhicin.
Afartaa xan durugtiyo
danni jira wax sheegii.

Rag hadduu dagaal galo
danta guud xilkeediyo
u dareero fuullaan
ashkir deeddan badiyaan
xakamaha la doontaa
duullaanka kama hadho.
Gaarriyow duggaalkiyo
shaxda damalka taallee
daawashiyo ciyaarba leh
sir ma qabe ku diirsaday
aniguna hog baan degey.
digba waa digteedee
Deelleydu waa laba.

Afartaasi waa duud
arrin wadata diirkeed
dulmar gabaygu leeyahay.

Marka dooddu kulushahay
daldaloollo muuqdaan
doogaha qabiilkiyo
dacar iyo ladh soo kaco
nabarradu dillaacaan
dadku kala qaloodaan
marka dhidar ku daaddego
booraan dahsoono
hilbo laga diqoodoo

damac beelay yaalliin
dabadeedna uuskiyo
duufkiyo xumaystii
dibadda ula soo baxo
dadku shaamareeraan
neecaw delleganoo
doorsoontay uriyaan
waxan ahay dareenkii
noqon jirey daruurtee
sida roobka di'i jirey
dalka wada dhammayn jirey.

In dhaweyto daaf iyo
cudur daansho socodoo
duulduulay baa jirey
daacuunse maahee
asal tiro ma doorshuhu
dureygey abuureen
ma ogtahay nin doorkiyo
inta neceb dirsoocee
derejeysa qarankiyo
durdurrada aqoontiyo
qalinkiyo dawaaddiyo
Deelleyda curatiyo
innagaa ka daba tegi
durbaankay tuntumayaan
dawankaynu sidannaa
sida danab u baabi'in.
Dugsadaha qabiilkiyo
dib ka naaxa shaac baxay
digo-rogashadeennii
iyo dawladnimadii
dib inay u celiyaan
qorshahayga kuma darin.
Nin kastaa ha duudsiyo
ama dala'si haw xado
ama duurka haw xulo
ama dabino haw xidho
ama duhur ha weeraro
ama damac ha dhaafsado
gobannimadu waa degel
dayax iyo iftiin nool
dumi mayso weligeed

anigaa dabkow sida
daljirkeedi baan ahay.

Ninka xagal ka daac iyo
gol daloolo iga hela
isagiyo digtoonkii
anigiyo dagnaantay
taariikhdu duuggeed
diiwaanka qarankiyo
wixii deyn cad ii qoran
dirirtiyo rogaalkay.

Dahabka iyo maadhkiyo
lacag aan dur wadannoo
laba daabac sidatiyo
dalagga iyo beeraha
dacallada Shabeelliyo
webiyada dugsanayee
dambarsada labeentee
diriradu habaaskiyo
dusha sare ka maydhaan
daaraha casuustiyo
kolba midab la doortiyo
diibka lagu marriimee
shanta Daatsan yaalliin
hanti aan dal dheer iyo
laga keenin dibadaha
karti iyo dedaal iyo
dardar lagula soo bixin
duullaana loo gelin
duco waalid soo hoyn
carshigana ka soo degin
deeqdaas la yaabka leh
ninka weel darsanayee
digashada saboolkiyo
ku darsaday badheedhaha
miyaan eedi daba ool ?
Godobtiisu dedanaa.

Bulshadeennu waa duul
daacad iyo xishood badan
dun xariira weeyaan

qofna uma darraadaan
dar Allay ku dhaqantaa
dareen waw dhegweyn tahay
ogow doqonse maahee.
ninka maamul dalabliyo
dabbaal joogto hoosiyo
dibindaabyo ugu maqan
degdeg uma tilmaamaan
nabar kulama duulaan
dib bay ugu muddeysaa
dulmigiisu waw kayd.

Afartaa dun quruxliyo
diillimaha biciidkiyo
dildillaha farshaxankiyo
sida delebka maw dhigay
mid kalaase ii dihin
weli dooddu ii furan.

Maansadan dabayshiyo
duufaan sidiisii
dalandool u socotee
dalladdii qabiilkiyo
xidhan waranki deylaa
laga furay daboolkee
lagu gado dukaannada
miyaan xeer dabbaaliyo
sharci laba dibleeyiyo
dar u qaybsan loo hayn ?
Tolow daaya yaa yidhi ?
Duumadan xanuunka leh
kuwa luuqda daba dhigay
dembi miyaanu qabanayn ?

Dulucdiyo ujeeddada
runta aan u daadego
duxda hadalku waa hee:-
Inta gaajo doob tahay
derbi tahay laxaad weyn
dufan jecesha ururtiyo
dabatadu sed roon tahay
dibna leefta tarantee

doorkan maanta soo baxay
waxa yaal daldalayaan
danyartiyo saboolkuna
diingaraaro jiifaan
dadku kala sarreeyaan
in qabiilku dabar go'o
ama dumo ha eegina.
Cilmi diiddan baa jira.

Deegaanta noloshiyo
darantiyo samaantana
ninkii doonayow taas
daw loo maraa jira.

Ummadyahay daryeelkaa
isku duubnidaadiyo
madax daacad noqotiyo
adigiyo dedaalkaa
dawadaadu waa taas
dhan hadday ka debecdana
gabbalkaa dam weeyaan
ma dardaaran baa hadhay ?
Deexashada tusaalaha
ama talada deeqda ah
miyaad dood ka leedahay ?

Geenyadaydi Daalacan
dabar saari maayee
dibso aan idhaahdoo
dagagaro ayaamee
sumalkii darbane mee ?
Dalandaaliska naylaha
doonnanteenna boqorka leh
Deelleyda baaqa ah
darka laaska beeshiyo
duunyadu isugu timid
dalbashada wadaantiyo
adaa doojinteediyo
haya dawliskeedoo
dunqulaalka xanankiyo
dogobta iyo ruuddiyo
waxaad tahay bir daaqeen

ardadiisa dooddiyo
deeqsiiya hadalkee
sangahaagi Doolaal
mar labaad ha dananee
majaraha u sii daa
sheekadu ha durugtee
dawi Maxamed Xaashow.

Aniguna ku dayashada
haddaan dayro kaa dhigo
anaa daawadii furay,
waynoo dantaas guud
deelka xeel la'aaneed
carrab dalab la'aaneed.

DHAHAR

Dhamme Maxamed Xaashow
Ina Xaashi Dhamacow
dhaadmada dareenkiyo
dacdada iyo waayaha
ninka ila dhadhamiyow
jiilaalku dheeraa
dhulka xaabki ka idlaa
dhalma deys cirkii noqoy
dabka dherigi saarraa
dhagxantii bislayn waa
inkastoo dhir xoogliyo
dhamac yaab leh lagu shiday
ma dhadhaab nuglaadoo
sida dhaylo suulkiyo
lagu goosto dhooshoo
hilib laga dhishaa jira.

Dhamme Maxamed Xaashow
Ina Xaashi Dhamacow
Dhahar waa ninkiisii
garashadu dhibtiisiyo
dhaawaciisa weeyaan
dhalanteedka beentiyo
dhaymihiisu waa faan
shilka dhacay ma moogee
isagiyo dhanqalantada
dhacantaa u kala rogan.

Wuxu yidhi "dhibaa jira
dadku baahi dhigatoo
lafahooda dhuuxdiyo
dhugatay la jiifaan
arrin aan dhegeystoo
i dhacaysa maahee,
waxa aad dhafoorkiyo
dhabannada la haysaan
maqashay ka dhegalee,
hadday tahay dhaqaaliyo
hadday tahay dhismaa guud
ka dardaarmay dhawr jeer,

hadal kuma dhabcaalayn
dharaartiyo habeenkii
dhawaaqaygu ma hakado
waxaa weliba ii dheer
dhanbaalkiyo wareegtadu
weligood is-may dhimin.

Anaa guusha dhaliyee
dadka wada dhergaan idhi
waxa hadha dhigtaan idhi
dhadig iyo lab waan simay
dhux-dhux iyo faq hoosiyo
dhagar qabe ha joogee
weli ruux dhammaysoo
i dhalliila maan arag.
Dhugashada kormeerkiyo
dhaabaddiyo fagaaraha
dadku sacab is-dhaafiyo
dhag-dhag iyo mashxarad bay
igu soo dhoweeyaan.
Dhan kastaba magaalada
inta ay sar dheer iyo
dhabbo iyo jid leedahay
waxa dheeh farshaxan iyo
sawir wada dhalaaliyo
waxa iigu dhigan faan
dhaayihiinnu ha arkaan.

Dhug u yeesha maansada
dhubbad-qaadka heesaha
abwaan dhaartay suu yidhi
"miyaa ruux i dhaamoo
lay dhaafsho haysaan ?"

"Dhallinyariyo waayeel
dhabba aan u hadallee
haddaan dhigo xilkaan sido
yaa u dhiibanaysaan"?

Dhamme Maxamed Xaashow
Ina Xaashi Dhamacow
kolley buuxsan dhiilkii

toban saniyo dheeraad
lagu dhurayey ciilkoo
lugtu jeeni dhaaftee
dhaadashadu ma sugantahay
dhumuc iyo ma xoog baa?

Dhillowyahankan geedkii
lagu beeray dhiiggiyo
dheecaanka wadhatada
dhexda tolow iskaga maray
dhirta maw abtiriyaa
sida dhalashadeediyo
dhaqankeedu kala yahay?
Mise wuxuu ka dhigan yahay
habartii mar dhooftee
doonnidu la dhacantee
badda dheelligeediyo
dhaxantiyo dabaylaha
dhawawalan ka qaaddee
iyadooy dhaqaaliyo
nafba kala dhaqaaqeen
ka dib dhawr ayaamood
salka dhigatay ciiddee
dhulow kaama kaco tidhi.

Dhamme Maxamed Xaashow
Ina Xaashi Dhamacow
cashaday dhaharatee
geelu dhimo hadhuubkee
dhaqayiyo galoof yahay
rag ka dhoofa baa jira.

Dhamac iyo hannaan iyo
saddex dhaqan wadaagtoo
isu dheelli-tirantaa
dhuuni lagu bislaystaa
Gaarriyow dhardhaarrada
kol haddii mid laga dhigo
rag dhuyaala baa jira.

Maalintay dhanaan tahay
rag dhirbaaxo quudheed

inta ay ku dhaashtaan
xiddigaha is-dhalan roga
u dhufaanan baa jira.

Inta qaran dhiskiisiyo
dhidibkiisu taagnaa
dheeraad nin dooniyo
nin ku dhega xaqiisoo
dhacsanaayey baa jirey.

Dhederbiga colaaddiyo
rag hadduu dhabiiltamo
fule dhimashadiisaa
dhawr jeer noqnoqotee
wax la yidhi dharaartaas
ninka dhiirran geeridu
isagay la dhalatee
hasha dhaxal-wareegtiyo
dheeha furashadeedana
keligeen dhunkaashiyo
higta caara dhuubtiyo
dhugtan kuma go'aynee
haddii laysu jilib dhigo
kumanyaal dhigeenoo
waxba dhawrsanaynoo
sida awrka dhaameel
dhoomuhu gubeenoo
dhibta kula wadaagoo
isu dhaarsan baa jira.

Dhamme Maxamed Xaashow
ina Xaashi Dhamacow
dhidarkuba xabaalaha
kuma dhaadhaceenoo
kuma dhiirradeen ruux
celinkara dhawaaqee
kolkuu meydka dhiilliyo
dhaqdhaqaaq ka wayuu
hore ugu dhowaadaa
dhinacyadiyo feedhaha
muruqyada ka dheegtaa.

Kol hadduu dhawaaqii
dhicisoobey gabaygii
dheg-ka-maqal ha joogee
lumay dhaqan-galkiisii
sheekadu Dheg Dheer iyo
dhoor-daalis noqotee
Gaarriyow dhammaadkiyo
halka ay ka dhowdahay
dhakhso mawgu gudubnaa.

Bulbullahan dhabbacashada
ku madhsaday dhallaankii,
lafta dhabarka ka habsadey
waayuhu dhirbaaxeen
dhaadhaada taahiyo
dhuun-yeedhis mooyee
sida kale u tamar dhigay
beri buu dhinbiil iyo
dhuxul daba ka kululaa
weli lagaga dhawrsado
xaajadu ha dhabaqdee
dhabba maw abbaarnaa
dadka dhiillo culus iyo
dhakafaar ma gelinaa
wedka maw dhadhaminaa
dhagar maw badheedhnaa ?

BULSHO

Talooy go'an baydahaa
xujooy taran bedenbedkaa
hawooy balaggaa furfuran
sengow dhimey badalligaa
biddow camalkaa ku sheeg.

Badeey adigana muggaa
hirkaagiyo baaxaddii
buraashad miyaan ku dhuray
ballaadhkiyo mawjaddii
bilaale miyaan dardaray
shantaa hore bidix lisee.

Caroog kulul baa balwadey
babtiisii baa la naxay
dad baa isu soo bulladay
dhankee babbisadu jirtaa
baquhu yuu saaran yahay
ninkee boholaha Xargega
balbalo u daboolan tahay?.

Bulshaale wed buu sidaa
Bahdoon buu maaggan yahay
ul boocuu ugu tukubey
berdaa lagu kala negaa
dhexdoodii buu ka baxay
dhammaa beybeysigii
ban weyn baa layska helay
fallaadhuhu gun iyo baar
bartii shiishkay hayaan
biciidkuna wuu arkaa
xaggeese la beegsadaa
badbaado miyay dhacdaa?.

Belaayadu yaab lahaa
wax bay buunbuunisaa
nin jeeday bararisaa
shantaana ballaysinkii dheh.

Bulshooy adigaa milga leh
ninkii boojimo ku yidhi
shalaad barataannu nidhi
bayluulida haw furfurin
bariidana kaama geyo.

Ninkii ballankaaga qaaday
ka baaqday xilkaad u dhiibtey
ka baydhay ujeeddadaada
ku boobay adoo sabool ah
ku wiirsadey baabba'aaga
adoo bogan waayey taada
ninkii u buseelay raaxo
huwadey bulbushii libaaxa
buruudkiyo shaashka qaatay
u boodey cirkaas dusheenna
bilkeedey laboontidiisa
buurtuu koray waarin mayso
heddiisana baajin mayso
kub iyo bawduu ka jabay.

Shantaas umal fool bashiishtay
berdaanka xusuusta ii dheh.

Bulshooy adigay bokhraday
beerkayga adaa gogladey
bogeyga adaa huwadey
wadnaha adigaa barkaday
bishmaha adigaa furfura.

Baxaalliga hawlahaaga
bidhaansiga waayahaagaa
bisaylkaba iigu wacan.

Markii lagu bililiqaysto
markii baaqaagu yeedho
ayaan boholyow gabyaa
dareenku baraarugaa.

Bulshooy adigay bokhraday
adaa bili igu shakalay
buruudka adaygu xidhay

haddaan ahay wiil bir kulul
burjiga adigaa iska leh.

Badheedhka adaa i faray
dagaalka adaa i baday
belaayo haddaanay dhicin
dantaada haddaan la bi'in
haddaan baradaadu guban
garsoorka haddaan la burin
aqoontu baraar shishiyin
kacaannimo lagu beddelin
miyaynu is baran lahayn.

Haddaan wanka badhida weyn
baraarkana loo qalqalin
ninkii cunay booligaaga
haddaan buro loogu darin
saboolka haddaan la badin
haddaan boqol ruux la korin
dhulkii beeraha lahaa
haddaan basan baas ka dhicin
bal iyo xaab laga idlayn
dadkii qabey beri-samaadka
haddaan badhax loo shushubin
barwaaqadu tuugsi noqon
haddaan badar loo kaltamay
biyaha sixin looga dhigin
basaasta ninkii huwadey
badhaadhnay haddaanu odhan
naftiisana been ku furan
miyaynu is baran lahayn.

Haddaan waa kuu beryaa
bayuur iyo umal ku tarin
haddaan berritiyo sed maqan
bushaara lagaaga dhigin
baxnaanadu kugu adkaan
haddaan sida baar caddaa
baloolliyo badowyaley
naftaadu ku ciil belbelin
qabiilka haddaan la bilin
haddaan boodhka laga tuntumin

haddaan is bahaysigaaga
is-biirsiga wada-jirkaaga
budh iyo xoog lagu furfurin
bartaada haddaan la dhicin
bukaanka haddaan la nicin
haddaan bogso lagu daweyn
miyaynu is-baran lahayn.

Barbaarta haddaan la layn
billaawuhu dhiig mantagin
ninkii ku bud dhigi lahaa
haddaan baqayuhu ku lalin
halyeyga badbaadadaada

haddaan bahaluhu ku shirin
haddaan bir ma geydadaada
rasaas loo beretansiin
waraabuhu baan ka dhigan
baroorta qofkii lahaa
haddaanu u rogan bil-khayr
belaayo xijaab ka dhigan
wixii hadhay baylahdaada
haddaan buntukh loogu talin
xanuun lagu baraq nuglayn
nin bayr lihi salow ku gelin
miyaynu is baran lahayn.

Basaas iyo oon dartii
haddaan dhulku baali noqon
haddaan sida bagagidii
Banaadir indhuu ka nixin
bariiso haddaan la qixin
boqoolku is-daba taxnaan
bugaan bugtu gelin Xijaas
badroolka haddaan la yu'an
hablii boqorkiyo dhaclaa
baftada lagu wada yiqiin
Baxreyn laga soo qabqaban
haddaan boqorrada Carbeed
Amiirrada baalka xidhan
kun jeer baryo loola tegin
miyaynu is baran lahayn.

Haddaan Bari ina qalayn
haddaan Bogox ina fantayn
beelaa agaheenna yaal
haddaynaan buro ku noqon
tukii baallaha caddaa
adduunyadu baadideenna
bannaannada kaga xeroon
boogteenniyo dhaawaceenna
haddaan baga layna odhan
miyaynu is baran lahayn.

QUDURO

Culayskii iyo xanuunkii shacbiga soomaaliyeed kaga yimi nidaamka cadowga ah, ayaa waxaa lagama maarmaan noqotay in la helo xal iyo farsamooyin lagu furdaamiyo xanuunkaas.

Wakhtigaas Maansadan Quduro soo baxday, bishii Oktoobar 1980kii, ayaa in ka mid ah shacbiga oo xaqiiqo ka carar ahi waxay xalkii masiibada dalka iyo dadkaba ku habsatey lagaga bixi lahaa ka raadisey dhul khalad ah. Waajibaadkii uu qofka nooli lahaa ayaa waxay ugu yeedheen ama ku halleeyeen cid aan waxba ka qaban karin, sida qabuuraha, Sheekh Hebel, Weli Hebel, foox iyo riyo.

Cabdi Aadan Qaysow
qolfi soconayaan ahay
qaro iyo laxaad iyo
qoton waa halkoodee
ul qallalan umaan dhalan
qurux kama madhnaan jirin
hana qaad filkaygiyo
ka da'weyni qayrkay.

Hilbahayga qoonmiyo
qayaxnaanta jaahiyo
sida qaansadii godan
jooggan soo qandoodsadey
qutubsiga tallaabada
qalqalloocan igu dhacay
ma lahayn qallaafee
qoontayda hoosiyo
waxa qaabkan iga dhigay
qisadaas ma haysaa?

Maxaa iga qabyo ah hawl
wax ka qabashadeeduna
qayrkay ku xidhan tahay.

Maxaa qalinku sheekiyo
qubanaha dharaartiyo
kolba qodob la yaabliyo
mahadhooyin qorayaa!

Maxaa feedho qaaxiyo
qulub kala kexeeyeen
qoomammadu damqaysaa.

Maxaa ciin la qooshiyo
waabay qadhaadhoo
dacar lagu qasaasiley
iyo quudhsi dabayaal
afar aan is qabannoo
ninna hore u qaayibin
cabsi loogu qumayaa.

Qamuunyada dibnaha iyo
qacda labada fool iyo
maxay qaawinta ilkuhu
qanja barar isku hayaan.

Maxaa qiiro hoosiyo
ilmo qubatay gocashadu
ha i qarin ku leedahay
isaguna qabaal iyo
qaba dheer ku shubayaa.

Maxaa ruux qaldhebayoo
qormadii rugtiisiyo
qudha laga toleeyoo
misna quusan waayoo
nafta quudhi waayoo
qarandida sideedii
qodanaaya booraan
godka meel qarkiisa ah
qoobley ordaysiyo
fardo qaxay ku jiidheen.

Maxaa seefo qawliyo
gudmo lagu qadhaabtaa
damal adag qarqooreen.

Dadku dhagar qaboobaa
qaantoodu fududaa
qarqarsigu ku adakaa
ninka qoofashee yidhi

qoorta hoos u wada roga
qoontooda badiyee.

Iyagoo qiyaamiyo
bad qaloonbiyaysiyo
ku dhex jira tog qawlay
qoyanaanta diidaan.

Iyagoo qaldhebayoo
qatannoo arradanoo
gabaddano qadhqadhayoo
nolol qaawan joogay
burka qaraf ka dhawraan.

Qawdhan waa nin keliyee
haddaan qaybta loo burin
wiyil qoodh ah laga dhigin
qaran kuma hoggaansheen
qaadhaan gumaystiyo
qalle lagu hungoobiyo
qalam jalam hadoodilan.

ma lafaa qandoodiyo
saadaal qallalanoo
lagu qiil banaystiyo
riyo qabaxtankeediyo
qaadaa dhiggeediyo
qashar iyo salool baan
qalalaasahaan gabay.
ii qumiya leeyahay.

Ma quruumo ciiddiyo
qawlallada aboorkiyo
inta dulin qadhaabtiyo
qablantadu ku kulantee
canka lagu qadhiidhiyo
qabri laga ducaystay
qabyaday ku xidhan tahay.

Ma qorshaa badheedhkiyo
quxub lagu hirgeliyee
qori tuurka Saadooy

lagu kala sed qaatay
qadder dhacay u haystaan?

Jidku qarar xidhiidhiyo
qodax iyo dhib badanaa
qarnigaynu joogniyo
qarda-jeexa yays baray?
Dadka yaa qareenkiyo
qolo qolo u kala raray
qoqobbada dhex yaalliyo
tolow qalada yaa baray?
Qarannimada waa tii
qoor-gooyo laqan iyo
qaryad weer cad xidhatiyo
lagu helay qisaastee
hadmaa qaabkan loo rogey?
bulsho qudha la saanyadey
qaydar iyo galool iyo
qansax miidhan laga dhigay?

Qandigiyo mareegtaay
qalwadiyo sursuurtaay
iyadoo qaskaagiyo
raggii aad qalqalatee
qawlaha u loogtee
tidhi qaybi dacawada
qoyan tahay raqdoodii
qummanii degaankiyo
qadhadheytidiisii
qumanyada dabkeediyo
lagu shiilay qaxankee
qunbeyaasha lagu shubay
adigoo qudhqudhiyoo
ku qubeystey dhiiggii
iyadoo qalfoofkiyo
hadhadoodu quban tahay
haddaad soo quturan tahay
ama weli qor kuu hadhay
qoysku waa hadhiinoo
qabku maaha beentaa.

Qudha loo kal tiriyaa
qusur kama fogaatee
Ina Qayte yeelkii
ha qudhqudhiyo caanaha
qadda-riixna haw dhamo
haddaan qaamudkay gelin
anigiyo rag ila qaba
qoomaasha murugada
qodkan bixiyey laamuhu
danba wuu u qolof dhici.

Qaybdiid haddii uu
qado wadari leedahay
qoondaystay keligii
Gaarriyow nin qadanaa
qiimeeya noloshoo
weligii qadderiyee,
qaska iyo colaaddiyo
kama naxo qulquladaha,
qarfihiyo abaaraha
rati qooqan baan ahay,
maskaxdayda qayliyo
qiiq baa ka baxayoo
bulsho qawqab diiddaan
bal inay qamaamaan
qabqabaha u tumayaa.
Nin qab ii dhigaayaan
anna qool u xidhayaa
qoortaydu waa iib
wax ka qaaya-weynoo
u qalmaan u hurayaa.

GALAAL

Googgaa libaaxow
gaaddadaada dhiiggiyo
xinjiraha galshaystee
gaasheeyey laabtiyo
gocomada da'aayiyo
waa maxay gal-dhiidhigu
yaa fallaadha kugu ganay?

Waa maxay gabiibtiyo
gegidiyo dabayshiyo
dhaxanta iyo gawraha
gabayooxa dhacayaa
geriyaadkan maadaa
gawdiida keligaa?

Wuxu yidhi "gabboodkiyo
hadh galbeedka ii jiid
soo gaabi toyashada
hadalkana i gees mari
goobtana wax weyddii".

Waxan idhi "gubtahanyada
maxaad uga gol leedahay"?

Wuxu yidhi "miyaan gabay
wixii ila gudboonaa
maanigaa gabaabsiyey
gudan waayey taydii
mise gumaradaydiyo
giddi habar dugaag baa
libta geesigoodiyo
tira guulihiisoo
gantaday u siibaan
geedkay hadhsanayaan"?

Waxan idhi "miyaad garan
waxa goobtan kugu furay"?

Wuxu yidhi "guddoonsadey
saymaha go'doonka ah
gocashaase igu maqan".

Waxan idhi "ka soo gudub
gooraanka taahoo
ka gadaal sarbeebtaas
warka aan Galaalow
googoos ka dhigannoo
is la sii gorfaynoo
sii gaasa bixinnee,
guul guulka kugu dhacay
haddaad mooddey gaadmiyo
kamma' uu wed geystiyo
wax ku yimi garaad li'i
gaban iyo falaadkii
haaway is guratiyo
nacab iyo giniis iyo
hadhadii gumestiyo
intii gaalku reebaa
shilka wada gorfaysoo
nabarrada ku gaadhiyo
gawl gawlka xagashada
waa lagu guddoonshee,
haddaad geesi leedahay
maxaa laygu gaasiray?
Garta anigu maan niqin
taladana wax kama goyn
godobtana wax kuma lihi".

"Anaa goobta joogoo
waxa dhacay guntaayee
kuma gabin bahdaadii
bulshadaadu kuma goyn".

"Geeridaadi sawtii
gobollada dalkoo idil
dadku wada gadoodee
la gilgiley fallaagada".

"Waxa Deeqa[15] lagu galay
ama gaadhey awgaa
ma ogtahay Galaalow"?

"Gabadhaada sawtii
gooheeda yeedhiyo
guubaabadeedii
galowgii ku sara kacay"!

"Gabadhaadu sawtii
garba-saarta xoortee
ganbadii ka carartee
marta sare u guratee
saqda-dhexe gadoodiga
gacan dhiigla-yaashii
ku garaacday aqallada.

Sawtii la gawdhshee
seefaha gardiidka ah
galka lagala soo baxay".

"Gabadhaadu sawtii
gumucyada rasaasta ah
warankiyo gamuunkii
hadh cad lagugu soo ganay
u daruurtay gaashaan".

"Gabadhaada sawtii
iyadoon Galaalow
u gargaariddaadiyo
gurmadkaaga mooyee
gef kaleeto loo hayn
garka lagu muquunshee
xilka laga guddoontee
cidla' lagu galaaftee
lagu goobtay keligeed".

"Gabadhaada sawtii
ilmadii ka gabax tidhi

15 *Deeqa-Waa Deeqa Colujoog*

naxashkaad Galaalow
gudihiisa jiiftiyo
kafantii ku gobo tidhi".

"Hibashada guhaaddiyo
gedgeddoonka ciilkiyo
goroddaad lulaysaa
kugu gooni maahee
waxa kula gudboon taas
gobannimada ciirtiyo
qarannimada guurtiyo
himilada gablooshiyo
danta gebi dhacaysiyo
runta galan galcawdoo
geba geba is dhaafiyo
guri laga baroortiyo
naf gunaanad weydiyo
guurti cayn wareegtiyo
gebi ruqa sidaadiyo
immisaa gulcubo dhacay
geeskeennu Muusow
immisuu gurracan iyo
gudcur soo hawaariyo
gabbal dumey u taagnaa"?

"Haddaad geesi leedahay
maa la ii abaal gudo
horta yaa Galaalow
geesoole geel baray"?

"Goormaad ogsooneyd
dawac gooddi joogiyo
wan baruuri goobtoo
gacalnimo ku wada nool"?

"Goormaad ogsoonayd
gendigiyo dhukaankiyo
guudaanka cudurkiyo
gawracato raacdoo
geel bukooday lagu dhayo"?

”Goormaad ogsoonayd
faras gedaha duullaan
gurmashada ku caan baxay
iyo geeddigii dheer
baqal aan geyoonoo
guluf qudha ku wada jira”?

”Goormaad ogsoonayd
goonbaarta dumarkoo
gaarida haweenka ah
garab siisa Muusow”?

”Goormaad ogsoonayd
giiryaale fulaygoo
weheshada nin geesiya”?

”Ma ogtahay Galaalow
waxa lagugu gaasiray
goldaloolo maahee
waa geyfanaantiyo
gudashada xilkaagoo
guumeys masayrtoo
gumartiyo dharkaynkiyo
garaska iyo boocdiyo
gocondhada wax saydhiyo
gommoshaaga jeceloo
dhebigiyo galoolkiyo
gobka iyo madheedhkiyo
inta geed san neceboo
dhirta gaara ximisaa
kugu soo galgalatee
ha ka guban tummaatida
hana gocan abwaankow
”ha u dudin Galaalow
dhidar meydka daba gura”.

”Galab qudha nin noolaa
galabtiina Muusow
gashi iyo dadkiisii
gacmo qaawan kala tegey
wuxu galabsadaa yaal
murugada gadhoodhka ah
ninkii gaaxsadaa shuban”.

Godku wuxu canaantaa
ama gogol ku ciilaa
go’a qudha ka diirtaa
ama badi guhaadshaa
hadba giir u kiciyaa
gaafaha ku laastaa
geesaha ku feedhaa
gibilkooda loogaa
gungumaha ku sooraa
giiryaala-yaashoo
goblan baa xijaabtee
miyuu geesi hoydaa
garashadu wed leedahay?

Damalyohow gardhaystee
laamaha gandoodiyo
hoobaanta ganacda leh
guudkiisa saaree
dabadeed gilgilashada
garangarinta laafyaha
galaxyada casuusta ah
gaankiisa hoosiyo
inta gaararkiisiyo
gartallawga buuxshee
dhulka wada guduudow
gedo iyo fac labadaba
ummad kala gu’weynoo
galab noolba joogtaa,
midhahaaga guratoo
nin gardaadshey maamuus
ummaddiisa guul iyo
gallad waarta kaga tegey
gebigeed adduunyada
afarteeda geesood
si kasta u galaa baxay
geyigoo dhan joogoo
guryahoo dhan yaallaa
miyuu geeri leeyahay
hilbihiisa goodkiyo
dulin gaajo haysiyo
miyay ciiddu geydaa?

Ha la gabo xilkaagee
horta yaa Galaalow
magacaaga gadi kara
guulahaaga qarin kara
kutubtaada gubi kara?

Goodaaddo la hantiyo
inta gaabinaysee
dadka gaws danbeedkiyo
gabbashada ku laysiyo
fule lagu gabraartaa
golxobbada ha ramiyeen
ninka raga ha gaadeen.
Reer guura raaciyo
inta golon gol Muusow
is gamaarinaysaa
filanwaa ha geysteen
gamasyada shirqoolka ah
ha la soo gurguurteen
nin gurrani ha kula dhaco
af gammuurta liicdiyo
rawisaha galoofta ah,
Taariikhdu waa guun
qorrax aan gaboobayn,
ma gedmaan ayaamuhu
giiryaale weligii
ha gilgilo salkaagee
gondahaaga hoosuu
ku gataati ciiree
aaway Galaalow
gacantii ku ridi layd
gudintii ku jari layd?

Ummad goba hankeediyo
gunnadii dadkaagiyo
gaadh baa ku weheshee
miyuu kaa gol roon yahay
guuguule kugu ciyey?

Nin kastaa ha gooddiyo
gocorradu ha doobyeen,
godadliyo hinaasaha

waxad kaga gam'aysaa
runtu waa Galaalow,
murti garangarteediyo
goobaha tixraaca leh
haddii maanso loo guro
guddigeeda khaaska ah
gola jooga maantaas
adigaa guddoonsha ah.

Suugaanta guunka ah
af gobaadsi geediyo
gaal gaalka jiiftada
godka hoga tusaalaha
ninka gawda baanaha
gaawaha hayaad tahay.

Hawraar gahaydhiyo
maahmaah go'xidhatiyo
gololada sarbeebta ah
halka ay ku gorortiyo
godankiyo ishaad tahay.

Geeraar ka-hadalkii
gabay iyo ab-tirintii
jirridiyo guntaad tahay.

Gaadiidka dhaqankiyo
gurgurshaaga heesaha
garka lagu daleeyiyo
gibishiyo figtaad tahay.

Goobaha af tahammada
guga doogsintiisiyo
gudgudaa hillaaciyo
guulaamo caratiyo
galal buuxsamaad tahay.

Gudcurkiyo habeenkii
saadaasha guudkiyo
godadkiyo xiddigiskana
dayaxoo galshaystiyo
gabbalaha cirkaad tahay.

Geba gebada sheekada
hambalyada Galaalow
waxan kugu gelbinayaa
marti soorka gacalkiyo

geenyadii abaalkiyo
mahad aan gaboobayn.

Guntigaagu waa sharaf
goonyahaagu waa nuur
gogoshadu waa nabad
guushana dadkayska leh
dalka geesigiisiyo
galladana adaa mudan.

FIDO

Nin fagaare Jaan-dheer
ficil heesay baa yidhi,
"inkastaad fariid tahay
haddaan cidiba kuu furin
fiicnaantu keligaa
maxay kuugu filantahay".

"Hadalkaan farshaxannimo
ama fiiro loo odhan,
caanahaan fal qurux badan
ama fiiqsi loo dhamin",
wuxu yidhi nin faaqidey,
"feedhahay wax yeelaan".

Faaraxow[16] halyeygii
Falastiin dabka u sidey
goobihii fas-loolkee
foolba foolka ka hor-yimi
ficilkuu ka geystiyo
faalladuu is daba dhigay
haddii noole faaqido
faahfaahin lagu daro
xaya calal falaax dhaha
Fatax iyo Idaajaa
fa'du qoran warkuna furan.

Haddaannaan fadqalalliyo
fiilooyin qoolayn
ama qolo ku foognayn
ama dhiig faraa gelin
waannaan fadhiyi karin.

Faaraxow gumeystii
waanwaanta faygiyo
faraceeda gooyee
fiiddiyo kurkii jaray
xididkeeda faadh faadh

16 *Faarax -waa Faarax Axmed Cali Gammuute*

laga feydyey maradii
belo fuursan loo yeedh
iyaduna fitiligtii
fannah orodka soo tidhi
fartu damaqday boogtii
ku fadhidey qunbacashada
Riigan sii faddaadee
fidmo qoriga loo dhiib.

Falastiin raggeedii
geerida hab faxalnimo
nafta ugu fideyn jirey
Faqash[17] waxay yidhaahdeen
inta Farow sakalantahay
Falastiin henggelantahay
dadka lihi fongoranyahay
belo wayska fududdahay
imminkaabay fidhatee
yaa fandhaal ba weli daray.

Kol hadday fogaatoo
faddarowdey nabaddii
annaguna nin fara-baxay
fasax baannu siinnee
Faataxaannu leenahay,
ninka cudud ku faaniyo
foolaad ha soo baxo
Fido waa naqaannaa.

Haddaa Faantom keentaan
bado soo faruurtaan
Beegan[18] foosas soo tubo
ciidan faylsan soo guro,
awel baanan fiicnaan
iyo qabin fayoobaan.

Ninka igu fekerayaa
inuu fooror igu helo
fadhi qusa igu dilo

17 Faqash, halkan waxaa loo jeedaa Ronald Reagan
18 Beegan-waa Manaaxim Beegan

doqonnino igu falo
mar horaan ka faashaday.

Cabsiyeey fur lagu geli
Riiganow[19] falkaa yeel
baaruudda firidhiyo
fidhadiyo dabaylaha
Naabaal ka fara-badan
fidh-fidh go'a hubka u diran,
sida fadhan fadh soo lali
fallaadh baan cirka u diray
fool bay la maqan-tahay
nin walowba ila filo.
Haye dee Faqdiirow
sharka aynu fuullee
awrka soo faruur-xidha,

Xaajadu falaad iyo
umal feedha jiifoo
furka ridey xanuunkiyo
farsamay ku socotaa,
hubka ficil ma lagu guray
fooxana ma lagu ridey.

Fud-fudaydka Geeshkii
dhigi jirey fajicisada
farta mawgu yeedheen,
markii foodda lays-daray
fagaxdiyo durduradiyo
fahda orodka booddada
fadal-boobka carashada
Geeshkii cir-fanashada
figta sare lahaan jirey
fakadii ma laga degey
fahma-guur ma lagu ridey
filan-waa ma ka hor yimi,
fatata'a rasaastiyo
falfaloosta Naatoo

19 Deeqa-Waa Deeqa Colujoog
19Reegan-waa Ronald Wilson Reagan Madaxweyne hore, Dalkaas Maraykanka (1980-1988).

bir finiin-ka-joogaa,
fitir faatir gubatiyo
ma ka dhigay fataatiir.

Galaw fooridiisiyo
fiintu maysu yeedheen.
Geeshkii fasaadkiyo
furashada haweenkiyo
feenashada dhallaankiyo
dhiigga fuuqsigiisiyo
fantasaha ku caan baxay
fadh fadhiyo is-waalkii
iyo feejignaantii
dhulka loogu fidin jirey
ma fasakhay nin diiddani,
sixirkiyo falkoodii
falowgay yiqiinneen
tu ka daran ma lagu falay,
Ma fan-jeedshey Geeshkii
fule lagu cabsiin jirey,
dhabankii fayoobaa
shan farood ma lagu dhigay,

Caga-jiidka fiindhaha
dib u faana-gurashada
goobihii fantaysnaa
ma ka faadhumaysteen.

Beegan talo ma faaqidey
Faqash iyo walaalkii
Fiqigii gumeystaha
ma u diray farriimaha
falanqaynta sheekada
faqa maysku taabteen
feleggiyo xiddigihii
fiiro mawgu laabteen,
xaajada faruur-xidhan
ma furdaamin waayeen.

Xaajada fal-nacaska ah
faalkeedu bixi waa
fixiweydey beentii

runta filansho-waaga ah
food saaro loo waa
godob feedhanaysiyo
Finjil iyo Fajaajuur
faraqay is-haystaan.

Faanow waxba ha tarin
fooxaalligii mee!
togga soo faruurmiyo
webiyada fatahayaa
fooraha cartamayaa
fadadka is-galaa baxay
ma fidaa 'igiibaa
lagu qoray fallaaggee
Faaraxow gumeystuhu
beri hore faquuqee
faddaraa gar diidiyo
far-ku-tiris ku sheegeen.

Wedku faata-faataha
faad faatintiisii
hadduu meel ku foognaa
guryo sixin fatahayuu
ku ekeeyey foofkii
fakabkiyo baroortii
Falastiin ku koobnayd
wakhtigaa fogeeyoo
Faaraxow Talaabbiib
firka-naxa habeenkii
iyo labada fiid-cawl
fooladdeedu waa weer
meydku waa is-feedh yaal
Gaarriyow la fara badey.

Riigan faygarkiisii
falkintiyo shirqoolkii
falalkii iska hor yimi
wuxu ceeb ku foognaa
fool-xumooyinkiisii
ma la yidhi ku fool-dhaqo?
Boqorrada faxaaxsadey
faankii duleediyo

ma dhigeen is-fagallixis?
Fahad iyo bahdiisii
Falastiin cidlada dhigay
weji-dadab ma fiigeen?
Il-fashaqa ma dhuunteen?
Duubkii fatooshtiyo
shaalkii ma laga furay?

Ma fadeexaddii baa
laga feydey maradii?

Ma fadeexaddii baa
iyadoon fur saarrayn
fooruhu ku dhacayaa?
Ma fadeexaddii baa
fiddiggeeda haaddiyo
cayayaanku fagayaa!
Xaajadu farraarriyo
futo qaawan badanaa!

Fakashada gumeystuhu
Falastiin xilkeediyo
nabaddii fayoobayd
waa kii ka faaqdee
arrintuu fogeeyee
sakalaha Fardama sudhay
gartu fuli ma leedahay
dhegihii furaysnaa
baaruud ma lagu furay.

Isticmaarku fiix iyo
fin caloosha kaga yaal
ma is.yidhi ka faraxalo
nabarkii ma sii fiday
sida furuq tin iyo cidhib
ma ku faafay xididdada!
Ma fadhiistay dhuuntiyo
meel aan farsamo gelin.

Fara-saarka Bayruud
xinjir faartay mooyee
inaan faanaheediyo

faranteeda cidi marin
xilihii ma lagu furay
foodho yaa car soo gala!

Jiritaanka falasdiin
inaan xoog furfuri karin
Faantoomna ridi karin
Fiitoona tiri karin
geesigii u feydnaa
ma ku qoray far waaweyn.

Ma wareegey feleggii
In la tago fagaaraha
fursan-waa ma laga dhigay!
Runtu maysku filan tahay
farta dhiigga lala galay
shaxda laysku fay go'ay
turubkii faska ahaa
Falastiin ma haysaa,
Gaarriyow fajicisada
ninkii foodda dheeraa
fatar kiil ma lagu yidhi!
Guul baa la filayee
fooraddii ma lala tegey
gobannimo ma faral baa.

Falastiin raggeedii
figladiyo wadaamaha
foosba foos ma ku hubsaday
facfac maysu dhiibeen
filka xiga ma lagu simay
Cartan faylka maw baxay
Fadal maw xidh-xidhan yahay
Faaruuq ma korayaa
Fido uur ma leedahay
Faaqid maw calool galay
Faayo maw mataan tahay
Falastiin ma geed baa
halka faash ku laba-dhaco
laamuhu ka foofaan.

Falastiin ma beer baa
waqal fool eryaayoo
laga guro fariidkoo
fufka dhala halyeeyada
hadba foodda laga jaro!.

Fooraha Lubnaan maray
ma ku fiday adduunyada?
fara wada ilaysiyo
ma ku ganay fallaadhaha
wakhti fagadh ma soo yidhi!
firxadkii is-waayiyo
filqantii ma urursaday!
Falastiin salkeediyo
fidda-baxa Amriikiyo
Fiyat Naam dusheediyo
Foqom iyo Rashiidow
togga Foolgo iyo Cadan
ilaa fayga Keeb Tawn
fadku maysu muuqdaa.

Fegendaha gilgilashada
falax falaxda laydha ah
fudad kale ma burureen
farxaddii ma tooseen!
Feeraarta Bari-dhexe
falladhkii madoobaa
faynuus ma sudhan-yahay
filashadu ma badantahay.

Falba waa falkiisee
anna faaja faajada
furashada Hargeysiyo
fooqa buuraleydiyo
fanaxyada Nugaaleed
dhulka mudug ka foorora
Faxfax-dhuun agtiisiyo
Faannoole iyo Xamar
faras mawgu joogaa.

DALLAALLIMO

Qaranow daryeelkaa
xorriyooy u doodkaa
dulmiyow tilmaantaa
duudsiyow ka murankaa
xaqow daafacaaddaa
danyareey u hadalkaa
ummad yahay u digiddaa
gabayow dakanadaa
midnimooy u dirirkaa,
xadhig miiggan lay diir
dabar adagna lay sooh
keeno laygu daadihi
deli laygu seetee
duddo laygu oodee
darbo iyo guhaad iyo
digashiyo colaad iyo
durid iyo canbaar iyo
inta daranba lay mari.

Marar lay dardaar weri
birta daabka lay geli
ha la dilona lay yidhi
deel-qaafna ii raac
degelkiyo rugtaydii
iyo dahabadaydii
iyagana ka dibad baxay.

Ku darsoo ha yeeshee
degi waa ladhkaygii
dumi waa hankaygii
dhiman waa dareenkii
dami waa ilayskii
damqan weydey saantii
deebaaqdu ima karin
dawadiina lay waa.

Dufan iyo sabaaliyo
dux waxaan ku gelinayn
doqon baa u xilatoo
nacas baa ku dararoo

weligii ku deexdee
durdurrada xajiinta ah
ku dabbaalo lay yidhi
dadnimaanse ka xigsadey.

Nafta haw darraannoo
ha is-taagin daaftee
dusha soo kor lay yidhi
duug hadhaanse ka xigsadey.

Dabatada is-guratiyo
dooxatada is-wacatiyo
xerta aaran dubatada
daawo yeeshaa lay yidhi,
danyar baanse ka xigsadey.

Dabka aad shidaysiyo
dabra-weerarkaagiyo
debci hawsha lay yidhi
diidey baanse ka xigsadey.

Duunyo laygu muunee
damac layla soo qaad
duufna lay xalaale
runtu door ma keentee
been ku daakir lay yidhi,
daacad baanse ka xigsadey.

Demesh iyo xariir iyo
aqal daahyo dheeroo
bilic lagu daleeyiyo
dugsi laygu maamuus
debed baanse ka xigsadey.

Inta fudud dabayshiyo
duufaan ha qaadee
ka danayso la yidhi
doobi buuxu lay dhiib
daadi baanse ka xigsadey.

Dibnahaaga haysoo
da'fur oo ha qiiroon
qalinkiyo dawaaddiyo
Dulfiqaar dhig lay yidhi,
Deelley baanse ka xigsadey.

Ka deg faraska lay yidhi
dibso oo lugaa keen
dulli qaayib lay yidhi,
dirir baanse ka xigsadey.

Tolo derejo lay yidhi
deni noqona lay yidhi
waxaad adigu doontiyo
dantaa sheego lay yidhi,
dayraanse ka xigsadey.

Afartaas rugta u daa
dadbay oo ka jeedladay.
Ma dahaa ma daayaa?
Shirwacowma dooxaa?
dar Alle ma sheegaa
waxay dihatey buurtii
digta iyo hamteedii
qabqabtiyo dayaankii
iyo ducashadeedii,
dunidoo dhan la hinqaday?

Duhur baa la joogaa
damal bay malkadu tahay
duqey baa isugu timi
degdeg buu shirku ahaa
anna daawashaan ahay
iyo weriye daah xidhan
daljir aan la filanayn
belo aan la doonayn
dawan iyo caroog sida
lagu diirsan oo yimi
madalkana si dalag iyo
hab derderan ku soo galay.

Daymo halacsigeediyo
arar iyo ducaa dhacay
dabadeed warkaas guud
darka loo gur yeelkii

shaxda laysla daydayey
intaan looba daadegin
dulucdiyo ujeeddada
dul-ka-xaadsigii guud
durba laysku maan dhaaf,
duul-duulyey hadalkii
sheekada dib loo celi

Dooryaanle loo guur
ninba dooda baanaha
sida maanta doorka ah
dacallada ka dhaaf-dhaaf
utin duuga hibashada
dura soo cusboonee
deyn laysku soo oog,
ninba dakhar ka maahmaah
digo hore la faadh faadh
xaajada dorraatiyo
Daahyaale loo riix.
Idinkaa na daba guray
idinkaa wax dumin jirey
idinkaa na dagi jirey
idinkaa dellegan iyo
dibirooti nagu wada
diig-diigad carasharah
danan iyo rakaad-celin
onkod iyo dinnaahyeyn
wahad lays durduursii
garta laysku daadduun.

Door-roonayaashii
dabin madhan ku loollame
runta laysku deyi waa
daacaad loo ged-bixi waa
ninna damac ka wadi waa
daalaa-dhac hadalkii
carrab dalab leh mooyee
mayal toosan loo diid

habaqlii dayeysnaa
ninba duluglihiisii
meel baas u dalandali
dadabtana ku weegaar.

Garan waayey doogtiyo
halka xaalku deridiyo
isha daban ka leeyahay
doon doonayoo helay
waxa laysku dilayaa
in xumaa la doorshiyo
xil - dar-yeeliddiisiyo
dad-u-hiilin maahee
geenyada dakaanka ah
anna aan dul-buuxshoo
dala'sado kolkaygoo
daadka aan ku dhaafee
iiga soo deg weeyaan.

Waxan idhi, "dallaallimo,"
dibjir baa ku sugayee
danyar baa ku korisoo
iyadaa ku diratee
kulka , haamadaygiyo
yaan darroortu kaga iman
docda lagugu qaybsaday
ha ka leexan dawgii
ballankii ha sii deyn
dab ha soo hunqaacdee
dabarkiyo xadhkaha goo
danab dhacay sidiisii
dhulka dakharro gaadhsii
buuruhu ha daateen
ha ka daahin beeshii
waxa jirana deeqsii".

Waxay tidhi "dedaalkay",
"isku diidi maynee
diihaalka lahashada
dug madow habeenkii
*marka aar Dabooliyo**
orgob doolay kedisada

deyrka reerka gaadmada
dardartiyo war-ma qabtada
halka dagan kasoo dhaco,
dadka kii ku toosiyo
cagta mariyo duunyada
kuwa kale duleedkiyo
dusha inay ka eegtaan
hadba xeelo dihin iyo
tab kaloo dil dila rogan
ugu soo duggaalaan
waa dabeecad soo tiil".

Hoos u daadeg baan idhi.

Waxay tidhi "haddaan dedo"
saddex goor nin diif iyo
dayac iyo lur gaadho
dalqo bahal ku jira weli
dibin daabyo lagu wado
diriciyo tusbaxa dheer
iyo xeesha daba taal
dummaddayda weeyaan".

Waxan idhi," kasii durug",

Waxay tidhi "ha ii dudo"
"weji dadab ha iga naxo
afka haygu daasheen
kuwa mililka duunkiyo
duumada qarsanayee
cadho-umal daraaddeed
dibnahooda cunayaa
waabay ha daaceen
inaan doogahoodiyo
damqo boogahoodaan
ugu dhaartay diintee
damacow dhegaa furo".

Dadku maaha kii hee
dawliilka beenta ah
duubka loogu xidhan jirey.

Dadku maaha kii hee
salfudaydka dalagta ah
dabinnada u geli jirey.

Dadku maaha kii hee
isagoon denbi lahayn
digoxaadh la marin jirey.

Dadku maaha kii hee
sida duunyo weer helay
dil-dillaan ku go'i jirey.

Dadku maaha kii hee
markay door sameeyaan
gabbalkoodu dumi jirey.

Dadku maaha kii hee
damdamtiyo mashxaraddiyo
ku burburay durbaannada.

Dadku maaha kii hee
maqli jirey daryeelkee
arki jirey darxumadee
saadaal ku degi jirey.

Dadku maaha kii hee
laga dhigay dac-wadhantiyo
danbaskii qaboobaa.

Dadku maaha kii hee
dabar lagu ilaashiyo
dooh lagu xasilin jirey.

Dadku maaha kii hee
dib waxay u eedaan
marka hore ku dagan jirey.

Dadku maaha kii hee
gudin lagu dulbaaxsado
daabka looga dhigan jirey.

Dadku maaha kii hee
carrabkoodu daaleen
ducadoodu kici jirin.

Dadku maaha kii hee
darka ceelka horashada
dalawada irmaanta ah
afar-deeqda madida ah
dib intay u waabshaan
diran jirey candhoolaha.

Dadku maaha kii hee
midho daray had iyo jeer
duuduub ku liqi jirey.

dadku maaha kii hee
sida geel ku diday kibir
durdurada ku jabi jirey.

dadku maaha kii hee
laba goor dan seegee
shalay iyo dorraad jirey.

Dadku maaha kii hee
intay daaf ka guuraan
daacuun u raran jirey.

dadku maaha kii hee
diga-rogashadoodiyo
dalan-doolka geeddiga
dalka oo cadceeddiyo
dayaxiiba joogaan
xiddigaha dagaar iyo
dunqulaal ku gudi jirey.

Doogtu maaha tii hee
dibno lagu afuufiyo
maryo lagu dabooliyo
hadal lagu daweyn jirey.

waa maxay daloonbigu
codka lays dalbanayee
duur-xul laysku leeyahay?
Demman wayska huruddaa
docda bari ka laba gura
miyaan waagu daalicin?

Duulka laysku haystaa

illaa duunyo maahee
doob kaloo hawoodiyo
nin kaloo u dadab-gala
ku dumaala saynsaab
ka ilbaxe duruustaas.

Waxay taas ka doorteen
ama talo ku daasteen
inay dayrtan maanta ah
inta timaha loo dabay
ama daraya-muus xidhan
dalka gugan hablaa kacay
ta u ladan ka doortaan
cashaday dareemaan
daacaddeeda waayaan
dalqaddeeda siiyaan.

Nin daruur ku dhoofiyo
nin dabayli qaaddiyo
nin ku duula haaddiyo
nin diyaarad raaciyo
nin dabbaabad fuuliyo
nin darmaan ku boodiyo
inta dooddiyaysaay
daarta loo tartamayaa
daran iyo tigaad iyo
dirir lagu hayaamiyo
dalag loo kaltamayoo
laga furay daboolkoo
dadka loogu baaqiyo
durdurrada Firdawsiyo
Janno dagatay maahee
ninna waaba lagu diley

ninna waw deldelan yahay
nin u duuban tiisow
waxba hayska daba ridin
deegaanta laacdee
ma ogtahay dalluumaha
iyo deyrka hoos yaal
ha degdegine aashaa
sheekada dib ugu noqo.

Hadday debecdo qaansadu
duullaanku kala jabo
xagal-daac ku kala lumo
dannigiyo is-waagiyo
dawlis keli nin toocsaday
door keeni maysee
waxay daahinaysaa
dabku inu ku sii baxo
degelkii shufta ahaa.

Waxa iga dardaarana
haddaan laysu soo dumin
cududaha la kala diray
gaarriyow dad-qalatada
isku duubni lagu ridin
dunta boqorka shaashka leh
lagu simin dadweynaha
inaan daw bannaanayn
ninka diiddan taasow
weligaaba doon doon
derejada carbuunta ah.

Ka daryoo saceennii
dibi baabu dhali jirey
doorarkii horeetee
daalaa-dhaciisiyo
dacayda iyo caashiyo
daamankaan u jeedaa
dacar iyo dhunkaal bay
la dunuunucaysaa,

da'dan waxan ka baqayaa
inuu daba-ka ruub iyo
dabar-gooye fooshee
doobir ii dheh Yaasiin[20].

Inta Dahab nimaan geyin
u daddaabba xidhan tahay
gudcurkuna damtaa yahay
deyn maayo hadalkee
iga qabo Dallaallimo
iyadana ka dabagee
dir intay wadaageen
diiwaanka ii geli.

20 *Yassin: Waa Yassiin Axmed Xaaji Nuur*

WAXYI

Weriyaha socdaalkaan
ka hayaa war subaglee
weeye weeye ii dhaha.
Wanankii mid baa jaban
mid kalay wad-wadataa
la walwaal Siyaadoo
shan wasiir la socotaa
laga wacay xabaashoo
wefdi baa baxaayoo
Waaleed u kacayee
ku dhakhsada waraaqaha
wararkiyo farriimaha.

Dogobyohow walhanayaa
malaa saaka waayuhu
ma sitaan wanaaggii
shalay iyo wacnaantii
wakhtigaaga buuxsamey
haddii weel ceshaa jiro
weyneyso xeedhada
wadhidaada dib u dhigo
dawliskii Walwaaleed
inaan waarna kuu hadhin
bal dadkoo dhan weydii
wir haddaad sal adag tahay
iska waabi geerida
wedka adiga kuu qoran
ku wareeji qayrkaa.
Inaad waarto goormaa
waxyi kuugu soo degey
haye dee wadaadkow
xil wareejintii hoo
iga qabo waliinjada
anba waalli heensaday
wadwadkeeda geeddee
adna sii walaandee.

In Wilwilo ciyaar tahay
is waraari badan tahay
wiglo iyo hab leedahay

marna walax dagaal tahay
warmo iyo hub leedahay
wejigeedu laba yahay
waayeelba noo sheeg.

Walle iyo Billaan maray
iyo wacad Ilaahay
wershadaa saboolkiyo
wadhatada la qaybsaday
wiilay dhashaan ahay
weeraarta hoosiyo
waaheel rug sare furan
marka laysu kala waco
ninka labada waaxood
danyar weheshadaan ahay,
waayo waayadeed dee
sow geel ma wadi jirin
weris caano kama dhamin
walacsiga nin hodaniyo
sow wiirsi kuma korin
sow aabbe weydiyo
wax ma hayste ima dhalin
Ina Walanwal maan ihi
Hurre[21] lama walaal ihi.

Derejooy wid lagu yidhi
wid widaanwid lagu yidhi
walahaana kugu raran
hantiyeyna kuma waco
woohowna kuma dhaho
weligeyna kuma sugo
wed haddaanad celinayn
nin ku sheegtay waarayn
maxaan kuu warsanayaa?

Waxaad aniga ii huri
kuwa kugu werdiyayee
sida weli ku caabuda
ku wanaaji qayrkay

21 Hurre, Waxa halka looga jeedaa Hurre Ibraahim Warsame ,oo ah Hadraawi wa-laalkii.

is wanneehintaadiyo
wadha hayla soo gelin
weysada ha iga jebin.

Alla weger haddana weger
weger iyo ka waaweyn
weger iyo ka waasacan,
ma wadiiqo lulatiyo
willataan mar marayaa
mise waalallowtiyo
waaq laan ku dhabar jabay
ma wartaan jidka ahayn
ma lugtaa wakala jedan
ma warkaan tilmaanayn
ma dhegtaan wax shubanayn
waar hooydu badatee
xaajadu wajaqanaa
ma waraabihii baa
Wadhan iyo ka ciyey Togan.

Walbahaarka gocashada
iyadoo wash iga tidhi
waxa dhacay Cabbaasow[22]
ila wabax taraareen
duni iyo wacaasheed
iyo werinta dhiilladu
wadnahayga shidayaan
ku wahsadey su'aashaas
weydiinna kula maqan
garashiyo war-celinteed
ayaa waaya waayaha
webiyada aqoontiyo
wacdaraha adduunyada
wixii laysla soo maray
taariikhda werisiyo
waayaale hagar baxay
wacyigayga koriyaan
waddo ii jideeyaan.

22 *Cabbaas, Wuxu halqabsigan ugu jiraa mujaahid Axmed Cabbaas Axmed*

Waayahay Diktoorkow[23]
hadday weedhu muuniyo
walanqiyo dux leedahay
anba sow walaalow
wadar kale ma kaashado
sow wawga jiiftada
dadka waayahoodiyo
wejigooda kama qoro.

Anigoo werwerayoo
talo iga wansiixdoo
waan waani lulatoo
wiswis leexadiisii
igu weehanaysoon
wadha reer galbeedkiyo
weysaaqa Naatoo[24]
la walaac asqooboo
welwel jiifi waayoon
sida wiira wiirada
warwareeg ku lumayoo
hadba way ku kacayaa
warac meel ka ciidmaa
wax la yaable geystaa
wahad laydho keenaa
walwal soo afyeeshaa
waaceeni dhalataa.

Anigoo wadeecada
wantataca gumeystaha
wakinaaya socodkoo
wiiwiida dumarkiyo
weehaadka maatada
la wareer sahsahayaa
dhulka waax madoobeyd
inta waa ku sara kaco
qorrax Gaandi[25] *weheshaa*
wac ku soo tidhaahdaa
bulsho weerka xoortaa
anigana wajiiniyo

23 *Diktoorkow-waxaa loo jeedaa Dr. Maxamed Saalax Xasan.*

24 *Naatoo, waxa halkan looga jeedaa Gaashaan-buurta NATO (xulufada ciidammeed ee Dawladaha Reer Galbeedka).*

25 *Gaandi = Mahatma Gaandigii horseedka ka ahaa gobanima doonkii dalkaas Hindiya.*

waqal igu gadoodaa
wahabkii i saarraa
waanwaani dhaxashaa.

Dunidoo wajaqantoo
cagta lagu walaaqoo
inta weerayaal iyo
bahal iyo wareentiyo
kun waraabe boobeen
shan walleys u taliyeen
dad wanaag ku ledey xalay
inta weerar lagu furay
lagu galay war ma-qabtada
shil ku waabariistoo
wadhantooda haaddii
ku wishiirriyaysoon
anna wadhida dhiillada
murugada wahwahayaa
Weyrax meel ka toosaa
senge waalan fuulaa
isticmaar la wiiqaa
wabar lagula ciiraa
waydiisa taahaa
anigana wajaaf iyo
warmo layga siibaa.

Hadba laba is weydoo
kala weecanaysoo
nacab kala wareejoo
weji dadab is dhaaftiyo
sac warraaqa jiilaal
weyshiisa diidoo
weydaartey xeradaan
waanwaan dhex dhigayaa.

Hadba duul wahsanayoo
inta waayir lagu xidhay
wadhaf lala hor joogoo
wanshax meel la jiifaa
wacdigaygu sooraa.

Hadba wadar la dhacayoo
inta ay wisiisidey
warmaheeda gurataan
ina wadiya leeyahay.

Hadba wiilal baxayoo
wacad-qabe bahdiisii
Wallihii ku baajoo
waddadii ka leexdiyo
nin wabiina doontoo
wisin maqan ku duuliyo
waqle jiibka saaraan
wararkooda sugayaa.

Walamsade la tuuriyo
wadal lagu gadoodiyo
hadba meyd la wacay baan
digashada waddacayaa.

Hadba wacal la toogtiyo
dadqal cayn wareegoo
inta wegeradkii go'ay
waabay kabbaday baan,
warqaddiisa jarayaa.

Hadba waaq la ridey baan
weylaalistiisii
wilgaduu fadhiyi jirey
wasakhdii ka dhaqayaa.

Hadba damal wacnaayoo
webigii Ganaaniyo
salka gacanka Waaheen
waraqyada ku fidiyoo
inta wahan ka daba yimi
wiriqyada u bixiyoo
wakhti soo qandoodshoo
walcan go'a lalmanayoo
wegdihiisa laabtaan
ubaxii ku waabnaa

maqal weyd la togantiyo
waxaraha u tumayaa.

Hadba Shaah la waayiyo
boqor weer cad goostoo
inta wiish la sara tegey
waaq waaq ka ridey baan
taajkiisa warasiyo
hanti shacab wadaagiyo
waqaf guud ka dhigayaa.

Hadba Janan wanjalanoo
dhulka laga wandaafshoo
cirka looga webiyoo
cidla dhex walhanayoo
wedku deydeyaayaan
waxa lumay ku darayaa.

Hadba feleg wareegiyo
yididiilo walacliyo
saadaal wil furatiyo
waaleeyo curataan
weelkeeda culayaa.

Wiyil dabarka goysiyo
hadba umal wallacay baan
werdigooda rogayaa.

Libin fool waliishiyo
hadba maalin weyn baan
wanankeeda loogaa.

Xinjir wararacdeediyo
hadba guul washiranoo
war wareen ku dhalataan
walqasheeda tiriyaa.

Onkodkiyo wannaaniga
iyo dhibicda weedhka leh
walanwalinta maansada

walwallanyta geenyada
wanqaraarka jiiftada
waxa looga jeedaa
ama loo wacwacayaa
wacdaruhu u dhacayaan
lugta waarrinaysiyo
isha waabanaysaa
ha ku waano qaateen
wegenkiyo colaadaha
nin dulmani ha weheshado.

Waddammada adduunyada
afarteeda waaxood
dhibta iyo wax yeellada
inta ila wadaagtaay
aan heeso weriyee
kici weerarkaagii
i waraabsha geedkii
waxyigaygu saarraa.

GALAN - GAL

Gelbis dhacay, dadweynahan gabradey
gaafka igu meersan
Qurux ganac leh, gole dheehan iyo
bilicdan gaashaysey
Gargarraanta nuurkiyo shacniga
la isku googooyey
shir gobeedka, guurtida fadhida
garangar waaheelan
Marti[26] gacala, mudan laysu guray
gulufka heensaysan
Gololada mashxaradaysa iyo
sacabka guubaabo
Gallada iyo rayraynta iyo
gooha dami waayey
Iyadoo gorfayntiyo la taxay
doodda gudaheenna
Guddi werisayaa iyo nin kale
gooni hadalyaaba
Qofba kaalin goorteed ah buu
gaar u leeyahaye
Anna tayda ii go'an haddaan
galo abbaarteeda
Ma gunaanadaayee haddaan
jaro garraarkeeda
Gayaxaa haddii aan ka furo
madida ii gaaxsan
Godol-qaad hadday labada low
dib u yar gaalgaasho
Gaawaha hadday buuxissoo
weliba gaash daato
Ganuunkeeda xoorka leh haddaan
madalka gaadhsiiyo
Anigiyo garaadkay haddan
idin guddoosiiyo
Geestayda wuu iga dhan yahay
galangalkaygiiye

---

26 *Marti waxa halkan looga jeedaa wafdigii jabhadda xoraynta Fiyat Naam ka soocdey ee xafladdii martiqaad-kooda gabaygan Hadraawi ka tiriyey.*

Gadaashay ninkii odhanayow
gacanta ii haadi.

Afartaasi waa gogol-dhig iyo
maanso gedaheede,
Godkaan degey, warkaas guud haddan
kor uga sii guuro,

xaajada gondaha laaban iyo
godanka hooseeya,
Gunta iyo salkeediyo haddan
saro gunaadkeeda,
Gawdiyo ujeeddada ladhkiyo
caawa iyo goobtan.
Nimanyohow gantaalaha subkee
gamaska dhiigeeyey
Nimanyohow galkiyo seefta yidhi
gees u kala leexda
Nimanyohow sidii awr gurgura
caynku gubi waayey
Nimanyohow garbaha buuxsadee
raray gardaadkooda
Nimanyohow gadoodiga bartiyo
galow la-soo-jeedka
Nimanyohow habeenkii gudee
guura bahalleeyey
Nimanyohow gadiidkii socdee
meel hadh-geli-waayey
Nimanyohow sariir lagu gam'iyo
gogol ka dheeraaday
Nimanyohow guryaha diidey iyo
gaari lala seexdo
Nimanyhow gasiinkii ka tegey
gaws wax lagu qaato
Gudcur dama', cirkoo gibil xidhoo
dhibic is gaadhsiiyey,
Nimanyohow gudgude soo curtiyo
gooxu kari waayey
Gabaddanada nimanyow dugsadey
gooro laga hoydey
Nimanyohow gabboodkiyo fadhiga
gelinna hayn-waayey

Gudguduudka waagiyo saq-dhexe
maalin kala guurtey

Mugdi gaba', cadceed gaasa-baxa
waaga galacdiisa
Nimanyohow gumaystaha ku jaray
gaadmo iyo weerar
Miinada gumaadkiyo xeryaha
gaadhka lagu meershey
Nimanyohow sidii aarka guda
guudka kaga boodey
Nimanyohow guddoonsadey inaan
godobtu duugoobin
Nimanyohow ma guurtada xuska leh
geliyey diiwaanka.
Haddaydaan adduunyada gilgilini
xil ima guuleene
Laabtayda kama soo go'een
tix iyo geeraare
Gocashada dareenkiyo murtida
amase guurowga
Waxaad geysateen buu ku yimi
gabayga joogaaye
Taariikhda guunka ah haddaan
gelin wax weydiiyey
Allaylehe Galbeed waa ku jabay
goballadiinnaase
Indoo-jayna geerowga qoran
guuldarriyo hooge
Biyaanfuu[27] gulcubihii dhaciyo
galalki dhiigoobey
Faransiiska wiishkii la go'ay
saw la garan maayo!

Maantana geddii baa dhacdiyo
tii gefkii hore'e
gal dad-liqa ul baa lagu dayaa
lagu gun raacaaye
Garka xadhiga loo daadshey iyo
gedefka loo saaray

27 Biyaanfuu-Waa Dien Bien Fu, goobtii lagu jebiyey ciidammadii gumeysiga Faransiiska 1954 oo ku taal koonfurta Fiyat Naam

gaagaabnidiinniyo malaa
gibil basaaskiinna

Is gamaarintiinnii miyuu
gorodda soo dhiibtey.
Iyagays gunaanada intay
qool is geliyaane
Garanuugta laacii hodda
goodir tiigsadaye
Gashigii maqnaa buu is yidhi
gooshkan soo celiye
Baariis dabkii lagu gubaa
Waashindoon galaye
Geyigiina oo idil ilaa
gooddi iyo gooddi
Gargoor baa la moodaa timaa
ciidda guud qubane
Galaydhyays waraabiina xoor
gorofki caydheede
rag baruurtu goobtiyo leg iyo
goolal baw qalane
Gudur iyo baruur iyo mud iyo
goonji buu cunaye
Intaa gawracdeen iyo intii
goobo lagu laayey
Gorgor iyo intii baylahnimo
haad ku gabasleeyey
Garbaduub intaa ugu xidheen
gararka liilaysan
Way galabsadeen ciilka ay
golongol tiiceene
goldalooladay jecelyihiin
ciday galaaftaane
Gelin qudha ma daayaan ninkay
gaatir ku arkaane
Gacma hoorsi kaagama tagaan
kumana guuraane
Geesaabay yeeshaan haddan
waranku giirrayne
Dhegahay gufaystaan haddan
geesiyaal heline
Garta ay dhegeystaanba waa
gumuc rasaaseede

Gujaduu ku maalaa ninkii
geda yaqaannaaye
Gudin iyo warmuu kaga furtaa
gaadhi shaaximane
Gurracnaanta, iyo maagga iyo
laba gardaymoodka
Gafuur taagga, iyo tookha iyo
higilka gawdiidka
Gabgabtiyo is waalkiyo saskiyo
gooddigiyo faanka
Galoof ololka way leeyihiin
qab iyo guul guule
Dagaal laysu soo galay haddii
geylanku is dhaafo
Galaayuus qaboonada horay
gaban-rucleeyaane
Hadhow bay sidii guuyo nugul
gebi-dhacleeyaane
Marka runi runteed geydo way
gamashi-dhiiqaane
Gagsi ma leh haddii loo cuskado
tab iyo gaalleefe
Haddii laysku sii giijo way
galangal-coobaane
Gadaal bay u laabtaan haddii
good ku soo baxo'e
Weligoodba guul kalama tegin
meel garaad jiro'
Gubniyada la soo daadshey ee
gaatan caranaaya
Gurmad raaba-raabiyo col iyo
guuto iyo guuto
Wixii gaasas soo degey wixii
geesh is daba joogey
Ee tirada ay gaadhayaan
ruuxna garan waayey
Laf galluuban mooyee haddaan
goosan laga haynin
Maraakiibta goonyaha baddiyo
gaafka hoganaysa
Diyaaradaha gawdaa hayiyo
galacda baaruudda

Dabbaabbaadka goobyaalayee
gurada loo buuxshey
Garangarinta naabaalka iyo
gabaxda riigaanka
Gaaraa-bidhaankiyo dabkiyo
gugaca yeedhaaya
Galayaxa is dhaafiyo higtiyo
guuxa iyo reenka
Gudban iyo waxay tuurayeen
goosatada reebban
Waxay gaaxsadeen iyo waxay
godol ku keeneenba
Godannada kamboodiya tan iyo
Laa'us gudaheeda
Fiyatnaam galkeediyo intii
godanka saygoona
Indoo-jayna gees iyo ka gees
guudka iyo hoosta
Hub wixii galaa baxay haddaan
meella lagu gaadhin
Ninkiinnii gurguurtiyo intii
naafo gabargaashey
Ninkii gurun-gurcoodkuu dhaliyo
gacaladiis waayey
Nin goblamay, nimaan gaban u hadhin
gaar nin kelidiisa
Gallad qubatay, xooliyo dad iyo
garangar duugowdey
Gocashiyo xanuun ma leh wixii
guud ahaan lumaye,
Gobannimada waa loo dhintaa
goor iyo ayaane
Ummad gadata mooyee nin kale
waa ka garanuuge
Ma gabloosho beertii xab iyo
dhiig ku gororaaye
Damalkii la gooyaba mid baa
soo gadaal baxa'e
Guri laga baroortaba aroos
gaafan baa xiga'e.
Haddaan loo garraaddayninoo
waayo lagu guulin

Way gaagaxdaa talada aad
gola ka fuushaaye
Garab-qaadka faylkiyo dhismaha
oodda gurideeda
Gudintiyo hangoolkiyo habkiyo
gees u wada jeedka
Gadh-wadeenka, xeer-beegtidiyo
gaanka wadartiinna,
Gabadhiyo marwada heeganta ah
ee ganbada xooray
Gashaantida maryaha feydatee
geyfan diriraysa
Gaashaan-dhiggiiyo qorshaha
ama go'aankiinna
Guddoonkiinna hoosiyo ilaa
gun iyo baarkiinna
Goldaloolo kama muuqatiyo
gobor la sheegaaye
Xaajadu gun bay leedahiyo
xeedho sii godane
Farriin laysu geeyiyo ka culus
guubis iyo baaqe
Bulshadii gadoodaa mid bay
dhiillo gelisaaye
Markay gibisha xoortaa mid kale
dabarka goysaaye
Gobolkii xoroobaa mid buu
gamma'ka toos-shaaye
Jidkaasaa go'doonkii lumaa
geeddi mariyaaye
Gabbashada intii diiddan ee
geylan diriraysa
Galladiinnu inay nuur u tahay
geliya maankiina.

Waxba arartu yey ila gudbine
waxan ku soo gooyey
Gaar kuma tihiin hawsha iyo
goonidiin qudhahe
Garnaqsiga badheedhkiyo runtiyo
godolka maahmaahda
Golaa baanistiisiyo intii
geed innagu raacda

Gumaystaha intii diiddan baad
gacal wadaagtaane
Gammaan baynu wada saarannahay
gu'iyo jiilaale
Nolosha iyo geerida dirkaba
waw gudboonnahaye,
dhul guduudan, geediyo ugbaad
ubax ku guud yaalla
Xareed galac leh, galal buuxa iyo
webiyo guureeya
Ido gorod madow iyo fardiyo
lo'iyo geel foofa
Aar gooha, gool iyo shabeel
harimcad guuxaaya
Goobyaalka deerada mankiyo
gurata maajeenta
Geri jeenyo dheer iyo biciid
goray haldhaa qooqay
Wiyil gees leh, farow gaadda weyn
goodirkiyo cawsha
Maroodiga Ganaanee mirtee
gacanka laalaadsha
Shinbiraha galool iyo maraa
buul ka wada goostay
Umma goba, gabraartana u daran
gebi ahaanteeda
Oo waxaad gashaan iyo ogsoon
guurtinnimadiinna
Gacmo furan, salaan gaara iyo
gogol idiin taalla
Iyo guusha oo dhow haddaan
goorna laga seexan
Galabtaas ninkii jooga iyo
guri yagleelkeeda.

DAAHYALEY

Ka dib markii silsiladdii caanka ahayd ee Deelley oodaha jabsatay, nidaamkii dalka ka talin jirey wuxuu si toos ah iyo si dadban labadaba isugu deyey inuu silsiladdaas wedka iyo waabeeyada ku noqotay u helo talo iyo xeel uu ku joojiyo ama farsamooyin uu ku kala daadiyo.

Markuu sina ugu guulaysan waayey ku talo-galkiisii ee ku hungoobay qorshayaashii ka-hor-tagga Deelley ayuu 8dii Maarso 1980 Xuskii Ururka Haweenka, Golaha Murtida iyo Madaddaalada ka hanjabay Jananku, kuna dhaartay in ragga Deelley hormoodka ka ah ee tiriya ama maamulaya la layn doono, qaar kalena la xidhxidhi doono.

Heestan Daahyaley oo soo baxday 11kii bishii 3aad, 1980, waxay ka jawaabeysey go'aankaa doqonka ah waxayna nidaamkaa u sheegaysaa in go'aanka shacbiga Soomaaliyeed beeninayo go'aankiisaas.

Daalacan warkeedii
iyo faraski Doolaal
dalan-doolka maansada
dar-dartiyo wacdarihii
sida danab u laba dhacay
dadku maqalyey shaalle.

Dedda kaca rogaalkiyo
Daahyaley car-caraheed
maantana dinnaahyaha
Dayax Weerar baa sida

Gaarriyow ku soo durug
malmalkiyo dab-qaadkii
iyo weliba deebaaq.

Dabray oo haddana furay
misna daah kalaan rogey.

Deelley wankeed qalan
daaheedu waa furan
hibashada dareen kacay
degmadeenna beer-qaad
sida daadka maanshee

hal-abuurku duunkiyo
dhul damqaday ka faalloo
ninba garashadiis direy
darka cagaha soo geli
sii durugtay sheekadu
dumarkiina soo biir.*

Rag darmaano soo fuul
ragna dalawadiisii
iyo doobigii keen.
Ragna deer-cadkiisoo
baar-qab doobyayaa wado
bandhigii ku soo daa.

Nin dameero soo horay
yaan la odhan denbuu galay
billay duunyadiis tahay.
Waxse iga dardaarana
ninka daaqsanaayow
dafac laa gosheediyo
dixda hayska joogtee
yaanay nagu dannaaniyin
ama geela naga didin.
Nirgo daaddah baradaa
derrimaha madheedhka leh
sida digirin jiifee
yaanay naga danbaabidhin.

Doqon yahay masayrkiyo
danni lagu abuuree
deeqdii Ilaahay
deelqaaf ka mudataay
adigiyo dangaladaa
da'kastaydin qooqdaan
waxa aydin dihataan
daratiyo ma caal baa ?

Maansada dunteediyo
waxa lagu dir-soocdaa
degelkiyo dhirteedee
heellada ma danadiyo
dibowgaa ka gurataan ?

Murtidiinnu dakhariyo
dalab iyo lanlleemiyo
daldaloollo badanaa ?
Ma dareere miirtiyo
duddun bahal galeenaa?
Dardartii aftahankiyo
dilladii farshaxankiyo
dux abwaan ma sidatoo
diiftii saboolkiyo
daal baa ka muuqdee
gabaygaba ma ducashiyo
dawersaa ku keentaan?
Mise dagan ma dhaaftiyo
duul baa ka gadataan
dhul dellegan ka soo xada?
Mise luuq dahsoon iyo
suuqa doqon ma garatiyo
ku-dhacdaa ka dayataan?
Marka geel dar loo horo
diin maxawgu heestaan.

Haddii reerku lama dego
meel daaq ka dheer yahay
degel oomman furan yahay
dadka guriga joogiyo
waxay duunyo haystaan
diihaalka wada qabo
daruurana ka hooraan
meel durugsan goortaas
maxaa daanka oo qudha
ula doogsin carartaan?

Gudin-yahay dulbaaxdiyo
dufan lagu afeeyee
dareenkeedu laaciyo
milicsiga ku deexdee
danbarsiga cadceeddiyo
dabayoodka luunka leh
weligeed ku darartaa
maxaad doodda beeshiyo
danta qaranku leeyahay
dusduskaaga foofkiyo
damac uga hor marisaa?

Noloshaba ma dirashiyo
damqashada calooshiyo
dalqadaa ka barateen?

Midha daray raggiinaa
duudduub ku liqayow
kolley geedka duuggiyo
taariikh la daastiyo
laga diirto magac hadha
sida diirta xagatoo
dadnimada arradisee
dib maxaa u dhigateen
duniduba ma maantaa?
Dab cunaannu idin nidhi.

Maansadu dan guud iyo
dalka hanashadiisiyo
dadka wada-jirkiisiyo

dawna way ku socotaa
dawladnimo u samafala
in kastoo dirkeediyo
dulucdeedu saas tahay
misna loo dardaar weri
ka hor yimi nin diiddani
deri iyo u yeel tuur
dunjigeeda maydhaan
xistigeedu daba gure.

Dabinada shirqoolka ah
inta boholo loo dedey
kaga gudubtey daanshood
digashadu ma saamayn
dhibta waw dul leedahay
dibindaabyo hoosiyo
dabra.weerar caabbiya
duullaanna waw hadhay.

Dibso aan nidhaahnoo
ha dekaanto mooyee
dabarkeeda geenyada
geedkee ka diirraa
qorshahaba laguma darin.

Doc wareenka sheelka ah
iyo saymo dawdilan
kuma dagato maansadu
xinka way ku darartaa
kulka way ku dirantaa
dabka way ku caratáa
haddii jeedal lagu dayo
deeddankay ku badisaa
dakharada la yeeliyo
hubka lagula daalee
ha ku debecdo laga wadot,
dardar bay ka qaadaa
haddii dayro laga dhigo
derejaabay tolataa
calan bay deldelataa
haddii seyga laga dilo
doqon geesigeedii
ninka daray billaawaha
i dumaal tidhaahdoo
dakanada illowdoo
dhanka kale u durugtoo
diga-rogata maahee
timahaabay dabataa
dunta waxay ku xidhataa
wiil dardaarankeed qaba
magaciis Dulmane yahay
duqa dhalay sabool yahay
danyar hooyadiis tahay
inta xeerka dumisiyo
deni waa ka garanuug.

Dacwaddayda Ciinow
dira dire umaan tirin
deel-qaaf ka xeel dheer
uma jeeddo daw dhaaf
daandaansi kama wado
ka da'weyni ruuxaas
derejiyo xil-qaadkeed
nin u dudaya maan ihi
damac wayga xaaraan
dilla gabay ku faankiyo

doqonniino hadalkiyo
i dayaay wax kuma falo
maba lihi dareenkaas.

Waxa qalinka igu diray
dadku way tirsanayaa
deyna waa ka maqan yahay
dana jirena waan ahay
danyartiyo saboolkiyo
anigiyo dac-wadhantuna
isku digato miihine
daawaannu leenahay
diilalyada cuslaysiyo
daalaa-dhacoodaan
aniguna damqanayaa
xaq haddaan ku daakiro
ma deyrkii Makaan gubey?

Danbarkiyo karuurkiyo
caanaha durduurta ah
dadku haw sinnaadeen
haddii laygu dilo taas
taariikhdu duuggeed
dirirrada sidkood go'ay
door-roone haw hadho
dibna mooyi say noqon.

Dar Allee Dharkaynow
haddaad maanta dagan tahay
ninka duunyo kaa wada
afka kama daboosheen
maxaad deelka maansada
dacar iyo dhunkaal iyo
duumo ugu arkaysaa?
Maxaad uga didaysaa
uga dhigi wax kuu daran
armay doorba kuu tahay?

Haddaan waayey roob da'ay
dayra-dhaafka jiilaal
guri laga dugaashado
aqal laba deryaala ah

dadabtiisu nooshahay
celin kara daroorraha
docaha iyo raartiyo
dhan kastaba ka dalab tiran
ummadduna dugsoonkaas
dermo qaran ku jiifaan
bulshadoo dar hoogiyo
taalla dooxa geerida
haddii daad u soo galo
miyaan waayey deelkiyo
dareensiinta dhiillada.

Duunyo waa la foofshaa
daaqna waa la geeyaa
doorna wa ilaashaa
isha daymadeediyo
digta luuqdu waw wehel.
*Duhurkaa la urursha*a
tiro lagu dabbaalaa
dabadeed la hooyaa.
kol hadday dareeraan
deegaanta raacaan
dildillaan ku goosmaan
wax daryeela waayaan
daaha hiimammowga ah
maqal-daaqda lagu tebo
cawa-daran la raad guro
dibjirtaye ma been baa ?
Shilna wayna daan-weyn
demmanaanta kama foga
xoolaha dayacanta ah
inuu daayoo mooyee
kama durugsanaan karo
doon-doonisteediyo
day-dayashadeeduna
darayada libaaxiyo
ninka damalka ka hadhsaday
Deleb waw gudboon-tahay.

Haddan waayey doobkii
xilka doonnantiisa ah
dayrada u noqonlaa
danyar habaqlaheedii

duddo bahalku kala tago
miyaan waayey deelkiyo
daba socodka qaylada ?

Hayin sida dadweynaha
dalaggiyo dhaqaalaha
duuggiyo wixii nool
haddii layska daba galo
hadduu aar dalaafiyo
arko belo ku soo diran
nafta dawdab roorka ah
daran doorri orodkiyo
durdurada ka buuxsado
maatada derderan iyo
deli iyo jar kala dhaco
doogaan la maarayn
dibna looga soo kaban
didmadiisu keentee
haddaan waayey dabarkii
dhacdo lagu daweeyoo
lagu dagagaraa jirin
miyaan waayey doohdiyo
doobirtii la odhan jirey ?

Danta guud mudnaanteed
gobannimo daryeelkeed
damaciyo hankaygii
haddaan waayey dawgaan
is lahaa ha lagu dego
berri degel ma dhaafaan,
dadka wada jirkiisiyo
isku duubnidiisii
lagu doorshey reer reer
kala daadsan laga dhigay,
mus duleedku xanan yahay
qarannimadu dagan tahay
gudahana dab kaga kacay
dawankiyo carooggiyo
miyaan waayey Daalacan
sengahayga Doolaal
ama faras dirkiisa ah
Dayax-weerar oo kale ?

Ragga daawadii furay
ama daacaddii jaray
ama qaranka duudsiyey
hantidii dadweynaha
dacallada ka buuxsadey
dalku eed ku leeyahay
rag la deydeyaayoo
dedan oo qarsoonoo
damacooda xeel iyo
ku darsaday tab hoosoo
wixii deyn ku soo baxa
berri diidi karayoo
dufankiyo karriinkii
iska duugey maahee
sida buurta Daalood
dal fog bay ka muuqdaan.

Diricaasi waa kuma ?
Dawdar weeye shalay jirey
durba sawkan jeedladay
dhistay aqallo daah weyn
tolow duubka yaw xidhay
hadmuu tobanka doonyood
dekedaha ku soo xidhay
hadmuu dunida gaarkeed
intuu daawashaw tegey
demesh iyo wixii yiil
sida daad u soo rogey?
kaftankaas dareenka leh
danyartaa ku heestee
dadka maanigaa baray
derejada hummaaga ah
magacyada dul-saarka ah
dorraad soo gadaal baxay
maxaa laygu digayaa?

Doodda aan ku soo xidho
bi'i waaye deylooy
adna darayga hays dhigin
xaajadu dalluun iyo
dalow bay ka lulataa

ha ka tuurin daaddeys
anna hay dardaar werin.

Deelleyna aan faro
duco iyo sidii roon
dawgaagu waa sahan
dadku waa abbaartaa
isku dira bahdeediyo
kala dila ha noqonnine
isku dara ha lagu dhaho.
Nin xumaa daneeyoo
waxa jira damqanayee
yaanu xagal ka daac iyo
gol daloolo kaa helin
xidho duubka nabadeed
daacaddiyo runtaba sheeg
daaraanta magacaw.

Cadowgaagu duurkiyo
hadduu doogga cawskiyo
dareemada ka badan yahay
adiguna dab baad tahay.

Digo shidan hadduu yahay
adna daad socdaad tahay.
Damal adag hadduu yahay
adna danab dhacaad tahay.

Baaruudda duushiyo
dubbe culus hadduu yahay
derbi soo ceshaad tahay.

Mugdi lagu dayoobiyo
gudcur dama' hadduu yahay
qorrax duluca furatiyo
dayax buuxsamaad tahay.

Hadduu aw dillaaliyo
qalin duurre faashiyo
yahay fiqi dammiinana
cilmi durugsan baad tahay.

Dulin dhiigga miirtiyo
dulmi hilan haddduu yahay
xaq dillaacay baad tahay.

Nin qabiil dafkiisiyo
sita daramalkiisoo
ku dan qaba haddduu yahay
qaran dawladaad tahay.

Hadday daana daaniyo
dawliil ku heesaan
waxyi soo degaad tahay.

Inta dunidu raarkiyo
deyrka hoose leedahay
qof dulmani ku nool yahay
ilays daaran baad tahay
wed jiraana kuma dilo[28].

Anigana bir danantiyo
dabran iyo melmelan iyo
deldelaad ha lay sudho
duuggaygu waa adi.

28 dumarkiina (*Waxa la xusayaa Saado Cali oo ka qayb qaadatay Silsiladdii Deelley.*)

GABADH MADOW

Goonyahaygu waa dhagar
guudkaygu waa xeel
garayskaygu waa seef
guntigaygu waa ciil
gudahaygu waa yool
gondahaygu waa dhiig.

Weligay gu' iyo dayr
guul ooman baan ahay
hantidayda gawriyo
gabayooxna lagu reeb
geriyaadna lagu beer
dayaxay u gudubtaa
aniguna gelgelintiyo
garab rarato kama baxo.
Gadh wadeennadayduna
giddi inan-la-yaal iyo
guur-doonno weeyaan,
geyaankoodu waa damac
utintayda lama gudo
gashigayga lama bedo
galladayda lama karo
dibnahaa ka gaabsada
guubaabadayduna
kama foga guuraabaas
Guuguule yeedhii.

Badi waan gadoodaa
cidda aan galaaftaa
guurtidayda weeyaan
anigays gunaanada
hadba waxaan ku giirtaa
Guuleedka ii kaca
geeddigaygu sahan ma leh
geenyo hadaftey baan ahay
goobyaalka milicsiga
gabargaalka lahashada
gacan haadis bay diley
iyo laba gar-daymood
gurrantayda bidixdiyo

garabkayga midig baan
midba gelin u jeestaa
ka cabsaday god naareed
jannadana ma geli karo
gooddigooda ku anbaday
duniduna gabaabsiday.

Tiradaa gedmaysoo
i galaa baxaysee
maxaa goolal igu maqan ?
Dheeshan laygu goobtee
gefka lagu heshiis yahay
mee gar-sooraheedii ?
Geeddu xeer ma leedahay,
mise waa lug iyo gacan
labadaba ku garangari .

Goohu yuu ka soo baxay,
guurowga yaa wadey,
maxaa keenay gabayada ?
Inaan gabadh madow ahay
cadrad lagu gabood falay
malaa waad i garateen ?

Sheeko gaaban baa tidhi:-
"Ninay gaajo haysaa
guri yimi duleedkii
soddoh garasho dheeruu
gabadheeda qabey baa
dhito godollo sheellayd
ugu geysey meeshii".
Isaguna guddoon yidhi :
Laysu guud mar toyashada
caanaha gadhoodhaa
inay guurra guurraha
weelka gaararkiisiyo
gunta badi ku ururaan
waa ged lagu yaqaannaa,
godankii isugu tage.
Isaguna ka geyn waa
inuu dhiilka gororsado
gacantana ma diran karo.

Isagoo xil-gubashada
u daruuray gaashaan
Isma-gabe wuxuu yidhi:-
"Markii ay na Gelayeen
waa nala gilgilayoo
inta nala gun-dhebey baa
afka nalagu gaacsaday".

Wadnihiisu galow ma leh
ku gadaangad ceebtii
libintana ku geeraar
xeeshiina lagu garey
murti guun ah laga reeb.

Jiiftada gar-dhaladka ah
waxan uga gol leeyahay
Allahayow gurracanaa
marti goor-xun socotood
gobannimo ku soortoo
kugu tidhi gun baad tahay !

Markii aan garraaddaha
taariikhda kala guray
ilaa gogol-dhigginnii
galabtaad is-wacateen
taladana in lay galo
Baarliin ku goyseen
ilaa gooshkan maanta ah
hadimada i gaadhiyo
waxaad geysateen baan
gocashada xusuustee
maxaan Reer Galbeedow
godob kaa tirsanayaa ?
mise gabawar mooyee
tolow maba garawdaan !

Maxaa gaasas duuliyo
guutooyin xoogliyo
gurmad leedda-fuuliyo
guluf weerar tooxdiyo

dabley gaatan-socotiyo
geba-geba i saarteen ?

Maxaan goor la saahidey
habeenkoo gabbala-ridey
laba gelin is-raaceen
gaaf-meerka socotada
iyo guura-bahallaha
geesaaska fiintiyo
galow fooridiisiyo
galayaxa rasaastiyo
col gurguuranaayiyo
gellimaad ku sara-kacay.

Maxaad gaade hoosiyo
gurrac iyo shirqool iyo
tabo igu gantoobteen.

Maxaad garangartaydiyo
guryahayga bi'iseen
Gacal iyo tol wada yaal
gobol gobol u ooddeen
laba aan is-gooyeen
kala goonni yeesheen.

Maxaa laba gudboonayd
midna garabka siiseen
ka labaad u guusheen
isku go'a tidhaahdeen.

Maxaa wiilal gaammurey
intaa ugu guduuddeen
ha galgalan tidhaahdeen.

Maxaa Gaanni ciidmiyo
hanad aan gardaadshoo
ku goblamay birayseen,
golxobkiinnu ku afuray
Maxaa geesi aan dhalay
intaa gawrac mariseen
gorgor baahan siiseen.
Maxaa inan gashaantiya

gayaxaha ka siibteen
milgaheeda gawsheen
ka xil baxay geyaankeed
Maxaad gaari weer xidhan
godol-qaad ku daydeen.

Maxaa guul darraystiyo,
godadliyo hinaasiyo
Gocor igu hubayseen.

Giiba saw nin ma ahayn
geeskayga bari yimi.

Maxaa gacan ku dhiigliyo
gibil kala takooriyo
garma-qaate dhegaliyo
garac igu abuurteen.

Maxaa good mariidliyo
gungumiyo abeesiyo
goodaaddo jilifliyo
garangoorri socotiyo
inta bahal gurguurtiyo
belo igaga guurteen.

Maxaa gegi dabayliyo
gocondhaley cagaagliyo
galoof iyo candhooliyo
geyi lama degaaniyo
goonbaar habaasliyo
guban lagu asqoobiyo
gaajada rugteediyo
gabno igu tilmaanteen.

Goobtii harraadkiyo
gurigii cadceeddiyo
geedkii saboolkiyo
gudcur maararrawliyo
yaa go'doonka iga dhigay,
adduunyada geddaas faray,
gaasiray waxaan ahay

Maxaa gocayadiinniyo
intaa gaawihiinnniyo
gorof iga milaasheen
gudhan iigu yeedheen

Aaway guuyadaydii
geeliyo lo'daydii
faraskiyo gammaankii
goolashaydii soocnaa ?

Aaway gaaxsantaydii
dahabkii guduudnaa
macdantii goshaydiyo
buuraha guntoodiyo
gebiyada ku duugnayd ?

Warshaddiinna guuxdaa
midhahay gadaysiyo
miidday guntaysiyo
ganacsiga abeerka ah
xaggee looga soo guray ?

Guushkay tufaysiyo
dheecaanka gabaxliyo
xinjiraha galshaystiyo
dhiigga gobo'leh yayska leh ?

Immisaa gabaarrey iyo
garab-cas igu koray?

Maxaa gaatirtaydiyo
goldalooladaydiyo
sida lay gabraartiyo
garka laygu laylyiyo
gedda lay salaaxiyo
googgaa ku sabiddiyo
gobortayda barateen?

Dadku geed adaygiyo
gudintay kol iyo laba
lafa-geri ku dhuuxaan

waxba kuma garaacdee
miyaan tiinnu gaagixin?

Maxaan geystey ee dhimay?
Maxaan galabsadee falay?
anigoo la gamashiyey
gondahayga seetadu
waxay haar ku gedeftiyo.
Gurgurkii i saarraa
boqol gu' iyo taartaar
anigoo gun iyo baar
korku wada gunaad yahay
anigoo la golongolay
sida caynku ii gubey
gubuxsiga tallaabada
garba-beelay dhawr jeer,
goob-joogna ka ahaa
galab noolba waxa dhacay,
anoo uur-guluuluca
la gommodey dhibtaadii,
adoo gacan togaalaha
gardarriyo is-yeel yeel,
intaasoo gef muuqdiyo
guul darrooyin igu falay
maxaad weli guhaaddiyo
gaadhka iiga haysaan?
Maxaa gumuca boodiyo
gaaraa-bidhaankiyo,
hubka iigu gibisheen?

Maxaad saymo gadataa,
dab gamaaray hurisaa
Maxaad gawsahaagiyo
miciyaha golxaystiyo
ciddi wada garaara ah
hadba shaadh u gelisaa
maxaad gedagedeysaa
hadba geed is-marisaa.

Ummad geylamaysoo
gaarkooda taladii
inta ay gorfeeyeen

raba inay geyoodaan
kuwa jira gadaashana
gaadiid u celiyaan,
intaan gaasha-weyntiyo
cawa-darantu soo gelin
maxaa geeddigoodii
gujis lama filaaniyo
gal dad-liqa ku noqoteen?

Hadba ruuxa goolmoon
raba ina gunnaysaan
ama guufaf timiriyo
galley loogu sama-falo
maxaa geeridiisiyo
waran iyo gantaal iyo
gaalleef u siisaan?

U garbaynta noloshiyo
gacan siinta nabaddiyo
gudashada sidii roon
maxaa kaa gabbaanadey?

Afartaas god madaleed
gola-joog ku naanays
Gaarriyow ka marag noqo
ila gudubtey sheekadu
geba gebana doontee
bal aan soo gunaanado.

Ninka loo gol leeyahay
isagaa is-garan kara
sida goosan weer helay
igu gaabi tuurtuur
igu gado sir iyo caad
halkaad gaadho taagtaa.

Aniguna il-galaclaha
is-gamaarintaydiyo
gadh-salaaxa maahdiyo
gama' aan hurdo ahayn
goroddaan lalminayaa
gabbashiyo ma aha quus

gar-naqsaan ku jeedaa
talaan gawda ku hayaa.

Inkastaad gammuurteen
geedka aan ka beerrahay
ma qallalin guntaydii
ganto xidid leh baan ahay
gumar qodax leh baan ahay
dab baan soo gadaal-celin.

Gebi-dhaca i haystiyo
gaalgaalka dheelliga
ku guddoonsan maayee
waxaan goobayaa raad
jidkii guusha aadmiga
gelbiskiyo mashxaradaha
gafi maayo hawlaan
guryo-samo ku tegi karo
gobanimo ku hanan karo.

Guntashada xusuusaha
gudashada habboonkay
gabay gabaygan ciil-tira
u ged-baxa falaadkay
waxaan geysto magac-dheba
aan lahaanno goorteed.

HEELIYO

Higlo weeye dulin badan
waana hoga kaliileed
hongorraha cadceedduu
ka hadh-galay qadhaabkii,
haylaa ka yara dhacay
hurdana wuu iskaga jirey.
Hillaac wax i tus bay tidhi
hilayguna indhaa qabey.

Intuu soo hanbaabirey
haab haabtay maradii
kuye Heeliyooy toos
iga eeg kor iyo hoos
miyaan hoolif mooyee
hal turxaana leeyahay?

Halacsiga sarbeebta ah
iyadoon u hagar bixin
wax-ka-sheegga Haaruun
ha ka yaabin bay tidhi.

Huuhaadu digashiyo
hab sabaale weeyaan
waana lays hunda ogyahay.

Iyadoon ku hawshoon
wax-ka-sheegga Haaruun
waxay hoos u sii tidhi:-
"Nin gumeysi habayoo
isticmaar habeeyoo
la hal maalay baad tahay".

"Hamrashada xaq-dhawrkiyo
haasaawahoodana
nin u heellan baad tahay."

"Markay heedhe waalaha
hirwo kuu tuntumayaan
hebed minaw san baad tahay".

"Halgan iyo waddaninnimo
inaad heerto mooyee
weligaa dab uma hurin".

"Marka aad nin hanadiyo
hor u socod murmaysaan
halaq laba af-laad tahay".

"Marka ay hufnaantiyo
qof hagaagsan joogtee
hebel kale la magac dhebo
nin hinaasiyaad tahay".

"Garta hoga tuskeedana
hiinraac gurracanoon
waxba hubinnin baad tahay".

"Midhka hoos ka tuurka ah
nin ragaa hilmaamee
naxli huursan baad tahay"

"Hadashada aqoontiyo
hinddisaha garaadkana
hungo qaawan baad tahay".

"Hayntiyo dhaqaalaha
gacmo hoorsadaad tahay".

"Hooda iyo deeqdana
hor Allaad ka joogtaa".

"Dadnimada hoggeedana
dibaddaad ka huruddaa".

"Hollashada dagaalkana
hooto rogasho maad lihid".

*"Hayal waad ka madhan tahay
heemaalna kaa dhimey".*

*"Abaartii Hawaariyo
Harga cuna mar baad tahay
marna Haarriyaad tahay".*

*"Higil nuxurla' baad tahay
hirrig qodax leh baad tahay
hawo beena baad tahay
hadal kama dhergaad tahay".*

*"Nin ammaanta heesaha
u hamuumayaad tahay".*

*"Hibo iyo nin madaxnnimo
u haliilayaad tahay".*

*"Nin waxaanu hidin karin
isku hawlayaad tahay".*

*"Nin Waxaan la heli karin
u harraaddan baad tahay."*

*"Hawkar iyo dhib baad tahay
habaas iyo ufaad tahay
hummaag iyo riyaad tahay
habeen yuururaad tahay
mugdi hoganayaad tahay
hafar iyo cidlaad tahay
intaasoo hal baasoo
is hareer socdaad tahay
habaar biiray baad tahay".*

*Afartaas heshiiskii
huriwaa ku magacaw
hakad iyo tilmaan saar
hinji nabarka qalinyohow
hohe leebka igu mudan
waxba hawla kala hadhin.*

*Hoonbaro libaaxley
hoosaaso badanley
weligaa hunbaallee
huga dhagarta laga tolay
kolba midab ku hooshaar
dadka hawdka wada yaal
isma hurada kala gee
haan haan u kala sooc
hilqadlaha isugu dhiib
maadhiin holcaayiyo
hanti qaranku leeyahay
hayin rarato guurtoon
wax hallayn ku dabar goo
haweenka iyo maatada
hardafaha ku baabii'
hebel hebel u aanee
ma colaad hagooglliyo
hiirtaanyo reeb bay
hawraartu kaa tahay?*

*Halse waxad ogaataa
hiyigaaga gelisaa
haddeer waa la joogaa
hadhow waa la nool yahay
hordhacii qudhqudhisee
adigay hadhuubkii
huubadiisu kuu taal
waanad heensan doontaa.*

*Afartaas heshiiskii
huriwaa ku magacaw
hakad iyo tilmaan saar
hinji nabarka qalinyohow
hohe leebka igu mudan
waxba hawla kala hadhin.*

*Naalleeye habacsane
yaa horseede kaa dhigay
hayb baabad sidataa
maadigaa hoggaansha ah
gobannimo hawadin kara
haneedka qaban kara*

higsankara asaaggaa
qarannimo hitiqin kara
isku duubni hanan kara
dad saboola hagi kara
himilada xil furan kara
taariikh la hadhi kara
hal-abuurka sharafka leh
murtidooda heli kara
hoodaale noqon kara ?

Maxaad boog horeetiyo
haydaar daweysaa
dadkii sawtan haadkiyo
haanraawe boobeen.

Afartaas heshiiskii
huriwaa ku magacaw
hakad iyo tilmaan saar
hinji nabarka qalinyohow
hohe leebka igu mudan.
waxba hawla kala hadhin.

Hal kalaan xusuustee
hogol yahay aduun baa
ku habsadey dushaydee
miyaan anigu heegooy
soo haabo kugu idhi ?

Baaruudda huguntee
ambbatee habawdee
habili'i sokeeyaha
ku hawaawi duushee
hadhka yeelataay yaad
hungo madhan inaad tahay
ka hadoodilaysaa ?

Hamta iyo digtaadii
dhulka hogag la yaabliyo
haaray ka jeexdoo
hanfariirka meydkaa
hayn waayey luxudkoo
Haabiil gilgilashada

hanqalkuu la boodoo
hanbadii aboorkiyo
harag iyo laf keliyaa
hanbaberey dareenkoo
hurdadii ka toosoo
hiyigayga waxa galay
nimankaad is hayseen
kala hoyatey guushee
Gaarriyow hireydiyo
hayayda iyo qaylada
dhul fog baan u haystee
ma hareerahaygaa ?.

Hooshaarka aarkiyo
huntutuulka dhidarkiyo
hangagaarka baqayaha
handashada waraabaha
raqda heelka taallee
laga haagay ii sheeg.

Hiyigayga waxa galay
nimankaad is hayseen
hadhadoodi weeyoo
waxad kala hufaysee
kala haadinaysiyo
hirka dhiigga muuqdaa
ma halbowlahaygaa ?

Haybad iyo xishoodlaay
waayeel habsooboo
hangabsiga dhawaaqiyo
higsanaaya beeshoo
hollashada culayskii
hadiwaayey socodkoo
hindiwaas tallaabada
hakinaaya jaantiyo
hablo maydhax diirtiyo
hibashada xanuunkiyo
haydaarta xanaftiyo
ma hadhada ajarankii
ummul fool hallawdoo
abidiyo hurgumadii

hoosteeda yaalliin
qaryad weerka hooggiyo
hengel iyo asay xidhan
hadal barad gurguurtoo
hawadiisu caaniyo
hooyo naaska joogtiyo
habaqlaha aroorkiyo
horashada ku jeediyo
jidib iyo hangoolliyo
habartana ma geydaa ?

Hawsaryohow gurxamayaa
hodaddaabadaadiyo
halkaan kuugu tala galay
hal-xidhaale noqotee
galley iyo hadhuudh iyo
ninka halo ku dhaafsaday
hayntiisa kugu gaday
hindisana ku talo galay
inu kugu hor joogsado
hororkiyo cadaawaha
hawo damac ka soo galo
hiddihiisa gobannimo
halistana iskaga jiro
haybaddaada gaarka ah
ma inaad heddiisiyo
hooggiisa joogtaa ?

Hadimada Garoowiyo
hanaq go'a Nugaaleed
halka aad tummaatiday
waxa kaga habboonaa
dar kaloo i hawlee
huqdaad reebtay weynaa
hibashiyo ladh kululaa .

Colka Bari harraatiyey
hubka Mudug ku talax tegey
Allaylehe hubsiiniyo
haki buu u baahnaa .

Adigaa halyeygiyo
hanaddada ku dabar go'ay
himilooy u baahnaa.

Hebelow laguu sheeg
ummaddaad hankeediyo
hilbaheeda gadataa
hiilka kaaga baahnayd.

Hawsaryohow gurxamayaa
caku halalacdaadiyo
habar wacashadaadee
ku hawirantey meeshaad
haab haabanaysee
kor u qaad hinaasaha
dadka haybi weligaa
hilimmadana kala baro.

JIITAMA

Dhudi geenyadaydii
dhex-yartii shakaallayd
dhirifkiyo wisiisiga
dharjadii ku tumatoo
jarihii ku dhabatoo
dhufsataye u sii daa.

Magaceedu waa dheel
heensaheedu waa dhiin
shalmad dhabaq-guduudiyo
dhowloosyo dahabiyo
sitaac dheeh leh baw xidhan
baal dhalaalayaa sudhan
kun hal bay u dhigantaa
dhanbaal bay siddaa culus
dhalandhoolka tiigta ah
hadday maagto dheemaal
ama dheelmad soo galo
dhudhubaha shareerka ah
iyo jararka dhiibta ah
iyadaa dhanbalatoo
dhabbadeeda falatoo
tubta sugan ku dhacantoo
abataqan dhoweysee
dhaxaad humhumatee
ma dhan tahay Sarmaanow ?[29]
Isma Dhiba ku soo bood.

Sida badowga haw dhiqin
dhiiftu way cabudhisaa
yaanay dhaadin guul guul
xakamaha sal uga dhawr
ha la dhicin rakaabbada
nabar kulul ka dheeree
dhengeddana ha ku adkayn.
Yaanay koora dheelliyin

29 Sarmaan-waa magac ugu jira halkan hal-gamaaga nafiisa u huraya xorriyadda shacbiga Soomaaliyeed.

dhacadiidka fara badan
dhabarkaa ku daalee
dhaqdhaqaaqa tarantari
tabahana u dhiib dhiib
dhabdhab orodka booddada
ha ku dhegin majiiraha.

Hadba dhaad isugu taag
hadba dheeg iskaga looh
uga suul dhabaalee
hadba dhinac u diga-rogo
dhudhun iyo badh sii soco
isku dhereri gaaddada
bogga dhaxanta kaga qabo
dhulka gacanta saar saar
hadba dhagax ka soo qaad
dhanka kale ka soo fuul
hadba dhool ka muunsood
dhoorka raanta tuurtiyo
taataabo dhabannada.

Dhaw-dhawda kala quban
hal-abuurka dhabaqda leh
hawraarta kala dhiman
tixahaan dhugta lahayn
way ku dhega barjowdaa
dhudda gabaygu leeyahay
ereyada dhexroorka leh
suugaanta dhaladka ah
kula hadal af dhawrsoon
ha ka dheregto maansada
dulucdana dhacdo u yeel.
Nin la dhawrayaad tahay
waa lagaa dhur sugayaa
yaan darmaantu kula dhixin
dhakhsaheedu waa laydh
badi soo dhirbaaxdee
dhag-dhagtiyo xawaaraha
yaanay dhaafin yoolkii
Ina dhamac[30] ku sugi jirey

30 1 Ina Dhamac-waa Maxamed Xaashi Dhamac (Gaarriye)

isba waa dhigaygee
Dhoodaanna [31] *tala geli.*

Dhugashada ayaamaha
haddaan dheehdo waayaha
sooyaalka dhaxalka ah
waxay dhaayo joogeen
hadda shalay ma dheerayn,
waxa dhacay ma fududayn
weli dhaar ma beenayn
maalmihii dhanaanaa,
wixii dhiif la soo maray
inkastoo la dhabar jabay
laysma dhiibin goobii
dhederbiga la geylamey
mana jirin qof dhawrsaday
dhaqan iyo hiddaa jirey
dheg la xeeriyaa tiil
dhaqashadu hal maahayn
dhimashadu shil maahayn
dhiigna waa la huri jirey
dhumuc waa la ridi jirey
badna waa la dhuri jirey
guulna waa la dhalin jirey
dhiirri buu hubku ahaa
dhaadashaa hanku ahaa
marka dhabi dhabteed tahay
dhidar wayska tegi jirey.

Miyaan dheelallaysnahay,
mise waan dhadhabayaa ?
Dhammaan guulahaygii
riyo iyo ma dholol baa,
ma dhibaad nin bixiyaa ?
Ma runtaan dhacdo ahayn
Dhagaxtuur[32] *ma been baa*
labadii dharaarood
mee ninkii is dhinac sudhay ?
Miyaan daayey dhagartii
mise dhiilladaan jirin

31 2 Dhoodaan-waa Cabdillahi Macallin
32 Dhagaxtuur-Dhacdadii taariikheed ee 11kii Jannaayo, 1948kii Xamar ka dhacday

mise tolow dhalooshaa
dhidibkeedu adag yahay ?

Dhirta waxa ku jira geed
wac wac iyo dhalaal badan
dhulka hoose kama baxo
dhuuni yaalla kama qado
damal dhuumo maaliyo
dhamastii hadhka lahayd
marka dhuuxu ka engego
ma ogtahay dhillowyahan !
hadduu dhaashto jiilaal
ama dhiibsho laamaha
naxariis la kala dhaco
dhardharraanta quruxdiyo
dhaaddanaanta liqanyada
si kaluu u dheegtaa.

Maan dhabtayda faaqido
dhubbad-qaad la daba galo
cidla maan is kula dhaxo
horta ooda dhacameed
maan tilmaan ku kala dhigo
dhalliishaydu waa tuma
dhaymahaygu waa maxay ?
Dhabadaan ku taagnahay
hadday laafyo dheer tahay
dhowrteedu badan tahay
mid ka dhow ma helayaa ?

Haddaan dhay la heli karin
ama sixin la dhami karin
maan dhunkaal ba heensado.

Dheeraad nin haystoo
aqalkiisu dhalo yahay
nabaddiyo ku dhaqankeed
hadduu tuuryo dhaafsaday
miyaan kiisa dhagax karin !
maan dhadhaabta xaabsado.

Hadday dheeshu laba tahay
anigiyo dhurwaagay
ka dhaxaysey guushii
dhiniciisa ka holladay
maan dhankayga ka guntado.
Qayla dhaanta sama doon
nin hadhkiisa uga dhacay
dhawaaqayga sahashadey
inuu ii dheg taagoo
i dhegeysto maan baro.

Haddii awr dhufaanii
isku saydhay dhibidii
dhirta maan jejebiyoo
anba dhoosha ka cartamo.

Haddii dhoobi fara baxay
dhoobeeyey taladii
anba maan hengelo dhigo.

Nin dhukani haddaa jiro
anba maan is dhega maro.

Nin dhibtayda magan galay
anba dhiillo maan bado
dhaawacayga hoog iyo
dhimasho maan ku soo bedo.

Ninkii Dheeha gawracay
hadduu dhuuni qaatiyo
hubkuu ciidda dhaafsaday
dhan kastaba iskaga xidhay
xilli aanu dhaadeyn
sida jibin dhinbilo kulul
ama danab dhanbala ridey
ama dhibic gudgude wado
dusha maan ka soo dhaco.

Hadday dhooftay nabaddii
cirka looga xero dhigay
dhoonbir maan ku soo rogo.

Hadday ceel dhexdiis taal
dhiigba maan ku soo guro.

Dhambaalkaasi waa baaq
dhawaaq weeye joogta ah
dhahay oo haddana dhahay
dhigay oo haddana dhigay
hadba dhinac ka soo diray
hadba midad u dhalan rogey
nin dhegaystey fara badan
ninse dhuuxay sheekada
wax ka dheegtey mooyaan
anna dhaawac igu gaadh
dhimashiyo hed mooyee
suugaanta dhacanta leh
dhibba haygu noqotee
inaan dhaafo lama sugo.

Ma intaan dhitinayee
arrintayda dhilayee
dhebigeeda qorayaa
bahalkii dhabbacan jirey
iga galay dhufayskii.

Dhayalsigu lur weeyee
ma dhabiibyey nabarkaan
dusha sare ka dhayi jirey!.
Dhulka iyo dadkiisii
intay dhiillo saarrayd
toban iyo ma dhawr baa!
Dhaqaaq joogsigaygii
sannad kale dib may dhigay.

Intaan hawlo kala dhiman
dhirin-dhiris ku foognaa
maygu dhalatay Jiitami[33]
Dhaylo dubato caawana
ma ku iiddey dheel-dheel!!.

33 *Jiitama-waxaa looga jeedaa 21ka Oktoobar 1969 kii talisku toobay xykunka.*

Goobtu dhaygag badanaa,
meydna waa dhex-yaallaa
dhiigna waa qulqulayaa
dhabataa la cunayaa
dhamac baa la tuban yahay
dheella waa la tumayaa.

Ma bishii dhabcaalkiyo
dhaar jiidhka fuleyga ah
dharaar-maalka tuugga ah
nin gumeysi dhaansado
taladii u dhiibtaa!!!.

Ma bishii ma dheregtada
iyo dhaysa weyntii
gobanimada dhaawacay
nimaan dheefta mooyee
dhiska qaran ku hawshoon
dheeraadka siisaa.

Ma bishaan dhoweystee
dhololee ku dhololee
dhawraayey sebenkee
sugey dhalashadeedee
dhiciddeeda raadshaa.

Ma bishaan ku dhaatee
dhidibkeeda taagee
dhismaheeda ficilkiyo
dhudhunkiyo laxaadkiyo
ku dhabeeyey kaarkee
dhoobadeeda ciidda ah
dheecaanka seeddiyo
ku waraabshey dhididkee
dhaxan igu bannaysaa .

Ma bishaan u dhacartee
u kal tiriyey dhaaxee
dhiilkeeda tolayee
ceeryaamo dhacantiyo
dhedo lagu hungoobiyo
dhalanteedka beenta ah

dhibicdeedu noqotee
dhicisee is nuugtee
waxba dhiiqi weydaa.

Ma bishii dhallaankiyo
dhallinyariyo waayeel
dhaddig iyo lab labadaba
dhammidood qalqalatee
waxba dhaafi weydaa.

Ma bishii dhaqaaliyo
dhaqankii burburisee
isku dhuuqday labadaa.

Ma bishii dhadhamadiyo
dhafandhaafka hogoshiyo
wax la mariyo dhuuntiyo
qaran lagu dhillaystiyo
dharabbada u xilatee
dhulka lacag ku gadatee
dhirta wada arradisee
dalku dhaxal wareegaa.

Ma bishii la dhuuntee
sida eeri dhabankii
dhabbadiyo jidaashiyo
lagu jiitay dhoofkee
dalka laga dhuyaalaa.

Ma bishii dhanqalankiyo
dhawa-welanka hooggiyo
xabbad dheelli socotiyo
qabri laysku dhacanshiyo
xabsi lagu dhabriiriyo
dhaca iyo colaaddiyo
dhagartiyo shirqoolkiyo
dhimashada jideysaa.

Ma bishii laf dhabarkiyo
afarteede kala dhigan
udubkiyo dhigtiisii
dhoomihii is celin jirey

dhaayihii is tebi jirey
gacal wada dhaqnaan jirey
hilbihii is wada dhalay
dab dhexdooda gelisee
dadku kala dhaqaaqaa.

Dhugucdada xajiinta leh
waxa loo dhab dhabayaa
toddobaatan iyo dhowr
ama boqol dharaarood
ama tiro wax sii dheer
nafta loogu dhibayaa
dadka loogu dhacayaa
dhaxan loogu joogaa
dhafar iyo hurdo la'aan
dibad loogu dhaxayaa
dalka oo dhan nuurkiyo
dharka loogu xidhayaa
dhaanto loogu tumayaa
dhaldhalaalka beenta ah
ayaan dhuux ka hoosayn.

Dheeha muuqa guudkaa
nuxur looga dhigayaa
haddii ay dhabeel tahay
dadka lihi ku dhaataan
wuxuun dheefa lagu qabo
dhag dhag iyo durbaan iyo
dharba looma baahdeen.

Ninka dhacanta jiitow
dharka ceebta qariyaa
hadal iyo dheh maahee
dhaqan suubban weeyaan.

Dhimashadu xabaashiyo
kafan laba dhudoodiyo
rubaddoo ku dhaaftiyo
iil dhexdiisa maahee.
Dhilashada jidhkaagiyo
sharafkoo dhantaalmiyo
dheg xumaanta weeyaan.

Haddaad dhuuxday bawdyaha
miyaa dhawrsi kuu hadhay,
Ma xanuun la dhaadoo
lala dheellintaa maqan.

Dhib waxaan ku marinlaa
adigaa dhammaystee
haddii dhoof ku soo galo
adigaan is dhalan rogin
ama dhuuman saas yeel.

Haddii mawdku kugu dhego
dhabaqsigu ku sii hodo
dhamme kuugu soo galo
dhakhso iyo si kedisa ah
isha oo ku dhugatoo
ku dhalliisha mooyee
dhoonbirkaygu kuma geyo
nabar geesi kaa dheer
birsol kaa dharaarow
kuma darin dhallaankiyo
dhasha oo ku ximisoo
dheesha maararrowga ah
kugu jiidha dhoohnaan
iyo dhoobo digasha ah.

Dhinbilaha i shidayaa
dhiciddaada maahee
dhulluxaad abuurtiyo
dhidhkaad reebtay baa badan
dhiilladaydu waa taas.

Hadal iyo dhammaantii
bal aan dhaarsho heestee
waxay dhaabaddii tahay
marka dhamac la huriyee
dhuxul iyo dab ololee
dhirta nooli gubataa
gari dhaaya furataa,
dhafoor taabashada qaar
ha is dhigan nin diidow
ha u dhuran waraabii
laftuu dhuuxay eersaday.

Adoo dhiibey hayntaa
dhaxdin iyo dalkii huray
adigoo dhashaadii
dhawaqiyo codkoodii
ku dhaqaajin waayeen
yaan ninkii ku dhaxal tiray
adoo caara dhuubtiyo
dhulka nabarku kaa yaal
dhaxan kaaga daba iman
dhillistiisa kugu dilin.

Yaan lagaaga soo dhicin
dhinacaan is bixin karin
dhacadiid iska ogow
dhagartana is weheshada.

hayska dhiman sidii neef
horta dhiig ku faraxalo
dhudhun kaa hor jeedaa
ku dhirbaaxi maayee.
Dhumucdaadu waar hooy
dhumucdaadu hooy hooy
dhumucdaadu yay hooy
dharab-roorka kugu jebin.

Inantaada dhega culus
dhiidhiibso kula tali

gacan baa wax dhalisee
ha dhur sugin ayaamaha
hana dhawrin maalmaha,
dheeshu xeego maahee
waa dhabiiltan gobannimo
dhidar fule gashaantida
boqorkiyo dhaclaa xidhan
yaanu kaaga dheerayn.

Daadi dhiilka buuxsamey
dhici guusha maganta ah
nidarkiina dhaqan geli.

QAYBTA AFRAAD

ISA-SUDHAN

Garan waayey sheekada
waxay gacallayaashay
Geed[34] iigu bixiyeen.
Dhirtu waysku gogol qudha
mase wada gudboonee
giddi maysku qaadaa
kay gaar u jeedaan
may goonni sheegaan,
maxay uga gabbanayaan ?

Gudub magacu waa hore
galbay oo la wada maqal
dunidoo dhan wada gaadh
gabdhihiina loo sheeg
iyadaan god loo deyn.

Gibishay i saareen
geestee u duubaa ?
Go'a lay huwinayaa
ma dhalliil gurracan baa ?
Gumar iyo ma ciin baa ?
Ma ganboor sunaan ahay,
mise lagu go'aankiyo
gawracatadaan ahay ?
Gaagaabka cilinka ah,
ma gadaal bax baan ahay ?
Mise gocondhadaan ahay ?
Mise gawlallaan ahay ?

Ma ammaan gayaxan baa ?
Gabre iyo madheedh iyo
ma galool mudhaan ahay ?
Mise tolow gobkaan ahay ?
iyo lama garaacaan ?

34 *Geed-waa magac ay ugu yeedhaan Hadraawi asxaabtiisa gaar ahaaneed.*

Ha ka guban mar baan idhi
gacan baaban u holladay
inaan geysto dhawr jeer
misna waxaan guddoonsadey
horta inaan u kuur-galo
halka loo gol-leeyahay.
Waa goorma goorteed
gef dhacaan u haystoo
godob baan tirsanayee
sow waa gartoodee
Garas jilif leh baan ahay.

Guudkayga boqorrada
garaareeya heesaha
gallad qurux cod iyo luuq
shimbiraha u gaarka ah
gashan labada qaybood
haddii ay galaydhkiyo
galgalkiyo fadhiistaan
geesigooda caan baxay
gunta iyo salkaygana
goodaaddo nacabiyo
maska goodka halista ah
inta bahal gurguurtiyo
gungumaa ku shiri kara.

Waxaan ahay ma guuraan
gantadaydu adakaa
gaashaan biraan ahay
goblan tala adduunyooy
gabay jaaba-jaaba ah
jajab iyo guraangura
geel-kiiska maansada
suugaanta gocorka ah
xulka inan gumeedka ah
ninka maalin gelinkeed
Maarkoos[35] ka gurayee
garcan waayey baan ahay;
Alla gaarisaniyaa.

35 Maarkoos-waa Ferdinando Marcos, keli-taliyihii xukumi jirey dalka Filibiin (Philipine) ee lagu ridey kacdoonkii shacbi 1986kii.

Oo maxaase iga galay
intuu Gaasir ii wadey
googaalihiisii
anba ways gujinayoo
markuu gooddi meershaba
garashaan ku dirayee.

Ninku ways galaalee
murti wax ka soo go'ay
bal aan soo godlee qabo.

Isagoo galgaladkii
la hadlaaya gabadhii
wuxuu yidhi guddoonshuhu:-

"Samirkiyo dulqaadkiyo
naxariista badan bay
dadku igu ogaadeen
nafta aad sugaysaan
ma awoodahaygaa
yamyam iyo qadaad weyn
xataa caanaleydii
booc ugu tukubayaan
markaan diiri waayaa
laysii qodqodayaa".
"Doofaarka ficil li'i
naar loogu daayimi
kol haddii dubbiyo waran
duunkayga lala dhacay
yaa dabarka igu xidhay
horta maan dagaallamo
anigu maan is daafaco".

"Sow duruustu maahayn
mudankiyo hal doorkiyo
marka geesi laga dilo
dadku inay fadhiistaan
waatan geenyadii Diran
iska soo durdurisee
duufaanka wadatee
ma la waayey dabar adag
iyo wiil dardara qaba

ma inaan dumaalay
dantu igu khasbaysaa"?

Duqu wuxuu u haystaa
dilku inu qardhaas yahay
dulmi lagu adkayn karo.
Duqu waxaanu garanayn
inuu dhiigga daataa
yahay dogobbo waaweyn
iyo xaabo lagu daro
dabka qaran kulaalee
lagu shido dareen guud.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxuu yidhi guddoonshuhu:-

"Soddoh-yahay la duufsaday
sowdigaan bannaankiyo
dibadaha u bixi jirin
sowdigii dusuuddiyo
weelkaaga xalan jirey
yaa ciyaarta kugu daray
kugu yidhi ku soo bood
yaase kuu cimaamaday ?

Ma Rashiid Gadh-weynaa[36]
kugu yidhi ganbooley
iyo guurti waayeel
garta waa u simanyiin"?
"Ma ogtahay xilkaan sido
ruuxa soo damaaciya
inuu kiis bileys yahay.
Meesha yaan habaaskiyo
gabayooxu kugu dilin

"Haddaad doonto gaadhsii
Gaarriyiyo Hadraawiyo

36 *Rashiid Gadh-weyne waa Rashiid sheekh Cabdillaahi X. Axmed.*

Gurxan[37] *iyo Burhaan*[38]*iyo*
ninkay Guush[39] *yidhaahdaan*
ama Boobe[40] *ugu gee*
gurigiisa Taywaan
bal aniga wax iga gura.
Horta garanba maynee
fara geliya yaa yidhi
arrimaha gudahayaga
xaggee bay ka kululyiin
may shaqaalahaygiyo
xaajiyo khamsiintiyo
caasi waalideyntiyo
jinka naagihiisiyo
anigiyo darmaanaha
isu kaaya daayaan
jaas aanu dheellee
nin la soo kiraystoo
lacag doona baan nacay".

Duqu wuxu jeclaan laa
ninkuu doono mooyee
dar kaloo ka geesii
daf inaanay soo odhan
dalan doolka Filibbiin.

Isba waxa ku dacal jira
dubatada dhallaankiyo
diin laawa-yaashee
wuxuu ii durkinayaa
wuxuu ii arkaa dool
nin dabaylo keeneen.

Duqu waxaanu garanayn
dunidaba sal iyo baar
inaan deyrku kala xidhin
ama diirku kala gurin
in dagaalka joogiyo
dadku laba bahood yahay.

37 *Gurxan-waa Xasan Gurxan Ibraahim*
38 *Burhaan-waa Burhaan Daahir Afrax*
39 *Guush-waa Cali Jaamac Basaale*
40 *Boobe-waa Cabdi Yuusuf Ducaale.*

Isagoo galgalad kale
dadka gooni ula shiray
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Qarafsiga aroortii
qadhaab doonashada guud
qofna looma diidee
haddii aan quwaax helo
dadka kalena wada qado
maxaa lay qaleeyaa ?
Ma wax baan qalloocshoo
qarankiyo dalkaan dhacay
ma wax qiiro kiciyoo
laga qoomammoodaa" ?

dalku lacag ma haystee
shilimada ka soo baxa
qof haddaan la wada siin
qiyaash maashka ugu weyn
miyay qaybsamaysaa ?
haddii laysku wada dilo
hadhow yaa mas'uul ka ah?.

Haddii berrito lay rido
ama geeshku igu kaco
anigaan wax meel dhigan
sidaan yeeli doonaa
miyaan tuugsan doonaa
ma waxaydin jeceshiin
inaan daasad qaatoo
ceebeeyo Filibbiin?.

Intii ay dhul weynaha
raggii dhoofay haysteen
sida awr dhufaanaa
usha laygu dhaqayoo
labadayda dhaban baan
mid markay dhirbaaxaan

ka labaad u dhigayoo
intaas waan dhursugayee
inta dhiisha qabada ah

wuxuun iigu dhacayaan
idinna maa i dhawrtaan ?.

Wixii roob ku di'i jirey
wuxuu doog jilbaha dhigay
Diihaal ma laqanyoon
dibnahaa qallalan weli.

Duqu wuxu ka marag kacay
danni horeba loo qabey
in dorraad gumaystuhu
dusha sare ka raran jirey.
Duqu waxaanu garanayn
kol haddii dabuubtaas
dibnihiisa laga helay
denbi kale inay tahay.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
dadka guud ahaantii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Tartan xaashi tiris galay
xujo socota weeyee
xabbad baaban haystaa
ma xashiish cab baan aha
bilaash-xaytayaashiyo
markaan naag asay xidhan
xilka anigu aan sido
u xayuubbinaayee
xafiiskayga kuul iyo
xinne iyo huruud iyo
lala tegayo googarad".

"Danyartay wad-wadatiyo
naagtan waalaneey maqal
dadka kuu gurmanayaa
shalay daahir yaa shamis
sawtay i doorteen
wuxu diino badanaa".

"Doorashadu mar weeyaan
nin la doortay baan ahay
sidii baan u doorrahay
doorashoo dhan waan xidhay
dabadayna lama furo
haddii kale dab baa kacay
imminkana digtoonow
dib u jeesta oo taga
ka su'aal ka keenow
magacaaga ii sheeg
amar diiddo weeyee
anti baan ku qorayaa".

Duqu wuxu jeclaan laa
midho daray had iyo jeer
duuduub in lagu liqo
waxse aanu kuba darin
in la yidhi ha laga dayo
dirxi inu ku hoos jiro.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Madaxnimada Filibbiin
ma dadkay u siman tahay
miyaan aniga lay siin
miyaan Riigan odhan hay
kun miyaanan shalay dilin
kuman kalena dhaawicin
kumanyaal xabsiga dhigin
duqa iga sarreeyaa
markii uu warkaas helay
sowkii mafsuudee
hambalyada qoraalka ah
deg deg iigu soo diray
hubka yidhi ha loo raro.
Haddii aanan toosnayn
sow muu cadhoodeen

anna ima canaanteen
ma duruusihiisaad
igu beeninaysaa"?

Dal hadday ku badan tahay
deldelaadda dhimashadu
dabar go'u bannaan yahay
hub markaaba soo dega
dawladdiisu waa caan
inaan doorkan maanta ah
deeqdaas cid kale bixin
dunidu way ogsoon tahay.

Duqu waxaanu weli garan
dabka Riigan bixiyaa
dadka inu garaad taro.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Naagtu qaylo badanaa
Ka fadhiisan weynee
miyaa nalagu soo falay"?.

"Qoftan waalan yaa qaba
tolow mee ninkeedii
muxuu noogu soo diray
hadba gees u carartee
ma carsaanyo falan baa?

miyaan kabuhu goynayn
haddii aan xanaaqoon
diinteeda caayana
hadhow baa islaantaas
loo barooran doonaa".

"Doollarkiyo waxaan xaday
maxaa adiga kaa galay
yaa xisaabi kugu yidhi
hanti-dhawr miyaad tahay

horta anigu yaabee
ma basaasad baad tahay
sheekhayga lacagtiyo
sirahayga gaarka ah
ha sheeg-sheegin adiguye
shuqulkaaga maahee
shalmadaha xariirta ah
kunka aqalka kuu yaal
meesha aad ka keentiyo
halka lagu sameeyiyo
qofka kaaga soo diray
bal cabbaar ka sheekee.

Duqu wuxu u haystaa
dabka ruuxa shidayaa
inuu Daado qudha yahay.

Duqu waxaanu garanayn
hadday deyso gabadhani
weli inaanay degin talo
degelkuna sawaxan iyo
dabra weerar jiidhiyo
dad cadhaysan waayeyn.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Adigays cajabiyee
car miyaynu simannahay
dhexir baabad sidataa
miyaad dhaadashada guud
Maarkoos u dhigantaa?
ab-tirsoo ayaad tahay
hooyadaa ma inan baa
aabbahaase magaciis
adigu maadigaad tahay
horta adigu yaad tahay"?
"miyaad janan ahayd beri?
xiddigiyo ma leedahay
billadiyo wax dereja ah?
Ragga iyo haweenkuba

haddii ay ku doortaan
meel laguugu soo shiro
maxaad sheegi doontaa?
Ma buraanbur tuuga ah!
maxaad keeni doontaa
dekedaha ka soo rogi
ma kensheliyo fara badan
biinan iyo muraayado
iyo toobab dhaadheer.
Sharikadina baabuur
kaa iibin maysee
maxaad fuuli doontaa?
Ma dameer la soo xaday".

"Miyaad suudhadh leedahay
niigtayno shucuba leh?
Miyaad Riigan keligaa
la qadeyn karaysaa?
hor fadhiisanaysaa?
Miyaad sheeko qurux badan
qosol loola wada dhaco
qaadaa dhigaysaa"?.

"Ma dharkii ninkaagaad
igu harowsanaysaa?
Maxaad aniga huunnooy
ii khashiinsanaysaa?
Orod shaadhadh soo tolo
dheddigyohow lab soo tumo
dabadeedna goortaas
kaalay aynu murannee".

"Bal calaacalaa daya
cagihiyo tafeenaha
ciddiyaha sibbaaqa leh
intay soo buskuxisoo
isa soo birkicisay
dadkan gelinba caynka ah
caashaqa digaaga ah
caammadan la soo xulay
i calmada ku leedahay.
Iyadoo cusburatoo

weliba cuudna shidatay
cugashiyo u socotaa
carshigiyo kursiga sare".

"Carmal yahay garoob yahay
Taadjar baa ku dhaantoo
meelahaas ka hadashee
waxaan kaa codsanayaa
qarankana ha ceebayn
calankana ha shaashayn.

Isba dahabadiisuu
u dedaalis badan yahay
inay duugga dhaxashee
Dulmar inay haween tahay
gol daloolo maahee
waxa uu u durayaa
damaq wuxu is leeyahay
goddobtii dorraad tiil.
Dirir baanu kaba filan
dermaduu xidh xidhay shalay
weli waxaan ka daadegin
dakharrada ku dhacayaa
misna inay docdii tahay
rugtii daaha loo rogey.

Duqu waxaanu garanayn
qof dadkiisu geenyada
u dallaallimeeyeen
inaan loo dardaar werin.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Hunguraa ku qaadoo
sawir baad run mooddoo
waxba war uma hayside
aqalkaad ku socotaa
janno dagatay maahee
god waraabe weeyaan
orod arag lafaa yaal

iyo meydka kala quban
wacadkii Ilaahay
haddaad aragto saamaha
madaxyada is biirsaday
inuu baalku kaa qoyi.
Meesha quud ma yaallee
yaan dhilmaanyo kugu cunin".

Duqa waa wadhiisii
waa kaas derderey buur
iyo meelan loo diran
dadqalnimada falatiyo
dufankuu u haystaa
diricnimo inay tahay.

Duqu waxaanu garanayn
meydka daarta yaallee
ku dib jirey agtiisiyo
madaxyada duggaashadey
inay deyn ku maqan tahay.

Isagoo galgaladkii
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Haweeney xun baad tahay
hooyo baaqataad tahay
huryo waalan baad tahay
hed la soo diraad tahay
belo hooliflaad tahay
huudhaydh ayaad tahay
seexaarad laga guray
hargab soconayaad tahay
hindhisiyo wax baad tahay
haddeer aanan sheegayn
biif-baaf ayaad tahay
koolba aariyaad tahay
isnidaamis baad tahay".

"Habar xaabo keentoo
intay qaar ka biisheen
laga wada amaahdoo

galabtii carrawdoo
kiishash madhan la noqotoo
isla sii murmaysoo
toban fooq dhisaysoo
is illowsan baad tahay".

"Malmalaado qubatoo
waxar caana nuugii
faddareeyey baad tahay".

"Wadhatiyo biyooley
laysku soo hoggaanshoo
mid caloola karisaa
firinbiga u haysoo
intay feedh tabciyo laad
isku wada daqiiqeen
daaduunki xiiqoo
hal cabbaara dabadeed
isku laba kacleeyoo
intay beer caddaadeen
cagahays la dhacayoo
ciid miidhanaad tahay".

"Dumar wada wallacayoo
cuntadii ka dhaartoo
intay liin cusbaysteen
dhuxul ruugayaad tahay".

"Qolo aanan sheegeyn
duqda lagu mannaystee
gurigooda joogtee
dharka maydha baad tahay
midda xoogga weynlee
dhulka xaadha baad tahay
labadoo kallahayoo
is hareer socdaad tahay.
Intaas oo dhan baad tahay
wax ka sii xun baad tahay
haash biiray baad tahay".

"Ereyada an kuu xulay
waan kuu khafiifshee

waxaan hoos u leeyahay
maqli maysid adiguye
duuduub ku qaadoo
hooygeeda ma xaslada
hengel baabad sidataa
maadigaa hoggaansha ah
nin halyey ah ridi kara
qaban kara halkiisii
midnimada burburin kara
dadka kala kaxayn kara
qolo qolo ka dhigi kara
hadba qoys ku tuman kara
qofkaad doonto cuni kara
sharcigoo dhan burin kara
sidaad doonto fali kara ?
hadda guulahaygaad
malaa sheegan doontaa"

Duqa waxan is leeyahay
dura iyo isguulkii
markuu diinta baran jirey
diiwaanka gabayada
iyo looxa doodaha
waxa loogu daabaco
dibadduu ka qaban jirey
show muxuu dudubin jirey
cilmigiyo daliillada.

Duqa waxaan is leeyahay
berigaas da'diisii
isagaa dafka u sidey
nacas iyo damiin iyo
kuwa daata maahayn
Alla muxuu diin abaahiyey.
Durba guulihiisii
deg deg buu u wada maray
erey beena kuma darin.

Duqu waxaanu magac dhebin
rag Allow duruustaas
dugsiguu ku baran jirey.

Isagoo galgalad kale
ka hor yimi gadood dhacay
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Sanad guuradaydii
la i doortay maahoo
maalintii xorriyaddiyo
gobannimada maahee
dadkan soo bannaan baxay
feesteeya yaa yidhi ?
Madax-weynenimadiyo
Maarshaal labeeyaan
muddo badan ku joogee
mugga waan dallacayaa
Boqor inaan noqdaa baa
saarkaygu doonoo
in la ii ciyaaroo
dadku wada raxleeyaan
u tabaabulshaystee
waxaad yeeli doontaan
keeg baa la dubayaa
billadaa la tumayaa
badda iyo dhulkeenniyo
samadaas dusheennaa
dhal-dhalaal la sudhayaa
kooxihii ciyaartiyo
ubaxii kacaankaa
maryo loo toltolayaa
dunidaa la wacayaa
maalintaa la yaabka leh
u diyaar-garooboo
farxaddiyo bakhaanbakha
cishadaa ha la la sugo."

Duqu wuxu u haystaa
in dabbaaldeggiisii
dadku farax u soo baxay.
Waxse aanu kuba darin
dhanka uu degmada yidhi
haw dareero geeddigu
inaan looba diga-rogan.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi Guddoonshuhu:-

bishan iyo bisheedii
belaad soo eryeysoo
soo baacsanaysee
baradaydu Silimmiyo
ma bar laysku jiidhiyo
baytu Abu Sufyaan baa?"

Adna buuse naag yahay
"Malyannadan dar-leefka ah
adigaa magaaliyo
miyigaba ka keenoo
keligaa macsuumee
milicdiyo habaaskiyo
ha meermeerin suuqee
"Anba mudanayaal baan
marti-qaad u fidiyoon
maraq iyo digaag iyo
macmacaan u kariyee
haddaad igu masayrtood
muraad iyo xus leedahay
masaakiintan kabaha la'
wada meehannawga ah
minankayga cadarkiyo
maaweredka lagu shubay
ha ku soo maqiiqine
makhsinkaagi orod gee
marxuunkii ku qabi jirey
u akhriya dheh Mawliid".

"Hadday muufo waayeen
maanigaa kasoo xaday
haddii tuug u soo dhacay
denbigooda weeyee
may jikooyinkoodiyo
kushinkooda ootaan
Bileyskaan dalbanayaa
ha la baadho aqallada
kaygana ha lagu daro

muufaad ka hadashee
bal in rooti laga helo
af-lagaaddo badanaa
maba cuno hadhuudhkee
maxaad ii hafraysaa?"

Duqu ways nasakhayaa
dabbaal saasa maahee
dulucdiisa maahda ah
wuxuu duurxul uga dhigay
dundumuu u haystaa
dadka tuban hortiisoo
dala'saa ku jira weli,
waxse aanu kuba darin
inay dooddu xidhan tahay.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi Guddoonshuhu:-

"Nin ku qaba sidaan ahay
kiradiyo ijaarkiyo
la baxsaday masruufkii
ku khammaaray biilkii
ama xaafad kale tegey
gabdho kale shukaansaday
maxaad iigu maran tahay?
Hooy hooy wadaaddaay
bilcan yahay dabbaal yahay
bilis yahay inkaar yahay
qaadka adigu naag yahay
iima aanad qaadine
qashqashaadda iga dhaaf
qujbal[41] baan ku leeyahay
haddaad quusan weydoo
weli soo quturan tahay
waa yahaye bal soo daa
dirridiina waa taas.
Wey diririg leedahay
wey dig iyo damleedahay.

41 qujbal-waa Af Amxaari, macnihiisuna waa fadhiiso

Dheeshu xeego weeyee
ulihii inoo keen
iyo siidhi-walayaal
dadkuna hayna daawado
raggu aniga weeyee
adna xaawaleydoon
Ubax iyo Ayaan iyo
Ururrada Haweenkiyo
marwadayda lagu darin
tigidhada u soo goo
mahadhooyinkaan dhigo
haddii aan wargeysyada
Xiddigtiyo Ogaal[42] qorin
waxaan sheegay waa been".

"Si Allaaba badanoo
taariikhda seben hore
soddoh baa nin legeddee
haddii aan sabbeeyood
iga gacan sarraysana
ma inaan baxsanayay
caqligaaga kula tahay?
Gobanimo-u-dirir baan
kuu samaysan doonaa.
Jabhadaha Uniitiyo[43]
Birigaato Roosaan[44]
hub ka keensan doonaa
Birarna waaban haystaa
aan wiilal biima ah
Biljam iyo Isbeen iyo
kaga keeno Baariis
kuwa lagu badhaadhee
nin dulmani u yeedhee
qarannimada daafaca.

Ma oggoli dabuubtaas
sida damasha qaarkeed
dad ma soo cawaal baxo

42 Xiddigtiyo Ogaal-Waa wargeysyada Taliska diktatooriga ah ee Soomaaliya.
43 UNITA-jabhad ka jirta dalka Angoola.
44 Birigaato Roosaa-Koox argagixiso ah oo dalka Talyaaniga ka jirta.

dal goblamayna lama maqal
gabbal dumeyba waa beri.

Duqu waxaanu weli garan
inaan dawga noloshiyo
taariikhdu dib u noqon.

Isagoo galgalad kale
dadka goonni ugu digey
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"Wax la duufsanaayoo
faddaroobey weeyaan
miyuu dhaafay hadalkaan
ku celceliyey dhawr jeer".
"Ha qamaaminaan idhi
qunyar seexda baan idhi
is-qaboojiyaan idhi
hantideennu keligey
anba iguma aaddee
iska quusta baan idhi
qalbigaa ku naaxee
heeso qaada baan idhi
qof hadduu bulshada xado
waa loo xil qariyaa
qaladkiyo waxaan falo
haygu qabanninaan idhi,
aakhiraa la tegayaa
Jannaday ka buuxaan
midhihii Fardawsee
samir qooshta baan idhi,
ku qadeeya baan idhi,
dulmigana qastaan idhi,
ku qaxweeya baan idhi,
dhimashadu xaq weeyee
hilbihiinna bahalkiyo
yaanay haaddu gurannine
xabaalaha qotaan idhi,
ilka qayta baan idhi,
qiyaamaa danbeeyee
ka xorooba noloshoo
cibaadada badshaan idhi,
cunto looma ooyee

waxa sharafka dhaawaca
ha sheeg sheeginaan idhi,
nafta waa la laylyaa
qadoodiga bartaan idhi,
waa lagu cadaabaa
qofka dahabka kaydshee
waxaad qaali haysaan
qiimihiisu badan yahay
iska soo qubaan idhi,
qofka aniga iga dhana
ruuxa iiga hiishaa
ajar buu ka helayaa
ka i neceb qabtaan idhi,
anbiyada la doortaa
ruuxaan wax xaasidin
u shafeeca qaaddee
marka kharash i soo galo
illaa waan shaqaystee
hambalyada i siiyoo
i shaxaada baan idhi,
cashadaan wax laayee
meydkiinnu badan yahay
denbigaa ku maydhmee
iska wada qoslaan idhi.

Weli kaashifaan ahay
waa lay siyaartaa
habeenka iyo maantii
intaas waan siraataa
ha i xamanninaan idhi,
haddaad yeeli weydaan
jaajuur noqdaan idhi.
Haddii aad dhibaatada
u adkaysan weydaan
dhuumaha saliiddiyo
dhulka Carabta aadoo
iska dhoofa baan idhi.
Dhidid waxa ku hoysaan
ama muruq ku dheeftaan
anaa meelo kala dhiman
ku dhammaysanaayee
Baanka soo dhigaan idhi,

Aniguba ma caasiyo
casharrada raggaygiyo
codka macallinkaygee
cilmiyada afkaygiyo
carrabkiyo tusaalaha
ku celceliya baan idhi.
Intaasoo dhan baan idhi
qawlkaa san baan idhi.

"Dadkan joogi waayee
millaterigi aan diray
la dagaallamaayaa
af-dhalaalka keenee
haddii qaammudkood galay
in tacshiirad lagu furo
abaalkooda weeyee
maanigaa wax-saarka leh".

Duqa waa runtiisee
dar Allee sidaas yidhi,
hadda wuu iskuna deyey
inaan diidey cidi odhan.

Duqu waxaanu weli garan
inaan saas dad laga helin.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi Guddoonshuhu:-

"Sida ruux i caashaqay
doondoonis badaneey
haddii aad i neceb tahay
anba waan ku shuufee
rida rida haddaad tidhi
habaar weeye saasiye
cudud laysu sheegtiyo
carrab iyo ishaariyo
markay baadh canaad tahay
nin waliba ciddiisuu
cuskadaa u yeedhaa
kuwo laga ducaystoon

isha loo mar-maran baa
i hareera joogee,
anna boqorki Shaah iyo
Xusni iyo Xuseen iyo
Xasankii ku biiriyo
rooxaanta Bari Dhexe
ku bariisanaysee
Bahda Fahad u weyn tahay
Barre iyo Mabuutiyo
jacfar iyo Bukaasiyo
Beegan iyo Samoosiyo
Diktoor Baandaheediyo
Baaderiga Roomiyo
burjigiyo karaamada
ninka lagu barriijee

Baakistaan u taliyiyo
Bootaan cuskanayaa
iyo weliba Beeriis
ha dhacdaannu leenahay
gabayohow ha beenaan
naagta beerka kala goo

Duqu wuxu cuskanayaa
dawliskii bahdiisiyo
xunbo daad la socotoo
digaduu dhir moodee.
Waxse aanu kuba darin
isagiyo dirkiisiyo
inaan dayro fara-madhan
ducadooda la aqbalin.

Isagoo galgalad kale
la hadlaaya gabadhii
wuxu yidhi guddoonshuhu:-

"In dhoweyto suuqii
kaa xaabi waayee
haddii aanad iga tegin
waxa igu Wallaahiya
intaan kookayaashiyo
jaariyadahaygiyo

naagtayda kugu diro
inay xaaqin kula dhici
iyo baafaf waaweyn.

Bal cajuusaddaa daya
hadhka galay hadmaa dumar
Madaxweyne noqon jirey
makarafoon sidsidan jirey
shir jaraa'id qaban jirey".

"Horta anigu yaabee
dawladnimo ma Baastaa
ma quraac la dubayaa
mayska qalin daraalaa
habartuna ma geydaa
muslinyohow islaameed
kursigani ma doonnaa
ma bas buu ku yaallaa
kiro iyo ma lacag baa,
miyaa layska ka korayaa"?
Waynaan dareemine
dadka naagahaw daran
dillaal iyo mallaal iyo
dib u socodna wayaga".

"Waddankaa cuslaadoon
shicib ila walwaaliyo
markab qaada waayee
miyaa subaxan saaka ah
kibir iyo is-yeelyeel
cidi iila imanlayd".

Duqu wuxu ka kulul yahay
doonniduu ku joogaa
doobigeedi buuxsamey.
Didmaday la booddiyo
dildillaanka ruxankuu
dawannada ku sara-kacay.

Duufaanka dhacayiyo
danabkuu ku selelee
miyay doobir leedahay
xaggee doohdu joogtaa ?

Duqu waxaanu weli garan
kol hadday dillaacaan
dakhalkiyo shiraaqyadu
inaan qiilba loo deyin.

Isagoon garaysnayn
dadku inay gadoodkii
kaga gacan sarreeyeen
wuxu yidhi Guddoonshuhu:-

"Weligood ha dhaarteen
dhoobo hays marmariyeen
iyo dhiilo aan jirin
dhagxan iyo ha qaateen
dhalo iyo faraajiin
guryo laga caraabiyo
saro madhan ha shiideen
laamiyada ha oodeen
intay taayir oloshaan
dabadeed ha dhuunteen".
Kibirkaan dhutinayiyo
ma dheeldheelligaygay
inaan dhacayo moodeen"?

"Madaxweynahaan ahay
anigaa guddoonshe ah
indhihii dadkaan ahay
dhegihii dadkaan ahay
maskaxdii dadkaan ahay
barihii dadkaan ahay
aabihii dadkaan ahay
keligay dalkoo idil
anigaa ka kaabba ah
dhici maayo weligey.

Dirqi buu ku yidhi saas
duqu wayska laban yahay
si xun bay u daareen
dafiraadda fara badan
denigaa ku dhalay saas.

Hadda garo daldalankiyo
duryankiisa quusta ah
halka uu ka dirayaa
waa diyaarad guudkeed.

Waxse aanu kuba darin
inay duushay geeddii.
waa daruuro guudkood
duqu ways xansanayaa".

"Dunidu hawlo badanaa
tanna laysu dacaree
caawaba ma dibad baa !
Tolow dawlad dhega-xidhan
dummaddayda lagu qoro
dal tolow habeensadey
geyi aan dab laga shidan
dayaxuna u soo bixin
qorraxduna dellegan tahay
dugsi iyo aqoon iyo
garashiyo dareen iyo
dadnimiyo xishood iyo
dastuur iyo xisaab iyo
dacwad iyo garsoor iyo
tartan iyo dardaan iyo
dibjir iyo wax buuqiyo
danyar qaylisaa jirin
dimuqraaddinimadiyo
xaqa cidina daaficin
taliyaha la daba gelin
denbi dhacay la faallayn
dulmi laga calaacalin
dilka iyo xasuuqiyo
deldelaaddu furan tahay
ammaantaydu diin tahay
Deeleyna laga tirin,
raggu daakirraaddii
sida adhiga daaq tago
dumarkana la dhaansado
dadku wada nasakhan yahay
xaggee baan ka doontaa" ?

Dabbaal maaha Xaajigu
duqu waa ogsoon yahay
in dastuurka qarankiyo
dugsigiyo aqoontiyo
dareenkiyo xishoodkiyo
dimuqraaddinimadiyo
waxa ridey dadnimo tahay.

Duqu waa ogsoon yahay
inaan daayin abidkii
dawladdaas la yaabka leh
damaciisu siinayn
duniduuse barayaa
sida uu dastuurkiyo
dugsigiyo aqoontiyo
dareenkiyo xishoodkiyo
daacaddiyo sinnaantiyo
dimuqraaddinimadiyo
dadnimada u neceb yahay,
dar kalaa la qaba saas.

Duqu waxaanu garanayn
duulka uu tilmaantiyo
haddii uu dalkaas helo
isna inu dameer yahay.

Duqu waxaanu weli maqal
Dun Carbeed inuu yidhi
diric keli ahaantii
daleel guusha kama helo
dadkaa geesi lagu yahay.

Qofba wuxu ku dagan yahay
halkuu daacad kaga hadho.

Duqii Maarkos waa kaa
waddadii dayacan koray
jidka aaran dubatadu
ku dambayso weeyaan.
Dawga weeye loo maro
sannadaha dul-saarka ah
iyo nolosha daalka leh.

Dawga weeye loo maro
duni aan tilmaannayn
duuggeedu male yahay
qof ku daaya mooyee
qof ku doonayaa jirin.

Cudurrada dad leeyahay
dawadoodu qaar bay
dacar iyo dhunkaal tahay.
Qof hadduu mar kaga daro
sida doorku ugu jiro
sida daranba loo yeel.

Nin is doortay keligii
in la doorsho mooyee
isma doorsho weligii.

Nin dushiisa lagu shaxay
wax inuu durduriyoo
bal si uun u didi karo
ka dareen qabaan jirin.
Duudsi baa ku dhacay culus

dibindaabyo lagu falay
waxa loogu daray nacas
damqashadu ka dheer tahay
dirir buuse ku hubsaday
inuu diidi karo taas.

Nin kastoo dardara kulul
dabar lagu ceshaa jira
Diin kastuu la soo shiro
dacwad baa ka furan kale.

Cirka sare nin degeshadey
dayaxiyo marmari jirey
xiddigaha la deriska ah
markuu hoos u soo dego
dhulku wuu dir soocaa
digashada ku fara badan
dantaan dhuux ku odhanayn
halka loogu daran yahay

daymadiisu kuma foga
wuxu daawadaa meel
dura loogu roonaa,
dib hadduu u noqon laa
dal tabyaan ku beerrayn.

Dunta bili nin lagu xidhay
dabin loogu yimi bahal
haddii aano loo dilo
doqonniino ugu filan.

Dar xumooy nin kula cola
dadna kuugu dhow dhow
dannigiisu badanaa
hadduu daawo kula galay
muxuu kuugu dudyaa?
Daryeel maadigaa dhala?

HAMBABBER

Habeenada weysha
dhurwaa habarteeda
dorraad ku hiraabtay
haabhaabadka naaska
haaneed ka deyeysa.

Nirgaa hugun yuuska
halkii lagu ooday
hamuunta ka yaw leh
riyaa hoganaaya
idaa tuban heelka
cadceedda hagoogtey
haleelada weydda
dhaqaaq hidin waaga
hareeriga taagan
dantaa ku habsiisey
inay hakadaane,
dhulkoo hanad joogo
intaan gadadh heerin
ka sii degin heerka
haddeer la yaqaanno.

Intaan habqan beeshu
huluulaha oodan
ku saan go'in hawdka
intaan habac jiitan
badhkeed ku hallaabin
markay habaq baahdo
dugaaggu hilbaysan
intaan hawa-boodka
fardaa higil raacay
kuwii higsanaayey
hummaaggu ka reebin
xayeeshku habaabin
intaan halladaadka
hayaanku is waayin
habeenku dhex qaadin
hadhow la shallaayin.

Hadaadunka naaftay
sidii habas daalka
hawaarsadey ciidda
anaa hiddiddiida
hobey hobe hooda
durbaankiyo heesta,
ku soo hoga geyne
adaa hal-abuurka
tixraaca ha'leyda
ujeeddada hoose
hawaala yaqaanne
haruu orod Faarax
horweynka jiciirtay
hadhaaga u jooji.

Haydaartiyo doogta
hantaaqada ciilka
dareenka huqdiisa
qamuunyada haarta
caloosha hugmaysa
hiirtaanyada raagtey.
Dhinbiisha hulaaqday
dabkaan hurin doono
colkaan humin doono
hargaa igu laalan
dhowaan henggel baasta
ninkaan huwin doono.

Sabaanka hagaagey
barwaaqada hoortay
daruur iyo heego
waxaa hogol gaaxsan
hadhaysay dushayda
harooyinka buuxa
hoobaanta bislaatay
haraaciga daadka
caleenta hiraysa
indhaa halacdooda
hibaaqiyo laaca
naftayda hankeeda
waxay hibanayso
haddii wedku daayo

inay heli doonto
anaa huba taase.

Hambaaber dhowaanta
dareen ma hurdaana
dagaal wata heeso
hidday u lahayde
Hargeysi ma toostay
hoggaanka ma diiddey
harqoodka ma tuurtay
inaanay hummaagga
hadoodilan yeelin
sidii hebed geel ah
heshii Nebi Saalax
horaaddada dhiiban
hankeedu ma siiyey
waxay hibanayso
ninkay la hadlayso
hagaag ma u sheegtay
hadday sama weydo
inay hantideeda
nafteeda hurayso
hubaal ma caddaysay.

Allaylehe waa hog
shax aan la hilmaamin.
Malaa Hugur tiisa
waxaabu u haystey
inaan hayal toosan
harraati aqoonne
maskii Hilqadaale
ma soo hardaf boodey.

Horaanse u sheegay
inaan hadda beeshu
hadhiino ahayne
haddeer waxa jooga
hadmaan ka afeeftay.

Hasaasaha muuqda
wallee hagar daamo
falkaagu habeensey
higlooy gabbalkaa dhac.

Hangaalli hungaalli
hegaan hega gaalli
hunjaalli hantoolli
bidhaan had-hadowga
hiwaali hahoodka
jibaanjib hunnuunnu
huraalka hiraalka
hambaaber mardaadi
hadeedab haraanhar
kallaal himbiriirsi
hawaawir hayaayir
sadaad herimooya
hunnuushle hannaashle
sareedo hamboorri
hankooble hayoosle
falaad habbabbaale
hanquusle halowle
garaad himhimowle.

Hayaayub xumaanta
humbaalle dhaqaaqa
hallaallimo soofka
hallaasiga sheelka
harawsiga qaawan
hiliiliqa jeexa
higiishis boqoolka
Galbeed hiyi raaca
Maraykan ku hiilka
shirqool la hadaafka
habheeb alalaaska
hinraag qayayaabka
haraaryada neefta
hantaatac ergeynta
hagaas caga jiidka
walaac haghagoodka
tawaawac higgoodka
hamuun taltallawga
calaacal hungowga
heshiis macaluulka
hunfey salsalaaxa
hinfaal wax u sheegga
wasiirro habaynta
hoggaanno samaynta

hadhuubada daatay
hareero ka leefka
jalbeebta hal leyda
rogaal halalleyda
hemaal shaqalkeeda
higgaadda shanlleyda
halkaan ka abbaaray
hadhuudhku Carraale
huftoo hufmi waaye
maxaad kala haadin?.

Intaas haqab beelka
badhaadho horteed dheh
hal baase xusuus ah.

Nin tiisa u heellan
haddaan taladayda
hayaankiyo beesha
hoggaami idhaahdo
in taydi hallawday,
anaa huba taase
hadhow iyo fuullan
waxaanan huraynin
inaan hadda yeelo
ayaa ka haggaagsan.

Qabiil ku hadaaqa
hobsheyntiyo faanka
masayrkiyo haybta
hinaase la boodka
holayntiyo maagga
hirrooda qab dhaafka
tollaay hebel meeyey
sidii horor waalan
hilbaa igu yaalla
halgaad kula duulka
colaad hurgumootey
u sii hangaggaarka
heleysada dhiiggu
markuu heleleyda
sidii harawaati
hamuun tiro ciidda

dagaal lagu hoobtay
halyey ku idlaaday
ka soo hindiwaaska,
tabaalada huursan
hangoollada qaybta
fulaa halistiisa
inaan hagartiisa
u sii gacan haadsho
halkay godobtaydu
ka soo habqamayso
ninkay huntutuulka
ku soo hullanayso
inaan dib u haybsho
hillaabta ka qaado
ayaa ka hagaagsan.

Shirqool hadiwaaga
hiqlaynta riyaaqa
hubsiino la'aanta
haloosiga luuqda
hawaawi la boodka
hanuun la jibboodka
dhurwaa halab saarka
waraabe u heeska
hufnaanta kashayda
nin aan hibo saaray
xariir ku habsiiyey
markuu hal haleelka
sidii hurin yey ah
u soo hal haliilo
anoo hadhsan waayey
i soo hungureeyo
inaan hanqalkayga
sidii habla weynta
u soo rogo hoosta
inaan af-lahaarka
harraati ku diido
ayaa ka hagaagsan.

Hanraawe i boobay
markuu iga haago
inuu hadhadaydu
hafeefta xanuunka

markay hurgumooto
hoosaaso afuufo
halbawlaha kayga
sidaas kula hoydo,
nin haad i cunsiiyey
inaan horor siiyo
ayaa ka hagaagsan.

Hawraar iyo sheeko
haween laga reebay
beraa habar guurtey
hayaan rareygeeda
culaab iyo haamo
waxay hilif saartay
haldhaa kici waayey
hiyeeda gadh jiidka
markuu hollan waayey
ayey hindiskeeda
halaanhal ku keentay
midaan kolla haabka
markaa lagu haynin.

Waxay tidhi "hoogey
hayaay Cabdul-Qaadir.
hareer qabo awrka".

Markuu hayinkeedu
hagaag isu taagey
ayay tidhi "haakah".

Hebloo gabanteed ah
hilowna basteeda
malaa u han weynna
karaamadan hiirta
ku soo hormanaysa
hilmaamina weydey
wadaadka hoggiisa
ka soo hangallaystay
siduu ugu hiishey
ayaa tidhi "hooyo
muxuu horta sheekhu
inoo yahay haybta"?

Waxay tidhi "heedhe
Hibooy ratigeennu
markuu hinqan waayo
ayaan huriwaaga
haleel cuskadaaye
habeen ma wadaagno
haddaan magaciisa
dantaydu higgaadin
ma soo hadal qaado".

Ujeeddiyo haatan
nin tiisa u heegan
halyeynimadiisa
hashiisa ku dheelmay
iddiisa ku hoystey
inuu hantidayda
habaynta xilkayga
dhismaa hodankayga
hiddaa sharafkayga
waxaan nolol haysto
horseed ka ahaado
inaan ka habaaro
ka haayir idhaahdo
ayaa ka hagaagsan.

Hashayda nin maalay
markuu hordhaceeda
habniin kaga daalo
inaan hanbadiisa
hafriinyaha beenta
habeedda qalaysan
ku hoorsado weelka
Gobaad ka hillaabto
inaan ku hagoogto
ayaa ka hagaagsan.

Anoo qaba hawsha
habeen iyo maalin
intaas sida heeryo
habaaska i fuushan
inaan ku hungoobo
hulleelka madhnaanta

hamaansiga quusta
hamuun la carrawga
heshiis ku ahaado
naftayda ka hiisho
hugaas doqonnino
Hurrow nin i saaray
inaanan u hoogin
calaacal harraaddan
xaqayga ku haybsho
ayaa ka hagaagsan.

Habkii xidinxiidka
dugaag huwantiisa
heshiis lagu duuley
horyaal ka ahaaye
markii hankakoobka
la soo helay guusha
libtii lala hoydey
tukaa yidhi "hoy day
hashaan qalay saami
hagaagna u qaybi
hadhowna i toosi".

Tukow hayedaadu
waxbay huwanayde
dantiisa ka haybi
qorshii hiyigiisa
halkay talo joogtey
ka sii wadey hawsha
ninkiina halmaanyey.

Saqdii dhexe hawda
ninkii hurdey toosyey
hareeraha eegyey
raqdii ku hungowyey
hanqaar warwareegga
hankaag jaljalleeca
haqdii samri waayey,
tukii hanfariirka
waldeys kula haadyey
gar laysu hankaabsey.

Hamuun gorayaale
ninkii Halac-dheere
wuxuu yidhi "hoo war
intaan hana qaaday
haddeer iyo caawa
haddee weligayba
inaanan hanbaynin
horaad u ogayde
maxaad igu hiifi"?.

Ninkayse ka hoostay
mar bay hawireene
ka soo kabey haarta
bahaysiga haadda

hilbaa cuniddooda
habeen gama'iisa
inaanu haweysan
ayuu han fogaanta
halkii kaga dhaartay.

Ujeeddiyo haatan
rag waa hal adayge
heddeyda wedkeyga
inaan hanbalyeeyo
tubaa halaq yaalka
hog layga qaniiney
ku sii hiradkiisa
ka haarri agtiisa
ayaa ka hagaagsan.

Haddaanan haddaanan
haddaanan dhawaaqa
hireyda wireyda
hayay ka kacayda
jihaadka Hargeysa
barbaartu hagayso
haweenka gadoodey
ka qayb gelin hawsha.

Haddaanan haddaanan
intii isku hiila

Hargeysiyo Bayla'
intii la hal maasha
Bakool hilinkeeda
heeraarta Kismaayo
ilaa Hobyo geynin
Hiiraan u tallaabin.

Runtay la hudmeene
haddaanan haddaanan
haddaanan dhawaaqa
sidii hanqar yeedha
hillaac iyo maayad
dhulkoo dhan hadhaynin
Banaadir ka heesin
wixii hurda toosin
halyeeyada ciilka
ka haajirey ciidda
halkay talo joogto
u sii farin haadda.

Haddaanan haddaanan
waxaan huro caawa
dhammaan huga xaaska
haylaa maryahayga
sariirta hanbaadha
kuraasta hagoogan
ashuunka hunbuuca
haraaq iyo daahyo
waxaan jaqaf haysto
haddaanan xaraashin
waxay hanti goyso
intaan hub u siiyo
dadkayga habaynin
dagaal u hormaynin
la soo hadhin guusha
hawraartiyo luuqdu
Cabdow hadalkaygu
hawaawi kac weeye
ninkii hebel miihi.

DIBADYAAL

Deelley karaankeed
in kastaanay duuduub
demmanaha wax ugu odhan
hadalkana u duur xulin
ama daaqsin geel marin
doc qudhay shifaysee
dhanka kale ma daaweyn
nin sharaystay kuma duxin
dhego debecsan kama helin.

Ma hirgelin dabuubtii
dooddiina lama garan
ama waa la dala'sadey
lama baanan doogtii
dakharkiina lama dhayin
wuu sii darsanayaa
daldaloolkii sii korodh
Daba-keenna faalkii
ku dayow xiddigiskii
dugtey xeegadiisii.

Dildillaaca maradii
wax la sii daneeyoo
la dugsado ka weynaa
misna deylo bixisada
dhaw dhawdu kama degin
Gaarriyow dabuubtiyo
la dardaaran keenii
doolaalo dheeraan
dira dire ka soo qaad.

Dabaqyada dhunkaasha ah
ninkii duubi kala baxay
durba soo rogaal celi
dooraalayaashii
weli ways dalbanayaan
damaciyo hungurigii
sii durug hankoodii
darka laysu mari waa
xaajada delleganata ah

weli dawliskeedii
dandan buu ku dhacayaa.

Qalinkiyo dawaaddii
weli ways dul-yaalliin
Dul-fiqaarna lama dhigin
qubanaha la duudsiyey
isagana dagaal faran.

Dayeerku laan buu
weli dacalka haystaa
bahal ceedhin deyn waa
anna waxa la ii diray
daaraanta godobtoo
nabarrada damqanayaan
hadba dacar ku noolayn
ilaa dayin abidkay
dawankaan ruxruxayaa
falla waan ku darayaa
marka doobi buuxsamo.

Intaan deebshey gaawaha
danbarsaday irmaantaas.

Adigaa hal doorkiyo
suugaanta derida leh
dir ku kala kexeeyoo
midba dara-dhigiisiyo
dhirta looga diiriyo
dillo ugu abtiriyoo
dantu waxay u magan tahay
darka fayl is dhaafiyo
daran doorri shubiddee
inta aynu dirirtiyo
dood wadaagga leenahay
dabra celinta xeeshiyo
shax dalaynta togashada
hindisaha godkaan dego
ku danbee Rashiidow[45]
jire waa ii duufaa
jarta haygu sii deyn.

45 *Rashiid-waa Rashiid sh.Cabdillaahi*

Intaa deebshey gaawaha
danbarsaday irmaantaas.

Wax la yidhi nin dooloo
beryo dibada meeroo
dani baajin weydaa
caal waa dib ugu kacay
degelkuu cid ku ogaa.

Fadalkiyo durduraddii
wuxu dacal ka soo galay
dooryaanle waagii
didibkii la oollaa.
Daaqsin buu ka halacsaday
dayra-dhaaf nin jiilaal
shitay dogobbo waaweyn
waxa duunka hoosiyo
damaciisu kula faqay
ninkaas daartay xaabada
wax u dagamsan baa jira.

Lugihii degdegayuu
u duwadey dhankiisii
isla doonasho Ilaah
doobku waa walaalkii
waa ninkuu dad iyo maal
dummaddiisa kaga tegey.

Durba laysku soo bood
degdeg laysu gacan qaad
wuxu yidhi "bal soo durug
hadalkana i deeqsii
marmar baan daraaddiin
degdeggiyo kalgacalada
odhan jirey ma duushaa
meel bay dalooshoo
dal tabyaa i haysee,
duni waa ku dhaqannoo
dareen lagama waayee
degmadii ma nabad baa"?

Wuxu yidhi "dareen ma leh
degmadana shil kama dhicin
dadna waa fayow yahay".

kuye "dooddigaygii
dardartaan u yeellaa
imminkaan debcinayaa".

Ninba dabada meel saar
warku sii dabayl raac
laysu daaddeg toyashada.

Wuxu yidhi "hal ii daran
goraygii dufka lahaa
ma rakaatay doobtii
shinbiraha ma didiyaa"?

Wuxu yidhi "ku daayaa".
Maxaa daaray "buu yidhi"?

Wuxu yidhi "dabbaalkii
lafii Daabbad qaarkood
sow duleedka kama helin
duf ku bexe wedkiisii
doqonniino gurayaa
nacasnimo daldalayaa
dabadeeto eedyaa".

Wuxu yidhi "dul badanii
doonnidii la raran jirey
ma naf baa ka daydeen
mise wuu dibboodoo
dugaag caydha baa helay"?

Kuye "daayinkiisii
denbi dhaaf ha siiyee
sawti duugti loo qalay
ducadii adoogeen".

Wuxu yidhi "duqeennii
degta inagu sidi jirey
isaguna ma dubuq yidhi".

kuye "seben ummulo doox
dabayaaqadiisii
intii aan duqduba hoyan
dabra weerar nagu dhacay
duullaan ku dhimayaa".

Wuxu yidhi "ma Daadana"?
kuye "daad la orodyaa
daaddeys ka xooryaa
intaan danabadaadii
ubadkiyo durriyaddii
dahrigaaga laga jaray
subax keliya duudduub
lagu darin xabaalaha".

Wuxu yidhi "dabayshaday
dayaxay madoobaa
gabbalkay dam weeyaan
da'yartii cuddoonayd
iyagana docdoodii
ma daleel bannaan baa"?

Kuye "duumo xaaqadaa
intaan Dahabadaadii
duulal raacay loo tirin
iyagana ka daba gee
wixii aakhiraw degey".

Kuye "Dahabadaydii
iyaduna ma duug baa
maxaa loogu daw-galay"?

Ma dumaashiday baa?
Kuye "waaban daalee
sawtii Duleedow
daandaansi keentee
jin dagaagay maagtee
aqalkii ka dumisee
lagu helay denbiga culus
sawtii la doorshee

dalandoolli laga dhigay
intaan xoolo dabar go'in.

Duugowyey xiisii
dirgan waayey hadalkii
indhuhuna is daydaye.

Wuxu yidhi "dad yaa hadhay
maxaa duunyo weli nool"?

Kuye "duunyadeennii
daratiyo kud weydii
dadna waa anoo qudha".

Duleedoo yaqiinsaday
inaan guul danbaysoo
lagu diirsadaa hadhin
ayaa daymo muruga ah
dibno jiitamaayiyo
deelqaaf ku yidhi ciil
danab iyo wajaaf iyo
daacuun ku kala goo!!!
reerkan daaha loo rogey
dubbihii Ilaahay
darandoorri ugu dhacay
dam daguugan laga dhigay
miyaad guul darraystow
nabad iyo dardaan iyo
igu tidhi dareen ma leh
waxa duur-xulkaagani
kaa daarran yahay sheeg!

Dibadyaal kal adakaa
naxariisi kuma duxin
damqashada walaalkii
weji duban ku baabi'i
af daboolan kula hadal
ma degdegin jawaabtii
docdan iyo docdaas dhawr
dib xusuuso ugu noqoy
dabkii xaabo saarsaar
madax diiran baaqbaaq

taataabey dakharrada
qosol buu ku yara daray
wayska dagagar jiifee
deexashuu la soo kacay.

Wuxu yidhi "degmadayda
dugsi keliya baa jira
diric keliya dhiga
dersi baanu baranaa
dulliga iyo beentiyo
doqonniino faankiyo
qoqobkiyo dirsoociyo
ducadiyo yaboohdiyo
inta laga diqoodiyo
dawersigu ka kow yahay
digashadu u mudan tahay.
Marka qalin daraalaha
dilla shegga la cuskado
intixaanka loo dego
ka dul dhiga jawaabtiyo
doorkiyo wax-garadkaa
inta daadata u badan".

Wuxu yidhi "degmadayada
dibnahaa la cunayaa
qosolkaa la deexdaa
adigoo il dabayaa
dadku inaanay kaa garan
misna lagu dedaalaa
marka aad Duleedow
sidaad doonto weydaad
sidaad diiddey yeeshaa".

Wuxu yidhi "degmadayada
si dareenka garashadu
aanu nooga noqon duug
dawrigaan hayin ahayn
ma dagmaha indhaa qaba
tiisa waw daboollaa
waanu daadahaynaa
wuxuu daymo boganlaa
dulmar bay ku gaadhaan.

Ka dheguu daloolaan
daba gala wixii dhacay
xanta durugsan heli kara
dooca waw gufaynaa
deeqsiinta hadalkana
farahaannu dirannaa
iyagaa ka door roon
dibno sheega godobaha
hayska dagamsanaatee
yeedhow dam weeyaan".

Wuxu yidhi "degmayada
roobabkii ka di'i jirey
dirirradu ma baahaan
dalka uma sinnaadaan
annagaa daruuraha
deebaanka haynnoo
meeshaanu doonnaa
lagu soo dabbaalaa.
Dooxaannu seerraa
deyr ooda marinaa
hogolaha darrooraa
marka ay ku daataan
deegaan ka saaraan
waxa doog ka soo baxa
yaa daaqa ma ogtahay ?

Inta duunyo dhaqatadu
docol ruug tidhaahdee
markay xaabka daaftiyo
inta dacaydu gaadhiyo
daab gaabta laastaan
dhirta hoose diirtaan
xoolaha dar-leefka ah
jeenyaha dul-saaree
laamaha duxleyda ah
damac fuul ku goostee
daamankaan wax sii marin
dira waxay haleelaan
gawsaha dalqada ku leh".

Wuxu yidhi "degmadayada
ninka ragga daryeelkiis
ama duubka sharafkiyo
derejada la siiyaa
dabar iyo nac weeyaan
darbbo waw ma dhaafaan
deldelaaddu xeer ma leh
kol haddaan xaq lagu dilin
denbbi meesha kama dhicin
deero deero ma hirddiyin
Sama-diidna loo qaad
meydka waw baroor diiq
dumarkana hugoodiyo
diibkoodu waa weer
dacar bay ku dhaashtaan ".

Wuxu yidhi "degmadayadu
boobka way la dirirtaa
in la duro garsoorkiyo
in la dumiyo ma oggola
badi waxay danaysaa
dadku inay sinnaadaan
kefedaha dalooliyo
miisaanka dalabta leh
waxa laysu dacal sudhay
dibindaabyo maahee
waa daryeel sida u yaal
danyar loogu tala galay.
Si aan laysu daba gurin
dulmiguna xaqa u cunin
dayaxaannu awdnaa
qorraxdaannu daahnaa
nuurkaannu daminaa
mugdigaannu daarnaa
dabadeeto fulinaa
sharcigii dalka u yiil
cir da'furay habeenkii
dallad baa la qaataa".

Wuxu yidhi "degmadayada
dahab baanu shiillaa
lafta dhagax dixeedkiyo
bir-lab aan dubnixinoo

debcin baannu shiidnaa
derbiyaannu fanannaa
daaraannu taagnaa
digir iyo galley iyo
dalag baanu keennaa
daacaddaannu beerraa
in yar oo dalxiiskiyo
weriyaha dan-fulintiyo
marti daansha socotiyo
ragaan loo darraan karin
lagu dararsho mooyee
isku duubnideedaa
dekedaha la geeyaa
duniday u dhooftaa
dulmigaannu gadannaa
dibadaha ka keennaa
waa daba qabsiye garo.

Qabqabtiyo durbaannada
daran doorri dhacayaa
diihaal ma reebaan
dayac beel ma haynee
dundumaanu maydhnaa
sida ogaxda diinkaa
daymadu na korisaa".

Wuxu yidhi "degmadayada
cudurrada dillaacee
aayaadka diintiyo
dadku uu Quraankiyo
Daa'inkay ka magan galay
waaba lagu ducaystaa.

Haddaannaan dagaal ridin
ama ciidan soo dumin
dawliil ku naalloon
ama duul xeryo u goyn
ama keenin daacuun
ama daadad soo rogin
webiyada durdurayaa
jiilaal wax naga dilin
Daba-dheer na salabayn

diigaanyo nagu dhaban
miyaa daasdaa madhan
Dirham noogu dhacayaa"?

Wuxu yidhi "degmadayada
ruuxii la duugaa
marka laga dareeruu
dardar soo ceshaayoo
dib u soo dhashaayoo
durba loo mashxaradaa".

Wuxu yidhi "degmadayada
dadku waxay la yaabaan
dan quntaa u fara badan".

Wuxu yidhi "degmadayadu
duleed joogta maqashiyo
ka hagrada ma durugtada
ayay geel u diratαa".

Wuxu yidhi "degmadayada
dibida iyo weylaha
waxa dhala dameeraha".

Wuxu yidhi "degmadayada
waxa jira Duleedow
habar doobir kululoo
dhererkana Dijaal le'eg
dadabkiyo ballaadhkana
dhirta daray ka xoog-weyn
dhakaday il daaftoon
dawo karin ku leedahay
mar inay wax dihatoo
ubad daaddahaysay
si kastaba u doontoo
markay ciil dellegantee
toddobaatan dayrood
dedan iyo si daalacan
nafta damac u gelisee
baryadii ka daashaa

Rabbi deeqsi weeyee
ducadeedi ka aqbalay".

"Da'baa wiil gurracano
falanoo derderanoo
denbi iyo xasarad badan,
curad guri danbbaysna ah
dirqi iyo si fool adag
hoosteeda laga deyey".

Iyadoo ha dagantii
digta qalabka reenka leh
kaga dananinaysoo
Demman guulaheedii
u dabbaal degeysaa
Suul Cayn durduriyoo
Dubur buu ka xulay Hawd".

"Damdamtiyo mashxaraddii
iyo darammalkeedii
miyaa dhiillo darartiyo
dugey lagu gunaanadey".

"Daadduunka ciilkii
dib waxaan u dhici karin
duqdu sow khalaawaha
wax kastaba iskuma deyin
dulucana umay xidhan".

"Kolba daw shixnadan bay
sanqadhaha docdeeda ah
hadba ruux la duushaa
markay dayma bogashada
weji dadabka quusta ah
isha daawisiisay
qofkaan duud carrale noqon
daad xoor ku tuurtaa".

"llaa maalintii dura
sidii bay Duleedow
xaajadu dudduuc iyo
deji iyo dul gee tahay".

Ninka dalawadiisii
duhur geed ka seexdee
dib-jirtee habeenkii
bahaluhu durdduurteen
dildillaaca waaberi,
markuu daydaygeedii
dalag dalagta raacdada
ka dul dhacay raqdeedii
runta Magan is diidsii
indhahana dib ula noqoy
ruuxeeda doon doon
dad kaleeto weyddii.

Wuxu yidhi "degmadayada
danbbar laguma maalee
dar-xumaa ka oloshoo
dalawadu nin moogow
may gabin dadkeedee
waxa loogu daw galay
ninaan daawo xidhinoo
ilaa dalan-dalkiisii
doofaaro dhiqi jirey".

"Duluglaha is haystiyo
dibiyada herdamayaa
dixda ay ku shaxayaan
waxa damashi weyneyd
dhirta looga dabar jaray
durba haysu muuqdeen
kibir haysu dooxeen
dacawaa basaastoo
dufan looga shubayaa.

Dooh doohdu waa been
nin dalaafsan baa yidhi
waxay daarran tahay waa
isku didi ibleysow
mid ahaan duxdiisiyo
daribtiisa noo loog.

Degelkaad xusaysaa
ma dal buu ka weyn yahay

naf adaa u dudayee
afka sow ma hadal deyn".

Kuye "daba-likaalow
Allaylehe dad baa ba'ay.

Waxaan doogsin cararkii
diihaal la orodkii
habeenkoo dalool tegey
socodkiyo dawaafkii
didmo caymadkaygii
deli iyo jar kala dhacay,
wixii doox rogmmanayaa
igu daray badweyntee
daad-xoorta iga dhigay
waxaan reer i diir neceb
ku dib jirey agtiisee
da'dey gacanta hoos dhigay
qalo iyo dir-sooc iyo
waxaan diif la golongolay
dalan dool u yeellaa
daalaa dhacaygii
rugtaan soo duggaashadey
miyaa ii darraatoon
ugu imi dardaar werin
maantana degaankay
ma Dagaar u guur baa
iyo diillintii Gurey"?

Wuxu yidhi "Duleedow
dilalyada ku haysaa
ambba iima dihinoo
intii ay dabayluhu
hadba meel deleeliyo
daaddeys ku dhigayeen
wixii daad mahiigaan
dal shisheeye kugu furay
dabataan ku noolaa
dhaxan baan dugsanayoo
anbba dayro ku ahaa
Dibadyaalla kula baxay
dooyeysigaygiyo
dunqulaalka hoosiyo
digsigaan babbinayaa

gacma daalis weeyee
dux inaanan kala bixin
malaa daawashada guud
dunjigaygu kugu filan".

"Haddaad diidday maandhow
bal ninkaad u tahay deni
iyo xaaji soo degey
saadaasha kugu daray
isna tiisa daymood".

Ninkii duurka caydha ah
duufaan ku soo ridey
halkuu daalac heli laa
markii deyn ku sii go'ay
intuu doobi quusiyo
dib u liqay candhuuftii
dirri-xaradh ku hawshoo.

Wuxu yidhi "dulmanidaa
misna gacan degganidaa
aaway dawladnimadii
iyo doorarkeedii
ma dad baan arllada jirin
ma nin baa daraaddii
u daddaabba xidhantiin
caku aaran dubatada
iyo dooxatada baas
dabar maa u goysaan
xadhig maa u diirtaan
dibso maa tidhaahdaan
colka wadhaf ku daydaan
nafta deeq u bixisaan"?

Wuxu yidhi "degmadaydu
dareen way ka siman tahay
doogna way gudboon tahay
doorna waw midowdaa
libna way ku dirirtaa
xilla way daryeeshaa
daba gelisyadiisiyo
dad-qal way ka adag tahay

danna way wadaagtaa
duddadaa u kala rogan
mana kala dab qaataan
dadab baa ku kala xidhan
kala durugsanaantiyo
digadana nin baa shiday
dawaduu ku huriyaa
rag inay ku damiyaan
dannigoodu farayaa
gaas bay ku darayaan
meel daad u baahnayd".

"Waxse jira Duleedow
dibirrooti kulul baa
dingaraaradiisii
xaska lagula daatee
duugoobi maayaan
dakharrada la geystoo
waa daanno culusoo
rag iskaga danbbeeyaa".

Malaa wayla durugtee
aan soo dabbaale
tartan laba ku dirireen
dahab loogu beretamey
in la seexsho dacawada
danta laga lahaa waa
inuu diinku guul helo
dulmarkiyo ujeeddadu
dadka waxay baraysaa,
in dedaalku wacan yahay
dhanna dulucda sheekada
duur-xul baa ku yara jira
iyo dala'si laga wado
duqu inaanu dheerayn.

Sida loogu daran yahay
iyadoo ka diimmoon
dayo moog habaarkaas
awgiis ma daaree
isna duubka hibada ah
doomaarta cawskiyo
daristuu ka jecel yahay.

Doqonniino lama dhayo
hedna lama daweyn karo.

Dadka aad ka dhalatiyo
dalka aad u dhalatiyo
nin la yidhi danta u tali
hanad laga dab qaatiyo
diric iyo fariid noqo,
dibin daabyo ka ogow
duco iyo xusuus iyo
duug aad ka dhaxashide
xilka daacad ugu hay
ha dullayne gaadhsii
meeshay daraaddeed
u galeen dagaalkii
diiftiyo kulka lahaa
dib u dhaca ka maaree
dumar iyo rag hawl geli
kartidooda deeqsii
derejow sugnaatoo
guul baa u dagatee
Alla doori saw kaa
darka jiidhay Maaweel!.

Waxan dooddi kaga baxay
hadalkana ku daa idhi
nin dab ligay Rashiidow
dhuxul buu ka daacaa!!!
Ma darmaanta booddee
didday baan u jeedaa?
ma dalilka muugdiyo
dhamac hoos ka darartoo
is -dallaallimaysiyo
danbas baan aqaannaa?
halka deyr wakhtigu dhigo
dib baa looga sheekayn
Kaddaraa[46] u magac bixin!

46 *Kaddare -Waa Xuseen Sh. Axmed*

GOL JANNO

Wakhtigaa is-gurayoo
hadba xaajo godadliyo
ged la soo baxaayoo
garashada damqaayoo,
gudgudaa hillaaciyo
geydha iyo fooraha
Xasan Ganey[47] ladhkiisii
Gol jannaa ka dhalatoo
galabta iyo sheekada
gorgor yimi Hargeysiyo
geeskaannu joognaa.

In dhoweyd guhaankii
gulcub buu dhalaayoo
gorgor iyo wax yaabliyo
tuke hilib gadaayiyo
xuunsho geel la joogtiyo
golli heeryo sidatiyo
rati gorod madow iyo
geesoole boqoriyo
saadaal gurracanoo
gurran waa la filayee,
ninkii beesha soo galay
gonda-dhigashadiisii
ri' garbaa iskaga taag,
marna saaryey gaaddada.
Mar gadhkeeda feedh feedh
afka godan ku kaakici
marna geesaheediyo
kaga weehay goonyaha
marna caws u soo goo
marna sheemi gaarkeed
ka takooryey gacalkeed.

Gabankiyo haweenkii
iyo gurungurcoodkii
gurxan iyo colaad iyo
guulguul u saar-saar

47 *Xasan Ganey-waa Xasan Xaaji Cabdillaahi*

ku gadoodyey beeshii
habeenkiina gaadhkiyo
gaaf-meerka tarantari.

Warka lays galaa-bixi
dabadeeto goobtii
gurmadkii isugu tegey
afka gacanta wada saar.

Mar la yidhi ridaa guul
gallad hoose wadatoo
cidi aanay garanayn.

Marna gacal xijaabtoo
gunno iyo xusuus iyo
laga gooyey samahoo
godka lagu illaawoo
isa-soo galluubtiyo
nin gargaar u dudayoo
gibil doorsan lagu sheeg.

Marna aayad gaaroo
xidid iyo gun dheeroo
Rabbi soo guddoonshiyo
ged la yaab leh lagu sheeg.

Marna duni gablooshoo
isa-soo guraysoo
socotoo gudbaysoo
guuraysa lagu sheeg.

Marna caashaq guunoo
goobaayey beeshoo
rida Garo jeclaadoo
guur-doon ah lagu sheeg.

Googaadu badatee
Xasan Ganeyna tiisii
biyo gebi ka soo degey
galka ay ku jeedaan,
gurdankooda sii raac
godankiyo ishii doon
gunta hoos u sii baadh.

Gorgorkii xammuurraa
gacan haadis ugu yeedh
dadka goonni uga saar
gole xaadhan soo taag
googoos u kala bixi
gobannimo ku sooryee
gelbi oo lugaysii
geyigoo dhan soo mari
gobolkana wax uga sheeg
guji oo wax weydii
fuley baa wax gaadee
go'e yidhi iskeen sii
xaajada gun iyo baar
geeraar ku xadantee
gudbi oo is dhaafsii
hal-abuurka gaadhsii
ragna galangal soo celi
gabayana ka daba tiri.

Gudcur baa arlada jira
gogoshaa la jiifaa
gama' waa la maqan yahay
goonyaha cabaad iyo
gurxan baa ka baxayoo
reerihii badh baa gudey
in la guuro weeyaan
gaadiid ma laylyana
gadh-wadeenka beeshuna
gabadh buu ku xidhan yahay
iyaduna galbeed iyo
dhul fog bay go'doonkiyo
gocashada ku joogtaa
wakhti waa is gurayaa.

Goor danboo xisaabtii
geba geba ku dhowdahay
ayaa Gaarriyow qaar
gabrantii dayeysnayd
garaadkii ku soo degey.

Talo laysu geegee
dadku hawlo gaaxdiyo
gale baadi doonkii
Gudcur laysla soo taag
gabadhii la weydii
geedka aan tagnuu yidhi
garta jilibka loo laab
hadalkiina go'i waa.

Gudcur baanihiisii
markuu soo gunaanadey
guuyo keena buu yidhi.

Gucle orod la soo roor
goolal soocan loo miidh
ahminkiina loo gee.
Gudcur baa hadana yidhi
"waxaa goobta keenteen
magtii Giibba maahee
gashigii badh baa hadhay
hasha gabanku maaliyo
gaadiiidka beeshiyo
geyigiyo dhulkoo idil
waxa geelal joogiyo
inta gorod madowliyo
geesleyda soo tuba".

Iyadoon la kala gurin
hanti oo dhan loo gee
lagu yidhi guddoon hoo
inantii ma gadan tahay.

"Yaa is gaadhey" buu yidhi.
Googaradda dumarkiyo
waxa aad go' haysaan
iyo googo' lacageed
iska soo guruu "yidhi".

Guryihii la baadh baadh
guntintii danbaysiyo
kawlkiina loo gee.

Gudcur baa haddana yidhi
"xinjir gaatamaysiyo
cadraddiyo gashaantida
inta wiil gantaashiyo
gaashaanka hanatiyo
ordoo geesigiinniyo
gaaridiinna labadaba
goobtan keena "buu yidhi.

Codsigaasna loo gee
wuxu yidhi guddoonsadey
gabadhiina waa taas.

Guul-Allaa la wada yidhi
gaaridii la soo hoy
geesigiina loo door
guurkeeda hananlaa
gobolkana xilkiisiyo
geeddigiisa koowaad
gadh wadeenka noqonlaa.

Golihii la dheehee
harrarrada la goobiyo
googooska lagu xidhay,
gelbiskii rugtii yimi.
Gurxankiyo mashxaradii
dadku gooli baadhkii
gumucyada rasaasta ah
sida galayax loo tuur
isna goobta quruxda leh
hadba gees u daymoo
guurtidii isugu timi
mahad celin ku gaalgaal.

Markii waagu guubaha
iyo furay garayskii
gaafkiyo xusuustii
inta ubax guduutiyo
duco lagu gunaanadey

Gaarriyow halyeygii
hanbalyada la gaadhsii
gacan qaadka lagu dhaaf.

Ka gadaala wiilkii
intuu gaadh u diray qaar
gargaraacyey aqalkii
soo gal baana lagu yidhi.

Gobaad foolku ka hor yimi
isha laysku galac sii
garashaa fogeysoo
gabadhuba ma heellana
wejigeeda guul iyo
gacaltooyo kuma taal.

Gacan qaawan soo fiiq
"kaa geysan" bay tidhi
xiisihii ka gaagaxay
hogashada gandoodkii
soo laabtay goroddii
isaguna guhaaddiyo
guul guulka ka hor yimi
gabbashada is weydii.

Waxay tidhi "guntiga xidho"
go'a iga fur "buu yidhi
gudin iyo hanggool iyo
garab qaad is weheshay
tidhi "qabo guddoonshow"
gogol buu ku "yidhi" keen
ginbir bay ku "tidhi hoo".

Gargariirka lahashada
cabashada is gabangabi
milliqsiga galaa bixi
durba gaajo soo qaad.

Dib u guratay Joogdheer
eeg eegtay gurigii
gudur meel halkana yaal
iyo gocay hadoodilan

ugu geysey meeshii
Gurracow ku tidhi hoo
isaguna guddoon yidhi.

Baahiduu u golon golay
gunnadii xujaysnayd
markii uu gondaa dhigay,
galladii ku rayray
hadduu guur xil leeyahay
gabadhiiba kuma lurin
kaba goosey hadalkii.

Dadkii soo gadaal noqoy
hadba goosan soo biir
higsi laysku soo gaadh
gawraha duleedkii
gacalkii isugu yimi
golihii la weynee
dhagxan laysu soo gurey
shaxda loo garraaddee
lagu guulyey meeshii
sheekadu gabaabsiday

badh gataatigii ciir
galaayuuska hibashada
guuxa hoos ka tuurka ah
gocashada kor loo qaad.

Goray baa ka ciyey meel
"Gurayow war lagu sii
gobanimadi waa halis
geesku baylah weeyaan".

"Kaalay gawrac neefkaa"?.

"Gurigiina dadab ma leh
laga gurey wixii yiil
dadkii waa la gaasiray
lama gudin xilkoodii".

"Goosaradihii qaar
Gurrac kuuma dhiginaa".

"Gabadhiina waa ugub
iyaduna geyaankeed
guumeys ka noqotoo
guudkaa u daban weli".

"Sarar gool wan shilisoo
geedeysan hooyaa"?.

Goraygiina yaabyoo
ka gur Qaafo buu yidhi.

Guray oo xuslinayoo
baahi geylameysiyo
gabaddano eryeysaa
gooddiga ka soo kudey.

Gobaad leexadiisay
meel dheer ka garatoo,
waa gaal la jooggii
yaradkiyo gabbaatiga
gudcur siiyey berigii
waa ninkii gumeystuhu
marka uu gabraar tago
garanuugta celin jirey.

Isna soo galaydhyee
iyadana talaw go'an.
haan bay garays iyo
ganbo iyo hagoog iyo
googgarad jacfaaniyo
maryo dumar u gelisoo
gunta iyo furkii bay
xinne ugu guduuddoo
waxay tidhi Gadaan Dheer
ninka soo gurdamayaa
gabadh doonimaayoo
gogol looma fidiyee
guushkiyo qadhaabkiyo
gawska ugu roonow

dhaxantana wax uga geli
aniguna gadaashiyo
guradaan ka baxayaa
gurigiina waa kaas.

Geyllankii xawaaraha
gurma go'an xaskeediyo
gubad raran leh soo jiidh
dadkii qaar galaafaha
gaaddada ku soo qaad
gurigii ku soo biir

Gurrac xadhig ku taandhee
ku gaggabi tummaatida
garba duub iskaga reeb
ginbirkiina soo fuul.

Yidhi yidhi Gobaad yidhi
gacan dhiig leh soo taag
laye gooha soo reen
haantiina kama gurin.

kol hadduu gabbood iyo
goosarado caammiya
is la helay ninkii Gurey
cidi lama gudboonee
hanbaddii ku gooraan
gufarkii ku naallo
hadba goobo soo qaad
ku gufee calooshii.

Haki Maxamed geenyada

hasha Garow u yeedh yeedh
godol oo u gaal gaal
gabantana ka yara celi.

Wax la yidhi guyaal hore
Bahal geed -is marisaa
maqlay gobol Islaamoo
wadaad gaasa- baxay raba.

Gadh intuu samaystuu
kutub garabka soo sudhay
soo gaadhyey beeshii.

Hadba dadabta loo goo
hadba goolal loo loog
badhi iyo leg loo gee
gallad loogu roonaa
hoosna gaadhku kala socoy.

Gahan gaha abaaraha
sida weerka guuree
hadba reer ku soo gaas
hadba galab carraabaha,
masallaha gabboodkiyo
hoos galbeedka soo dhigey
gelin qudha maqnaan waa
guryihii ku fara badey
gal gal iyo xasarad keen
gacan dhaafna lagu arag.

Gungunuuska beenta ah
ku galgaley Quraankii
guudaanki dhayi waa
goosan lumay bariin waa
lagu barey geddiisiyo
inaan Geeddi Baabow
naf gunaanadkeediyo
garshada ku dheerayn
misna gogosha loo badi.

Isna laba gar-daaqii
hadba taako sii gudub
ganacsiga ku sii durug.

Guul- darraa ka salaglee
galab buu ka kacay meel
gegi laysu soo baxay
dadkii joogey goobtaas
kadin geela weydii.

warka Geeddi Baabbow
gujo iyo faq hoosiyo
insha laysku gaadhsii
waa dad soo gubtoo jabay
dhegahay gufaysteen.

sii garooc hankiisii
gu' rin qaalinuu yidhi
yaa godkiisa hoosiyo
geysanaaya aakhiro?.

Shirka ruux garaaboo
gacan taaga laga waa.

Iyadana ka sii gudub
kuye gacallayaalow
boqol shilin ha lay guro.

Goroddaa la wada lulay
ku go' baana lagu yidhi.

Gonduhuu u sii degey
kuye geed -is mariskii
gini lacaga yaa hura?

laga gaabsey hadalkii.

wuxu yidhi galkiisiyo
yaa kitabka naga gada?

Gaw baa la wada yidhi
go'a boodhka laga tumey
la bannee gawaankii
dadku galab carrabaha
badhba gees u siigee
raabe raabe loo guran
golihi ku nogoy keli
goobtaas la kala dhimey.

Isna Geeddi Baabbow
galalkiyo khamiiskiyo

garan gari kitaabkii
ged kaluu u diga rogey
miciyii gahaydhiyo
daba goojinaysiyo
gawsihii u sheellaa
gibishii u duubnayd
gashey saamihiisii
gaaleemadii tuur
gafi waa runtiisii.

dadku gacan macaanaa
gobsanaa furfuranaa
gacaltooyo badana
Gaarriyow shabeelkaas,
gabbal iyo galaal iyo
maxaa gaasho loo qalay,
maxaa goobo loo shiray
maxaa guulo loo qoray
taariikhda guunka ah
maxaa baalal loo gubey
immisaa garaaddiyo
billad gaara lagu tolay
immisaa go'sharafliyo
shaal guduudan lagu xidhay!.

Gurey baynu haynee
hadda goosh labaakii
aynnu guulihisii
isla sii gorfaynoo
gurigii ku noqonnee
markuu guufakii ligay
ayuu daaca goodlaha
guulaamo kiciyoo
geeri buu ku yidhi tali
waxay tidhi dadku ha gudo
golxobkana u diro sahan.

Dadka gees biciid dheer
guubaabo ugu lali
gurgurshaaga loo yeedh
lagu giiji canykii
guryo samo allahayow
ku dareeryey geelii.

Luuqduu ku garan jirey
gosha lagu hayaanshee
goonbaarta wadatiyo
guuguuda hugunkiyo
goofaadhtankii yaab,
codka gaban ka xoorka ah
hadba soo gadaal eeg.

Beeshu waa gawaan raac
dayax rogey gadaafaha
gudcurkiina sii baah
la is waa go'doonkii
gelliyada dugaagga leh
hadba goosan lagu dhaaf
hadba guura raacii
laba guuto loo reeb
gamas iyo warmaa raran

halkan gaban yar baa qalan
halkan geesi baa yaal
halkan gaari baa wadhan
halkan waxa ku gawracan
guurtidii xulka ahayd
dhankan culimo gaariyo
gadh- cas iyo wadaad iyo
golfof iyo raq baa quban
gaadiidku waa naxash
gadh hayuuna waa mawd
waxa geeddi lagu degey
godadkiyo xabaalaha
dhulka hoose loo guur.

Wax la yidhi duq guunoo
golxoshoo idlaadoo
lafta dheeri godatoo
gaabshey oo cuslaadaa
guudadley ku soo baxay
mayracaysa galab adhi.

Gooli baadhka sheekada
haasaawe goo goo
hadalkii gar adag iyo

gendel iyo alool saar
hadba garangar oodee
hadba gooddi kala bixi
galka ulo ku baadh baadh.

Goobyaalka inantii
garan weydey baanuhu
geesuu u dhacayoo
waxay tidhi geddaa hadal.

Aan is guursannuu yidhi
Alla yay gujay tidhi.
Kol hadduu gedmado hadal
goobta waan ka dheelmaa
ayay gololadii "tidhi".

Wuxu yidhi god bay hadhay
waxay tidhi Gadh -cawsow
adhigaa galbanayee
aan gadaal u soo rogo".

Isna yidhi ka gaadhsii
guusha maanta kuu dagan
gol -dalooladiisiyo
guga faraqa haystiyo
gedihiisa qari yidhi
ganbaraashka sii luud
gumar buu ka jaray qodax
geed kaluu ku soo mudey
gabbashada ku soo noqoy
ku soo laabey goobtii
gabadhiina ugu timi.

Gol castii dhacaysuu
go'a sare hagoogtiyo
gacantiisa ka hadhsaday
wuxu yidhi "galoolkaas
maxaa gaari dumareey
gunta hoose kaga mudan?
ma gammuun ku jabay baa
ma fallaadh ku ganan baa
ma gafuur maxaadh baa

ma atoor gadoodaa
geesihii mid kaga tegey"?

Geedka way u jeedaa
waxa gaar u raacee
guur -doonku sheegee
gunta hoose kaga mudan
indhaheedu gabadhii
markay gaadhi waayeen
waxay tidhi inoo gee
runta aynu gunudnee.

Fadalkaa la wada guray
garo oo barbbaarkii
gabgabtiyo is waalkii
wuxuu guudka kaga dhacay
hal fadhida gelgelin show
ka sokaysa geedkii.

Qosol guuli keentay
hayn weydey gabadhii.

Isaguna gilgilashada
gebi dhaca is yidhi toos
misna gudub u soo ciir
gabaxdii is qaban waa
gadhka ciidda kula duul
show illayn gardaadkiyo
garab iyo shanshaa jaban.

Jaljalleecday gegiduu
ku burburay geyaankeed
laye guud haldhaaley
garangarisay laafyaha.

Isna gocasho sii dhawr
baalal goof ku yaalliyo
indha gudhay ka daba tuur
dabadeed galgashda
la gurguurey boodhkii

gawdiidsey meeshii
salka dhigey go'doonkii
ku wadh wadhey gabaahiir.

Waxa hodey garaaraha
golxadiyo cabbadhyaha.
Goobtaasi hadal ma leh
goolkaasi dhalan waa
guurkaasi beenow
gabow baa da' mehersaday.

Gurey baan xusuustee
gobor iyo turxaan iyo
ninku gaatir badanaa
qudhun buu far geliyaa
marka gacal la yaabuu
guudkiisa mariyaa
Gaariyouw na naagtii
loo Maydhay gacantiyo
gambadii la sheegiyo
gabaygii la tiriyaa!!!

Gol jannaan ka shaxayee
goormaan dawaafkii
tegey webi Ganaaniyo
gabbala dusheenna ah?.
waxba yaan ku raad gadan
nabarrada i gubayee
gorof legedka hoosiyo
gunta aan u soo dego
xaajadu galoof iyo
nin gawaan ordaayoo
cidla' gelelefaayo
Geriyaad jafaayoo
garab maray abbaartoo
iska gola- ka -fuuliyo
garo iyo jacayl iyo
gorgor iyo ri' maahee
murti gooli baadhiyo
gibil saaran weeyaan
gudban iyo shax weeyaan
gunaad biiray weeyo

gumuc lala dhacaayoo
umal gaaxdey weeyaan
gubashiyo ladh weeyaan
gocashiyo dan weeyaan
gabay iyo xil weeyaan
bahal loo gabbanayoo
nin geddiis yaqaannaa
u gurguuranaayoo
gaadaayo weeyaan.

Xasan Ganey tummaatida
ummaddana guddoonsii
gocorkana ku naafee
gunta taabey eelkii
maansada gef kuma jiro
hasha Goray sideedaba,
waxaa loo gayaxa maray
inay Geeska deeqdoo
saameesho gaawaha
ama garo ama ha garan.

Rag gudboon sal iyo baar
haddii geel isugu jiro
gar maqaate dhega li'i
go'aan wadari leedahay
hadduu goonidiisiyo
gaarkiis u maamulo
keligii nin goba yahay
inta badan gun hoosiyo
garas iyo qadhoon iyo
gaagaab ka wada dhigo
marka loo ged sheegtana
galka seefta kala baxo
wuxuu goosto keligii
ama geysto dabadeed
garashaa ku tidhi yeel.

Ninka kale gilgilashada
hadduu giirto hibashada
ama goosto dabadeed
gacan inu ku ciil baxo
dala'siga la gaasiray
garashaa ku tidhi diid.

Dabadeeto goobtaas
dibno foolku goostiyo
gogoshoo la laaliyo
gama! oo la dayrshiyo
dhulka oo guhaad iyo
gubashiyo xanuun iyo
gulcub lala xarriiqiyo
godob baa ka dhalatoo.

Iyadana go'ann iyo
guubaabo tarantiyo
gurmashaa ka dhalatoo.
Iyadana gantaal iyo
gaashaan is jiidhiyo
baadidoo is guratiyo
gocondhaa ka dhalatoo.

Iyadana col gulufiyo
galow fooridiisiyo
geesi haadku loogtiyo
gaaridoo hengelatiyo
guryo laga baroortiyo
goblan iyo xabaal iyo
geeri baa ka dhalatoo.

Iyadana go'doon iyo
gocashiyo hagoog iyo
gacal kala fogaadoo
weji gabax is dhaafiyo
nabaddoo gurracantiyo
hantidoo gablooshiyo
gob jabtaa ka dhalatee
iga gunud Rashiidow.

Geba gebada heestiyo
gabaygaygan kama wado
Gaax-nuug la talintii
gabbal dhacay ka hadalkii
hadda galabta sheekada
waxaan uga gol-leeyahay
samihiyo is garabsiga
berri yaan la gees marin.

SIRTA NOLOSHA

Saaxiibkayow heedhe
safar baan ka imi dheere
marka hore salaan diirran
marka xiga samow heedhe
ha ka nixin si-dalagtayda
sacab fara-madhnaantayda
suugaanta yaabkeeda
salka iyo fadhaa keena
marka xiga sugnaanteeda
socodkiyo falkaa sheega
xeerkeedu waa saase.

Saaxiibkayow heedhe
anba saaka qaybteeda
Sirsirraan ka joogaaye
xadhiggiyo bal eeg suunka
iyo sabarka gaadiidey
iyo salabka ii qaaran
iyo suudha guudkayga.

Hilaygiyo waxaan saabka
u gilgiley Samaw haanta
subag inay ku dhiiqdaaye
saasay ku badisaaye
sannad weliba xeeshiiye
kol hadday silloonaato
samaheedu waa dhiige
sumuc talada loo dhiibye
sida sida sidaas weeye
si la yeeli jirey weeye.

Marka xiga Samaw heedhe
talo sibiq dhaqaaqeeda
soof-daran habawgeeda
sal-fudaydka hooggiisa
bal sallaankan fuul laalan
iyo sagabtan heensaysan
dhulka saas u jeedaali
sidan iyo sidaas fiiri
sidan iyo gadaal dheeho

raqda solan lafaa soogan
bal su'aal u celi meydkan
sababtuu u go'ay raadi !
Bal dhegeyso saylaanka
iyo salowga beer-qaadka
iyo sebiga yeedhiisa
waxad aragtayoo saasa
waxad maqashayoo saasa
maxaad odhan lahayd Suudi ?[48]

Samalaho furfuriddooda
godka seer-ma-weydaanka
marka ay sabbuux gaadho
si kalaan u dhigi taase.
Saaxiibkay Waayaale
suurtuu dhalaay heedhe
heedhe Sahraay heedhe[49]
waxaan adiga kuu saantay
dadka kaaga soo soocay
Sahra kuugu yeedh-yeedhay
siduu aabbahaa heedhe
samo ii faraan heedhe
kuu siinayaa heedhe
sooyaalka taariikhdu
iyadaan salguurayne
murtidaan Sahraay heedhe
sadar kuugu qorayaaye.
Heedhee Sahraay heedhe
curad suubbaneey heedhe,
sumaddii Rashiid yeelo
iyo weynidii Saado[50]
iyo sawracii hooyo
sinjigii hablaa geeska.

Subaxdii indhaa kuulo
tintu saqafta yay waayin
iyo diibka loo saaro
subko oo hayaabayso
korka siigo yay taaban
ku ilaali saabuunta

48 *Suudi-halkan Rashiid Sh.Cabdillahi ayuu ugu jiraa.*

49 *Sahra-waa Sahra Rashiid Sh.Cabdillaahi*
50 *Saado-waa Saado Cabdi Bacad*

dharku siifad yuu yeelan
suyac iyo bar gaasheysan
ku ilaali saahoodka.

Garashadu Sahraay ruuxa
sed u gaara weeyaane
hadduu saamigaas yeeshay
qurux ma leh saluuggeedu.
Dadku siigga dida maaha
sogob iyo ri'weyn maaha
sumal iyo laxdiis maaha
rati iyo sabeen maaha
falka iyo sugnaantiisa
socodkiyo abbaartiisa
dhaqan sida xishoodkiisa
dabar iyo silsilad haysa
iyo suun ma dhaafaan ah
wuxuu soofka xoolaaba
kaga soocanyahay weeye.

Waxan uga socdaa heedhe
naftu seeto yay waayin
hana falin sidaad doonto.

Hadalkana sar weedhiisa
una saaf qofkii waaya
ha ka tegin sarbeebtiisa
hana gelin sursuur oodan
hana lumin sargoyntiisa
hana liqin sangaabtiisa
ha ku saxan badheedhkiisa
runta sogordoh haw yeelin
ha suldaarin dooddiisa
sisibaa wadaaggiisa
sababee abbaartaada
hana badin su'aashiisa
sarrifkiyo tilmaantiisa
saddex erey halkii dooni
soddon yaanay kaa qaadan
siddi-qabaxi yay raacin
sare haw dhig-dhigin luuqda
gacantana ha saydh-saydhin
hana odhan wax sawliila.

Heedhe Sahraay heedhe
sarta hilibka dheehaaga
samaydaada dhererkaaga
sarajooga muuqaaga
sanqaroorka jaahaaga
dahab iyo xariir saaran
uma baahna saantaadu,
hadda silis ha xidhan maaha
luquntana ha sudhin maaha
waxan uga socdaa heedhe
marka aad sunuud hayso
waxa suuq mug-weyn yaalla
ha la simin kitaab weeye.

Hurdo iyo Sahraay jiifka
marka hore sariir raadi
salli iyo furaash dayday
saddexdaba haddaad weydo
lama seexan kari waayo
hadda saantu qodax maaha
suubaantu gogol weeye.

Nin ku qaday Sahraay tiisa
hadduu seed liqliqiddeeda
ku saruurad goyn waayo
subag iyo baruur doono
sidu jecelyahaa been ah.

Dhadhan iyo sibraar kayda
sidig caanaheedaa leh
badar iyo sarreen shiidan
iyo sixin ku iidaaman
wax la cuno sabiibbaa ah
nin samaystay baa faan leh
waxaad haysataa saas ah
ka sokow intaan sheegay
hadda soortu dacar maaha.

Dharku Saadhi qudha maaha
Saylooni garan maaha
iyo sabarandaa giiran
mana aha surwaal biid ah

haddaan saarku kuu diidin
saddex qaydu ceeb maaha.

Heedhee Sahraay heedhe
sar daruuranoo maasa
maro Abu Sarmaantiiya
dhacle baarka loo seesay
boqor wada siyaakhaysan
sindiyaal jiljila dhiibsan
tusbax dhawr sagaal laaba
iyo qool sunaar dheehan
subeciyad xiddiyo laaf leh
adigoo siddeeddaas hal
iyo timaha oo soohan
ku darsaday sifaa guudka
garashiyo sarriig sheegtay
sinta bidix ka laafyooday
ma qof kaa sitaa jooga.

Hadda salamadhlow gaabi
ha ku jabin saqlaa waalan
salow ololka hoy jooji
ha saloolan xayndaabka
ha ku bixin saloognaanta
ha sariiran waayeelka
sakatiga ka daa beesha
saha iyo af kala qaadka,
ha ka nixin hiddaa suubban!.

Gabdhayohow sidee waaye !
Ilbaxnimadu saas maaha
hadba suuf karkaro maaha
sararaha bannee maaha
qorqor suunniyaa maaha
dhabannada sibbaaq maaha
sanka oo la mudo maaha
sakhrad iyo xashiish maaha
sawir iyo riyaaq maaha
filin iyo sarcaad maaha
saxan reer galbeed maaha
kabo sookal dheer maaha
suuriyo durduro maaha

salsalaw cid kale maaha
qof silloon ku dayo maaha
wax sawaaban noqo maaha
sinta iyo lafaa duudka
saddex goor jejebi maaha
dhaqankaaga saydh maaha
Soomaali diid maaha
sidaad doonto yeel maaha
dhulka oon ku sidi waayin
samadoo la koro maaha.

Xilliyada wax saareenka
iyo saacadaa reebban
sabadiyo rugtay joogtey
gabadh timi ma saalloona
ku salliya Rasuulkiinna
salka dhiga guryaa seexda.

Sunsun falan siddaa feyda
sati fudud salaan sheegan
indha suhub af geed saarrey
hadba surin ka sheekeeya
sidan iyo si baas yeela
ereyada saluuggoo dhan
kuma lihid Sahraay meella.
Adigiyo intii seeran
inta saahiddee dhawran
inta gabadh sidaadaasa
uma socoto weedhaydu.

Sunbo iyo maraadaa leh
inta sibiq dhaqaaqdaa leh
sagan daaqa jiitaa leh
inta marinka seegtaa leh
waxba aan sugeyn baa leh
inta sharafka saydhaa leh
suuraafta maqan baa leh
xadhig lama sitaan baa leh
saca Faarsa nacay baa leh
Barni sumal xadkeedaa leh.

Heedhee Sahraay heedhe
suugaantu iib maaha
erey iyo sunnee maaha
hugun iyo sitaad maaha
siddi iyo i daya maaha
sadho iyo xajiin maaha
laba saaq ku gado maaha.
Waxan seylad geyin weeye
sahdi iyo dareen weeye
bulsho saasaheed weeye
samaheeda mudan weeye
sawdkeeda diga weeye
sacabkeeda kulul weeye
marna baadi sooc weeye
sahan iyo tilmaan weeye
dhaxal soo jireen weeye
wax ku saabsan meel weeye
so'da iyo ka guro dhuuxa.

Heedhee Sahraay heedhe
sirta noloshu xoog maaha
dhagar iyo suryee maaha
surma seegto dedan maaha
sibqi iyo hunguri maaha
sacab iyo ka leef maaha
sukhrad iyo fal xumo maaha
hadba seeb u rogo maaha
salfo iyo ku faan maaha
damac iyo sandaho maaha
derejiyo saldano maaha
saro iyo dhalaal maaha
sidan iyo sidaas maaha
hadda sadadu lacag maaha.

Heedhee Sahraay heedhe
bulsho saami loo tuurtay
shan siyood wax loo yeelay
samir inay xigtaan maaha
surka inay dhigtaan maaha
sas inay didaan maaha
inay suudalaan maaha
sardho inay galaan maaha
sixir inay dirtaan maaha

inay kala saftaan maaha.
Nin i sugayayow heedhe
anigoo ku sugey heedhe
maxaad ii sugtaa heedhe ?

Heedhee Sahraay heedhe
marka haaddu socod deyso
dhirta sare tukuu fuulo
gorayadu sanqadha reebto
adna soonka xidho maaha
mugdi talada sii maaha
berri iyo siday doonto
sug cadceedda maqan maaha
saqda dhexe habeen soocan
gudcur simay adduunkeenna
wax siraata noqo weeye.

Heedhee Sahraay heedhe
saranseerka jiilaalka
surbacaadka jaahweynta
sumal haadka roob waaga
iyo solanka daaduunka
cirka oo sabaad guurey
dhulka oo huwadey siigo
iyo dogobbo soogsoogan
marka beladu sooyaanto
saadaashu beenowdo
saca nuguli kaa leexdo
adna sebenka raac maaha.

Inan sabadu duugoobin
sayax iyo ugbaad waayin
sudda iyo degaankaagu
surmi iyo harraad yeelan
ama saacu guur-guurin
sohda ceelku dheeraannin
adaa yeeli kara saasba.

Heedhee Sahraay heedhe
saxariirka aafaadka
saxallada kal-meerkooda
sambabkuba col weeyaane

marka saymo loo iisho
ama soofku jaan qaado
ushu way sabooshaaye,

ha ku dagan sidsidadkeeda
qalinkaa wax suureeya
kugu sima halkaad doonto
saaxiib kal furan weeye
sunto fara ku hayntiisa
weligaa ha sii deynin.
Sisin iyo ku beer muufo
iyo laanta saytuunka,
ku qotomi sugnaan waarta
iyo nabadda seeskeeda
samo iyo ku doon heedhe
dunidiyo sinnaanteeda.
Ku dawee sawaaceenka
iyo siica daacuunka
ku burburi sarbaa mooska
iyo soohdimaa meersan
ku midee samuud raaca
midabada la sooc soocay
dadkan tobanka saamood leh.

Weligaa ha tumin seefo
iyo sabaradaa mowdka
dar samaysan baa yaalla
sancayahan gaboobaa leh
sahankaynu diranaa leh
nin sokeeyeheenaa leh
ninka sida xilkeennaa leh
ka sarjara heddeennaa leh
salab ciiddu hayn weydey
ninka sudhay xiddigahaa leh
nin sabuul la aayaysto
dhulka siib ku ridin baa leh
nin Sahraay adduunkeenna
saacad gubi karaa haysta
ninka sigay kun jeer baa leh
waxa nolosha saameeya
sako nimaan ka bixin baa leh
nafta saawa-saawaysan
santi nimaan ku furan baa leh

nin aqoonta soorkeeda
sida kale u rogey baa leh
ninka sulubka maadhiinka
ugu roon saboolkaa leh
nin samaa ku adag baa leh
nin ku filan sal guurkaa leh
sannadkaynu caydhowney
kaynu suus ka weynaa leh
naftu waa sir xeel dheere
nimaan suubin karin baa leh
wedka qudha sameeyaa leh.

Sula iyo xannuunkeeda
shalay iyo sadaaddeeda
iyo saawihii hoogga
naxdintii badh baa suuxsan
selelkii badh baa waashay
dad sawaaban baa buuxa
dumar waayey saygooda
hengashii sidaa muuqda
ololkii badh baan seexan
sarihii dumaa jiifa
qabrigii sinmaa jeexan
waxa saaka joogow ah
surrad baa i guud taalla
salabkii horaa tuuran
samadiyo dhulkaa buuxa
baddu waa sakalo miidhan
qalab suruc leh baa laalan
sanqadhuhu hub kacay weeye
sabarkii dadkaa baahan
saantii dadkaa qaawan
weli talo ma saalloona
waxa soo socdaa yaab leh
wershed suufiyaa daaran
waxay soo siddaa geeri
midhaheedu waa saymo
belo aan fan seeraarka
saxar loo mar-maran weeye
waxan ahay qof cayn saaban
deldelaad u sudhan jeebka !.

Allow yaa wax suureeya
salka dunida yaa dhawra
iyo seeska jiriddeeda
wacanaa sansaankeedu
badanaa sudaaddeedu
saxanaa hannaankeedu
Allow yaan sugnaanteeda
saymiyo u rogin duullan
subax noolba dhiig daata
xadhig iyo silsilad shiilan
Allow yaan sinnaanteeda
ku beddelin saraar oodan
iyo seere wiil qaytey
dadka saaran guudkeeda
yaan ka dhigin sabool qaawan
iyo soobir caydh jooga
erey sami wuxuu gooyo
Allow yaan ku jarin soodhka
garashada ka dhigan seefo.

Allow yaa su'aashaasi
sida ay u tahay yeela.

Heedhee Sahraay heedhe
dhulka iyo wixii saaran
sare iyo wixii laalan
inta sudan intii seemman
waxa jira sir iyo caadba
Rabbi qudha sax weedhiisa
sida uu ku yidhi buuxi
waxa hadhay salkiyo baarka
inta sool qarsoon joogta
inta seel xidhxidhan jiifta
inta saydha waabayda
maroodiga siddaa dheer leh
wiyil iyo sah boodkeeda
inta laga subxaanaysto
kolay tahay libaax sayn leh
marka aad Sahraay meel fog
uga suul dhabaalayso
degdeg inay sujuuddaada
suxullada dhigtaan weeye !

Sidashada awooddaasi
sahal iyo wax fudud maaha
qofba waa si garadkiisa.

Heedhee Sahraay heedhe
badda iyo sulaaqeeda
iyo buurta saysaaban
onkodkiyo sawaxankiisa
salowgiyo jibaadkiisa
danabkiyo salsalihiisa
sarka dhabanka duufaanka
ha ka didin sawaxankooda,
duni kuu sakhiran weeye
sayid baad u tahay caana
suubaali oo layli
ku sasabo aqoontaada
senge iyo ka dhigo doonni
sallo iyo ka dhigo oori
gabadh weeye caad saaran
badi saayiraaddeeda
iyo laab salaaxeeda
guro saadka guudkeeda
iyo sahayda uurkeeda
kordhi noole soorkeeda
iyo baahi saarkeeda
hubi nabad sugnaanteeda
iyo sabo negaanteeda,
ha ku deyin xannuun saaqa
ha ku badin saqaaf ciiddan
suluf iyo colaad waarta
ha ku saaxin naabaalka
iyo sulubka baaruudda
ha ku didin sabbeeyaanka
sabareynka boodbooda
iyo sukhula naareedka
ha la dhicin sawaariikhda
iyo saanadaa miiggan
ha sumayn macaankeeda

salabaha ha marin doogga
ha burburin sansaankeeda
quruxdiyo sureerkeeda
ha sadhayn hagoogteeda

sagalkiyo daruurteeda
ha sukuumin uunkeeda
saryankiyo ugaadheeda
ha furfurin sin-dadabkeeda
ha ka rogin dul saarkeeda
udubbada ha siibsiibin
ha afuufin suurkeeda
subax qudha ha duuduubin
sakaraadka taaheeda
uga xilo samaanteeda
sacabkiyo mashxaraddeeda
garashadu mid soofaysa
ha ka dhigin sadqaynteeda
ha ku solo wanaaggeedu
ku sin inan-dumaalkeeda
kuwa saadanbee laalan.

Heedhee Sahraay heedhe
seben tegey xusuustiisa
raad raaca Siinleyda
socod barashadii doodda
Saxarliyo abbaarteeda
anigaan wax saaraynin
sannad iyo garaadkiisa
saadaashu been weeye
waxba samir ma liileeyo
ha sarwicin qof kaa jeeda
hana sugin nin kaa maarmay
hana sigan mar mooyaane

nin ku siray ha faallaynin
sababana ha weydiinnin
ha u seeta dheeraynin
hana sidin culayskiisa
siriq iyo ku qabo baydo
hana falin siduu yeelay.

Nin ku yidhi anaa saasa
ha ku odhan sidaas weeye
sida uu ku yidhi heedhe
haddii ay siniin weydo
ama sarin sanaan weydo
waxa furan sidaas maaha

qof saluugey maankiisa
ama suufay muuqiisa
ka sal kacay xaqiiqdiisa
qabku saami ladha maaha

nin sitaba bar baa saaran
nin ka sii sitaa jooga
ragannimada sooceeda
adigoo sagaal buuxshey
hal ku seegay baa yaalla.

Nin salaad u kacay oogan
sahwi galay xalaaleeye
adna sahankan beel loogan
ha ka dhigin socdaal baada.

In halkii sal hayn waayo
laga saba rogtaa doora
in su'aal jawaabteed leh
lala sara kacaa fiican

nin ku yidhi sinnaan mayno
adna buri sarrayntiisa
sidka waa wadaagtaane
ma sagaashan baa tiisu.

Selelkaba hurdaa keenta
haba seexan goor baas leh

han sareedo loo waayey
in saraaye loo daayo
sida aan u idhi weeye.

Bela saacaddeed joogta
sabti nabada haw riixin

subax dhalatay caadkeeda
ha ka bogan wax saarkeeda
adiguba samee maanta
berritona sargoo heedhe
noloshaba inaad saafto
qaabayso saabkeeda
waxan suura gelin maaha.

Garashiyo sugnaan hoyso
falka sami ha kuu raaco
mana jiro sed kaa baaqday
ilbaxnimadu saas weeye
sirta noloshu taas weeye.

DAALALLEY

Marka hore dad baan ahay
dad dad reebay baan ahay
dunji dhalan rogtaan ahay
hadba fadal durkaan ahay
nebi dooran baan ahay
han dareersan baan ahay
hiyi durugsan baan ahay
da' da'deed u talisoo
ugu damac fog baan ahay.
Dunidaannu wada naal
noloshaannu deris nahay
dalandoolka geeddiga
dan qudhaan u jeedaa
haddii taas mid lagu daro
ama daadku halis yahay
inta mudan wax doorshaan
inta daran u leeyahay.
Dab waxaa ku guban kara,
inuu daaro mooyee
nimaan xeel ku damin karin
docse aniga way wehel
iyo dulucda guulaha
intaan daw ku laalla.

Daray waarayaan ahay
duufaanku ima lulo
dulin hoose ima galo
dardaraale ima rido
digdig beena kuma ruqo
cirka danab ka soo dhacay
deli igama raarrido
kuma dumo tab iyo xeel
dibin daabyo mooyee
digaxaadhku ima tiro
nin danaystay ima tebo
nin darjiidhay kama naxo
nin u go'ay daraadday
isba garey daraadday
in dalleemo lagu huro.

nin dushayda ku xajiyey
iska daansha daanshoo
siduu iigu diran yahay
ayuu iigu dagan yahay
nin Dagaar fog iga koray
anaa daaf u soo roga
marna waxaan dammiintaa
nin dil iigu xidhan geed.

Danni kuma tallaabsado
wax dahsoonna uma tago
demmanida shil kama dhigo
ma aqaanno digashada
haddaan lay dardaar werin.

Dib waxaan u dhigan karo
degdeggeeda kuma qalo
waxaan daadshey baa jira
intaan daastey baa badan.
Daymadaydu waa gelin
duur-xulkaygu waa seben
dul-qaadkaygu waa guun
digniintaydu waa boqol
diidmadaydu waa kow
hadday daahdo waa laba.

Dardartiisa gaarka ah
qofna iguma deeqee
dalabtaanan moogeyn
inaan dayro lagu mudan
qofna xagal ka daaciyo
dal-daloolka kuma naco
nin la yimi dedaalkiis
anigaa wax ugu dara
marna waxaan daboolaa
xubnihiisa derida leh.

Dedda kaca hayaan dheer
nin dekaanka ila lumay
inaan soo duwaa furan
hadduu daal la kala dhaco
dul la saaro kuma gabo

uma dudu karaankiyo
waxaan daafad loo hayn.

Doqonkana anaa xila
si aan dawga uga xidho
waracana anaa dira
si daddaabba lagu furo
damacana anaa dhiga
halka dabinku ii yaal
ninka daacad igu nacay
duudsigayga kuma helo
wuxuu doonayee baas.

Ninka ii darraadow
anba waw darsanayaa
dibin-daabyadaadee
tirtirsiga ha iga deyn.

Carrab dananka laasima
wacdi dowdab lagu yidhi
ninka ii dudubiyow
kuma deexdo hadalkee
wax kaloon daneeyoon
ku damqado ma haysaa.

Duni aanan weli maqal
nin i daawisiiyow
kuma arag daraandaro
midabbada dalxiiskiyo
ku dalaysan dheehee
dux la'aanta gadantee
wax intaas ka door roon
la dugsado ma hidisaa?

Waxaan daanka soo marin
dalqadaaba celisee
wax dareenku iga jiro
ninka ii dardarayow
taas dameero loo sheeg
dirxi iima dhuuntee
midho daray nin jecelow
ku liq adigu duuduub.

Ninka dayday kaga dhacay
dad intuu u xilan jirey
noloshiisu duug ma leh.

Bad daruuran baan ahay
laygama dabbaashee
ninka doonidaydii
kala degey halkiisow
anba doonnidaadii
kala degey hankaygii.

Damdamtiyo shirqoollada
dirashada dhufaannada
shaxda dalagta lawlaban
waa laygu dagayaa
xadhig qoob la duulaa
marba lay debcinayaa,
nin i deydeyaayow
dhulka qaar ha iga deyin
nin dorraad ogsoonaa
halkii Daado lala maray
jidh dubaaxi maayee
nin gar iigu dudayow
dermo haygu kala bixin,
duhur lays hor-joogaa
la'i deedafeeyoo
duqaydiyo wax garadkii
dhulka ugu da'weyneyd
dunbukh baan u dhiiboo
meyd bay dul yaallee
miyaan geedka damalka
dooyaysan karayaa.

Naxariisi kuma duxin
dhegihii dorraatee
hadday ii daloolaan
damqashaa ku dhalisee
dayo toobad laga filo
denbigeedu ma oggola
dawliilka hadalkay
nin qabow ku durataa
wax u dihin shar baa jira

sharcigeeda dura baxay
dawadaydu kuma taal,
da'day maanta joogtana
haddii loo kitaab dayo
waxay daaqdo mooyee
waxay deeqdo lama cuno
malaa waa duqowdee
haddii layska deyn laa
dulmigay ku tarantoo
dacawooyinkaa badan
boqol baa ku daba jira!
Intuu daalac leeyahay
ninka doonan karayaa
dacwad qoro ma liqi karo.

Marka deelba deel cuno
anaa tayda diirtee
toban daawo lala galo
derejiyo xil lagu taxo
ama duunyo lagu qubo
uma korin darmaantee
waxaan duullan u cuskaday:

Inaan duug ku hubin karo
madal iyo shir ila da'a
inaan dood ka odhan karo

inaan daahan garan karo
dibnahayga bari karo
in la diidi karo yeel

anigiyo dedaalkay
inaan door ka filan karo

anoo doogsin cararkii
la durduriyey haamaha
inaan roob i daba maray
ufadiisu igu digan

debeciyo is dhigashada
haddaan duulo halabsiga
inaan hoos u degi karo
dersi qudha ka dhigo laba

dakharrada kol igu dhacay
misna inaanay doog noqon
ilaa daayin igu shidan

daribtayda malabka leh
in dugaaggu nici karo

inaan doogistaydiyo
danahayga labadaba
nin direyska igu qaba
dummaddiisa lagu xidhin

dad inaanu kala noqon
dangalooyin kala jira

si la dayaba aayaha
dur u tuuran maayee
dufan iyo nin jecelow
rido adigu daabaca.

Laba duni ku kala mudan
doqonkaba u kala mida
waxaan doortay taydee
dirgan waaga hurisada
maqashaa is dadabtoo
dalanbaabi noqotee
dib u guuri maayee
nin da' furay kalkiisow
dalka waan aqaannaa
bahal iga da'weynoo
dad cunii ma joogee
ma didee hargoolow
haygu tumin durbaannada
iyo daasadaa madhan.

Talo duubka laga furay
degdeggana wax lagu faray
iyadaa durduro falan
sebenkay derderan tahay
xadhko lagu dabbaaliyo
qabashiyo diddii ma leh
dib waxay ka noqotaba

below doorkan maanta ah
adaan daacad kuu ahay
haddii laygu kaa diro
digashaan ka dhigayaa
adna diid nin kula faqay.

Samana waysu dihinnahay
gabadh ii dambaysoo
ii doonnan weeyaan
waxaan dayday leeyahay
degmo lagu aroosiyo
gole lagu dabbaal dego.

Dibno iima gooyaan
dakanooyinkaygee
laba daw mid iga xidhan

iga dayrsan nacasnimo
iga deyran lahashadu
iga duuban googoos
boholyowna iga dedan.

Ha is deyso qiil ma leh
dushaa layska eegtaa
dib baa laysu eedaa
haba diillin badatee
shaxi duud u kala rogan
siba deleb u kala guran
weligaa ha igu degin
godka daraya qoolka leh
daran doorri nabarrada
xagga hore u dalandali
ha durduuratee sii
ha is daashatee lali
ha is daasatee hubi.

Dadna wada dad maahee
dalladaa habeenkiyo
danbas buu huwanayee
sawnigii rag kala diray.

Kuwa dayrta iyo guga
sida diinka sugayow
anaa daaqa cawskoo
ku higsada daruurtee
ka hadh-gala diraacaha.

Nimaan diiftu saarrayn
dusha sare ka qolof dhicin
dubatadu ku shaacnayn
nimaan daawa shiillayn

ama degel ku sheellayn
ama dibad ku sheegnayn
daymadaydu suurayn
waxaa loogu digayaa
dohdu Waamo maahee
dirir baa ka socotee
firdhisada iskaga durug.

Marka dirir gabaabsiyo
isma dayada dhiifta leh
iyo duraha jiilaal
dayawgiyo kulka is wada
doorsoonka garashada
daadduunka nugulkiyo
dac ku dhiidhigeediyo
dar-wisiisigeediyo
danbabeera ruqankiyo
daabaan u jedankiyo
duul duulka Jaahweyn
anigaa ka doogoo
weligay danbeeyee
dhulka deexda dharabka leh
nin dallaallimaystow
dad anaa ku hadhayee
dhanka kale u diga rogo.

Anoo daaya mooyee
godobteyda daah iyo
dadab yaa ku xidhi kara ?
Anoo daadsha mooyee
dabka yayga dhigi kara ?

Haddaan doohba lay barin
dibso yaa i odhan kara ?

Rag dagaal isugu yimi
haddaan guuli kala dirin
ama duubi wada jabin
isma dooda dhuuxdee
marka dhaylo dubantee
digsi xanan kulkaan bado
iska rogo daboolkee
fadhi dagagar yeeshaan
garan dooca hadalkee
debci qorigu hay faro.

Dirirtaan dhanna u dhicin
dillo aan cuskanoo
dabar ugu badheedhaa
docna ima hor-taallee
waxaan dani i yeelsiin
is dugaashan maynoo
dalqad baa ka taallee
ilaa laysu deyn baxo
waa duurxul nabadduye
anigoo wax dili kara
duco qaadan maayoo
nolol kuma dardaarmee
haba diirran oloshoo
danba haw gilgilatee
aaway dawladdii Xamar ?

Duqri may maqlaysaa
daratiyo kud iyo caal
durey iyo kul iyo daaf
waxaad duumo hidisiyo
waxaad hayso daacuun
annagaa daweynee
dabaq qudha isugu gee
ha ka tegin duruustay
rag isaga danbeeyeen
isku soo daroo keen

cirka sare badh soo dumi
Waxad hayso soo daa!

Dala'siga xanuunka leh
dadnimaa ka dhalatee
nolol aan ku dirirree
darxumooyin nagu fala.
Aan doombir qodannee
durdurrada si naga dhaha.
Dhirta aanu daaqnee
guba dalagga beeraha
dekedoo dhan naga xidha.
Aan diinka qalannee
cagta mariya duunyada.

Aan direyska jamannee
dirka maradu leedahay
duni yaanay nagu hadhin.
Marka salabku deeddamo
daran doorri laba dhaco
ardadaa dillaantee
dadku haysu boodee
ku dalbada hubka is wada .

Dawersaad ku dhaqataa
dixda dhagaxa yaalliyo
dogob aan ku furannoo
farsamooyin dayannee
keen dabbaabadii hadhay.

Cabsi iyo dardaan iyo
dacwad iyo baroor iyo
dugey yeedhi maysoo
hengel waa la daayee
ha mashxarado dumarkuye
deldelaadda boqol boqol
kala daran isugu xidha.

Dacartaa ku shidantee
ha darrooro hilibkuye
daldaloosha xididdada.

Marka toban la dooxaba
annagaa kun dihannoo
badhba diir u gelinnee
dubta beerka caydiga.

Dunqulaalka madagtiyo
xoloddada ka daba hura
annagaa ku daarroo
qaybo degel gufeynoo
duni kale abuurree
duddun waayi maynee,
idinkaa wax dumiyee
daari yaanay taagnaan.

Idinkaa degdegayoo
nafta doojinaayoo
diihaal la sahayee
dux halkaa ku aragtaan
dardarsada wadaamaha
isku lura daldalalashada.

Docolkiyo hareeriga
annagaa ka diirree
furta dahabka ooryaha
iyo duluca gaarida.
Diriciyo malkhabadaha
kala baxa dukaannada.

Inta lagu dekeeyiyo
inta lagu dingiigsado
inta daabac lagu dhigo
in durraaxad lagu simo
adaa dawladee guro.

Anna weliba deeqdaas
waxaan kuugu darayaa
inta igu dul-saarka ah.

Marka ay dibbootee
nin hagraday ka dayrshee
dugsi looga leexdaan
daba geli aqaannaa.

Markay ciinka daaqdaan
dabka ugu xiddigiyaa.
Nin dumaala baan ahay
degel fule ka bara kacay.
Nin ku diirsadaan ahay
maalintay u daran tahay.

Marka daawad lala tago
nin didsani iskaga hadho
annagaa ku dirirroo
halka daran ku dhicinoo
sida loogu dabar go'ay
Deelley ka tirinnee
nin debcow dhan uga guro.

Dibadda iyo gudahaba
dacallada hor iyo gees
doc kastaba adoo jira
isu baydh dad-qalatoy.
Isku daya kas iyo maag
inaad xeesha dalabta leh
igu laba dibleysaan.
Isku duuba qorigiyo
birtaan daabka haystiyo
midigtayda daalacan.

Rabbi derejadiisiyo
deeqdiisa culus iyo
diintaan ku dhaartay.

Culimada ducaysee
lagu hubo daliilkee
digridaan ku dhaartay.

Xilka dawladnimadiyo
dalka iyo shinkiisiyo
dad leh baan ku dhaartay.

Dooddigii Mandheeree
laga qaxay dayaankiyo
darban baan ku dhaartay.

Dhabbad iyo Gal-dogob iyo
digtii awrayaal iyo
duman baan ku dhaartay.

Birjeex deedankeedii
laga diday kulkeediyo
degsan baan ku dhaartay
Lixle[51] *damacyadiisii*
diric Ina Saleebaan[52]
duxan baan ku dhartay.

Ifkuu Xaamud[53] *daariyo*
Khaliif[54] *doorrankiisiyo*
digan baan ku dhaartay.

Hurre[55] *doonnantiisii*
Gurey Ina Dawaarriyo[56]
dar kalaan ku dhaartay.

Islow[57] *dara-dhigiisii*
danab Aadan Shiiniyo[58]
dadban baan ku dhaartay.

Karuur[59] *duur-xulkiisii*
iyo damalki Koosaar[60]
dedan baan ku dhaartay.

Dil-dillaanka dhiiggiyo
inta nacabku dooxee
dahan baan ku dhaartay.

---

51 Lixle-waa Maxamed Xaashi Diiriye
52 Ina Saleebaan-waa Xasan Saleebaan X. Maxamed
53 Xaammud-waa Xaammud Ibraahim Yaasiin
54 Khaliif-waa Khaliif Sheekh Axmed
55 Hurre-waa Maxamud Xaaji Xasan Hurre
56 Gurey ina Dawaarre-waa Ibrahim Faarax Dawaarre
57 Islow-waa Maxamed Axmed Maxamuud (Islaweyn)
58 Adan Shiine-waa Adan Sheekh Maxamed Sh.Cabdillahi
59 Karuur-waa Cabdi Sheek Jaamac
60 Koosaar-waa Cabdilqaadir Koosaar Cabdi

Inta daaha dhagartiyo
ku xidh-xidhan dalluuntee
dabran baan ku dhaartay.

Dalan-doolka caydhiyo
dingaraarka mudankiyo
dibjirkaan ku dhaartay.

Inta cadowgu dayrshee
dibadaha u hoyatee
dulman baan ku dhaartay.

Aqallada daloolee
Doolaabo huruddee
dansan baan ku dhaartay.

Garashada dareenkiyo
inta laga dab-qaatee
i dirtaan ku dhaartay.

Dacar iyo ladh jiifiyo
inta doogta kicisee
damaqdaan ku dhaartay.

Dhulka hanad ka duuliyo
Duriyaan ku dhaartay,
Daalacaan ku dhaartay.

Dar-daraa barbaartiyo
inta dirirta geydee
diran baan ku dhaartay.

Dedda-ruxanka maankiyo
daaraanta godobtiyo
dunbukhaan ku dhaartay.

Doodaha sinnaantiyo
dimuqraaddinimadiyo
daacaddaan ku dhaartay.

Deebaanka noloshiyo
diiwaanka nabaddiyo
duuggaan ku dhaartay.

Dil-dillaaca waagiyo
dabka iyo cadceeddiyo
dayaxaan ku dhaartay.

Qalinkiyo dawaaddiyo
dugsiyada aqoontiyo
dawankaan ku dhaartay.

Dalawada la maaliyo
daableyda gudintiyo
doobigaan ku dhaartay.

Darka iyo wadaantiyo
inta doojinaysiyo
dawliskaan ku dhaartay.

Digirtiyo galleydiyo
durdurrada waraabshiyo
dibigaan ku dhaartay.

Inta dhididku deeqee
dan xalaala jiratiyo
dubbahaan ku dhaartay.

Da'da soo kacaysee
dummaddayda xilatee
dagan baan ku dhaartay.

Hirka Daalalleydiyo
dersan iyo Rashiid iyo
dulucdaan ku dhaartay.

Inta diib is marisiyo
naxariista dunidiyo
dumarkaan ku dhaartay.

Dab haddaad hunqaacdiyo
haddaad daacdo dhabataba
haddaad adigu doontiyo
haddaad adigu diiddaba
haddaad ii darraatiyo
haddaad ii ducaysaba
haddaad maato dabatiyo
haddaad doobta lalisaba
haddaad doolli noqotiyo
haddaad daasas fagataba
haddaad geelal didisiyo
haddaad deylo shabisaba
haddaad faan dudubisiyo
haddaad been daldalataba
haddaad kaara ducatiyo
haddaad geeri dihataba
haddaad dooddi oroddiyo
haddaad deeddan socotaba
haddaad soo durdurisiyo
haddaad xeel la durugtaba
haddaad waalli duushiyo
haddaad maan ku dirirtaba
haddaad daad faruurtiyo
haddaad soo da' fanataba
haddaad duusho kicisiyo
haddaad dawri carisaba
haddaad dawga xidhatiyo
haddaad deyr is marisaba
haddaad buur la deristiyo
haddaad dooxyo qodataba
haddaad doobir shidatiyo
haddaad diina taxataba
hadduu dhiiggu daatiyo
hadday xaydhi dixataba
hadday guushu degatiyo
hadday daahyo rogataba
hadday qaanso debecdiyo
hadday shiish dellegantaba
hadday Daydo curatiyo
hadday deero tebisaba.

Adoo dool dhaqaaqiyo
adoo daata mooyee
damac waa halkiisii
dabna waa dabkiisii.

Dusduskay ku dheregtee
haddaan daalku dheeraan
gabbal baas u dumin nabad.
Nin dalleensi lagu cunay
haddaan guuto loo dilin
dakharkiiba toban noqon.
Nin kastoo dun iga qaba
haddaan daab-cad lala dhicin.
Janannada durduurta ah
haddaan daadku soo qubin.
Aqallada derbiga dheer
haddaan daaqad laga gelin.
Ninka dabin ka boodka ah
haddaan diirad lagu helin.
haddaan duubka gogoshiyo
lagu dhuuman dalowyada.
Haddaan shaashka derejada
dallacaadda laga nixin.
Dar Allay u kibirtee
haddaan iilka lagu degin.
Haddaan meydku duurkiyo
derrimaha ka fara badan.
Sanqadhaa dabayshiyo
haddaan fiinta laga didin.
Fadhigay ku daaqdee
haddaan soodhku dalandalin
halka doobi lala maro
haddaan raacdo daba gurin.
Dacfalaanka mahaddiyo
dardarsiga barwaaqada
iyo doosha subagga leh
haddaan laysu dacarayn,
Inta daran intaw daran
haddaan duulal lagu falin.
Haddaan deebta gumuciyo

lagu guban dabkaan shido.
Duhur laysla wada jiro
haddaan guusha lay deyn
Allay-lehe docdaydii
ha goblamo dal weynuhu.

GUDGUDE

Gedgedoonka maankiyo qalbiga
gocasho soo boodka
Xaajada garlayliga jartiyo
gun-u-saluugayga
Gibladiyo mashxaraddayda iyo
farax la goohayga
Gandoodkayga taahayga iyo
goobo xaradhkayga
Gurmadkiyo haloosiga taxmiyo
guluf alooskayga
Gama' li'ida reenkayga iyo
jiif galgaladkayga
Goobyaalka caga-jiidka iyo
meel-ka-gabargaalka
Gucla orodka seeraarka iyo
geyllan dirirkayga
Haddaan geestan eegana cabsida
gaarkay igu raaran
Gabranaanta qoollaalligiyo
mala gorfayntayda
Gadoobnaanta yeelkayga iyo
kala gantoobnaanta
Garab li'ida soodhkayga iyo
gooninnimadayda
Goofkiyo xabaalaha shixnadan
godadka buuxbuuxa
Cagta go'an lugaa iyo gacmaha
gabawar duugoobey
Naafada garbaha kaashatee
sumucu gaagaabshey
Geerida shinkeed dhaaftay iyo
Guri dambayskayga
Goodaadsigaygiyo hiyiga
garar tallawgiisa
Kol haddaan wadnuhu kuu garrayn
geydha kugu yeedhye
Garasow[61] anaa kula hadlee
gacalkayow heedhe

61 *Garas- waa Muxumed Carte Jaamac.*

Nafta gororaheediyo haddii
galowda lays taabto
Geesteyda waa fule ninkii
goob ka saahidaye
Guddoon dhacayna waa doqon ninkii
gaar u faashadaye
Guri ba'ayna waa cadow ninkii
raarta sii guraye
Gobannimana waa quus ninkii
gawska dhaafsadaye.
Ummad geeska loo tumay habeen
gocasho soo jeeddo
Haddii aan tashiga loo golayn
amase gaashaanka
Fallaadhiyo gabooyaha haddaan
godobta loo taaban
Iyadoo gadoodiya hadday
fadal garmaammayso
Hadba nabar gataatiya hadday
gebi dhac tuuryayso
Galladdeeda oo dhow hadday
gaadhi kari weydo
Inta gudashadeed tahay hadday
geysan kari weydo
Iyadoon garaysnayn haddii
gacantu ay daasho,
Gamaarshaa ku dhaca amase way
gabax tidhaahdaaye
Gabbashay liqdaa amase way
gamashi luuddaaye
Way kala guddaa amase way
kala go'doontaaye
Ways gawdhisaa amase way
feedha gurantaaye
Guushay nacdaa amase way
gubasho oydaaye.

Inkastoo guddoonkii burburay
loo gudcura joogey
Inkastoo go'aankii dulliga
Geesinnimo diiddey
Inkastoo giyigu waa xormee
gaadhka lagu meershey

Inkastuu gaggaabkii cuslaa
garangar duul duulay
Xaajada god-raaca leh haddii
loo gabbala eego
Sida ay u kala geysan tahay
way gun dheertahaye
Kol haddaan garaad lagala hadhin
galabba sheeggeeda
Inta maanku gaajeysan-yahay
guuli waa weliye.
Gashigayga way dhaqanyihiin
gaasaskii qabaye
Weli gaaf dugsoon bay hurdaan
ganacya weyntiiye
Dibjirkii gidaarrada hurdaa
laysu soo guraye
Gebegebe rag lagu keenay baa
layga gadayaaye
Erey gara haddii loola tago
godol ma waayeene
Gargaarkoodu wuu dhimi lahaa
guul-darrada taalle
Lafa-gerina way jebin lahayd
maalin gudeheede
Gobanimana way dhalin lahayd
loo gudboonyahaye
Gacalnimana way hubin lahayd
aan la goyn karine.
Weli gumucu meel baydhsan buu
gawda ku hayaaye
Gariirkaad maqlaysaan ka dhow
goobahaan rabaye
Gadhqaadkeedu waa leexsanyahay
waana gudayaaye
Garar loo maleeguu ku ridey
guura socodkiiye
Guudkeedu waa wada fin iyo
gaatir iyo booge
Hadday gooli-baadh tahay waxaa
gabay raggeediiye
Guyaal iyo guyaal bay rarteen
gocorro shaydaane

Iyadoon goblamin baa haddana
geelo loo hadhaye
Gol-dalooladeedaa ka badan
galalka ciideede
Gelin looma wada sheegi karo
xaajo geda weyne
Gawdiidka iyo quusta waa
lagu gumoobaaye
Mar haddaan hillaab lagu gudbayn
giriftan mooyaane
Gabgabteedu waa xubin intay
gawrac leedahaye
Geeddiga cagaa daaliyaa
lagu geyoodaaye
Gellimaadka hayskaga jirtiyo
goosan habaqlaaye
Gubuxsiga mar uun bay tirsiga
meel ka soo geliye
Gargaraaciddeediyo ha deyn
geed ka didinteeda.

II

Garashadu hadday ruux la tahay
suu u garanaayo
Garaadkiisu suu qabo haddii
loola garan waayo
Gardarruu u qaataa ninkii
yidhi garaadkiise
xaajadu markay gobo'da iyo
gawda culus joogto
keligii nin gaashaantay wuu
gola ka fuulaaye
Gadaashiisa uun baa durbaan
laga garaacaaye
Labadiisa geesood ma jiro
ruux ku gelayaaye
Arrin lalama guulee warkuu
gura yidhaahdaaye
Dadka wuxu u gacan haadiyaa
qof iyo gaarkiise
Gendi iyo dhukaan buu qabaa
cudurro guumeede

Gogol wuu ku shaashoonayaa
loo gudboonyahaye
Sida goray fallaagoobey buu
gooni joog yahaye
kol hadduu nin mawd lagu gudbadey
tiisa uga guuro
Xil uun buu guddoontaye ka baydh
gudashadiisiiye,
ka galgaley habaar-qabe halkuu
gool ku cuno weyne
Nin hadduu tashiga guuto faran
keli ganaanaysto
Gaaraayucuuntiyo shinnida
gurucya dhaadheerta
Giiryaalayaashiyo fulaa
laguma guuraanka
Gumarta iyo maajeenta iyo
geed-xunkiyo tuugga
Gungunnaafka iyo maarta iyo
gocorka aan quudhin
kun ninoo guraangura hadduu
goob isugu keeno
Guufkiyo haddii hooda iyo
giniga loo qaybsho
Dadka kale intii gudan haddii
gararka loo jiido,
Ninka gaaban meel dhow haddii
looga geda-sheegto
Guubaabadeedii haddii
loogu godadleeyo
Hadallada galoofta ah haddii
loogu mala gaaxsho
Guryo-noqoshadeedii haddii
lagu gawaan-raacsho
Gabbal daye sidiisii hadday
laba gar-daymooto
Shimbiraha gabraartiyo hadday
galow wax weydiiso
kol hadday galaydh soo kallahay
laabta uga guuxdo
Garba-raar cadhaysani hadduu
gooyo taladeeda

Guulkeedu dheeraa sidii
geenyadii Bixine[62].
Weligeed fal baa loo guntaa
lagu guhaamaaye
Mar uun bay gadooddaa siday
gees lo'aad tahaye
Galab xiisaheedaa wakhtigu
kaga gaboobaaye
Ninuun baa ku guuree iyada
geeddi waw weliye
marka wiil ku guro Naarta iyo
godadka Yaahuuda
Ayay kii Jannada geyn lahaa
dayasho goobtaaye

Marka uu galaa buu iyaga
guba yidhaahdaaye
Markay raar guraysaba nin bay
gudub tidhaahdaaye
Gabno ugubi way quusisaa
gaawe Cumarowe[63]
Garab-daar ninkii lagu bokhraa
geedad sare waabye
Gar-ma-qaatayaashiyo dadkaa beera
ruux gudhane
Ganbo nimaan la soo bixin haddii
guulo lagu waabo
Markuu dhaawac geystaba haddii
loo gargarateeyo
Isagoo canaan lagu gudbiyo
gaarran filanaaya
Giblo iyo haddii sacabbo lulan
loogu gogol-xaadho
Keligii inuu guurti yahay
maalintaa gunudye
Marka uu gadaan iyo gadaan
gacan-togaaleeyo
Ayuun buu waxaan ganac lahayn
sii gorgoriyaaye

62 *Geenyadii Bixin-waa geenyo degel fadhi ku ahayd ceel oo marka loo soo arooro loogu iman jirey; waana tii ay ku baxday "sow geenyadu ma cabto, sow ceelka kama tagto, sow colaad laguma tebo".*
63 *Cumarowe,- Waa Cumar Salaad Cilmi*

seetada nin goostaba
wuxuu gesto lala yaabye,
mar hadduu tallaabada gurguro
gaatan iyo booddo
Dhaaxaa gadaal laysla tebey
wiil galbaday jeere.
Toojaba waxaa lagu godlaa
say u gaar tahaye
Gurranidu mar waa dhalasho iyo
gacanba qaabkeede
Marna waa calool garac siddiyo
xaal ku soo gala'e
Kol haddaanay maankaaga gadin
talana kaa geynin

Gurracnaanta qiil lagu saxoo
loo gudbaa jira'e
Gudboonaantu way daalisaa
ruuxa meel gurane
Nin hadduu go'aankiyo sharciga
gawrac ugu jiido
Hadba goondhabaaliyo hadduu
gooddi-furan keeno
Gacalnimo hal loo yidhi hadduu
gubasho sii beero
Guudaan haddii uu ku liqo
ereyga geedeysan
Runta wuxu u guul-guulayaa
way gun-dheer tahaye
Goldaloolo qudha maaha iyo
goonnidaa taliye
Gedaan loo filayn baa jirtiyo
geel-la-daaq kale'e
Hadba geed-is-maris baa u hadha
guul dad leeyahaye
Miyaan Geeddi-Baabbow arladu
gelina waayeynin.

* * *

Gole miiggan, geed sheegan iyo
garangar muunaysan,

Gudban iyo cod laba geesa iyo
guurti kala soorta,
Garnaqsiga midducigoo tashiga
gooni uga showrey,
Geda labe maddaacaley hadloo
dhaabad ba'an geystey,
kala gurasho meertiyo rogaal
la isla guur guurey,
Maahmaaho wada guuna iyo
gabayo raac raacay,
Guddoon dhacay hubaal iyo go'aan
laysku gacan qaaday,
shan god oo murtidu leedihiyo
gororka suugaanta,
Gedda hadalka loo ruga geshiyo
marin gobaadeed dheh.

III

Gobannimadu waa libin ku taxan
geeddi nololeede
Waa gumaro aadmigu hantiyo
guusha ugu weyne
Guddoonkeedu waa faral siyaal
loo gafaa jirine
Geduun buu ka leeyahay khalqigu
maalintuu gado'e
marka uu gabaabsiyo xilliga
laga gu'weynaadey
Ayuun baa ninkii gudan karaa
dhan ugu guuraaye
Qabyadeedu waa guun intay
gaadho weligeede
Galab noolba ooddeedu waa
gudinta loo hay-ye
Nin gufeeya mooyiye ma jirin
ruux gunaanadaye
Gelbiskeeda oo qudha haddu
tacabku kuu gooyo
Adigoo gadaashaday hadday
guure kugu dhaafto
Gommodkiyo yaboohdeedu way
goora badataaye

Haddii aan gantada loo adkayn
amase gaafaanta
Guddo iyo waxay yeelataa
gulufo shaydaane
Gaadaa dhexdeedaba ka kaca
maalin gelinkeede
Gacmaa lagu xejaa amase way
galab dhaqaaqdaaye
Waa lagu gam'aa amase way
geeri badisaaye
Gob baa lagu noqdaa amase waa
lagu gumoobaaye.
Garan maayo maalmaha intuu
soor gad leeyahaye
Mar hadduu gidaad bahal qabaa
gaajo kula ciiro
Gujo-dhaadhigeediyo hadduu
taabo gorofkeeda
Waxba kama go'aan ruux ku shubay
xeedho gudaheede
Hadduu gaar u maamulo qof
waa geel nin leeyahaye
Inkastoo gantaal iyo wed iyo
gawrac lagu hooyo
Meel loo gun-raaciyo haddaan
gogol dhig loo yeelin
Mar haddaan garaad loo lahayn
wayska gubataaye
Geedkeed ba' waa sixir haddaan
garasho liilayne
Hadduu gaws dhurwaa ruugi karo
waa laf guri taalle.
Gunti-furey nin caashaqay haddii
guudka loo sudho'e
Galacdeeda uun baa indhuhu
golongol eegaane
Giniis iyo hadday kala dhaxlaan
gaar-la-ababkiisu
Waa maro gargaranoo adhyaha
lagu gabraartaaye
Mar hadduu waraabuhu gashado
giiro waa halise

Iyadoo gashaantiya sidii
loola gogol dhaafay
Guurkeedu tuugu ahaa
gaabsi iyo beene
Iyadoo garoobiyo markay
guudka fidhanaysey
Inanuu gumeystuhu dhalaa
gaadhka ka ahaaye
Gabowgeeda way doonnantahay
gedaha waayeele
marka ay geyaan sheelataa
garacu yeeshaaye
Hadba wiil is gaalaynayaa
loo gu'tiriyaaye
Nin dharaar wuxuun laga guntay
guushu jamataaye
Gobannimadu ruux kuma xidhniyo
Giib ninkii dilaye
Agaabaynta maalmaha gudbiyo
galaha taariikhda
Gadood dhacayba sheekuu lahaa
geyfan iyo raade
Ganba-xoorka waayaha haddii
laysu minan guursho
Dad uun baa ma guurtada lahaa
goobihii baxaye.
Gurgurshaagu awr buu ka yahay
rarasho gaadiide
Gadh-wadeenku ruux buu ka yahay
geylan wadareede
Nin uun baa guddoonsha'e xil waa
laysu gororshaaye
Galladduna waxay saaran tahay
wax isu geygeyne
Inkastuu wax galo ama wax gudo
ama wax weyn gooyo
Inkastuu galool mudhay ka yahay
dhiraha gaagaaban
Hadduu geel abuuriyo hadduu
gaas cartama beero
Inta ruux wax gaadhsiin karaa
way gun dhowdahaye

Noloshana galgalaheeda iyo
gebi ahaanteeda
Waxaan geesi karin baa jiroon
gaar ninaw faline,
Xaajaba gan baa loo unkaa
talaba waa goore
Ummadyahay tiraa kaa gedmane
wax isu geygeyso
Ninkii aad garaaddiyo shaxshaxo
saartay garabkiisa
Kol hadduu dharaar goonya kulul
kaa gelgelin doontay
Waxaad galabsatuun baa jiree
gaado kale yeelo
Ninkii aan gondaha kaala dhayin
gololo hawsheeda
Gardaadkaaga yuu baran inaan
taada lagu gaadhin
Hadday gibili kaa saarantahay
gocomo hooseeya
Waxaan geedna kaa qarin indhuhu
yay ka gabargaalin
Hadba soo gadaal eeg ninkaad
gadato hiilkiisa
Gol dalooladaaduu nin ogi
galagalaystaaye
Aduun bayse kaa go'an yihiin
maalmahays guraye
Godan baa la yeeshaa xadhkaha
haysku wada giijin
Geyigiisa wiilkaan ahayn
gibilka mooyaane
Gun-dhigiisu meel kaa fog buu
geed ku leeyahaye
Si aad uga go'daba ruux ku neceb
gaarar kala yeesha
Guushaada waa lala jiraa
gees ha ka ahaannin
Godobtaada meelee intaan
gacantu kaa boobin
Gacalnimada noolee intaan
gocasho kaa oodin

Guddoonkaaga reeree markay
kula gudboonaato
Gamaaddaada muunee haddaad
geeri huri weydo
Guntashana xusuusnow waxaad
godolba soo joogtey
Gurgurshaana haw raran nimaan
gudasho kuu doorin
Garashana ogsoonow inay
xaaja badan goyso
geeraarku waa sude hadduu
kuu ged-bixi-waayo
Adba goor is weydii intuu
gabaygu kaa dhaafo.

* * *

Cir gadoodey, dirir gaamur da'ay
galayax waalaystay,
Onkodkoo gariirkii ka baxay
galowgu yaab yaabay,
Guulaamo sawsaba kortiyo
dhibic garaaraysay,
Guluuluco mareegeysey iyo
gabadhle miish-miishtay,
Fad godladey, mahiigaan dhex galay
mayay ku soo gaadhey,
Waqal gaaftey jarar soo gabradey
gebiyo soo ciiray,
Gibil bururtay, gale foos burburay
galangal leexastay,
Gurdan baxay, xareed galal jabtiyo
godanno miilaystay,
Dadka oo intuu nabad gogladey
godob la'aan toosay,
Qorraxdoo garayskiyo martii
gees isaga xoortay,
Dayaxoo intuu gaadh ka degey
gacalo muunsooday,
Tigaaddoo ganbada uunsatoo
shidatay geed-saaqa,
Marka geela laantiisa dheer
gabantu soo reebto,

Guryahoo haleelada sidkani
gaabis kaga fooftay,
Marka gororka naasaha fatahay
gobo'da deyn weydo.

Galabuu kulaylkii ka jabay
gubayey jeedaalka,
Qorraxdoo gollaha kuulatood
gaari wacan mooddo,
Gaaraabidhaankiyo markay
taranto goobaantu,
Caweys ay gabdhuhu boodayaan
golaha saarreyda,
Dayaxoo galshada meersadood
geesi ba'an mooddo,
Xilligay gammaankiyo ifaan
quruxda gaarreydu,
Dhulka oo galaaluhu simeen
gun iyo baarkiisa,
Cosobkoo golxada fooraroo
laba gardhaalaystay,
Qorraxdoo gelgelimaysatoo
goroddu laallaaddo,
dayaxoo go'yaal wada cas iyo
shaal galgala qaatay,
gu' xasilay, gudgudayaal habsadey
adhaxda Gaaroodi,
Marka awrku goojada ka simo
gaasa-baxa dhaartay
Qorraxdoo guduud lagu bokhroo
meel garba ah saaran
Dayaxoo intuu garab la baxay
gooddi uga muuqda,
Gararkiyo taraaraha madow
Kala geddoonkooda,
Gabbal ururay, waa soo gurguray
labada goorood dheh.

IV

Ged ninkii ogaadaba shillale
guuto loo wacaye
Inta aan gar- waaqsaday intaan
garasho diidaayo
Inta laygu gaad gaadayaa
iiga geed ba'ane
Cishaday gabnowdiyo intay
gelinba heer joogtey
Girif-giriftu way igu badnayd
gu'iyo jiilaale
Inaan gaabsho mooyiye cishana
tayda maan gabine
Galka seefta kuma haysan jirin
maalin gulufeede
Misna geeladay, gocoraday
iiga gaws kulule
Goonbaartu eelkay dhigtaba
gaari baw xidhane
Godobteedu waxay saarantahay
meelo aan geyine
God markaan daboolaba far baa
laygu godayaaye
Nin gefaaba lay tirinayaa
garasho waa yaabe
Waxan ahay nin lagu saan gatoon
raadba soo geline
Garraantayda qaar iyo lag iyo
gaasas baa necebe
Gabbashayda duul iyo badh iyo
goosan baan rabine
Haddaan gaasho yeeshana dar bay
gawl la leedahaye
Hadba waxaan ku guul seegayaa
lama garaystaane
Garba-duub waxaan ugu xidhnahay
maan gurracaneede
Inaan geenyo buubsaday haddii
guuxu weli joogo
Gadaal baaba lay eegayaa
gool tirsaa jira'e.

Ummadyahay dib uma guuri karo
gooshkan maanta ahe
Gosha hooyo waa laga koraa
goodir kay tahaye
Gashi baxana waa lagu dayaa
geed ka hadalkiiye
Hadday gudubto yeedhaydu waa
sheeko ii gadane.
Geyigaygu waa kow intuu
waajib ii galo'e
Dhulka kale intaan gaadhi karo
waw gol leeyahaye
Adduunyada go'doon kagama jiro
garangar loo yaalle
Garaadkaygu waa dhaafsan yahay
xaajo goboleede
Dareenkaygu gooddiga sibuu
ii gilgilayaaye
Guhaad iyo canaan buu hiyigu
ii gab-leeyahaye
Inta garasho ii meel la'dahay
tayda maan gudane
Hadba waxan galiilyoonayaa
goobo lay tebaye
Asaaggay wuxuu galo ayaan
anigu gooyaaye
Anigiyo kuwii lagu goblamay
waa gudboonnahaye
Qayrkay intuu guul suntaday
gooni ii farane
Nin kastoo ganbadu saarantahay
dunida guudkeeda
Gurmadkayga waw baahanyahay
ruux la gaasiraye
Taydana ninkii igu guntadey
waw gar leeyahaye
Marba gooha dhiillada halkii
igu galoollaata
Karaankayga waan geyn intaan
geeri moogahaye
Waxa ina rag ii guulayaa
tiisa gaarka ahe

Anna waxaan go'aansaday inaan
lay gabood faline.
Garawshiiyo jeeraan ka helo
gaanka dunidayda
Jeeraan galaa baxo arllada
gooddi iyo gooddi
Jeeraan gufaacada ku tago
meelo geriyaada
Gaaliyo Islaamkaba ilaa
taydu wada gaadho
Barigiyo Galbeedkaba ilaa
laygu gacan qaado
Gurey[64] iyo Islow[65] iyo Hurrow[66]
gabaygu waa beene
Godadleysan maayee tashiga
waan guddoonsadaye
Waxba yaan indhaha laygu gubin
gaabsi ma aqaanne.

* * *

Gudcur laga tallaabsaday ilays
baadi lagu goobtay,
Gamas iishay, gaashaan burburay
gawrac laga maarmay,
Dunidoo giblada iidsanoo
gacal walaalowdey
Gudboonaanta xeerkeeda iyo
garasho nuurkeed dheh.

64 *Gurey-Ibraahim Faarax Dawaarre(Gurey)*

65 *Islow-Maxamed Ahmed Maxamuud(Islaweyn)*
66 *Hurre-Maxamuud X.Xasan (Hurre)*
oo saddexduba ahaayeen mujaahidiin naftoodii u huray, dhiiggoodiina u hibeeyey halganka Xoraynta Ummadda Soomaaliyeed.

XUSUUS

- A -

Aadan Shiine:-
(Aadan Sheekh Maxamuud). Waxa uu ahaa sarkaal ka tirsanaan jirey Xoogga Dalka Soomaaliyeed. Bilowgii sannadkii 1982kii, ayuu u dibad baxay halganka xoraynta ummadeed.

Aadan Shiine wuxuu ka mid ahaa saraakiisha ugu magaca weyn leh uguna soo horraysey Ururka Dhaq- dhaqaaqa waddaniga Soomaaliyeed. Aadan Shiine xilal sare oo kala duwan ayuu ka soo qabtay Ururka SNM, xilalkaas oo kala ahaa:-

1. xoghayaha Ciidammada Xoraynta.
2. Guddoomiye-ku-xigeenka Ururka sannadihii 1982-1986.

Aadan Sheekh Maxamud, naxariistii janno Alle ha ka waraabshee cadowgu shirqool gaadmo ah ayuu ku diley 31/5/1987, isaga oo hawl ka haya goob ka mid ah goobaha dagaalka

Af-Qalooc-Xaaji Aadan Axmed:-
Alle ha u naxariistee wuxuu ku dhashay Gobolka Sanaag. Suugaan- yahan waddaniya oo xarakaddii gobanimada kaalin sheegan, gaar ahaan suugaanta ku lahaa buu ahaa xaajigu. Silsiladii "Siinleyda" ahaydna wu u ka qayb galay. Hal-abuur waayeel ah oo aad loo qaderiyo ayuu ahaa. Boqol iyo siyaado ayuu ku geeriyodey Xaaji Aadan.

Aaminatu Wahab - Aamina Bintu Wahab (Ilaahay *raalli ha ka noqdee): waa hooyadii Nebi Maxamed (nabad- gelyo iyo naxariisi korkiisa ha ahaatee).*

- I -

Islow - Maxamed Axmed Maxamuud (Islaweyn):
Wuxuu ka mid ahaa saraakiishii Ciidammada Cirka ee 1973kii la ruqseeyey, markii uu Siyad Barre bilaabay in shakhsiyaadka waddaniga ah laga safeeyo Xoogga Dalka Soomaaliyeed. Islaweyn wuxuu ka mid ahaa saraakii- shii ciidammada ee aasaastay garabka hubaysan ee Ururka SSDF, muddo dheer- na wuxuu ahaa Taliyaha Aaga koonfur- eed ee Ururka. Laga bilaabo sannadkii 1984kii wuxuu ka mid noqday Ururka SNM, halkaas oo uu ku shahiidey dagaal ka dhacay Tuulada Balli-Dhiig (Gobolka Togdheer) 12/2/1987 isaga oo Taliye u ah Cutub SNM oo bartaa iyada ah weerar ku qaaday. Islaweyn wuxuu ahaa geesi waddani ah oo aad

loo jecelyahay iyo aftahan aqoon dheer u leh hiddaha iyo suug- aanta Soomaaliyeed.

- B -

Barre- Maxamed Siyaad Barre: *keli-taliyihii af-genbiga ku qabsa- day dalka Soomaaliya 21/10/1969.*

Beeris - Shimon Peres *Ra'iisal Wasaarihii hore, Dalka Israa'iil.*

Beegan-Manaaxem Beegan: *Ra'iisal Warsaare hore. Dalka Israa'iil.*

Bilaal-Bilaal Bin Xaaris:
Wuxuu ahaa Asxaabi madow oo ka mid ah dadkii ugu hor rumeeyey Diinta Islaamka. Bilaal wuxuu caan ku ahaa Addimaadda.

Boobe-Cabdi Yuusuf Ducaali:
Mujaahid firinfircoon, ka mid ah dhallinyarada indheer-garadka ah. Boobe, wuxuu muddo dheer ka tirsanaa Ururka Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed.Muddadaas gudaheeda wuxuu Ururka SNM hay'adihiisa sare ka soo qabtay xilal kala duwan sida:-
1. Xoghayaha Golaha Dhexe
2.Xoghayaha Warfaafinta.

Boota-W.G.Botha:
Madaxweynihii hore ee dalka koonfur Afrika ee ku caan-baxay siyaasadaha midab takoorka ah.

Boodhari-Cilmi Boodhari (1908-1941):
Waa astaanta iyo halqabsiga Jacaylka iyo Jamashada haweenka, Sidaas darteed waxa laga yaabaa in Jacaylka Cilmi yahay ka ugu caansan soomalida dhexdeeda. Wuxuu ku noolaa Magaalada Berbera markay Hodan indhuhu tuseen qiyaastii 30 nadii. Kalgacalkiisii Hodan ayaa caynka iyo baydda ka gooyey hibadii iyo hantidii Cilmi duunkiisa Jiiftay. Laakiin Hodan waxay oori u noqotay Maxamed Shabele. Waxa la rumeysanyahay in Cilmi Boodhari Jacaylkii Hodan dartii u hoydey.

Burhaan-Burhaan Daahir Afrax:
Barbaar gabyaa ah oo ka tirsanaa Xooggaga Mucaaradka ka soo horjeeda nidaamkii foosha xumaa ee ka dhisnaa Soomaaliya.

Bukaasa-Jean Bedel Bukaasa Keligii taliyihii dalka Afrikada *Dhexe, ee af-genbiga kale lagu ridey.*

- T -

Taadjar - Margaret Thatcher:
Ra'iisal Wasaaradii hore ee dalka Ingiriiska iyo Hogaamiyihii Xusbiga Muxaafidka sannadihii 1979-1990.

- J -

Jacfar- Jacfar Maxamed Numayri: *Diktaatoor ka mid ah Diktaatoorada soo maray Afrika, horena muddo dheer uga talin jirey dalka Soodaan.*

- X -

Xaamud - Xaamud Ibraahim Yaasiin:
Mujaahid ku caan baxay geesinimo iyo xeel dagaal oo ka tirsanaa Ciidammada Xoraynta Ururka SNM. Xaamud Ibraahim naxariistii janno Alle ha ka waraabiyee wuxuu ku shahiidey goob uu mahadho ka geystey oo ka mid ah goobihii cadowga lagaga hor yimi sannadkii 1984kii.

Xasan - is bokhraha dalkaa Moroko. Xasan Saleebaan - Xasan Saleebaan Maxamed (Ina Saleebaan Weyne):
Sarkaal ka tirsanaan jirey Xoogga Dalka Soomaaliyeed. Xasan wuxuu shaadhkii Xoogga Dalka Soomaaliyeed iska xayuubiyey ka dib markuu ku qancay in magaca Xoogga Dalku lumiyey kalsoonidii shacbiga. Xasan Saleebaan wuxuu ka mid ahaa saraakiishii dhinaca Ururka SNM ee xabbaddii ugu horraysey ku ridey cadowga xukunka dalka boobay. Xasan ma ahayn sarkaal ka tirsan ciidammada oo keliya.
Xasan Saleebaan wuxuu ahaa geesi keenadiid ah oo leh niyad bir ah. xasan, naxariistii Janno Alle ha ka waraabiyee wuxuu ku shahiidey goobihii ugu horreeyey ee cadawga lays kaga hor yimi sannadkii 1983kii.

Xasan Ganey - Xasan Xaaji Cabdillaahi:
Suugaanyahan aad looga yaqaano dalka Soomaaliya oo dhan, kana mid ah ragga ugu horreeya maansadda xilligan.Xasan Ganey wuxuu ka tirsanaan jirey Xoogga Dalka, gaar ahaan, kooxdii fanniga ahayd, ee loo yiqiin "Jeneral Daa 'uud", toddobaatanadii ayuu ku soo wareegey Hooballada Waaberi. Xasan Ganey waa nin ku xeel-dheer Afka Soomaaliga, kuna caan-baxay astaynta farshaxanimo, quruxda iyo adeegsiga sifooyinka dabeecada. Xasan Ganey wuxuu ka mid ahaa raggii kaalinta lama illaawaanka ah ka qaatay sisiladdii "Deelley". Xasan

Ganey wuxuu ka mid yahay ragga ku leh qayb libaax suugaanta iyo fanka maanta, wuxuuna ka mid yahay ragga ugu riwaayado iyo heeso badan.

Xaliimo - Xaliimatu Sacdiya:
Hooyadii Alle raali ha ka noqdee nuujisey Nebi Maxamed /Nabad iyo naxariisi korkeeda ha ahaatee) ka dib markii hooyadii Aamina Bintu Wahab (Ilaahay raali ha ka noqdee) geeriyootay.

Xuseen- Xuseen Bin Dalaal Bin Cabdalla:
Waa is bokhraha dalka Urdun.

Xusni - Maxamed Xusni Mubaarak:
Madaxweynaha dalka Masar.

- KH -

Khaliif - Khaliif Sheekh Axmed:
Hanad dhallin yaro ah, oo kaalin xus mudan ka qaatay halganka ka hor jeeda taliska foosha xun ee ka dhisan Soomaaliya. Khaliif Alle ha u naxariistee wuxuu madax ka ahaa Qaybta Koonfureed ee Ururka SNM, isaga oo dhiif diriraya ayuu ku shahiidey goob dagaal, Gobolka Bakool ee Soomaaliya sannadkii 1985kii.

- D -

Daktoor Baanda - Hastings Banda. Waa
Diktaatoorka ka taliya dalka Malaawi (Afrikada Koonfureed).

Dr. Maxamed Saalax -Dr.Maxamed Saalax xasan:
Gobolka Sanaag ayuu ku dhashay. Macallinimo ayaa dalka Soomaaliya loogu tababaray oo kulliyadda Macallimiinta ee Lafoole ayuu ka qalin jebiyey. Markii danbena dalkii Jarmalka Dimuqraadiga la odhan jirey ayuu waxbarashadiisii ka sii watey, halkaasoo uu cilmiga taariikhda "Bh.D" kaga soo qaatay. Wakhtigan xaadirka ahna cilma baadhis la xidhiidha raad-raaca taariikhda Soomaaliyeed ayuu dalka Ingriiska u joogaa.

Deeqa - Deeqa Jaamac Jibriil (Deeqa Colujoog):
Aqoonyahanad Soomaaliyeed oo ku takhasustay cilmiga bulshada. Deeqi waxay ahayd Guddoomiyaha Akaademiyada Cilmiga, Fanka iyo Suugaanta wakhtigii Ilaahay naxariis- tii janno ha ka waraabiyee Muuse Galaal geeriyooday. Deeqi waxay si xilkasnimo leh isugu taxallujisay inay badbaadiso nolosho Muuse Galaal.

Dun Carbeed - Cali Sugulle Dun Carbeed:
Maansa-yahan ku caan ah taariikhda fanka Soomaaliyeed, kana mid ah ragga tiirarka u taagey fanka Soomaaliyeed ee cusub. Cali Sugulle waa faylasuuf aragti dheer. Wuxuu aad u hantay afka Soomaliga saddex ilaa afar fac ayay maansadiisu soo taxnayd. Maansadiisu dhinacyada nolosha oo dhan iyo da' kasta oo bulshada ka mid ah ayay saamaysay welina ismay dhimin. Cali Sugulle wuxuu ka mid yahay ragga tirada iyo tayada ugu balladhan ku leh maansada iyo fan masraxeedka soomaaliyeed.

- R -

Rashiid - Rashiid sheekh Cabdillaahi Xaaji Axmed:
Aqoonyahan ku takhasusay Cilmiga Bulshada.Suugaan ruug iyo qoraa ku xeel dheer siyaasadda. Rashiid intii dagaalka hubaysan ee SNM jireyba ka mid buu ahaa, waxaanu hay'adaha Ururka ee sare ka soo qabtay xilal ku siman ilaa heer Fulineed (Xoghayaha Xidhiidhka Dibadda).
Rashiid waa gabay dhaadhi caan ku ah dhadhanniga iyo kala shiilka maansade.

Raage - Raage Ugaas Warfaa:
Bilowgii Qarnigii 19aad ayuu dhashay. Raage wuxuu ka mid ahaa raggii ugu horreeyey ee ku caan noqda gabayga.

Reegan - Ronald Wilson Reegan:
Madaxweynihii dalka Maraykanka (1979 - 1988).

Riiraash - Maxamed Cabdillaahi Riiraash:
waa macallin ka qalin jebiyey kulliyadda Waxbarashada ee Lafoole. Dalka Ingiriiska wuxuu ka soo qaatay shahaadada "M.A".

Riiraash, waa hal-abuur daneeya *suugaanta kana qayb qaatay silsiladdii "Siinley.*

- S -

Saado - Saado Cabdi Muxumed (Cabdi Bacaad):
Waa marwada Rashiid Sheekh Cabdillaahi.

Saado - Saado Cali Warsame:
Fanaanad cod baxsan, kana tirsan Hooballada Waaberi.Saado, waa hal-abuurad, waana gabadhii ka qayb gashay silsiladdii "Deelley".

Salaan Carrabey -Salaan Maxamed (Carrabey):
Wuxuu ahaa gabyaa caana oo ku dhashay Gobolka Togdheer, dhulmareen ayuu ahaa Salaan. Silsiladdii "Guba" gabayaagii ka qayb galay buu ku jirey.

Samoosa - Arestides Samosa:
Diktaatoorkii muddada dheer ka talin jirey dalka Nikaraagwa, ee kacdoonka shacbi lagu ridey dabayaaqadii 1970kii.Kacdoonkaas oo ay hoggaamina- yeen ciidammadii la magac baxay Sandinista, heesaagii caanka ahaa ee Diktaatoorku diley.

Sahra -Sahra Rashiid Sheekh Cabdillaahi:
Waa curadda Rashiid Sheekh Cabdillaahi iyo Saado Cabdi Bacaad.

Sayid Maxamed - Sayid Maxamed Cabdulle Xasan:
Wuxuu ahaa gabyaa caan ah oo si ba'an ugu talax-tegey afka Soomaliga Hoggaami- yihii dhaqdhaqaaqii ciidammadii Daraawiishta ee ka hor-jeeday gumaystayaashii Talyaaniga iyo Ingiriiska.

Siciid Saalax - Siciid Saalax Axmed:
Gobolka Sanaag ayuu ku dhashay. Macallimiintii hore ayuu Siciid ka mid yahay, kulliyadda Macallimiinta ee Lafoole ayuu ka qalin jebiyey, waana hal- abuur silsiladdii "Siinleyda" ahayd ka qayb galay.

- sh -

Shaah - Maxamed Rida Bahlawi:
Shaahii, ama boqorkii ka talinayey Iiraan muddada ku dhow soddonka sannadood.

shirwac - Cabdillaahi Maxamed Shirwac:
Waa Jaamici, indheer-garad ah, leh sifooyin waddaninnimo iyo qarannimo.

- DH -

Dhoodaan - Cabdillaahi Macallin:
1. Gabyaa ku xeel-dheer maansada Soomaaliyeed.

2. Muddo dheer ka horjeedey taliska bahalka ah ee ka dhisan Soomaaliya.
3.Dhoodaan wuxuu caan kusii yahay gabayada jacburka ah.

- C -

Cabbaas - Axmed Cabbaas Axmed:
Dhaqaalayahan, Qoraa kuXeel-dheere cilmiga bulshada. Cabbaas wuxuu ka tirsanaa Xooggaga Mucaaradka ah ilaa sannadkii 1980. Cabbas waa ragga aad u daneeya fanka iyo Suugaanta, waddaniyaduna uraa rugtiisa iyo raaskiisa.

Cabdi Qays - Cabdi Aadan Xaad:
Suugaanyahan caan ka ah dalka iyo degaannada Soomaaliya oo dhan. Cabdi Qays waxaa Ilaahay ku mannays- tay hibooyin fanni ah oo fara badan, waxaanu ka mid yahay tira aad u yar oo awood u leh:-
1. Hal-abuurida iyo tirinta midhaha.
2. Samaynta codka.
3. Tumidda kamanka iyo qalab kale.
4. ku luuqaynta heesaha.
5. Jilidda riwaayadaha.

Cabdi Qays wuxuu ka mid yahay suugaan- yahannada heerka koowaad, waxaanu ka mid yahay kuwa loogu jecel yahay fankooda. Cabdi Qays wuxuu ka mid ahaa raggii ay bilowgiiba iska horyimaaddeen askartii xukunka Soomaaliya boobtay, muddadii askartaasi dalka ka talinay- seyna badankeeda Cabdi Qays wuxuu ku oodnaa xabsi.

Cali Dhuux -Cali Aadan:
Qarnigii 19aad qaybtiisii danbe ayuu dhashay.Qarnigii 20aad badhtami-hii- siina wuu geeriyoodey. Gabyaa caan baxay reer miy ah oo Gobollada Woqooyi Barigooda ku xoolo dhaqda buu ahaa.Silsilsddii "Guba" la baxday gabaygay ka unkantay- na isagaa curiyey Cali Dhuux.

Cumar - Cumar Salaad Cilmi:
Shaqada dawlada 1964kii ayuu ku biiray. Tan iyo waagaana xilal kala duwan ayuu Cumar dawladihii kala danbeeyey ka soo qabtay. sannadihii 1978 - 1980, Cumar wuxuu ahaa Xoghayaha Xisbiga iyo Guddoomiyaha Gobolka Woqooyi Galbeed. Cumar, sannadkii 1981kii ayuu ku soo biiray Xooggaga Mucaaradka Soomaaliy- eed, garabka SSDF oo uu xilal Fulineed ka qabtay. Haatana Cumar wuxuu ka tirsan yahay hoggaanka Urурka USC.

- Q -

Qammaan - Qammaan Bulxan: *Waa gabayaa caan ku ah Suugaanta Soomaaliyeed. Qarnigii 20aad bilowgiisii gabyaa ku noolaa Dhagaxbuur iyo nawaaxigeeda buu ahaa.Silsiladdii "Guba" ahaydna dood ba'an iyo farshaxanimo laysla sheegay buu kaga qayb galay.Tii "Halacna" gabyaagii isku helay buu safka hore kaga jirey.*

- G -

Garas - Muxumed Carte Jaamac:
Waxay isku dugsi iyo isku kacaan ahaayeen hal-abuurka Maxamed Ibraahim Warsame (Magaalada Cadan). Garas wuxuu ka mid yahay ragga Hadraawi ugu jecel yahay saaxiibbadiisii hore. Garas wuxuu markii ugu danbeysey ku sugnaa dalka Imaaraadka Carabta.

Gaarriye- Maxamed Xaashi Dhamac:
1. Jaamici indheer - Garad ah.
2. Gabyaa, safka hore kaga jira hogaaminta maansada Soomaaliyeed ee wakhtigan cusub, ama casriga ah.
3. Gaarriye wuxuu la kowsaday dagaalka hubaysan ee Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed, waxaanu Ururka SNM ka soo qabtay xilal kala duwan oo ka mid yahay Xoghayaha Aagga Dhexe. Gaarriye, waa raggii qaybta libaax ku lahaa silsiladdii siinley, Gaarriye waa hal-abuurkii bilaabay silsiladdii caanka ahayd ee Deelley.

Galaal - Muuse Xaaji Ismaaciil Galaal:
(Muuse Galaal), Abwaan, Xidaar, Hoobal, gabyaa iyo caalim ku xeel dheeraa suugaanta, dhaqanka iyo xiddigiska. Muuse Galaal wuxuu caan ku ahaa degaanada Soomaaliyeed oo dhan, waxaana aad looga yiqiiney adduunweynaha. Muuse Galaal wuxuu ka mid ahaa tiirarkii budhcadda ka talisa Soomaaliya sahayatay, waxaanu Ilaahay naxriistii janno ha ka waraabiyee si dacdarro ah ugu geeriyoodey magaalada Muqdisho sannadkii 1980kii.

Gammuute - Maxamed Cabdille Cali:
Gobolka Togdheer ayuu dabayaaqadii Qarnigii 19aad ku dhashay, Gabyaa caanah kuna sii Caan baxay maansada geela ayuu ahaa.Waxaanu xijaabtay qiyaastii afartannadii.

Gaandi - Mahatma Gaandi:
Halyeygii horseedka ka ahaa halgankii gobannimada dalka Hindiya.

Giib - D.Gibbis:
Sarkaal Ingiriis ah oo mar ka talin jirey magaalada Burco wakhtigii gumaysiga Ingiriiska, markii danbena ciidamadii daraawiishtu ku dileen gobolka Togdheer, labaatannadii Qarnigan labaatanaad.

Gurxan - Xasan Gurxan Ibraahim:
1.Waddani indheer-garad ah.
2.Aftahan ku talax tegey siyaasadda.
3.Gurxan wuxuu weligii ka horjeedey dagaal siyaasi ah oo aqooni ku dheehantahayna ku hayey ninka madaxda ka ah dad qalatada caarcaarisay Soomaaliya.

Gurey- Ibraahim Faarax Dawaarre (1956-1986):
Wuxuu ka mid ahaa horseedkii dhaqdhaqaaqyadii ardayda ee Gobolka Sanaag, arrintaas darteed, Gurey wuxuu ku xidhnaa xabsiga weyn ee ku yaal tuulada Mandheera, degmada Berbera. Muddadii uu dhaxaysey 1979- 1981. Isaga oo dhawr iyo labaatan jir ah.Gurey wuxuu dagaalka hubaysan ku soo biiray 1982kii.
Gurey Illaahay naxariistii janno ha ka waraabiyee, wuxuu shahiidey sannad- kii 1986kii, isaga oo gudanaya waajibaadkiisii ummadeed. Gurey wuxuu intuu noolaa tusaale iyo astaan u ahaa sifooyinka ku aroora ragannimada oo dhan. Waxaanu iftiin iyo ilays lagu hirto iyo hal-haysba u noqday, guud ahaan dagaalka hubaysan, gaar ahaan dhalinyarada Soomaaliyeed. Geeridii Gurey Faarax Dawaare ku timi waxay dad fara badan geyeysiisey inaan hagoog mooyee afkooda wax hadal ihi ka soo bixin in muddo ah.

Guush- Cali Jaamac Basaale:
Wuxuu wax ku bartay magaalada Burco. Wuxuu dhaqdhaqaaqyadii dhalinyarada ee Gobolka Togdheer ka ahaa xubin firinfiricoon. Guush wuxuu dagaalka hubaysan, garabka SNM ku soo biiray sannadkii 1983kii. uush gudashada kaalintii uu ku lahaa halganka ka sokow wuxuu kaalinta ugu weyn ka qaatay, ururinta, ilaalinta, faafinta iyo daabacaadda suugaanta buugan ku daabacan.

- F -

Faarax- Faarax Axmed Cali (Faarax Gamuute):
Jaamici, cilmi baadhe iyo qoraa suugaanyahan ah. Faarax wuxuu ilaa sannadkii 1982kii ka tirsanaa Xooggaga Mucaaradka ah, garabka Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed (SNM). Waxaanu muddo dheer xubin ka ahaa Golaha Dhexe.

Faarax Nuur:
Wuxuu ku noolaan jiray gobolka Woqooyi Galbeed, miyi iyo magaalo midna kama madhnayn. Ilaahay naxariistii Janno ha ka waraabiyee Faarax Nuur wuxuu ahaa gabayaa caan ah oo farshaxannimada iyo xeel dheerida ku darsaday aragti iyo aqoon kaabay oo ladhay hibadiisa. Farax Nuur wuxuu gaadh haye, Af-hayeen iyo abbaan duuleba ka ahaa qaddiyad ka xeel dheer kana xannun badantii raggii ahaa daafacayeen. Taasa waxay keentay in mar keliya talo ka gedman weydo sawirka qaddiyadaasina ka libdhi waayo.

Fahad- Fahad Binu Cabdulcasiis: *Is-bokhzaha dalkaas sucuudiga.*

Kaddare- Xuseen Sheekh Axmed:
Murtiyahan, ku xeel- dheer dhaqanka iyo suugaanta kana tirsan Akaademiyadda Cilmiga, Fanka iyo Suugaanta.

Karuur- Cabdi sheekh Jaamac (Cabdi Karuur):
Wuxuu ahaan jirey sarkaal ku-xigeen ka tirsan Xoogga Dalka Soomaaliyeed muddadii hore ee Xoogga dalku macnaha samaynayey. Cabdi Karuur bilowgiiba waxaa uu la kowsaday dagaalka hubaysan garabka SSDF, wuxuuna ku danbeeyey garabka Jabhada SNM. Cabdi Karuur wuxuu ahaa halyey caan ku noqday halganka dhexdiisa iyo dalka Soomaaliyeed oo dhan. Wuxuu ahaa geesi ku xeel-dheer dagaalka dhuumaalaysiga (Guerrilla), gaadmada iyo is maydhaan- ka. Cabdi Karuur, wuxuu sas iyo selal joogta ah ku ridey ciidammada cadowga ee Gobolka Bakool, Gedo iyo Bay. Cabdi Karuur wuxuu mar iyo mararba weerar ku qaaday magaalo madaxda Muqdisho intii dawlad ku sheegta ka talisa Soomaaliya weli ilkaha iyo ciddiyha dhaadheer lahayd. Cabdi Karuur Ilaahay naxariistiisa ballaadhan ha huwiyee, goob dagaal oo uu ku xarrago qaatay (Washaaqo, degmada Yeed, Gobolka Bakool) ayuu ku shahiidey sannadkii 1987kii.

Koosaar- Cabdulqaadir Koosaar Cabdi:
Cabdulqaadir Koosaar, wuxuu ahaan jirey sarkaal ka tirsan Xoogga Dalka. Wuxuu ku soo biiray Xooggaga Mucaaradka ah garabka Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed sannadkii 1982kii. Muddadaas Cabdulqaadir Koosaar ka tirsanaa Ururka SNM xilalka uu soo qabtay waxaa ka mid ahaa:-

1. *Guddoomiyaha Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed SNM (1983-1984).*
2. *Taliyaha Ciidammada Xoraynta SNM.*
3. *Xubin guddida fulinta ah.*
4. *Xubin Golaha dhexe.*
5. *Taliyaha Aagga Koonfureed.*
6. *Taliyaha Aagga Dhexe.*

Cabdulqaadir Koosaar wuxuu ahaa indheer-garad ku xeel-dheer afafka una bisil siyaasadda. Cabdulqaadir Koosaar Ilaahay naxariistii janno ha ka waraabiyee waxaa cadowgu shirqool gaadmo ah ku diley 12/7/1987, isagoo ku guda jira gudashada waajibaadkiisa ummadeed.

- L -

Lixle- Maxamed Xaashi Diiriye:
Wuxuu ka mid ahaa saraakiisha sare ee Xoogga Dalka Soomaaliyeed, waxaana shaqada laga fadhiisiyey 1987kii isaga oo Gaashaanle Sare ah keeno- diidnimo awgeed. Lixle, wuxuu ka mid ahaa saraakiishii asaastay Ururka Dhaqdhaqaaqa Waddaniga Soomaaliyeed, gaar ahaan garabka ciidammada xoraynta. Sannadihii 1983- kii iyo 1984kii wuxuu Ururka SNM ka qabtay xilal ay ka mid yihiin Xoghayaha ciidammada Xoraynta SNM. Wuxuu ku caan ahaa calool adayg. geesinimo, hawlkarnimo iyo naf hurnimo aad loo tebey.
Lixle, Alle naxariistii janno ha ka waraabiyee, wuxuu shahiiday 17/10/1984, isaga oo dagaal-gelinaya ciidan tira yar oo SNM ah oo cadow xooggani soo weeraray. Mintidnimada Lixle ayaa keentay in cadowgii aad loo jebiyo.
Goobtuu Lixle ku shahiiday waxay ka mid tahay kuwa ugu qiimaha badan dagaalka xooggaga Mucaaradku ku hayaan taliska Siyaad Barre.

- M -

Maxamed Mooge- Maxamed Mooge Liibaan:
Heesaagii ma dhafaanka ahaa ee Soomaaliya. Maxamed Mooge, wuxuu ahaa macallin ka tirsanaa Wasaaradda Waxbarashada, ka hor intaanu hantiyin dhegaha dadweynaha Soomaaliyeed. Maxamed, wuxuu hoobal ahaan soo shaac- baxay sannadihii toddobaatanadii. Maxamed Mooge, waxaa taliska Soomaaliya ka dhisani shaqadii ka fadhiisiyey sannadkii 1971kii, ka dib markii talisku ku eedeeyey inaanu u jajabnayn hawlaha kacaan-ku-sheegaa boobay taladii dalka. Maxamed, intuu dalka gudihiisa joogey wuxuu ku heesi jirey heesaha si dad- ban uga soo hor-jeeday taliska Maxamed Siyaad Barre. Toddobaatannadii ayuu Maxamed si qarsoodi ah dalka kaga baxay, waxaanu in muudo ah ku noolaa dalka Kiiniya iyo dalka Ingiriiska, ka dib markuu naftiisa uga maaro waayey inay ka indha qarsato

durbaa- nadii beenta ahaa ee loo tumayey Siyaad Barre iyo hurintiisa sacabkiyo mashxaradda jeclayd. Dhaqdhaqaaqii ugu horreeyey ee Siyaad diidka ahaa (Jabhadda SSDF) ayuu bilowgiiba Maxamed Moogee ku biiray, waxaanu ahaa hoobalkii ugu horreeyey ee qaaday hees cod leh oo si badheedh ah uga soo hor-jeedda taliska Soomaaliya, sida heestii ahayd ee "Soomaalidu ma huruddaa" iyo " Lix iyo labaatankii Juun ku lednay, kowdii Luulyo liibaaney kow iyo labaatankii Oktoobar leeleelay".
Maxamed Mooge, waxaa aad ugu beerayd nacaybka taliska nacabka ah, mana jirin heeso kacaan-amaan ah oo uu ku heesay muddadii ka badaer kow iyo labaatanka sannadood ee mugdiga ah, xitaa may jirin heeso Maxamed Mooge ku duubay Idaacadaha Soomaaliyeed, sababtuna waxay ahayd isaga oo u arkay- ey Idaacado aan ka wakiil ahayn ama ku hadlayn afka shacbiga Soomaaliyeed, sidaas darteed ayaa loo dareemi karaa in heesaha Maxamed Mooge ku duuban yihiin cajaladaha madaxa bannaan.
Maxamed Mooge fankiisu wuxuu ka mid yahay kuwa ugu mudan fanka loo yaqaan "Fadhiga". Waxaa la rumaysan yahay inaanu jirin guri Af-Soomaali lagaga hadlo oo aanay heesaha Maxamed Mooge oollin.
Maxamed Mooge Liibaan, wuxuu lahaa cod lab oo legddan oo hannaan farshaxanimo ku dheehantahay iyo luuq aan carjabin oo dhegtu heellanaan, hanqal-taag iyo halhaleel ku dhegeysato. Maxamed Mooge, wuxuu ahaa bulshaawi, qalanbaawi ah, aad iyo aad ayuu naftiisa ugu han-weynaa. Wuxuu lahaa hilaad fog iyo hiyi durugsan. Fanka Maxamed Mooge ma duugoobi doono inta dad nool yahay.
Maxamed Mooge wuxuu la dhashay hoobalka kale ee caanka ah, ee Axmed Mooge Liibaan. Maxamed Mooge Ilaahay naxariistii janno ha ka waraabiyee wuxuu shahiidey 5/6/1984kii, isagoo hawlihii xoraynta ku foogan.

Maarkoos - Ferdinando Marcos:
Keli-taliyihii muddada dheer ka talin jirey dalka Filibiin ee lagu ridey kacdoonka shacbi Feberweri 1986kii.

- H -

Hodan -Hodan Cabdille Walanwal:
Waxay ku noolaan jirtey Hodan magaalada Berbera, waana gabadhii uu jacaylkeeda Cilmi Boodhari ku mashquulay, maansada badanna ka tiriyey. Ismayse calfan oo Maxamed Shabeele ayey oori u noqotay.

Sannadihii 60dii ayay Hodan Cabdille Ilaahay naxariistiisa ha ku badbaadiyee magaalada Xamar ku geeriyootey.

Hurre - Maxamuud Xaaji Xasan Muuse:
Macallimiintii hore ayuu ka mid ahaa, waxaanu ka qalin jebiyey kulliyada waxbarashada Lafoole.Wuxuu kaalin weyn ka qaadan jirey abaabulidda Ururrada Macallimiinta gobanimada ka hor iyo ka dib, marar badan ayaana lagu xidhay.Markii ugu danbeysey wuxuu dagaal hubaysan ka bilaabay buuraleyda Gobolka Sanaag, waxuu ka mid noqday taliyayaasha Ciidammada Xoraynta ee SNM. Laga bilaabo 1983kii wuxuu ka mid ahaa Golaha Dhexe ee SNM, wuxuu caan ku ahaa hoggaaminta, dadwadnimo, geesinimo iyo aqoonta dhuumaalaysiga ah.
Hurre, Alle ha u naxariistee, wuxuu ku shahiiday dagaal ku dhex-maray Diinle (Gobolka Togdheer) ciidammo SNM iyo ciidammada daacadda u ah taliska Siyaad Barre, isaga oo xubin ka ahaa Guddida Sare ee Dagaal-gelinta SNM.
Geeridii Hurre ku timi waa khasaace ballaadhan oo ku yimi dagaalka hu baysan ee cadowga ka hor jeeda.

Hurre - Cismaan Ibraahim Warsame:
Waa maanso-yahay ay Hadraawi walaalo yihiin.Heesaa caan ku ah ciyaaraha barbaarta miyiga iyo magaaladaba xilligii dhalin-yara-nimadiisii.Wuxuu ku barbaaray kuna dhaqan yahay Gobolka Togdheer. Wuxuu leeyahay heeso iyo gabayo badan.
Hurre Walanwal wuxuu aad iyo aad ugu xeeldheergahay dhaqanka iyo suugaanta Soomaaliyeed.

Yaasiin - Yaasiin Axmed Xaaji Nuur:
Wuxuu ka qalin jebiyey Kulliyada Macallimiinta ee Lafoole. Yaasiin Dheere, wuxuu ahaa suugaan-yahan, xeel-dheere ka ahaa Akaademiyada Cilmiga Fanka iyo Suugaanta, waxaanu ka mid ahaa halganka hubaysan ee
Mucaaradka Soomaaliyeed, garabka SNM, muddo dheerna wuxuu ahaa Xubin Gole Dhexe. Yaasiin Axmed X. Nuur wuxuu ahaa geesi7 ma daala ah oo milgo iyo maamuus ku lahaa dagaalka hubaysan. Yaasiin-Dheere wuxuu caan ku noqon doonaa taariikhda halganka soomaaliyeed.
Yaasiin-Dheere Ilaahay naxariistii janno ha ka waraabiyee wuxuu shahiidey badhtamahii sannadka 1991 isaga oo gudanaya waajibkiisii qarannimo.